

IJA # 56

ספר ע"צי היע"ר

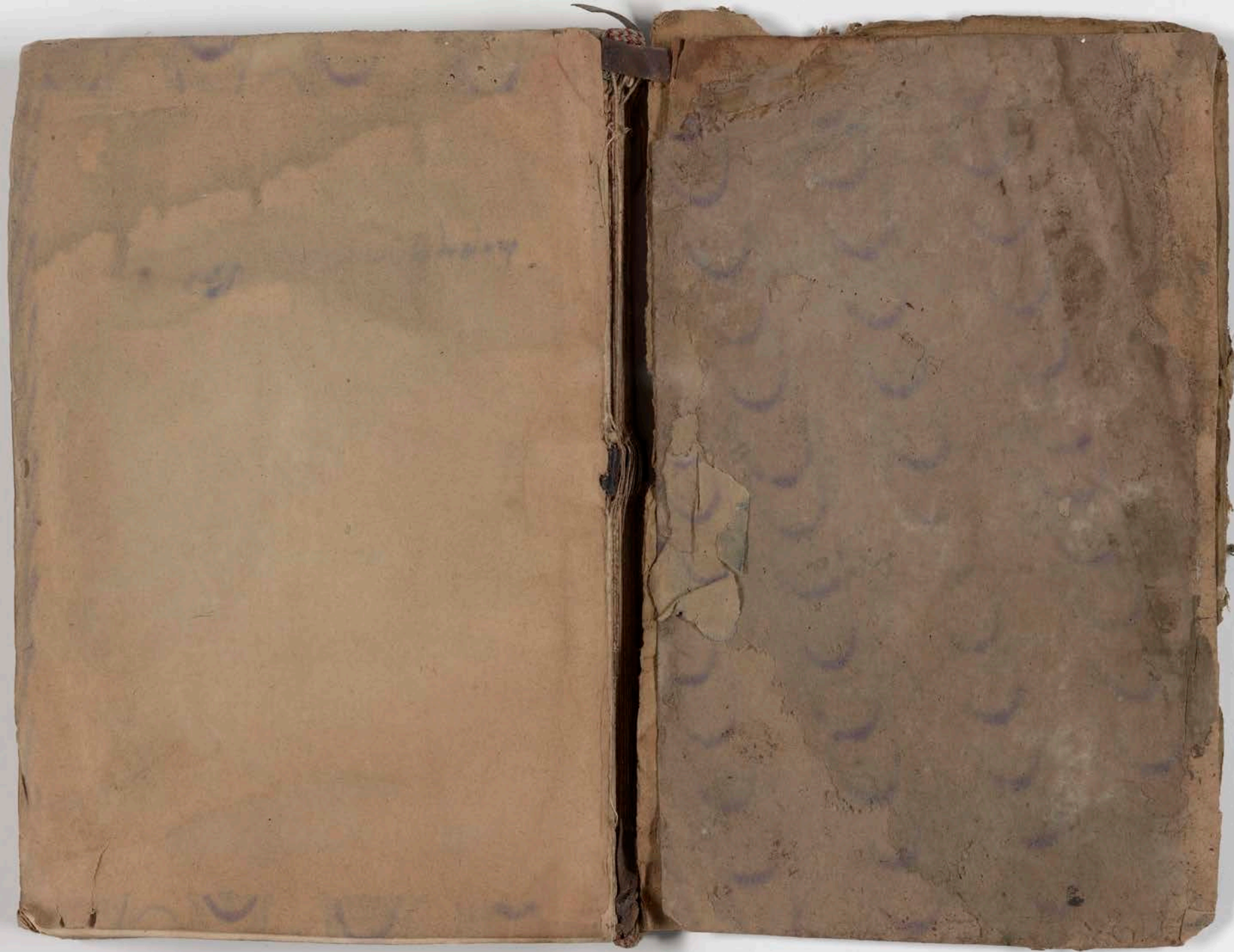
Sefer 'Atse ha-Ya'ar

Raḥamim, Yeḥezḳel 'Ezra

Baghdad, 5671 (1910 or 1911)

قطعة شظية مرئية من كتاب مجلدّ visible fragment from bookbinding

ספר

עצי היער

ליקוטי ופסקי דינים מספרי ראשונים ומחורונים
 סוכב סולך על סולחן הטבור או"ח ט"ס
 סקימנים עד ס"י לב ורובו בכלל מהלק ראשון
 להאי גברא רבא ויקרא מיקרי ירושלים תובב"א
 כמהר"ר היע"ר זללה"ה והיה זה לו לזכרון
 ולם עד ביאת הגואל לענו ישראל כיר"א

שנת אז ירננו עצי היער לפ"ק

פה בגדאד יע"א

דפוס ח' עזרא דנגור סי"ו

ידעו דהחכמים פיסתכלו דמבזים בהוות כי מלאה הארץ
 דעם בחבורי החכמים המה הגבורים אנשי השם ואלולי
 הם כבר כלתה החררה באורך הגלות המר ובחוקף הלכות
 הלוררות בגוף ונפש דה"ל וסנה איש א' מן הרמתיים טוב
 מראה עינים זכר לדיק לברכה דין ריכא ובר ריכא כמהר"ר
יהוקבא עזרא בן מולא ר'חמים המכונה
 היע"ר זיע"ה עיר מולדתו בגדאד גדלה שעשושיה ונפשו אותה
 ויעל לעיר עז לנו ירושלים דהכחא ובהיותו בעי' מולדתו הו'
 שוקד על למודו בבית"מד ולא ידע אתו מאומ' כי אם הלכה
 אשר הוא אוכל יניק והכ"ס ארי שבחבורה יד ושם לו במלחמ'
 של תורה בשקידתו והר לתו לה נמלא כמותו בקי בחדרי
 חדרים באמתחת הספרים ראשוניס גם אחרוניס והדורות
 קדורות לו איש על דגלו ולא נפקד ממנו מאומה ויעש
 היצורים נפלאים ליקועי דיניס מדיניס שיניס על ש"ע או"ח
 ע"ס הסימני' רובו ככולו הלכו' פסה סוכה חנוכה ופוריס
 ועוד על מקלת מהנשאר משו"ע או"ח ומקלת על שו"ע י"ד
 ולא הניח שום פוסק ראשון ואחרון שלא העלה על ספרו
 והיה יורד ולן בעומקם של הלכה עד שברר הדין עם מי
 והאמת אתו וגם חבר היבור יפה בדרשי ורמזי בפסוקי התנו'
 על כל פרשה ופרשה עד גמירת ומקלת על כ"ך והיבור נפלא
 על התהלים בפרד"ס וסנה היה באמתחתו וגם בעלותו שמה
 לאר"הק עלה במעלות רמות ושם למד סתרי תורה זאוסוף
 בחיבורו כמה וכמה ונשאר שמה ימים לא כביר עד שגבר
 עליו הליו וקוף שהיה מונעו מתחלה מלהסליח עוד הפלא
 ופלא וחל"ש בקלרות שנים הורו ורח בעיר בגדאד ליל הניסוי
 בשב"ק ב' דר"ה אייר שנת תרל"ו ופכה נר ישראל בעיר
 קברי האבות ליל ב' בשב"ק ב' דר"ה אדר א' תרס"ה . וכן
 לא הניח אחריו רק בת אחת שגולדה לו יום הו"ר כ"א
 לחו' השרי תרס"ה ואזי תפילה לאל גורא עליהם שיאריך
 ימים בטוב זמנותים בנשימי' חיים וקיימים ותהיה לזכר לו
 ועוזבו הלדיק הזה לקחו אשתו ובתו ולא נשאר להדפיס

איז מעבורו וכו' לאור רק מעט מכתובותיו להפילו
 בישראל להראות רוב משלותיו ויופ המלאכה אולי יעיר לב' א'
 מנדיבי עמנו להוליא לאור עוד (והרי זה כלו לזה לכתוב
 ס"ה בשבילו להרא"ם ז"ל דהאידנא שנותנים הס"ת לקרות
 צרכים דתתקיים המ"ע של כתבו לכם בהדפסת הספרים
 שלומדים בהם וכמו שהסכים הס"ך) ועלה בדעתינו להשתחיל
 מתחלת הס"ע או"ח ע"ס הסימנים ולא היה יכולת להרחיב
 עוד המלאכה ולהדפיס יותר רק עד סוף לב' ורובו בכלל והגם
 שזה מעט הכמות אינו כדאי להקרא אפילו לחלק אחד
 תקותינו חזקה שמועט מחזיק את המרובה ועל של עתה
 באתי כי בשעלה המנוח למרום העוזון שלו נשאר ביד ימי
 ומי ולא שמרו כראוי והרבה מכתובות ידו בחבוריו הג' עו
 ליד זרים אכזרים לרים לוררים ורוב הנשאר כפי ידיעתנו
 אינו מהעיקר רק מה שהיה העתק או בהשקפה ראשונה
 וטרחנו הרבה ימים עם לילות עד שלבנו וזקקנו כפי חוסר
 דעתנו זאת המהברת עד סוף לב' ואחר שהדפסנו אותה מלאו
 אחי המנוח נ"י ביד היו מכתובות ידו הספורים מהדורא בתרא
 עד סוף ואלו מוזקקת ומלוכנת כפי רצונו ואמרנו להם על
 הטובה ההוא ונמלא בהעתקה הזאת הרבה שנויים צפסקי
 דינים בחליף והסיר ויתיר והוכרחנו להדפיס השמטות
 וחלוסי גרסאות כפי עניות דעתנו איזה לעכז והיה העקוב
 למישור וחלותינו לקורא נע"י במהברת הזאת שאל יסמוך על
 דבר קטון או גדול עד שיראה בהשמטות אם יש להמין
 ולהשמיל והגם שטרחנו הרבה בהעתקה זאת המהברת קנונו
 מוחלים מהילה גמורה בלער הגוף והממון למי שנמלא אתו
 נכ"י המנוח ובתנאי שאם נמלא אתו עוד לו שמע או
 ראה או ידע אם לא יבד ונשא עונו ולכל צנ"י היה אור
 כבוד אבי המנוח קרא לזה הספר בשם **עצי היער**
 עפ"י מה שכנה המנוח את עצמו ועל"י ע"ס הלדיק עפ"י"מ
 היט בה עין אם אין וזכר לדיק לברכה להיות עין היים
 למוזיקים בה יתומכים מאושר ; המו"ל

א סעי' א' יתנבר כארי לעמוד כבקר לעכורת כוראו שיהא
 הוא מעבור השחר וליך לזה גבורה כארי משום
 דעזה כמות אהבה השינה וכפרטו כבקר בעת עלות השחר
 שכומן ההוא ישן האדם יותר ותערב לו שנתו מכל הלילה לזה
 לריך האדם גבורה כארי כנגד ילדו ואף שאינו רגיל ישכור
 תאותו לכבוד ה' שכתב הרב החסיד כראשית חכמה שער
 האהבה דמענין קריעת ים סוף במאי דכתוב מה תלעק אלי
 דבר אל בני ישראל ויסעו שאמר הק"בה למר"עה שיכנסו
 תחלה לתוך הים ואח"ך יקרא את הים מזה ולפיכך רמז שרולת
 שהק"בה יעשה עמו נס שהוא שנוי הטבע לריך שהוא תחלה
 ישנה טבעו לעבודתו ית' ועל כן מעתה נראה דכדי שהק"בה
 יעשה עמנו נסים ונפלאות בין בענין הגאולה בין להמליא לנו
 פרנסה ולהלילנו מכל לרס ולוקה אף שאנחנו בין הגוים שהם
 כשנוי אריות וכיוצא עושה עמנו נסים ונפלאות חוץ מדרך
 הטבעי על כן חייבנו ר"ל לשכור בכל יום תאות השינה
 ולהתנבר כארי לעבודתו יתש שהוא חוץ לטבע שיקום האדם
 בעת שתעיר לו השינה ביותר וילדו מתנבר עליו בעת ההוא
 וליך מיד כשתיעור משנתך מיד שתפקח עיניך השלך הכסות
 מעליך וקום על רגליך ואל תחשוב אפי' רגע בענין קימתך
 דזהו פתחו של ה'אמר להתחיל לפתותך שלא תשכים לתפלה
 וישים האדם נגד עיניו שאם יאמרו לו שגפול דליקה ח"ו בבית
 מיד יקום לברוח פן ישרף ואע"פ שהוא חורף גדול וכבודות
 השינה עליו וגם מטר לא יחוש על כל זה כדי להציל עצמו
 משריפה ואע"פ שלא היה נשרף רק הגוף ולא הנשמה כ"ס
 וק"ו שלא יתירש לקום לעבודת כוראו להציל עצמו נפשו וגופו
 משריפת גהינם ואשו לא תכבה ולא יחוש לא ללינה ולא
 לערבות השינה ולא לשום דבר וכן אם ישכב על מטתו ויבא
 עליו רוגז וחרכו שלופס בידו מיד יקום לברוח בלי מתחיל כלל
 לחשוב מה זה ועל מה זה וידון כלכי כדי לברוח מהרולת כן
 דשים נגד עיניו שאם לא יקום להשכים לתפלה חרכו של מ"מ

עליו כלי מקום לכרות אנה ואנה כדי להנלל ממנו כחרבו של ב"ו ענף בריחה של אדם יכול להנלל ממנו גם ימים האדם נגד עיניו שאם יש לו דבר מלך שלטון שלריך שישיב לפתחו שדולה לזוות לו דבר כודאי שלא יושן כל הלילה עד הבקר כדי שלא תכבד עליו השינה בבקר ולהשיב לפתחו כדי שלא לבטל דברו וכ"ש וק"ו לקום באשמורת להשיב ולקבל פני שכינה ולקבל שכרו לעו"הב

ולא בלבד בעבור דבר המלך אתה משכים מיראת המלכות כדאוי אלא אפילו בעבור איזה דבר ריוח שיש לך שאם תעבור השעה תפסיד אתה משכים בלי איחור כלל ואיך חושש לא ללינה ולא לשינה וגם אין מעכב לך גשם מטר ושטף מים רבים וכיון שכן לא תהיה כהנת כפונדקית לקום באשמורת להתפלל לכוראך חזן ומפרינס אותך ליקטתי מספרי מוסר :

ב וכמה מעלות טובות יזכה האדם ע"י שיקום באשמורת לעסוק בתורה א שהוא מכניע הקליפות וכופה לסט"א ויטהרו מחשבותיו כמ"ש בואר ויחי וזל כד איתער רוח לפון והתפלוג ליליא אהערותא קדישא אתער בעלמא זכאה חולקיה דהוא בר נש דאיהו קאים בהוא שעתא ואשתדל באורייתא דכל זינין כישין אעיל לון בנוקבא דהומא רבא וכפית ליה לחמור וכו' וכחית ליה מהוא גרם המעלה דאיהו סליק לנוקבא עלמא ושוי מדוריה בין המשפתיים ב פרנסתו תהיה מזומנת מהק"בה כמ"ש בואר אמור וזל ותקם בעוד לילה ותתן טרף מהכא אוליפנא דכל בר נש דלעי באורייתא וקם בחלית לילה וכו' האי אשתתף בהדה והאי חקרי מארי מלכא ויהבין ליה כל יומא מאינין תקוני כיתא הס"ד ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה דכל אליון דמשפתין בהדה כליליא חקרין כיתא וכנ"ד טרף נזן לדוראיו טרף ממש דאיהי נטלא מאתד רחיקא עלאה דכתיב ממרחק תביא לחמה ג נקרה עכד ה' ודיוקנו עומד ונחקק בשכינה כמ"ש בואר ויקרא עמ"ש הנם כרכו את ה' בל עבדי ה' ומאן אינון הדר ואמר העומדים בבית ה' שדיוקנו נחקק למעלה בשכינה הנקראת בית ה' ד מ"ש בואר

שם וזל זכאה חולקיה מאן דאתער בהסוא זמנא ואשתדל באורייתא דחקרי חכריה דה"כס וחוטא של חסר אתמשך עליה ומניה דחליו עלאין ותקאין ואפי' בזמנא דמאריהון דרינא קיימין למירן עלמא הוא עאל בכל תרעי דמלכא וליה מאן דימתי כידיו אינון מאריהון דרינא לא דייני עליה דינא זכאה חולקיה :

ג כתב רבינו הגדול הטור זלסה וזל לכן לריך האדם להתגבר בארי לעמוד בבקר לעבורת כוראו ואף אם ישיאנו יארו בחורף לאמר איך תעמוד בבקר כי סקור גדול או ישיאנו בקיץ לאמר איך תעמוד ממטתך ועדין לא שבעת משנתך התגבר עליו לקום שתהא אתה מעורר השחר ולא יהיה הוא מעירך כמ"ש דוד המ"ע עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר אזני מעיר השחר ואין השחר מעיר אותי וכ"ש אם ישכים קודם אור הבקר לקום להתחנן לפני כוראו מה יופיו ומה טובו עכ"ל הטור הנחמד מזהב זלסה :

ד והנה זלר בדבריו זל דלמה לא קאמר נמי או ישיאנו בקיץ לאמר איך תעמוד בבקר ורק בחורף סוכיר מלת בקר לזה תירץ הב"ח זל בשם רבו זל ואפשר דבחורף מוכירו הבקר כדי שיפתנו באמרו הלא בבקר סקור גדול ולא תוכל לכיון בתפלתך מחמת הקור הגדול שבבקר ולכן טוב יותר שתמתין עד שתעלה השמש ויתחמם האויר קלח אבל בקיץ אם היה מוכיר לו הבקר לא היה שומע לו לפי שבבקר טוב יותר לכיון בתפלתו משא"כ כשתעלה השמש ויתחמם האויר ולזה אינו מוכיר לו כי אם הלא לא שבעת משנתך כלומר ולא תוכל לכיון בתפלתך ועל כן טוב לך שתמתין עד שתהיה שבע משנתך ותתפלל בכוונה עכ"ל זל והרב מא"מר זל תו' לזה וזל ולפק"ד דרבי הטור זל מבוארים וזה כי בחורף שפחוי יארו על מה שהקור גדול הולך לומר שאומר לו שלא לעמוד כ"כ בבקר דאם יאמר לו איך תעמוד והקור גדול יהיה מאמר חסר דאיך לא יעמוד לעולם כל זמן הקור גדול ולכך הולך לומר בבקר שילרו מפתה אוהו באומרו שאין לו לעמוד כ"כ בבקר בסיוות הקור גדול וכפרט בבקר אבל בקיץ שפתוי יארו על

שלא שבע משנתו מוכרע מזל עלמו דהיינו בכקר שעדין לא שבע משנתו הוא מה שאומר איך תעמוד ועדין לא שבעת משנתך וזה ברור וכחן עכ"ל ודבריו נכונים מאד :

ומקלת מחכמי הישיבה היו בקונט' כתבו ליישב כירדך העולם טבע האדם אם רולה להתעורר משנתו בחורף קודם אור היום יתעורר קודם עלות השחר שעה א' או ב' שעות שכבר שביע משנתו שהלילות ארוכים משו"ה נקט רבינו לשון בכקר שישיאנו ילרו לומר לו הקור גדול איך תעמוד בכקר ואפי' כבר שבע משנתו משא"כ בקיץ שטבע האדם אפי' אם רולה לקום ממשנתו מקודם הוא מתעורר אחר עמוד השחר מפני שהלילות קצרים ושישיאנו ילרו לומר איך תעמוד ממשנתך בעמוד השחר שעדין לא שבעת משנתך שהלילות קצרים משו"ה לא נקט שטבע האדם מזל עלמו אינו עומד בכקר קודם ע"ה ש כשהלילות קצרים ופשוט עכ"ל יעו"ש בקוב' ורביהם תמוהים דמשמע מדבריהם להדיא דמפרשי מלת בכקר היינו קודם עלות השחר וזה לא ניתן ליאמר ועיין במכילתא פ' בא ורשי סס ע"פ ולא תתירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר כאש תשרפו מה ת"ל עד בקר פעם שנייה לפי שהבקר מהנן החמה ובה הכתוב ליתן בקר אחר שיהא נאסר מעלות השחר הרי דבקר סתם דכתיב בקרא הוא מהנן החמה אם לא היבא דכתיב בקר פעם שנייה בקרא ועיין להרב הגאון החסיד מה"רר חיים פלאגי ז"לה בספרו הבהיר ברכת מועדיך לחיים ח"ב רף קלו ע"א וע"ב שהביא מ"ש המכילתא הנו' ועוד הביא כמה ראיות בריאות וטובות שכל מקום שנאמר בקר הוא מהנן החמה ויש סוכרים שהוא מעמוד השחר ומהו תמה על הרב חלקו של ירדך בסי' זה שרלה הרב ז"ל לומר דבקר מקרי קודם אור היום יעו"ש גס בספרו הבהיר רוח חיים בסי' זה אות ג כתב דזה לא ניתן להאמר יעו"ש :

ה עוד ז"ל בדברי רבינו הטור ז"לה במאי דנקט בקיץ איך תעמוד ממשנתך ובחורף לא זכר מטה כלל לזה יישב הר' הקסיד הגאון ז"ל כרוח חיים אות ב וז"ל ולענ"ד ליישב דהנה הדבר ידוע דדרך העולם הוא דבחורף שהלילות ארוכות וכבר

שבעו כשינה הרבה הם קמים מן המטה ויושבים בירכתי ביתם והנה חכור אש ולפיר אש להתחמם כנגד ארון ומחעללים ללאת החולה אף שכבר האיר היום מפני הקור הגדול ולא ילכו להתפלל כב"הכנ עם הלכור * ולכן הזהיר הטור שיסתבר כארי לעבודת בוראו ואף אם ישיאנו ילרו בחורף לאמר איך תעמוד בכקר לקום וללאת החולה אף מי שיאנו שוכב וישן במטה אכל בקיץ שלא היה ישן כל לרבו מוכרח הוא דבמטה שוכב לכן אמר או ישיאנו בקיץ לומר איך תעמוד ממשנתך ועדין לא שבעת משנתך עכ"ל ז"לה :

י ומ"ש עוד רבינו הטור ז"ל שתהא אתה מעורר השחר ולא יהא הוא מעירך * כפל הענין לזרזו היטב דלא יעבור אף לילה א' וז"ל שיהא הוא מעורר השחר ולא יהיה השחר מעוררו אפי' לילה א' * וכן נראה ממד' שו"ט מזמור קח :

א"נ ז"ל דהנה מלינו בכני ארס שהם עללנים ואינם קמים ממשנתם כי אם עד אחר עבוד זמן רב שכבר עלה ע"הש ולפעמים קורין ק"ש ומתפללין תפלה שלא בזמנה ואם יקרה לקם חיזה לורך מענייני הכלי העוב' שהוא לריך לעשותו בכקר בכקר או לטייל אזי הוא משכים וקם באשמורת הבקר * ונמלא דקימה זו אינה כדי לכבות על החרבן או ללמוד תורה ולקשר לילה ביום אלא ללרכו דוקא שהוא לריך השחר שיאיר לעשות קפלו ורלנו בכקר * וזה כוונת הטור ז"ל באומרו שהא אתה מעורר השחר שלא תהא ההתעוררות שלך מפני מה שאהפ לריך לעשות חיזה ענין בכקר * אלא מה שתהיה אתה קם הוא מפני שריך לקום לעסוק בתורה כלילה עד דאחי לפרא ותהיה מעורר השחר * וז"ל דוד המ"ע אעירה שחר אנא הווינא מעורר שחרא דר"ל כשאני קם הוא ללמוד תורה עד שיעיר הבקר ויהיה השחר * ונמלא דאני מעורר השחר דאינו לריך לאור השחר ולא השחר מעיר אותי דלא היה מתעורר כלילה בשביל שהיה לריך להיות מזומן בשחר אלא אדרבא הוא מעורר השחר וזהו הכפל להורות לנו דבר זה ודו"ק * ומ"ש אח"כ הטור וכו"ש אם ישכב קודם אור הבקר ר"ל שיכבים זמן הרבה יותר מזה * הרב הגאון הקסיד מהר"ח ז"ל בס' רוח חיים :

ז שם יתגבר כארי לעמוד בכקר וכו' שיהא הוא מעורר
השחר . הקשה הר' חלקו של יודד זל שדכרי הטור ומרן זל
סתראי נינהו דהתחלה כתבו לעמוד בכקר ושוכ כיימו שיהא
הוא מעורר השחר יעו"ש . ולענ"ד דלך"מ דהנה מ"ש הטור
לפרש מ"ש ריבת גבור כארי שהוא שיתחזק לכו בעבודת ה'
והיינו כשהוא הולך להתפלל ככ"הכ התפלת שחרית וק"ש .
ומפרש הטור ומרן דהגבורה בזה שהיזהר משיאו שישאר מושכב
כמטה ולא יקום להתפלל ולקרית ק"ש בזמנא ואם תשמע לו
וקשאר מושכב יביאך אח"ך שיעבור זמן התפלה . וכן ראיתי
להפרי"ש זל שפי' זל שיהא אהה מעורר השחר פי' כיון שזמן
תפלה וק"ש היא משעת ע"הש וכן החמה א"כ על כרחך
מוכרח אהה שתעמוד קודם ע"הש וכו' דאז ילרו מתגבר עליו
לישן יותר מכל הלילה כדי לכתלו מעבודת יולרו עכ"ל הרי לך
בהדיא דכוונת הטור ומרן זל ברורה . הרב הגאון הנו' שם :

ח שם לעמוד בכקר וכו' . וכמו כן לריך כל איש שורר כביתו
ויעיר בכקר בכקר אח בניו וכל אנשי ביתו שיקומו מן
המטה כדי שיקראו ק"ש בעונתה ותפלה בזמנה עם הלבור
שיהא זוכה ומזכה וזה כלל גדול בכל עבודת השי"ת יהיה כנשר
יעיר קבו ויעורר בניו לעבודת השי"ת . הרב יפה ללב זל :

ט לעמוד בכקר . והוא טוב להכניע היזהר וזה שרמזו הבא
להרגך שהוא היזהר השכס בכקר לעסוק בחורה כדי להרבו
הגאון ח"רא זל ככרכי' . מו"הר מזמור לאסף זל . הר' רוח
חיים זל :

י מה כמללו אמרי יושר של הרב המאיר עיני הגולה הגאון
החסיד הקדוש ח"רא זל כספרו הבהיר מורה באלכע סי' ג
זל דין ראשון של ספר הקדוש ש"ע הוא יתגבר כארי לעמוד
בכקר לעבודת בוראו . ואם ח"ו כדון הראשון ישלוג עליו ילרו
שלא לקיימו . עוד ישוב ויראה מה יעשה באחריתו . על כן
ירגיו אדם ילטה על יזהר וישים אל לבו גם הגהה ראשונה
שויתי ה' לנגדי תמיד וכו' עכ"ל זיעא . וכל הרואה דברים
הללו יולאים מפי יוסף הלדיק זל"קל חרדה ילכש ויזהר
בזק מאד :

יא שם יתגבר כארי לעמוד בכקר . וגם לבריאקות היא טוב
מאד לעמוד בכקר כמ"ש הרב יפה ללב זל כמ"א כשם
הרב יפת והרב מדרש שמואל יעוש . וכמ"ג אות ב ע"ש וכ"כ
כספר רו"ח להרופא :

יב שם יתגבר כארי לעמוד בכקר וכו' . כתב הרב עולת
תמיד זל זל והיינו רוקא בימות החול ולא בימות שבת
וי"ט זולת ביום כפור וכמו שיתבאר לקמן עכ"ל . ומ"ש כמו
שיתבאר לקמן כוונתו על מ"ש בהגם כסי' רפא שכתב בשם
המרדכי זל ונוהגים שבשבת מאחרים יותר לבוא לב"הכנ
מבחול וכו' יעו"ש . וכן נראה דעת רוב האחרונים זל שם .
ועיון להרב בית מנוחה זל שהוכיח דדעת הטור והש"ע דלא
כהנה הנו' ודעתה דאף בשבת יש להשכים לב"הכנ' וגם יש לו
לאדם אפי' בשבת להתגבר כארי להתעורר משנתו קודם אור
היום שיעורר הוא השחר ולא יהא השחר מעורר אותו יעו"ש :
גם הרב שושנים לדוד זל הביאו הרב כס"א שם סי' רפא הביא
ראיה מהמשנה דלא כהנה יעו"ש . והר' כס"א זל עלמו פי'
בדרכי ההנה דמאי דקתני שבשבת מאחרין יותר לבוא לב"הכנ
דהיינו רוקא לבוא לב"הכנ להתחיל סדר התפלה . וזה"ל דקם
הוא באשמורת הבקר ויושב ולומר כביתו וקורא כדרכו עכ"ל
יעו"ש . וכ"כ החמ"י פי' דשבת זל ואותה שאמרו בשם המרדכי
שמאחרים בשבת מבחול לפי שבתמיד וכו' . היינו רוקא לענין
תפלה שיש להתאחר מלתפלל בשבת מבחול וכו' אכן עסק
התורה חזן מי שיכחיש חלוניה כי כמעשהו בחול כך מעשהו
בשבת ויותר עוד לקדם אשמורות בעוה תפלת התורה וכו'
יעו"ש . וכ"כ דעת הר' סי' חס"ל טוביחנה זל דק"ח שכתב זל
וכבר אמרנו בסדר החול בענין סגולת לימוד התורה אחר חלות
ומכ"ש לילול ש"ק עכ"ל . והר' יפה ללב זל כמ"ב סי' ח' כתב
זל עמ"ש כמ"א אות ג מה שהקפיתי שם ע"ד הרב כס"א כמו
כן יש להקשות ע"ד החמ"י פי' דשבת וכו' . ואשר הממ"ד לא
לדק בזה שכתב ככוונת המרדכי והוא מוכרע ממקומו כמו
שהצ"ח זל שם וב"ע עכ"ל . וקצרו ח"א לא כמנהג חל"נו אך
דכינו ככוונת שהרי במרדכי שם כתוב על מה שנהגו העולם

שכל ימי השכוע מתעוררים בבקר לב"הכנ להתפלל או ללמוד
 ובשבת וימינו יותר בשחרית וכו' יעו"ש הרי להדיא קאמר
 ובשבת וימינו וז"ל ח"ך ותפרש בדברי ההנה שמקורו הוא
 מהמדרכי הנו' שדוקא על הליכת ב"הכנ ולהתחיל סדר תפלה
 והוא דקאמר אבל קס הוא באשמורת כדרכו כמו שפירשו הרב
 בס"א ז"ל והזמני' ומ"מ ח"ך שאמרו להשכים חין למהר להתפלל
 לאור הנה קודם שיאיר היום בטוב להקדים לזמן שרוב הנכור
 מתפללין בכל הבתי כנסיות וכו"מ"ש הרב יעב"ץ ז"ל בסדרו ז"ל
 ושו המראין עלמין מדקדקים במלות משכימי קום בעוד לילה
 למהר להתפלל חין אפי קורא אותם וריוין מקדמין למלות לא
 בכלל זרין ונפסד יחשבו כיקוד בחורף שחוטפין ק"ש ותפלה
 כאפילה באורה ימשאו חשך ולא אור נגה עליהם באפילה
 ותהלכו ולא ינאו י"ח כלל וכו' ולא כל הרוחה ליעול את השם
 זעול כי היום רבו המתפרטים הרעים להשכמה כדי להשתכר
 ולעסוק בדרכי בטילה וכו' ועמא דארעא אזלא ומדלדל וכו'
 עכ"ל והביאו הרב המופ' במהרי"ץ פלאני ז"ל בספר יפה ללב
 ח"ב סי' רפ"א וקיים גם בעיני יפלא משו מתחסדים שקמים
 בהשכמה בשבת לקרות תהלים ונאו שרם בהפקדם שמתפללים
 לכתחלה תפלה שלא כהקנה שהרי עיקר מלותה שיתחיל עם
 הנץ החמה כמ"ש מרן ז"ל סי' פט' והגם שכתב שם ואם התפלל
 משעלה ע"ה ולא וכו' היינו כדועבד וכשעת הדחק שהוא אנוס
 וכמס"ל סי' נח ס"ג גבי ק"ש ומי דוחקס לאלו שרגילים
 להתפלל ביום מנוחה קודם הנץ החמה בלי שום אונס כלל
 ועיין להר"ה הר"ח ז"ל בה"כ לווהא מחיים סי' לג שכתב ז"ל
 ואם הישר חילי היותי מבטל תפלות ראשונים שהם מתחילין
 כמעט קודם אור היום וגם דאירע כמה פעמים דקרו בס"ת
 פסול שלא נגה עליהם אור היום היטב וכו' יעו"ש :

יג שם בהנה ועב"פ לא יאחר זמן תפלה שהנכור מתפללין וכו'
 דברי מור"ם שו לקוחים ממ"ש הטור ז"ל מ"מ התפלה אשר
 הוא מועד לכל מי ש יאחר אותה ולא כתב זמן התפלה לא
 יאחר קתם דהוא מתמע דלא יאחר עד ד' שעות וכתב שהיא
 מועד לכל מי ש"מ דעל תפלה שמתפללין הנכור קאי אע"פ

שלא יעבור זמן תפלה מ"מ מלוא עם הנכור וזכו שהשמיענו
 מור"ם דלא יאחר זמן התפלה שהנכור מתפללין ומיהו אם
 הנכור מאחרים עכ"ז מלוא לו להתאחר ולהתפלל עמהם כל זמן
 שלא יעבור זמן התפלה כמבואר לקמן סי' ז' ס"ד הרב רוח
 חיים ז"ל אות ו :

יד שם בהנה שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה
 ובמעלת הדריקים אשר הולכים לפני השמים וכו' כתב
 הארי' ז"ל לרוך כל אדם לזייר שם הו"ה תמיד נגד עיניו בניקוד
 כזה **הו"ה** והוא ניקוד יראה וזה סוד שויתי ה' לנגדי תמיד
 וזה תועלת גדול לענין היראה ספר הכוונות דרך
 ישרה :

טו ובזכור האדם שה' נבב עליו ורואה ויודע מה בלבו ודאי
 יסתלק מלקטוא נגד ה' דאיך הוא מאמין שממ"ה הק"כ
 רואה ומכיט ומכין וכוחן לכות וכליות ואיך הוא חנוף להמרות
 פני מלך בפניו ועיניו רואות וזהו שויתי ה' לנגדי תמיד
 דרך ישרה :

טז שם מיד ינוע ליו היראה וכו' שים כה נגד עיניך דברי
 ס' יראים עמוד היראה סי' א' שכתב ז"ל גדולה מלות
 יראת ה' שהרי אדם יכול לקיימה אף פעמים ביום שכל שעה
 ורגע שהוא זוכר את המלות וחדר לבו עליהם קיים את ה'
 שהיך תירא ע"כ יפה ללב ח"ב בקו"א :

טז ואשריו לאדם שלא יסיר יראת ה' מנגד פניו אף רגע
 ותמיד יחשוב שהוא לפני ה' ומי שמנטער על שלא חשב
 שהוא לפני ה' באיוה זמן מועט ונראה לו כשו עשה עון זהו
 אשריו ואשרי חלקו וז"ש אשרי אדם לא יחשוב ה' רומן מועט
 שלא חשב כה' נראה לו עון זה כאמר בו אשרי וכמ"ש הרב
 יפה ללב ח"ב בקו"א :

יח שם בהנה ולא יתכייש מפני בני אדם המלשינים עליו
 בעבורת ה' גם בהלנע לכת ובשכבו על משכבו ידע לפני
 מי הוא שוכב מלת גם לבאורה חין לה ביאור ועיין לקרב
 מאמר ז"ל שפי' דמתוך למטה עם מ"ש ובשכבו וכו' ר"ל שגם
 כשהוא בסתר ובחדר משכבו ידע לפני מי הוא שוכב ועומד

עכ"ל . ועיון עור כספיו רכיו מרדכי מה שפי' עור כזה .
ועיון להר' פמ"ג באש"א סק"ב ולהגר' א' ז' ולהר' שמן המחר
מה שפירשו נמי כזה יעוש :

יג שם ולא יתכיוס מפני ארס וכו' . והיונו בדבר שהוא
עבודה ה' לא יורא ולא יבוש . כמ"ס הוי עו כנמר לעשות רטון
אביך שבשמים . אבל מ"מ לרוך הארס להתכושש מכני ארס
בדרכי העולם בדבר שאינו נוגע לעבודה ולירא מת"ח שנאמר
את ה' אהיך תירא לרכות ת"ח . ראשית חכמה פ"א משער
היראה . רוח חייט אוח ח :

ב שם ולא יתכיוס מפני בני ארס וכו' . ומ"מ לא יתקוטט
עמהם . ב"ז בא"הט :

בא שם ומיר כשיעור משנתו יקום כוריות וכו' . כתב הרב
מ"א סק"ג דלאו דוקא מיר לא ישהה מעט כדאי' בנטיין
ד"ע וכו' ראמרינן התם ה' דברים העושה אותם קרוב למיתה
יותר מן החיים וא' מהם ישן ועומד ופירש' ז' מיר קודם
שהה מעט עכ"ל . והגם דיש מפרשים עד שיעשה כולם הוא
קרוב למיתה מ"מ ספק סכנה לחומר' . וכ"כ מת"הש :

בב שם כשיעור משנתו . כתב הרב סדר היום שאף אם
אין ידיו נקיות וכול לומר מודה אני לפניך מלך חי
וקיים וכו' קודם נטילה אמנם הרב יעב"ץ כפי' שערי שמים
כתב דשו"את עדיף . אם ידיו מטונפות וראי ולא שכרו
בהפסדו ואפי' כסתם יש להחמיר בשוכב ערוס דוראי נגע .
ולכן מי שאינו ישן בכתי ידים יראה לי שטוב לו שיאשכ
בדעתו ויהרהר נוסח זה במחשבתו ודו ע"כ :

בג ס"ב המשכים להסתכן לפני כוראיו יכוין לשעות המשחנות
המשמרות וכו' . המקובלים האריכו בענין תפי' חנות
וברקנטי פ' בראשית כתב וז"ל ויא' זמן בקשה הוא בשוף
הלילה ואני אכריע כי בחנות הוא ראוי לבקש רחמים על
כני' ועל בניה וכו' ובסוף הלילה יבקש לרכיו ובקשה זו לריכה
לקיות כנפ"א ע"כ . ועיון סי' קלא ס"ג וכו' ועיון בזה ויקהל
דלעולם תשכינן הלילה ל"ב שעות הן בקין הן כחורף אע"ג
דלענין חפלה אינו כמ"ס סי' רלג וכ"כ שערי ציון עכ"ל המ"א :

אכל כתשו' שב יעקב בס' א האריך להשיג ומסיק דלחומר
תשכינן זמן קימת חלות בין בקין בין כחורף שזה דהיוני
יב שעות אחר חלות היום שסחמה עומדת באמצע הרקיע
בראש כל ארס . הכיאו דכריו הר' מח"הש ור' אש"א והגאון
ח"דא בכרכי' . וכן הכיאו דכריו כספרו מח"כר בקו"א סי' א
אוח א וכתב שכן הסכים עמו הרב המופ' נר ישראל כמהר"ד
ז' בריש ספרו הכסיר חסדו דוד ע"ש דכריו הנחמדים עכ"ל .
וכ"כ הרב רבינו זלמן בסי' א אוח ח כהל' השכמת הבקר
ע"ש . וכ"כ הגאון ח"דא עלמו בס' מורה באמצע . והרב שלמי
לכור דיו' ע"ג משם הרב הקדוש האלהי כמהר"ש שרעבי
וזו"קל ומשם מה"רש קורדכירו ז' ע"ש וכן הסכים הרב
שע"ת וכתב וכ"ץ עיקר וכ"כ הרב בית עובד וכתב וכך יש
לנהוג וכן הסכים הגאון מהר"ק בס' כף החיים ובר"ת
עו"ש וכ' דואת הס' היא היותר מוסכמת מהש"ס ופוס'
והמקובלים ע"כ :

כד כל הכוכה כלילה כוכבים ומזלות כוכים עמו ותפלתו
כשמעת . זכה תורה . מזמור לאסף . וכן כל ארס
שרוה להתפלל על איזה דבר באוחה שעה היא רלויה ומקובלת
כמ"ס בס' שבע מוסר ד"ג ע"א בשם של"ה מעשה בחסוד
א' שהתפלל תמיד בחלות הלילה בכוכים שלא ילא ממנו שום
פיסול וזכה שז' בניו היו כהנים גדולים . יפה ללב ח"כ :

כה כתב הרמז ד' ז' סי' יא ז'ל ומחלות עד אור הבקר כל
משך אותו זמן הוא זמן התקון לאפיקו דעת מהר"ס לזוגאנו
ז'ל שסובר שדוקא בזמן חלוא הוא השעה לקינות . אבל אנחנו
אין לנו לא דכרי מהרח"ו ז'להה שכתב שבקין המשכים מעט
קודם השחר יעשה התקון אע"פ שלא יהיה הזמן לעסוק
בתורה ודכריו הוכחו בס' טוב הארץ דף סז באופן שהרולה
לזכות להיות מכני היכלא דמטרוניתא לרוך שינטער כלערה
בזמן לערה ויותר נכון להנהיג עלמו להקדים השינה בתחלת
הלילה כדי שיוכל לקום לפחות חצי שעה קודם אור היום אבל
בתחלת הלילה אין מניחות . ופ"ד שכשעת הרחק גס שעלה
ע"הש יש קלת מניחות לתקון עכ"ל . ומה שהק' בס' עיקרי

הד"ט ממ"ט הרמז עלמנו דף יוד וזל וע"ד התיקון אין מליאות
ויסוד אחר שעלה עה"ש כי כבר וכו' והבא לחשוב שאז יתקן
ח"ו יקלקל וכ"ש וכו' . כבר יישב מהר"ק בס' ר"ח ריש לחלק
היבא שהתחיל עמ"הש לעלות דאז יש קצת מליאות להיבא שכבר
עלה ע"ה לגמרי דאין עוד מליאות לאומרו . אך כ' שם דאם
רובה לומר המזמורים שבתקון חלות לבד ראשי והרי הוא טוב
עכ"ל ובס' מטה אפרים סו' תק"פא אות יב כתב דל"ל בשעת
הדחק שאני עי"ש * (והר"הג ר"ח טוב זל"ל כתב דתקון רחל
תני שעה קודם עלות השחר אין לאומרו אבל תקון לאה יכול
לאומרו דאינו אלא מזמורים כקורא תהלים :

כו קבלתי מפוס רבנן קרישי יודעי דעת ומכיני שלומי אמוני
ישראל כי מי שהוא ער ברבע חנות טוב לומר סדר ת"ח
כו כפרק דדבר בעתו מה טוב . הרב ח"דא בס' יוסף אומץ
בסו' גד . וכ"כ הרב כף החיים אות כט משם הנו' . וסיים כי
גם מי שהוא ישן על מטתו יתקדל להיות מתעורר ויקום בחנות
סמוך לו מלפניו כדי שבהגיע רגע חלות יהיה נייעור ויאמר
תק"ח * ואם יכביר עליו השינה יחזור לישן :

כז טוב לאדם לישן כיום כמה שעות כדי שיעמוד בחלי
הלילה . ואפי' שאמרו שאסור לישן כיום יותר משינת הסוס
לא נאמר זה למי שרובה להיות נייעור כלילה שאז מזה לישן
כיום . פלא יועץ אות ש :

כח בעת אמירה ת"ח לריך לילך ולישב אלא הפתח הסמוך
למזווה ויסיר מנעליו וישאר יתק רגלים ויעטוף ראשו
כאכל וירבה בכביה כפי כחו ויקח אפר מקלה וישים על מלחו
כמקום הנחת תפילין . גם יכוף ראשו ויחבק פניו בקרקע .
ויכוין בזה על שריפת התורה ונעשית אפר * וגם יכוין בזה איך
מיום שנחרכ הבית ונשרפת התורה נמסרו רויה וסודותיה
למילונים וזו גלות התורה בע"הר . כ"כ בס' הכוונות להאר"י
זל ובפרו עץ חיים ובס' נגיד ומזה למחר' למח זל ובס' ארחות
לדיקים מע' ח ובס' טוב הארץ למה"רן שפירא זל . ועיין להר'
כף החיים וזל בעת שאומר ת"ח לריך שיסנה מקומו עד שיגמור
תקון רחל . וטוב שיטב על הארץ . אכן בתוך רבים יחוש משום

יוהרא וישנה קצת מקומו עכ"ל . ועי' בספרו ר"ח סו' ו אות
כג שכ' וזל ונחנו לישב ע"ג קרקע בתקון רחל ועומדים על
הכרים בתקון לאה וכפי הרב מהר"שו הכל א' ואין הפרש
כיניהם עכ"ל . (מיהו בזמן שא"ה ת"ר אלא רק ת"ל א"ל לשנות
מקומו . ר"ח טוב זל) :

כט סדר ת"ח הוא לומר בתחילה מזמור על נהרות ככל
כולו ולכוין בו לככות על חרבן הבית . ואח"ך יאמר
מזמור לאסוף אלהים ב"ה גוים וכו' כולו . ולכוין בו לככות על
הריגת הדריקים . ואח"ך יאמר כל אותם פסוקים מן זכור ה'
עד סופו . ויכפול פסוק השיבנו . ואח"ך יאמר פסוקים שבישעיה
סג הכט משמים וראה . כי אתה חכינו . למה תתענו . למלעזר
ירשו . ועתה ה' חכינו . אל תקלוף . ערי קדשך . בית קדשנו .
העל אלה . ואח"ך פסוקים דנחמה וסם על חומותיך ירושלים .
ואל תתנו דומי לו . נשבע ה' כי מאספיו . ואח"ך יאמר ג"פ
אלו * אתה תקום . כי רצו עבדיך . בונה ירושלים . ע"כ קדר
תקון רחל * ואח"ך יתחיל בס' תקון לאה מזמור כאיל תערוג .
ושפטני * יענך ה' . לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה . אלהים
יחננו . מזמור הללויה אודה ה' . גם לריך שתבכה בכל לילה
על עונותיך ותבקש מחילה מלפניו ית' . ולכן אחר שתאמר
מזמור הללויה תאמר מזמור כבא אליו נחן הנביא וכו' כל
המזמור בכביה ובתחנה . ובבקשה * ואח"ך תאמר עד אנה
בכים כליון . עד חומותיך ירושלים . ואח"ך תקום ממקומך
ותלך למקום א' לעסוק בתו' עד ע"הש :

ודע זה הסדר הוא ללילי החול אמנם כליל ר"ח הוא קדרו *
כאיל . שפטני לה' הארץ . אלהים יחננו . הללויה אודה
ה' . והענין הוא כי אם הם לילי ר"ח או ימים שאין אומרים
תחנונים ונפ"א אין לככות ולהתאבל על חרבן . וגם אין לומר
כל המזמורים והפסוקים הנזל זולתי יתחיל ויאמר לו המזמורים
ולא עוד . ואח"ך יקום ויעסוק בתורה עד אור הבקר כי עיקר
הוא שלריך להשתדל מאד בכל כחו לעסוק כל חנות לילה עד
אור הבקר בתורה . עיין כז' בשער הכוונות להאר"י זל ובס' פע"ח
ובס' נגיד ומזה למחר' זל ובס' ארחות לדיקים כשם שער

רו"הק ובס' טוב הארץ למהר"ן שפירא אל ובס' מורה באלבע
להרב ח"דא אל סי' ב אות מו * ומה שהוסיף עוד שם הרב
ח"דא לומר אחר הללויה אודה ה' פסקו נוע תנוע כ"כ ג"כ
בס' פע"ח הנו' ע"ש וכחוב בס' קש"ג להרב ח"דא אל סי' יא
אות ח שיש לומר ודוי קודם תקון חלות :

ד' ממ"ש האר"ז אל ודעמיה דכלילי ר"ח אין לומר כ"א תקון
לאה משמע דבשבת ויט אין לומר אפי' ת"ל ראס כוונתם
דבשבת ויט נכללים בר"ח ובשנים הכתוב מדבר שתי' לאה לא
יבטל לעולם היה להם להזכיר שבת וממנו תראו וכן תעשו
למקראי קדש ור"ח שהיא מדרגה התחתונה ומדנקט מדרגה
זו כראשונה ש"מ דילאו שבתות ויט * זהו לפי פשטן של דברים
וגם לפי פנימיותן של דברים אין לומר ת"ל לא בשבתות ולא
בי"ט כ"ב כסדר חס"ל דף ל וכן משמע מהרש"ש אל וכ"כ בס'
אמת ליעקב דף קב וכתב שכן ב' בס' יפה שעה דף קלס' אכן
בס' כף החיים סי' ג אות לר כתב בשם המקובלים דכלילי יט
יאמר ת"ל ע"ש * והר' ר"ח טוב אל הסכים דלא יאמר כלל לא
בשבת ולא בי"ט ור"ה וי"ה דף :

ד"א כמ"ש לא היה מניח להתאכל ולומר קינות כטעם
האומרים כמ"ש נחרב הבית כי עדין תוספת שבת
קיימת אפי' בכחי' הנשמות כמבואר * אבל בס' עץ החיים כתב
וגם אחר חלות הלילה של מו"ש לא היה מאריך ככניס יתר
משאר הלילות אלא היה עושה כשאר הלילות * טוב הארץ דף
סז ובפ"ע למהר"ס שפירא וכ"כ בס' נגיד ומלוה דף יור ובס'
ארחות לדיקים אות ש * ועיין להר' כף החיים אל שכ' בס' מו"כ
דפוס פיסא ב' הרב המגיה כמהר"שך דמלא בכל' של הרב אל
שלא לומר ת"ר ליל ו' ובמו"ש * ותימא כי מהפירו נורו האר"ז
אל לא משמע כן אדרבא בהפך נמלא הדבר מפורש * וכתבתי
ע"ז להר' אגן הסהר בעל ספר חקי חיים והשיב דנוהגים לומר
כין כליל ו' בין כליל מו"ש וכך ראס לרבותיו בקהל חסידים
לקדושים אשר בארץ המה דהיו אומרים ת"ר גם כליל ו' וליז
מו"ש וכן אין ספק דזה כהב הללו מקטנותו והשמיטו מלהדפיסו
דהרר ביה וכו' ע"ש * וכ"כ הרב בנו אל בס' אברהם

אזכור אות תיו * ובס' וימחר אברהם אות ש יעו"ש :
לב בחו"מ של פסק א"א אפי' ת"ל * כ"כ בס' אמת ליעקב
שם ד"קב וכ"כ הר' מהר"חף כספרו כף החיים וסיים
מר"ה ועד ב' מרחשון אין לומר ת"ר וכ"כ חס"ל וכ"כ הרב פני
ילחק כר"ו באות ה' משם הנ"ל * אמנם בע"ה אומרים ת"ר
ובמ"ש באגרות הרמ"ז ובשע"ת אות ו' :

לג גם בימי העומר ומר"ה עד יו"הד * א"א ת"ר כלל * כ"כ
אמת ליעקב שם :

לד בשנת השמטה אין לומר ת"ר בא"ז אלא ת"ל * אבל בח"ל
לריבין לאומרו * א"ל דף קא וסר' כף החיים אל סי' ג
בשם כמה אחרונים יעו"ש :

לה יש מי שרצה לומר דאין לומר ת"ח ליל ט"ב משום דאקרי
מועד * אך הר' המקובל אל כתב וז"ל לא ידעתי על מה
יסמוך בדעתו ס' האומר שלא יעשה התקון כליל ט"ב כי כל
איש חייב להתאבל במרירות ועבר עליו רוח קינה כל היום
ההוא וכל הלילה * איברא כי אין לומר העומרים וכן סוף
מנהגנו ודבריו כדורים * ברכו' סי' תקנב אות יא וב"כ שע"ת
שם משמו :

לו נשאלתי על אכל אס יאמר בימי חבלו סדר ת"ח כמנהגו *
והשכחי שמותר לומר ת"ר דוקא בלא ודוי ממש"ל בס'
תקנר וכו' ד סי' שפר * יפה ללב * וכ"כ אחיו הגדול בס' פדה
את אברהם * אכן אברהם דכלהו כספרו הבסור כף החיים סי' ג
אות לה ב' משם סדר לאלפים כל בתי איפכא דיאמר האכל
ת"ל ולא ת"ר וכן עיקר וגם המלווים שם לא יאמרו אלא ת"ל
וכ"כ הר"ח טוב אל בכתביו :

לז וגם התקן והמלווים עמו לא יאמרו ת"ל * כף חיים שם :
לח עיר שהיה להם נס ועשו אותו ליל ואין נופלים יע"פ אין
לומר ת"ר * ופה בגדהד יע"א יש להם ב' ימים א' בקיץ
וא' בחורף כיום י"א לחו' מנחם אב וכו' טז לחו' טבח
מקדמוניו באומרים שנעשה נסים להם כב' ימים אלו ונוהגים
ש"א כהם חמנוים ולא ת"ר אלא ת"ל :

לט ופשוט דבימי העומר ומר"ה עד יו"הד חוץ מע"הדף

דיאמר מזמור יענך בת"ל שזהו מכלל ת"ל הוא ומאחר
שימים אלו נופלים ע"פ אין לרננו וכן שמענו מפי רי"ח טוב
נר"ו וכן נהגים :

מ אי' בס' האר"ז אל טוב ללמוד כלי הפסק משעה שקס עד
זמן תפלה ואם אינו יכול טוב ללמוד מה שיכול אחר חלות
ואח"ך רשות בירו לישן ויזר עכ"פ שיחזור ויקום חזי שעה
קודם עלות השחר לקשר מרת יוס כלולה בתורה מזמור לאסף :

מא אס קס כלילי הקיץ סמוך לבקר שאז הלילות קרות ואין
שהות לומר הת"ח ולעסוק בתורה יותר טוב הוא לומר
הת"ח דבר בעתו מה טוב מעלעסוק בתורה ס' הכוונות וס'
משנת חסידים והת"ל וסרמ"ז אל בהנהיגותו דף ז ע"ב וה"ה
בחורף אף שהלילות ארוכות היבא רקס ממעתו סמוך ליום
דיאמר התקון תחלה אף שאין שהות לעסוק בתורה ופשוט
מהנ"ל :

מב וכן מי שקס כלילי האשמורת כשעה שהלכו רועים לומר
סליחות ואין שהות לומר הסליחות ולעשות התיקון
עמהם יניח הסליחות ויעשה התיקון כי הוא עלם הסליחה
והתפלה יותר מקובלת לפני המקום אנרות הרמז ס' יו וכ"כ
הכרכ"י בס' תקפא בשם הנו' וכ"כ שלמי לכו וזכר לאברהם
כשם הנ"ל וכו' מהרמ"ק בספרו כף החיים ור"ח :

מג בעל ברית כליל שמירה שלמחרת יוס העולה אין לומר
האבי הכן תקון רחל כי י"ט רידיה הוא הרב חסד
לאלפים ס' קלא נשמת כל חי ס' קד לכ חיים ח"ב
ס' טוב :

מד סעיף ג ראוי לכל ירא שמים שיהא מיזר ודואג על
חרבן וכו' אסור מדברי קבלה לשכות
החרבן שנאמר אס אשכחך ירושלים תשכח ימיני וכו' תורה
מזמור לאסף :

מה שס מיזר ודואג וכו' אבל כשהוא מתפלל או לומר
בתורה יהיה זמח מקור חיים מת"כר רי"ח
ומ"מ אס מזמור דמעוה בתפלתו היא מקובלת יותר שס :

מו שס מיזר ודואג ודע דאס ארס חולם עינים או שהוא
זקן וירא מלסוריד דמעוה דמחליש כח העינים יש לו
מקום למנוע ויש ראיה מתש' סרדכ' ח"ג ס' תקנ"א וכו"ג
ראיתי להר' ש"ז כ"ז ס' סל"ה שלמד מתש' סרדכ' הלזו
למ"ש רבינו האר"ז אל דיש לבבות כתפי' ימים נוראים דאס
בא בימים ויראה מפני ראות עיניו וקמנע היקס דמעוהו
יפה עשה כי כוונתו רטויה אך טוב בין באכול בין כתפי'
ימים נוראים לעשות קול ככו וכחכ כי שמע ס' קול ככו
ורחמנא ליבא כעו לב נשכר ונדכה וכו' רי"ח :

מז שס מיזר ודואג וכו' הרב יפה ללב כ' כיפה תלמוד
על מאמר שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר
ומשמר יושב סק"כס ושואג כארי וכו' וזל אי לזאת ראו
להיות זמיר שלא יסיה ריקוד כתופים ובמחולות ככו ישראל
כנ' משמרות או מכלו מסיס לב על חרובן הבית ושדופת
התורה והסיכל כמ"ש הר' לתמי תורה ומר"ן אבא נר"ו בס'
תיבחת חיים ח"ב ע"ש עכ"ל :

מח ס"ה טוב לומר פ' העקידה וכו' נכון לומר תהלים
קודם התפילה שתהלים נקרא זמירות לשון כריתת
שכורות למקטרגים כ"כ הלבוש ס' ז' יעוש ומח"ט
תיקנו לומר זמירות קודם תפילה כדי לסכרית ולסלק
המקטרגים כמ"ש מהר"מ ריקאנטי בספר טעמי המלות
בהקדמה לתפילה איברא דראיתי כתש' הר' בית יעקב
ס' קב"ז שחלק ע"ד הלבוש שלא לומר תהלים קודם התפי'
וכו' יעש ואחר הרואה יראה שאין דבריו מחוררים וגם נת
שהבא ראיה מכתבי האר"ז אל אינו ענין לזה דאס"ג דהזמירות
שתיקנו נכון לומר באיבור אבל כשהוא ביחוד שעדין אינו
ומן תפילת האיבור והוא רואה לקרות תהלים ע"ד ווס כרור
וכבר השינו כזה הר' א"ר וכן הסכים הרב ח"דא בס' טוב
עין ס' ח' אית ג' רנכון הדבר לומר תהלים קודם התפי'
ועס התפילים והביא סמך לזה מדברי רבינו אפרים שב"כ
יעוש ודברי רבינו אפרים או הביאס הר' עלמו בס' נחל
קדומים פ' שלח לך כפסו ועשו להס לזית על כנפי כנדיהס
ג"מ

וזה לית על כניו בגרוס ס"ת פליס פי מילס מן המיחזר
בשכמה להבטח בנות ולמור תולס : הכינו אפ"ס ול
ועמ"ש בס' יוסף תהלות בריש הס' אות' ד' וס' יעוש וכו' .
רוח חיים שס :

מט ס"ו פשוט הקרבנות וכו' : כ' הר' יד אסרון משס
סארז ול דיאמר פ' הקרבנות בעמידה דיושב
פסול לעבודה וכ"כ הר' עו"ת : וסר' ח"דא כ' כשס הרב
א"ר ראין קפידה כוס ורחה דברי הר' עו"ת וכ' הרב הגו'
שהסכים לזה הרב שמלס חדשה דלית מאן דחש לה
ונראה מדברי הר' הגו' שהסכים לזה ומיהו דאיתו להרב
מע"ש ס' שהמתמיר כזה תע"כ : אבל כליבור אין לעמוד
דיש לחוש ליוהרא דלא ישנה אדס ממנהגי העיר ולא יחא
עומד בין קיושכים :

ול"נ דמי שהו מדקדק בשאר מעשיו לית בה משוס יוהרא
כמ"ש הטור סי' תריכ ודו"ק : נוה שלוס וכ"כ הרב
ישועות יעקב דא"ל לעמוד ע"ש וכ"כ הר' רו"ח ול כענין
קריאת הקרבנות רוב פוסקים הסכימו דא"ל לעמוד דלא
בהר' עו"ת וה"א וכמ"ש הס' זבן נמי לענין לקרותו כס"הכ
שהו כמקדש מעט שהחמיר כזה כזוהר נראה דאין קפידא
גם לא בעי שיהיה כהן דאפי' ישרא מהני וכן כלילה מהני
ע"ש בס' שלמה חדשה ותכ"ש וכס"הק לב חיים ח"א סי'
זב עכ"ל : וכן הסכים בש"ת יבשר טוב סי' כ שאין לריך
לעמוד יעוש :

סי' ב' סעי' ג'

א ידקדק בחלוקו ללכשו כדרכו וכו' כ' כסדהי אפי' חלוק
שתת בגריו שאין נראה מבחוק אפ"ס איכא קפידא אס
יפסקנו אע"ג דבגמרא אמרו לורכא מרבנן מ"מ להא מילתא
יכול כל אדס לעשות עולמו ת"ח : עו"ת סק"א :
ב שס ידקדק בחלוקו ללכשו כדרכו וכו' כ' בס' הכוונות
דיושר מלכוש ב' מלכושיס ביחד דקשה לשכחה : וכ"כ

כס' נגיד ומלוס ועו"ת למקד' למח ואורחות לדיקים וס"ר
משס הכו' וכפילו המ"א ס"קג יעוש : ונראה דה"ס אס
לובשים ב' כובעים זה כחוק זה דיש לחוש לטעם זה שהרי
מבואר בס' הכוונות דהטעם הוא דבעינן שיהיה אור מקיף
וכל ששס זה כחוק זה ליכא אור מקיף ולכן לא יפה עושים
אוקס שלובשים הכובע של הראש שהוא אדום הנקרא פיס
כתוך הכובע הגדול הנקרא כריטס או קאפל'אן או גאפ'י'טו
וכדומה להס לפי מנסגו ללובשים זכו כי גם זה גורס לשכחה
והוא כרוז : רוח חיים סי' ב' ולכן לריבים ליוזר ג"כ בעיריננו
בגדאד שמניחים ערקג'ין כתוך פיס' אל עמא'מס או כתוך
פיס וגי'תאיו שלא ילכשוס ביחד לא א' א' : (והסמ"ד דלא
היא כי כן המנהג ללובשס ביחד ואין קפידא) :

סעי' ד'

ג שס ולא יעוול מנעל ימין וכו' : ולא יעוול מנעל דחוק
שמכילו לירי פורגארה : בולכו סי' ק"ח יפה ללב בקו'א' :
ד ס"ז אסור לילך בקומה זקופה וכו' : אפי' פחות מד"א
מ"א כשס כ"ס וכ"כ עו"ת וכ"כ ע"ז א"ר רבינו זלמן
וכ"מ לשון הש"ע שלא נהן שיעור רק לגילוי הראש : מחס"ס
ס'קה : אמנס פמ"ג כאש"א ס'קה וכן יודר כס' דיעות פ"ה
ה"ס לחלק ילאו שהת"ח אסור אפי' פחות מד"א ולכל אדס
כד"א ע"ש והטעם הוא דיש לחלק בין זה לזה דסת"ח יודע
שהשכינה למעלה מראשו משא"כ ע"ה : כן יודר שס ועמ"ש
כתשו' חא"ח סי' קן : הר"ח פלאני כס' החפז חיים :

ה עור יש חילוק בת"ח חוץ מן האיסור איכא נכחי משא"כ
לשאר העס איסורא לכד כמ"ש שס כקשו' הג"ל ה' סנו' :
ו הא דאסור בקומה זקופה היינו תחת אויר השמים דוקא
רש"ל כסיו' ע"כ הר' הגו' וכן איסור גילוי הראש וכו' :
וכ"כ הכנהג הנח"ט כשס הגו' וכ"כ עו"ת ס"קה כשס סנו'
וסיים דיש לסמוך ע"ד כעת הלורך עש"ד אכן הרב כ"ס ב'
דלא מכעיה דאין להלך בשוק תחת אויר סרקיע כקו' או

בנילווי הראש לא אפי' הליכה ד' גרידה כתוך ביתו נמי
 אסורא וכו' ע"ש . וכ"כ הר' שמלה חדשה דף רע"א דפוס
 למכרנו ולא הס' בזה"ע נתן טעות לפני המעיינים שכ' שם
 בשם רש"ל דאסור גילוי הראש הוא דוקא תחת אויר הרקיע
 ואין כן דעת שום פוסק קדמון או בתרא אע"ג דרש"ל כתבו
 בשם יש מי שאומר מ"מ במסקנתו משמע להודיא דלא ס"ל
 הכי ופשיטא לטעם שכ' הטו' משום חוקות הגוים אין מקום
 לסברה זו דאדרבא עיקר החוק שלהם בשבתם וקומם כבית
 ולא בהילוכם בדרך וכו' ע"ש כי האריך . ועיין להבדל' אל
 אות ד' מ"ש ע"ד וא' הרואה דברי מהרש"ל עין לו ראתה
 דאחי ס"ל והשנה דעת מהר"י לזם דמ"ש האין לחלק בין בית
 לחצר היינו בהזכרת ה' אלא דאח"כ ב' דלהיות כי בעיני
 ההמון נחשב לפירוטות יש לת"ח לזוהר אפי' בחדרו כי כל מה
 דאסור מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור ע"ש :
 ז כ' כס"ח סי' גן כל ההולך בקוף כמו גוול המקום ודוחק
 דגליו ומראה שאין לו מורא והענוה נותנת חן ומורא
 בהשפיל אדם עיניו וקומתו עכ"ל הר' הג"ל :

ח כוכנס לבי"הכנ ולבי"המד לריך הכנעה גדולה וכפיפת
 ראש יותר עפ"י כבית שהיום נהלך ברגש כמ"ס הג"ל :
ט ולא ילך בהרחבת פסיעות שהוא קרוב לגילוי ערוה כמ"ס
 רש"י סו"פ יחרו ועוד שאמרו בכרכות שנוטלת א' מת'ק
 ממאור עיניו ויש לנעור לתיוקות כשמלהכין כך . יפה ללב
 ח"ה בקונ"א :

יוד שם ולא ילך ר"א בנילווי הראש וכו' . כ' הטו' ס"ק
 דה"ה אס רוכב ע"ג בהמה או יושב בעגלה הוא
 כמסלך ע"כ . משמע מזה דיושב מותר וכ"כ הא"ר ס"ק
 והר' סולת כלולה ס"קג בשם הכו' וכ"כ בשו"ת מהר"י מכרונה
 סי' ל"ד שדוקא הליכה אבל ישיבה בנילווי הראש ליבא קפידא
 שכן דרך לישב להקר מעליו וכו' . וקיים שהכל לפי הענין
 הישיבה היא ע"ש גם המ"א כפי' רפ"ב ס"ק ח' דדוקא
 לילך אסור אבל לעמוד ולישב שרי ע"ש כ"כ הפרישה סי'
 ח' וכ"כ חלקו של ירד :

אמנם מדרכיו הטו' עלמנו כפי' ח' ס"קב וסי' ע"ד ס"קב
 משמע להודיא ראפי' כיושב לריך לזוהר וכ"כ הרב
 שמלה חדשה דף רע"א ד' למכרנו וכ' שכן משמע מתשו'
 רש"ל סי' ע"ב דהמנהג להקפיד אפי' בישיבה ע"ש . ועיין
 במש"ל כפי' זה ס"קד גם הרב רבינו זלמן כפי' זה אות ו'
 כ' דמירת חסידות . שלא לישב כלל בנילווי הראש ולענין הלכה
 יש להחמיר גם בישיבה כ"כ הר' חו"דא ז"ל בכרכ"י ולזורך
 להקר וכיולא התיר הר' שמלה חדשה שם ובכרכ"י שם וכ"כ
 הר' יפה ללב נר"ו ח"ה בקו"א :

יא כבית המרחץ אפי' מירת חסידות אין בו ומיהו יש
 מדקדקים אפי' במרחץ . הר' שמלה חדשה שם . וכ"ל שאין
 להחמיר בזה כי הוא תומרא יתירה הרבה . כרכ"י אות ס'
 ע"ש ועיין כס' מעשה אברהם חא"ח סי' ה' הביא דבריו
 הר' זכר נתן שכ' רכבית הסולון יש לזוהר מדינא ועיין ג"כ
 כס' יפה ללב ת"א אות ח' שכ' משם ס' רח"י בפ' ד"א
 ש"ד ז"ל דרך ארץ אדם כבית המרחץ יכנס לפני ולפנים וכו'
 יכסה ראשו ויאל ע"כ ש"מ דלא שרי להיות בנילווי הראש
 במרחץ כ"א בבית הפנימי כשעה שרוחץ דוקא :

יב וכיון לכסות גם ראשי הקטנים כדי שתהיה עליהו אימתה
 דשמיא . מ"א סק"ו ח"ר סק"ה רבינו זלמן קיזור חו"ז ש"ע
 סי' ג' או' וא' :

יג מי שהיה בנילווי הראש ושמע ברכה או קדיש יוכל לענות
 א"שר דממה שפסק מר"ן כפי' ל"א ס"ג בשם יש מ"ש
 האין לומר אזכרה בנילווי הראש יליבא מילתא דדוקא אזכרה
 דלא יאמר אבל א"שר מותר לענות וא"כ מי שהיה לובש
 תש"ד ושמע ברכה או קדיש אחר שהניח התפי' ועדין ראשו
 גלוי מותר לענות ודבר זה מלמד לב"הכנ כמעט בכל יום .
 שו"ת כנ"י סי' ז' והביאו הר' זכור נתן חו"ז ג' וכ' על דבריו
 ועיין ש"ל הפי' והא שמה רבא משפי' בשם האר"י ז"קל
 כמחזור ויטרי שמביאים החו' ברכות ד"ג ד'ה וענין וא"ב
 לפ"ד האר"י ז"ל שהפי' הוא שם י"ה הרי הוא אזכרה . ועין שבעות
 ד"ק ששם משמע ששם י"ה הוא משמות שאין נמחקים ואפשר

ועץ שאין אנוחנו קורין הפי' שם י' כ"א שמים כתיבה א' לא נחשב זה לאזכרה ראין אנוחנו הולכים אחרי כיוונה כ"א אחר הקריאה עכ"ל זכור נתן :

י יש להסתפק לדברי האוסר בגילוי הראש גם בעמידה וישיבה אם ה"ה נמי כשתיבה יש לזוהר והנה לענין אזכרות פשיטא ראין חילוק ביושב לשובב כראש מגולה וראיה ממ"ט הפר"ח ז"ל בסו' ז"א רמותר להזכיר את ה' בראש מגולה והכי'א ראיה לזה מהא דאמרינן בברכות דכ"ד ע"ב היה ישו בטליתו ואינו יכול להוליא ראשו מפני הלנה חולץ בטליתו עד לזארו וקורא ואלו יכסה ראשו לא קטני ע"כ וב' עליו נוח שלום וז"ל לכאורה יש להעיר עליו דהא אינו יכול להוליא ראשו מפני הלנה מתחת הטלית ולפיכך הלחיכוהו להלץ בטלית על זארו וה"כ הרי ראשו מכוסה בטלית ולמה לריך ההנא להודיענו שיכסה ראשו וכו' ומיהו אפשר לומר דאע"פ שראשו מכוסה בטליתו דלא מקרי כסוי ביון ראיו כיון המיוחד לראשו והו' כמו שיושב באוהל דכיון האוהל לא הוי כיסוי לראשו ומ"מ הין רחייתו מכרעת דמנא ליה לחלק בזה ועוד דאפשר לומר דהיה ראשו מכוסה שכן ררך ב"א ישנים וראשם מכוסה ואפ"ה מכסיב ראשם בטלית מלבד כיסוי הראש משום דהיוק הלנה מנויה בראשו יותר מכל גופו עכ"ל הגו"ס הרי מבואר שדעת הפר"ח ראין חילוק בין יושב לשובב וגם הר' נו"ס ס"ל דאין חילוק ממה שנדחק לרחות דברי מטה הפ' ולא כ' דיש חילוק בין יושב לשובב הלא ודאי ס"ל דאין חילוק לענין אזכרה הכן לענין איסור גילוי הראש כשתיבה שראשו חוץ לטלית כלא אזכרה עדיין יש להסתפק ולטעם ט"ז בסו' ח' היכור גילוי הראש משום בחוקוקיהם לא הלכו כראה ראין שייך כהן אכל לטעם הכ' שהכיא הטור והכ"ח בסו' זה דשכינה למעלה מראשו מה לי יושב מ"ל שוכב והנה הין לכי'א ראיה לזה מדברי הש"ל מה מסכת חונין שכ' וז"ל ואחר שהוא לבוש ומאוזר אזי מכסה ראשו ככיון המיוחד ליום דמכהמא עד הנה ראשו מכוסה במלגפת המיוחדת ללילה דמידת חסידות הוא להיות

ראש האדם מכוסה כלילה כמו ביום ועכשיו כזמנא מלבושו ודומה ללכת חוץ יכסה ראשו ככיון המיוחד ליום דיש לראות בפשיטות דכוונת הש"ל דהה"ך כיון כלילה היינו כצומד ויושב ולא בשוכב ולענין דכ"א כראה כיון שיש חריכה פוסקים דסב"ל דלכ"א איסורא כ"א בשלובה אבל בעמידה וישיבה מותר ועיקרא דדינא שלא ילך בגילוי ראש אינת אלא מידת חסידות כראה דבשוכב אין להחמיר :

יז ואם מניח ידיו על ראשו כראה דמחני לענין זה כ"ב הט"ז בסו' ח' סק"ג וסו' ז"א סק"ד וב"כ סו' הלכה ברורה סי' ע"ד סק"ב וב"כ רבינו זלמן סי' ב' בה' השכמת הכורך ס"ו והר' חוקי חיים או' ר' ע"ש וב"כ המח"ש וב"כ הר' סולת כלולה סי' ע"ד ס"קא אבל לא מחני לענין סוכרת השם כמ"ש מר"ן ז"ל בסו' ז"א ס"ד ורמ"א בסנה בסו' ע"ד ס"ב ומשמע דאשילו כמהלך ד"א נמי סני ככיון קיד וב"כ הט"ז עצמו בסו' ע"ד ס"קב וז"ל סי' ז"א ס"קא והמח"כר באמצע אות ב' וב"כ היה שלוש אות ר' והוסיק הא"ר ז"ל וראשי' להוליא רבי' שבקדושה אפ"ה להקל בשעת הדחק וב"מ בעו"ת סי' ב' ע"כ :

יח כובעים הקלועים העשויים כשכמה נקבים נקבים והשערות יולאים מבין הנקבים הקלועים מותר להזכיר ה' ולהתפלל בהם הפי' שזה פרוץ מרובה על הצומד הת"ס ח"ו סי' ב' וה"ה שערות פרוי'ק חשובי' כיון אך מפני מראית העין יש לזוהר עו"ת סי' ס"קב א"ר סי' ס"קד והיינו אפי' אותם ששפורים מבגד מתקתם יש מראית העין ואמרו שערותם הם אש"א סי' ז"א ס"קד והיינו דוקא לענין אזכרת ה' אבל לילך ד"א בגילוי הראש דהוא רק חסידות שרי ולא חיישינן בזה מפני מראית העין כ"כ בהנ"ס סי' לא :

יט שם ויברוך נכסיו בהנה וידגול עצמו לפנות ערב ובוקר וכו' אמרינן בברכות דס"ב יציאה כעמוד השחר באשמתא לפרולא ופרא' שמועיל לברול כך מועיל לנוף יציאה להפנות יפה ללב בקו"נא :

עצי היער
ס' נ'

א ס"ב כהנא ולא ילכו כ' אנשים בחד וכו' . כ' המ"א
ואם מפחד וכול אחד להניח ידו על ראשו דרך
חלון . ש"ס פ' הרוחה יעש . ונראה שאם מכניס ידו לבית
אפי' לא עשה לרכיבו דליריך נט' בעירווי ג"פ כי יש אומרים
כי רוח רעם שורה על האלכצות כמו שיעש בס"הק לב
קיים ה"א יעש . רוח קיים :

ב ס"ד ולא יגלה עגמו כ"א לארציו טעם ומלכיו טעמים
וכו' . כ' העמק ברכה אף שבה"ס התירו לגלות
מארציו טעם ומלכיו טעמים היינו בכתי כסאות שלהם
שהיו ע"פ הארץ ולא היה להם בית מושב . אבל בשלנו
היום שכולם הם בחפירה ויש מקום מושב מנוקב כפי הדרך
אין ספק שאסור לגלות שום דבר מבשרו שחץ לנקב עכ"ל
נה"ש . ואם המקום מטונף וירא שלא יתכלך יגלה כל מה
שיראה . ה"ה טוב כ"ו :

ג יזהר לקנח יפה . והאר"י ז"ל לזה לקנח דוקא כמים וכן
נמלא כ' כשם התשכ"ץ סו' רפ"ט וכן ראוי לנהוג כי קשה
מאוד לקנח אותו מקום יפה בענין אחר והנסיון יוכיח כן
למי שידקדק וידוע דלואה במקומה ככל שהוא מעכבת
התפילה ויברוק עגמו יפה יפה . נה"ש :

ד סעי' י"ג לא ישתין מעומר וכו' . כטור הטעם כדי
שלא יראה ככרות שפכה וכו' ולע"ד הטעם
שטיפות מים רגלים נופלים על רגליו ומטנפים אותו ולכן
ככה"כ תמיד ישתין בחור שבו כדי שלא יתאז על רגליו ועל
כגדיו וכשאר מקומות יבקש מקום נכוה או מדרון או ע"ג
עפר תיחוס . רו"ח :

ה סעי' י"ד יזהר שלא יאחזו באמה וכו' . כ' הר' עו"ת
רמסמע מעטרה ולמטה אפי' לבחור מותר
ואינו כדור ממ"ס חכמים לר"א והלא נטולות ניתזין ממנו
ונראה ככרות שפכה ואע"ג דאפשר מעטרה ולמטה ואפילו
לבחור מותר עכ"ל ועיין להר' נו"ש שדחה דבריו והעלה

עצי היער

יד

ואל ולשא לתכרר לכא האי דינא דמעטרה ולמטה מותר אפי'
כבחור וליכא שום תיחוסא כדאמרינן . ואלא כהרב עו"ת
שנסתפק בזה ודו"ק עכ"ל :

ו סעי' יז המשהה נקביו עובר משום כ"ת וכו' . לרא"ה
דבכלל זה גם כן כלואת האף מדכתיב כל אשר
נשמת רוח קיים כאפיו . שלחן שלמה :

סימן ד ה' נט"י שחריות

א סעי' א ירחוק ידיו וכו' . הגה ברחילת ידיים שחרית
יש ארכבעה טעמים הביאם מרן הקדוש בב"י .

הטעם הא' להראש אל כסוף כרכות אחא דאמרינן משי ידיו
לימא ענטו' ואל לפי שידים של אדם עסקניות הם וא"א שלא
יגע בכשר המטונף כלולה וכו' . הטעם הב' להרשב"א אל
באשוכה שנגש למא תקנו ברכת ענטו' בשחרית . והשיב
איברא כך נהגו בכמה מקומות לברך בשחרית ענ"י ומקפידים
בכל תנאי נטילה לסעודה וכו' . לפי שבשחר אנו נעשים
כדור חדשה דכתיב חדשים לבקרים וכו' . לפיכך לריבוס
להתקדש בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו
מן הכיור קודם עבודתו וכו' . הטעם הג' להאר"ח ז"ל שכ'
ואל שכבים קודם עמוד השחר ונטל ידיו וא' שצריך ליטול
ידיו כ"פ כשיאור היום משום בת מלך השורה על הדיים
כל הלילה עד היום וכו' (אפילו ניעור) עכ"ל . הטעם
הד' בס' הזהר פר' וישלח ע"פ ויותר יעקב לברו דהא לית
מחן דנאים כליליא כעריסא דלא טעים טעמא דמותא וכו'
ונפקא נשמתיה מניה וכו' . רוחא מסאבא זמין ושדא
עליו וכו' :

ב שם ירחוק ידיו וכו' . כתב של"ה במס' חולין דף לא
דפוס וארשא ואל מיד שיעור משנתו ואינו רולם
לישן אף שעדין אינו עומד ממנתו רק נשאר מושכב יכול
ידיו כדי שילך ממנו רוח הטומאה מאחר שהוקורה הנשמה
הקדושה שיו לא יתן מקום לטומאה . וכן משמע קצת

כווהר פ' כראשית שריך ליעול ידיו מוד כצניציה אצ"ג
שזינו רוגס לקוס ערין עכ"ל . וכ"כ צע"ז ופא"ר סי' א אות
א משם מהר"ם דילונזאנו כדרך החיים . וכיזב הרב ש"ץ
דף י' בשם האחרונים רכוס יכלל מהולפת של :

ג כתב הכנה"ג משם קדה"ו וזל לריך שיקו כל האצבעות
למעלה ולא כמו שאומר שריך להשפיל למטה ולצרות
עליהם מלמעלה מנה הורוב עכ"ל . וכ"כ א"ר אות ה'
בשם הנו' :

ד ש"ס ירחץ ידיו ויבדק וכו' . כתב בקדה"ו רמיר אחר
הנטילה יבדק ולא ימתין עד אחר הננוב . וכ"כ
ברכת אברהם ח"ג הכיחו הכה"הט סק"א וכ"כ סכנה"הט
וכ"כ הערות בשם הנו' וכ"כ בשם מלת שמורים וכ"כ א"ר
סק"ס בשם הנו' . ועיין עוד בשכנה"הט בהג"הט אות ו'
וכמ"א סק"ו משם ברכת אברהם דהיו הננוב מצבכ
בנטילה זו . אמנם הנאון חידא זל כמח"כר אות א כתב וזל
דע כי אין רו"ר קרה עד אחר הננוב . מה"רס נגריין ומח"רס
פאפירש כס' אור לריקים וסר סלת כלולה . וכפז כראש
דלא יבדק עד שינכ ידיו ודלא כמ"ס הכנה"הט משם סק"ו
עכ"ל . וכ"כ הרב כף החיים להרב חיים פלאני בשם חסד
לאלפים . ועיין אות אמת דף קכא אחר שהביא דברי רבינו
חידא הללו כתב על זה וזל ואנא חזיתיה להרב קב הישר
פ"ג שכתב שריך לשפוך על ידיו ג"פ ואח"ך נטילה רביעית
להעביר המים שעל ידיו ע"ש . ונראה שטעמיהו שכנטילה
סד' קרה סרו"ר מעל המים שע"ג קידום . ויש סתם לזל
מהא דכתב הש"ע סי' קסב בענין נט"ו דערו פסג"ה קו"ל
לטהר המים שע"ג הידים . ולפז חס הוא נועל נטילה ר'
יכול לכרך קודם הנינוב והכי עדיף עפי לכרך קודם הנינוב
דהוי עובר לעשייתן דנס הנינוב מן המנוה ומקרי עובר
לעשייתן וכזה נפיק נפשים מספק ברכה לרעת הטז שהכריע
שם דאחר הנינוב נח יבדק ר"ג עכ"ל . וכ"כ בכתבי ח"ר
אליהו מני זל סכן שמע נהנים אנשי מעשה וסכן הוא נהנה
ע"ש ובך מנסה הרוח טוב נר"ו (זל) :

ה כתב הרב חידא כמח"כר אות ב וזל לפי האמור ינכס
הידים תחלה ואח"ך יטול הפנים . כן כתבו הרבנים
הנז"ל . ולפז דבס חס נינוב ידיו חס לא רחץ פניו והלך לכ"סכ
ורחץ ידיו לריך שינכס ואח"ך יטול הפנים לפ"מ כוהר
דרוחא חידא אות ככ"ה עכ"ל וכ"כ ש"ץ וזל וכות עובר ע"ש :
ו כתב בס' הכוונות כשמכרך ענט"ו לריך להנכיס ידיו
למעלה עד ראשו . גם לריך לחבר כ' זרועותיו יחד
כאופן שלא ילאו קשרי הזרועות לאחור . גם לריך לפשוט
כפות ידיו כמו שרולה לקבל איוה דבר ע"כ ע"ש :

ז כתב הרב תולעת ועקב וז"ל כל ההולך ד"א כלי נט"ו
שחרית חייב מיתא כידו שמים ע"כ וכ"כ ב"ח בשמו וכ"כ
רבינו זלמן ובתב כרכ"ו סי' ה אות ה כי מה"רס דילונזאנו
כס' שתי ידות כתב דכס' תולע"ו הפריז על המרה ומנין
לו . ועתה אמת אגיד אשר דאתה עיני נוכחא כ"י כס'
הוהר מוגה מרכנן קשישאו בהקדמה דף י' ע"כ שכתב
כלשון ההוא בהדיא על דא אפחייב מיתא לשמים . ואח"ז
ראיתי כס' אור הלכנה למ"ה מהר"א איזולאיו והוא הנהוג
על הוהר אשר שם הכיח הנוכחא הנו' ומעתה לרק סרפ
תולע"ו ע"ש .

גם הרב יפה ללב נר"ו כת"א כס' זה אות ב כתב שכן כתב
נמי הרב מהר"מפ בספר אור לריקים שהביא בשם הוהר
שלא לילך ד"א כלי נט"ו שחרית וכל ההולך ד"א כלי נט"ו
כשו עע"ז ח"ו ועובר על לא ירבך בידך מאומה מן החרס
מטעם כי בעוד שלא נטל הסט"א דאקרי א אחר שולט
עליו ע"ש . ומאחר שכן יזיכא מלתא מ"ס דאפחייב מיתא
כידו שמים . והנה לורך מ"ס כס' עבודה ומורה דרך משם
הרב טהרת הקדש זל שהוא ממשיך על עצמו עז טומאה
גדולה כי יטמאו הקליפות יותר ויותר ויביאו אותן לעבודות
חמורות שיש בהם כרת וכו' ע"ש . וכ"כ בסולת כלולה ועיין
נמי למהר"ח בספר פרי עץ חיים שב"כ אסור לילך ד"א כלי
נט"ו זו של שחרית וכתב שכן איתא כוהר על לאשר הביא
זוה כידו ע"ש . וכ"כ כס' מלת שמורים . והנה כס' א"ר

ס' א סעי' יא סק"ג כתב ל"ע מה שהעולם מקילין בזה ואפילו יודעי דת וכתב מדכתב בלבוש כרוס ס' כה תקב שיעמוד ממטתו וכו' ויטול ידיו וכו' וקתס כ"א אין כ"הב שלהם תוך ר"א ממטת משמע שיש להקל וכו' ובשו"ת שבות יעקב ח"ג כתב דמכו על שכתב הש"ך כיו"ד ס' סגד בשם המרדכי דכל אותו הסדר שהמת מונח כתובו חשוב כר"א ע"כ . ולא נקירא תרא דמקילין יותר דיוגאין מאותו הסדר . ועוד תמהני על המרדכי וכו' טוב מלאתי כדמשק ליעור שכתב על דברי תולע"י הנו' וז"ל ושמה דוקא בזמנא כמו לענין גלוי וזוגות עי"ש . ומ"מ יש לירא שמים להחמיר וכו' עכ"ל הא"ר . וכרכ"ו סס הביא דברי סרב דמ"ש"א וכחב על דבריו ואין דבריו נראין כגלילותהו חזינא לרובא דעלמא דהוו זורין וכו' עי"ש :

ה כתב הו"ל אות כון וז"ל מרהיבות לשון העט"ז שס כס' א שכתב וז"ל ומיד כשיעור משנתו ואינו רולק לישן יטול ידיו אפילו שנשאר מושכב . של"ה . ומכ"ש שלא ילך ר"א בלי נט"י עכ"ד . יש להבין קלת דאיסור זה דר"א בלתי נט"י אינו לא כנעור משנתו ואין דעתו לישן עוד . אמנם אם דעתו לישן עוד וקס בחלות לילה לאזנא לורך ותכף חזור למטתו לישן א"ל לזהירוה זו של ר"א . אמנם נראה דלא שאל קס שלא לישן עוד לא שאל קס על מנת לחזור ולישן דעיקר טעם זה הוא משום רו"ר וכל הלילה חרו"ר שורה עליו . ולשון העט"ז יש לדחות ופשוט ע"כ :

ז לכן טוב לזוהר ולהכין הכלי של מים סמוך למטתו כדי שיטול ידיו מיד כשיעור משנתו . וחסידים הראשונים כך היו עושים שהיו מכינים קיתון של מים אלל מטותיהם וכשנעורים כלילה רוחלים ויהיה וקס על מטותיהם ועוסקים בתורה כמ"ש בס' תולעת יעקב . כו"ע :

י אם שכה להכין המים אלל מטתו והם רחוקים ממטתו ילך פחות פחות מר"א כאותה שאמרו גבי שבת . הגאון קראא זל ככרכ"ו ס' א אות א וכתב דהכי שמיע ליה מרבנן קרישי שכך נוקנים . וכ"כ במו"ב בקוב' קס"ג אות ד וכ"כ

ש"ך ואלא ח"ג בשם הנו' והגם דכש"עת ובס' כו"ע השינו עז' וס"ל דאדרכתא מלוא לרוח א המים כדי למחר להסיר כח הטומאה מעליו וכו' יעו"ש מ"מ נקטינן כרכינו חו"דא זל וכן הסכים הגאון הר"ח פלאגי זל בס' רו"ח יעו"ש שדחה ראיות בית עובד . וכן ראינו כתוב בכתבי ח"ר ליהו מני נר"ו זל שמצתי מפי מורי ח"ר עכדלא וזה"ה דעיקר יש להורות כהרב ח"דא זל וכפשטות הוהר ע"כ . וכ"כ הרב שמן למאור וסיים זהו דרך עלה טובה הכי דא"א כע"א . וכחב עליו הרב יפה ללב נר"ו בח"א ס'ו וז"ל ר"ל דאין לו שיעור ליטול אפי' עד קשרי האלבעות (עיין בסמוך) או דאין לו מים כלל אפי' הפסולים לנט"י לסעודה דיכול ליטול ידיו שחרית מכל מים שיש לו כדכתב הרב הלבוש כאן ס"א יעו"ש ורו"ק עכ"ל :

יא וסיים שם הר"ח פלאגי זל דלריך לישב קלת ככל פעם ושיעור הישיבה יהיה כשיעור ההליכה יעו"ש :

יב כתב הרב יפה ללב בח"א אות ג משם עבודה ומורה דרך שהביא משם הרב טהרת הקדש זל ואף שאמרנו שאין להקדים שום דבר שבעולם קודם נט"י שחרית מ"מ נראה להתיר לפנות אם נלרך לנקביו תקב בקומו ממטתו ואינו יכול להעמיד עלמו אף כדי שיעור נט"י וההכרח לא יגובה . וגם יש לומר שזה עדיף להקדים מכמה טעמים חדא אמרו זל המשהה נקביו עובר משום כל תשקלו את כפשותיכם כפש דייקא שכוה מטמא את הנפש ומוטב שיטהר את כפשו וגופו מכפנים שהוא יותר חמור מהטומאה ששרוי עליו מבחון . ועוד אמרו רז"ל אסור להחפול כשעה שנלרך לנקביו וא"כ איך יטול ידיו ויברך וכן הוא בגמרא יפנה ויטול ידיו וכן הוא בשל"ה ע"כ . וכ"כ הרב נוה שלום כס' זה אות ג זל ומיהו אם לריך לנקביו יש לעשות לרכיו קודם לנט"י וכו' עכ"ל הרב יפה ללב נר"ו (זל) יעו"ש שהאריך בזה :

יג ואם נטל ידיו והוא לריך לנקביו אפילו יכול לעמוד עלמו עד פרסא אין לו לברך ענט"י עד שיעשה לרכיו ויברך ענט"י ואשר ילך ועיין ס' זכ' ועיין בס' ח"ר כס' י

זה סק"ה מ"ט על דברי סדה"י וכשכנ"ה כתב כשם ברכת
 אברהם שיש לכרך בתחלה אשר יצר ואח"ך ענט"י ע"ש .
 ולבאורה נראה שהרין עמו כיון שכרכה זו חיובא עתה
 וברכת ענט"י היא תשלומין אכעו לכרכי חיובא שעתה
 כרישא אבל מלשון הפוסקים שלא דקדקו בכך נראה דשפיר
 דמי לאקדומי ענט"י ונראה טעמא דלגבי הכלה חובת טעה
 קורס כמבואר בסו' קיח מ"מ כיון דכלא"ה יש פוסקים
 הסוכרים דעל עשיית לרכי מברך ענט"י ואשר יצר אע"ג
 דאין לא עבדין הכי מ"מ כשליך לכרך ענט"י ואשר יצר
 מהמת נט"י שחריף רשאי להקדימה לברכת אשר יצר ולכן
 מאן דמקדים הא או הא אין מעכבין על ידו . כ"כ שע"ת
 סו' ואו בק"ה . גם הרב יפה ללב ח"כ כרב דיש להקדים
 ענט"י לאשר יצר ע"ש . וכן משמע בדברי האר"י ז"ל שהביא
 הרב יד אהרן סו' ואו והחמי"פ ה דיו"ה ע"ש :

יד מו שהכינו לו מים מעט כאופן שלא היה כהם שיעור
 עד הפיק ג"פ ככל יד יטול עד קשרי אלכעו קו"ג נ"פ
 כדי שלא ילך ד"א בלי נט"י וכן יש להקל לעובר בדרך .
 ש"ל דף יח ע"ג וכו"כ בס' עיק"הד כשם הנו' וכו"כ הרב בף
 החיים כשם הנו' . ומברך ענט"י ולאחר שזדמן לו מים
 יטול עד הפרק ולא יברך . ואם אירע שלא בירך כנט"י
 הא' העלה הרב שע"ת סק"ד כנדרן כעין זה דאין לכרך
 כנט"י הכ' ויש לחוש לבריו . כהכי הרב איהו מני נר"ו
 (ז"ל) . ונראה דזה דוקא אם אין מלוים לו מים אז כלל
 אפי' ברחוק או יברך כנטילה ראשונה . אבל אם מלוים לו
 מים ברחוק מקום וכדי שלא ילך ד"א בלי נט"י נטל עד קשרי
 האלכעו או ימתין עד שילך למקום המים ויטול עד
 הפרק ויברך :

טו שם ירחץ ידיו . אע"פ דאין חיוב נטילה לא הידים
 בלבד מ"מ מלוה גם כניו מהוס שנאמר הכון
 לקראת שהיך ישראל . אחרונים . וז"ל סדר עבודה ומורה דרך
 ד"לא משם המעב"י הביאו הרב יכה ללכ חיוב ארס לרחץ
 פניו ככל יום משום כבוד קונו ואם אינו עושה כן משליט

עליו כחות החלוטים החזקונים וכו' יעז . ועיין שם לה"ב
 יפה ללב חות א' שהליך כוס . ועיין ג"כ לתו"ר מוזאר
 לאשף ז"ל דף ז' מ"ט משם הרב בעל עמק ברכת דף כ"א
 שכתב וז"ל וירחץ גם כן פניו ועיניו כהונן חרית פיו משום
 הכון . וג"כ עוב משום כריאות שאמרו כז"ס' שכת טיפת
 לונן שחריף רחיקה וכו' מכל קלורין שבעולם . וכתב עוד
 ע"ד הרב הנו' שכרכת התעביר שנה נתקנה על רחיקת פניו
 שצל ידי שרוחן פניו מהלפלוף הנאמר בעיניו מחמת שיכת
 הלילה עי"ז מעביר כל התנומות מעיניו ולכן יושר כריאות
 פניו ועיניו וכפרט איכא דמ"ד שלא יברך ברכות האמר עד
 שתחייב כהם עכ"ל :

טז שם בהנה י"א גם אשר יצר ואפילו לא עשה לרכי וכו' .
 כ"כ האבודרהם הביאו מרן ככ"ו ותמה עליו ז"ל ואינו
 יודע מ"ע לברכת אשר יצר כשלא עשה לרכי . ומור"ס ז"ל
 בד"מ כתב ליישב דבריו . גם הלבוש וב"ק והמ"א כתבו
 טעם לזה . ובס' מא"מר כתב דבריו ח"ג נתיב א' כתב בהדיא
 ואשר יצר אם נפנה וכו' וחס מבואר בדבריו מרן ז"ל דכל שלא
 נפנה לא יברך אשר יצר ע"כ . גם העו"ת סק"כ כתב ז"ל
 ובש"ג פ' הרואה פסק בדבריו מרן ז"ל וכן נראה עכ"ל .
 וב"כ בס' סכיונות לסארי' ז"ל וז"ל כל הי"ח ברכות שיש מן
 ענט"י ע"ס ברכות התורה כולם חייב הארס לסדרם ולברכס
 בכל יום כולם אע"פ שלא נתחייב כהם לפי שסם רמזים
 ינפלאים א' אורות עליונים ואין לבעלם ואפילו אם הארס לא
 ישן בלילה או אם לא הסיר מלכתו או בגדיו או סודרו
 וכיוצא וכו' חוץ מברכת ענט"י וא"י ששני ברכות או אם לא
 נתחייב כהם אין לו לברך אותם עכ"ל . וב"כ בס' פע"ת
 כשער הכרכות פ"א ב"הל כל הח' ברכות האמר וכו' חייב
 כל ארס לברך ככל יום אע"פ שלא נתחייב כהם וכו' חוץ
 מברכת ענט"י ואש"י שאם לא ישן בלילה כלל או אם לא קוטרך
 לנפכים אינו מברך חותן עכ"ל :

וב"כ הרב סלת בלילה סק"כ כהם הארי' ז"ל וכו"כ הרב ש"ג
 דף מו כהם הרב הקדוש מהר"ש שרעבני ז"ל חק"ב

הרב אלף ח"א תלכות ברכות אות ש' וכ"כ הרב הנאון
חי"דא זלחה כס' וזו וזל לענין דינא נקטינן כס' הארז זל
ודעמיה שלא לכרך בכרך אס לא עשה לרכיו עכ"ל ועיין
גס להרב יפה ללב בח"א אות ד שהאריך להביא כשס כמה
מהראשונים ומהאחרונים דס"ל כן :

יז שס מים הפסולים לנט"י לסעורה (לקמן סי' קס) כשרים
לנט"י לתפלה מיהו יש מי שאומר וכו' כתב הרב מ"א
סק"ד וזל כוונת רמ"א דדוקא מים שנטתנו מראיהן או נעשה
בהם מלאכה המזכרים כס' קס אבל כלי וכן גברא אינו
מעכב ומכרך כמ"ש ס"ז כן הוא לפי הנהגת הלכ"ס והי"א
והכ"הט סק"ו אכן הרב ישועות יעקב סק"ב תמה על
המ"א וכתב שלא יכרך יעוש גס הרב מא"מר סק"א דחה
דבריו המ"א וכתב דמאן דקפיד אכלי וכן גברא קפיד אמים
הפסולים ומאן דלא קפיד בהא קפיד בהא וכן משמע
מדברי הלבוש עכ"ל וכן נראה דסכ"ל :

יח שס מים הפסולים וכו' ככלי מים שמשתמשים בו בתוך
הבית ליטול ממנו ידיו בכל פעם שירצה שהולוכו לבי"ה
כדי לקנח שס ונשאר בו מים נוטלים מהם לידים עיין
להש"ך בדיני נט"י שחרית שנשל ע"ז והשיב דאינו מן הפסולים
שמו חכמים דפסולים לנט"י ואס משום כל תשקלו לא אמרו
לא באכילה ושתייה וכו' וכ"ש דרובן של בע"ב אין להם כלי
מיוחד של כ"הכ רק בכלי שמשתמשים בו בשאר לרכי הבית
להטיל מים על ידיהם דאין בו משום מילואס והוא נקי וכמה
מהם הם של נחשת דנית ביה מילואס כלל ואי משום לתא
דטומאה אינו רואה שום חשש בזה לפ"ד חכמי האמת שטעם
הנטילה לאחר ויאה מבי"הכ אף דלא נתלכלכו ידיו הוא
תפני הר"ר הנמלא שס שנהנה מן הלכלוך והטנוף ומיד
דאדם נכנס שס שורה על אלבעות ידיו וכמ"ש בזהר פר'
בראשית הביא כס' מקור חיים ס"ג א"כ אס כל הטומאה
היא מפני אותו הרוח רעה מה יש לר"ר בעלים ובאכנים
וקיף רודפת רק אחר מקום שיש בו קדושה ליהנות ממנו
דאס באת לחשוש בכך נאמר לו שירחץ גס מלבושיו שנכנס

בהם כבי"הכ אכל האמת יורם דרכו דאין מקום לחשוש לכלים
ליטול בהם ידיו כשעת הדחק אכל דאין ליוסר שלא ידוח
פיו דמילואס מיהא איכא בנלע"ד עכ"ל הש"ך וכן כתב
שע"ה בשם הגו' סק"ג גס הביא דבריו מורנו הרב זלחה
ביור סי' קיז אות מה וכתב עליו וזל ואכן כדידן יש לנו
כלים מיוחדים שמונחים תמיד כבי"הכ ואין נוטלים בהם
לידים וכן נכון לעשות לכל אדם כי הש"ך לא התיר אלא
כשעת הדחק ואס אירע פ"א שהכניס בבי"הכ כלי של מים
וקינח בו כשיאל מבי"הכ ישפוך הנוקדים ויביא מים אחרים
ויעול מהם ידיו עכ"ל וכן דאינו להרב זכור לאברהם זל
ח"ג אות נון שכתב וזל חזינא לאינשו דעלמא ביוולאס מבי"הכ
שופכים המים שבכלי שהולוכו עמם לבי"הכ ואין נוטלים
מהם לידים ולבאורם סיה נראה דהיינו טעמא כמ"ש הב"ח
סי' קס וכו' ואף שאין זה מספיק כ"כ מ"מ לכתחלה מיהא
מכוער הדבר וכן ראיתי בש"ך בדף יב ע"ב דלא התיר ליטול
ידיו כמיס לו רק כשעת הדחק בזמן עצירת גשמים או
כדרך המדבר יע"ש ועיין להרב יפה ללב בח"א סי' ד
אות וזו שהביא דבריו הש"ך והזל"ה הגו' והביא עוד מפרס
מר בריה דהרב חסד לאלפים שכתב וזל הנוגע באוכלוס
ומשקים קודם נט"י שחרית ודכו"הכ מטמא אותה האוכלוס
ומשקים וה"ה אס הוליד אותה לבי"הכ ולכן אין ליטול ידיו
כמים שהכניס לבי"הכ דכבר נטמאו ודלא כמ"ש הש"ך עכ"ל
ש"מ דס"ל דאפילו כשעת הדחק אין להתיר ליטול ידיו
מאותם המים שנכנסו לבי"הכ דהרי הש"ך לא התיר לא כשעת
הדחק ויעו"ש להרב יפה ללב מ"ש על דבריו :

יט שס מים הפסולים וכו' כתב הטור כס' קס גבי נט"י
לסעורה וזל כתב הרמב"ם זל אס נתגלו המים גלוי
האוסר אותה לשקות נפסלו לנט"י ואפשר דהאידנא דאין
חוששים לגלוי כשרים אף לנט"י עכ"ל ועיין להרב ש"ך
שנט"י שחרית אין להקפיד על מים מגולים ואפילו במקום
דשכיחי נחשים ולא הקרום חכמים לא לשקות כלבר אך
כיו"ד סי' קטו כתב בא"הט שס שאין לרחץ בו אס כמים

מכוסים כל הילוס ועי"ש להרב המניה שכן משמע מסדר היום שהביא בכנ"ה ע"כ יעו"ש והביא דבריו הרב שע"ס סק"ו וסיוס וז"ל אך כמדונתנו לא קשרי אנלויות כלל ואפילו לתדקת פיו וכ"ש לנט"י עכ"ל (ומן התימא שלא זכרו שניהם דברי הטור הנו' וביותר יגדל התימא על הש"ץ שכתב שלא אסרוס חכמים לא לשתייה ובחייתא ערוכה היא כע"ז דק"ל מים שנתנלו לא ירחן בהם פניו ידיו ורגליו והביאות הר"י ורמ"בס וסר"ש ש"ס וז"י) גם כמדונתנו זו כגדלך יע"א אין מקפידים כזה ואפילו לשתייה וכמ"ש מורינו הרב ח"ר עבדלם זלחה ככתביו ליו"ד בס' קיו אות א (כעת נרשם ונקרא זכאי נדק) :

ב שם מיסו יש מי שאומר דלא מברך עליוסו : מסתימת לשון זה משמע דר"ל שלא יברך עליוסם כלל . אבל הלבוש כתב דאינו מברך ענט"ו אבל מברך על נקיות ידים דלא ברע מעשר וזרורות וכן משמע בדרישה . והמ"א סק"ס כתב דהגם דמדברי מרן משמע דלא מברך כלל אפשר דמייירי כאן שאינו רוצה להתפלל עתה ואינו נוטל כי אם להעביר רו"ר לכן אינו מברך על נקיות ידים אבל אם רוצה להתפלל עתה מודה דמברך על נקיות ידים . אמנם בס' פרו לדיק דף ער כתב וז"ל ועל נקיות ידים אינו מברך דלא נתקנה ברכה זו לא כשאינו רוחץ במים לא מקנח ידיו במידי רמנקי אבל כשרוחץ ידיו במים לא שייכא ולפ"ז מ"ש מרן דלא מברך עליוסו פי' לא מברך כלל . ודלא כדכתב הלבוש ונמשך המ"א אחריו לומר דמברך על נקיות ידים אם רוצה להתפלל מיד . וליתא דברכה זו לא שייכא כשהוא רוחץ במים עכ"ל . וכ"כ הרב מא"מר סק"ג יעו"ש כ"כ הרב נוח שלום וכן כחה עיקר דסב"ל :

בא סעיף ב ידקדק לערות עליוסם ג"פ וכו' . כתב רבינו האר"י ז"ל כשער הכוונות וז"ל סדר נט"י שחיות הנה כחלה נוטל כלי של מים כידו הימנית ונותנו לידו השמאלית ואח"ך שופך מים מידו השמאלית לידו הימנית ואח"ך שופך מים מידו הימנית לידו השמאלית חרו

פעם א' . וקוור כסדר הזה פעם ב' וג' כאופן שתרחוץ כל יד ויד ג"פ ולא תרחלם יחד ג"פ כל יד ויד לא פ"א כיד זו ופעם אחרת כיד הכ' בסרוגין כי על ידי כן רוח הטומאה הנקראה שכתא בה מלך היא ומקפדת והולכת וקופלת עד שנעקקת לגמרי מעם ואי לאו אינה נעקקת וכן נמלא בוסר בכתיבת יד עכ"ל . וכ"כ בס' פע"ח ובס' מלת שמורים למר"ס שפירא . ודלא כהרב סדה' הביאו דבריו הכנ"ה ושאר אחרונים שכתב בשם סוואר דיערה ג"פ רזופים וכו' מ"מ מי שפוא יר"ש ומחנהב כחסידות ישפוך חחלה ג'פ רזופים ושוכ ישפוך עוד ג'פ ע"כ יד ויד בסרוגין וכמ"ס ס"לא ח"א אות ג וכ"כ הרב חסד לשפים והרב ארלוט החיים הביאם הרב יפה ללב נר"ו בח"א אות ז וכמ"ס הרב יעבץ כסדרו עמודי שמים והרב פתח הדביר . והסכים לפתחו מהר"ק ז"ל כספר פ"ק החיים סי' ח סוף אות כב וכן הסכים הרב יפה ללב נר"ו שם יעו"ש . ואחר ששפך מידו השמאלית על ידו הימנית יניח הכלי ע"ג קרקע ותקחנו הימנית ולא יתן הכלי מידו השמאלית לידו הימנית שראית כלא כפופה לשמאלית וכן ככל פעם ששופך מימינו לשמאלו יקחנו מעל הקרקע ולא מיד השמאלית להדיא . כן שמענו מפי רי"ח טוב נר"ו :

וכתב עוד בס' פע"ח כשער הברכות בפ"ג דאחר שיטול ג' נטילות בסרוגין כיד ימין וג' נטילות בסרוגין כיד שמאל לדיק לשפספס ביחד ואח"ך תנביה את ידיך למעלה יעו"ש והביאו הרב יפה ללב נר"ו סוף אות ז :

ושמענו מפי הר"הו. כמ"הר יוסף חיים נר"ו בשם הרב המקובל הלאה כמהר"ר שלום שרעבי ז"וקל שר"ך לשפספ ג"פ וגם לא ישפילם למטה וישפספם לא ינביה אלכעוקיו למעלה עכ"ל נר"ו (ז') :

כב סעיף ג לא יגע כידו קודם נטילה לפה ולא לחוטם וכו' . כגמרא שבת ס"ס כ' יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פוליסוס . ופירש"י ז"ל וז"ל יד לעין מסמא קודם נטילה . יד לאוזן מחרשת יד לפה או לחוטם מעלה פוליסוק ריח החוטם והשם עכ"ל . וכתב בקלת כלולה סק"ג

ואל ומ'ש שהר'ר מסמה ומחרשת וכו' אע"פ שאינו כן כחוש
פענין הוא בתורה ור"ל הנוגע בא' משה נעשה באוחו היום
סומא וחרש בתורה כי לא יבין מה שיראה בתורה ולא יבין
מה שישמע כמ'ש מי עורר כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלה
ועיין שער העבודה פי"ב דף מט ע"ג עכ"ל :

כג סס לא יגע בידו לא לפה וכו' כתב הרב מו"ק וז"ל
וכ"ל דהך קפידא דנגיעה קודם נט"י לפס ולענינים היינו
כפנימיות אברים הללו אכל מבחון לית לן בה עכ"ל וכן
נראה מהרב פרישה וכ"כ א"ר לקמן סי' מו ע"ש אכן הר'
קו"ר א' במת"כר כאן אות ג כתב שאין דבריהם מחוורים
דודאי מבית ומחון כי הדדי נינהו ושכן משמע בזוהר
ובשפסי זוטא להר"מע דאפי' מבחון אסור וכ"כ בספרו כסא
דחמים על מס' בלה פ"ד וכן משמע מדברי הרב מער"מ
והפ"ח לקמן סי' מו ע"ש וכן הסכים בס' מאמר סי' מו
וכ"כ הרב ש"ך דף יח בשם הנו' וכ"כ בשע"ת כאן סק"ג וסי'
מו סק"ג וכ"כ בס' עינו כל חי על מס' בלה פ"ד והאי
נגיעה בידיו היינו בראשי חלבעותיו ע"ס קשרי אלבעותיו
עד פרק ג' אבל בכך היר נראה דאין קפידא שאין הר"ר
שורה שם מרלא אלטרויק נט"י כט"כ וכיו"הך הרב יפה
ללב כתו' :

כד וכן יש לזוהר שלא ליגע לשום מאכל או משקה קודם
נט"י שחרית שלא יטמאס ר"ז בשם רש"י יומא דף עז
וכ"כ בעט"ז והנס בדברי הרבנים הנו' לא נתבאר אם
כדיעבד עבר ונגע באוכלים מה דינם של האוכלים וראינו
להגאון חכ"ש ביו"ד סי' ו גבי קרומית של קנה שבתחלה
רצה לומר דלא אמרינן דהר"ר מהקרומית אויל ויטיב אמאכל
כי היכי דלא אסרו ליגע בידים שלא נטלה שחרית בשום
מאכל אע"ג דקאמר התם יד לניגית תקנן וכ"ש למה שפירשו
האחרונים כאו"ח דכו שתי השכר אח"ך מויקו למא דאמרינן
דנדבק הר"ר באותו משקה בלא"ה לריך טעמא מ"ש ניגית
דנקט מכל מאכל ומשקה ואפשר דנדבק בו ביותר מהמת
שולח להפסידו ושוכ כתב וז"ל עור וז"ל דידים חמירו טפי

כדאמרינן התם כת חורין היא ומקפדת משא"כ בקרומית
ולחכי בקנה האגס שוחטין כיון דאין קסמין נפרשין ממנה
ליכא חשש רור' אפילו אם נאמר גם עליו שורה ולהכי כתב
העיטור דלט' הירושלמי כשר כדיעבד אפילו כשאר קנים
דלא אשכחן דאסרו כדיעבד משום רור' ואפילו ניגית הנו'
לא אשכחן דאסרו ותו דאיכא תקנתא לחתוך כל סביבי
השחיטה עכ"ל נראה מדבריו דכדיעבד אם נגע באוכלין
ומשקין מותר ופוק חוי מ"ש הרב שבות יעקב ח"כ סי' קס
כדון מי שנתן אוכלין ומשקין תחת המטה הנס דרור' שורה
מ"מ כדיעבד מותר ע"ש והביאו דבריו הגאון רע"א
כביאורו סי' קיו והרב יד אפרים סס והנס דהגאון רבינו
חיו"ד ז"ל בשו"ב ביו"ד סי' קיו אות יוד וכמת"כר סי' ואו
דקה דברי שבות יעקב הנו' מכמה דוכתי בש"ס דאסרו אפי'
כדיעבד משום רור' מ"מ הא כתב הוא עלמו ז"ל לחלק בין
אם הרור' שורה על האוכל בעלמו אטעו להכי גם דיעבד
סכנה משא"כ היכא דסכהמה נשחטה בדבר שיש בו רור'
כדיעבד שרי וכתב דנס התב"ש הנו' שכתב דלא אשכחן דאסרו
דיעבד משום רור' כוונתו ככה"ג ע"ש משמע מרהיטות
לשונו דנס הוא ז"ל מורה כנ"ד אם נגע באוכלים ומשקין
קודם נט"י כדיעבד מותר וכן ראינו לתר' ח"א בלב כ
אות כ שכתב דכדיעבד אם נגע באוכלין ומשקין אין לחוש
ע"ש ומ"מ נלע"ד דבעל נפש יחמיר לעלמו :

כה ונריך להזהיר הנשים ע"ז ביותר כי רוב תיקון המאכלים
הוא על ידן עט"ז ור"ז וכתב בס' הזכירה וז"ל
אשה שאינה זזהירה בנט"י שחרית ג"פ התבטיל שמכשלת
מטמטס את הלב ועלול לעשות עבירות על ידי הסט"א
השולטת עכ"ל ומרגלא כפומייהו דאינשי בגלילותנו דאם
נשבר או נשפך דבר מיר המשרתת אומרים לה הסיכה שלא
עשית נט"י שחרית כראוי ע"ש

כו כתב הרב משא"ק דראוי לזוהר לרחון ידי הקטנים
ככל בקר כי חמירא סכנתא מאיסורא והעולם אינם
נוהרין כזה ואינו יודע למע עכ"ל וכ"כ הקו"ר זל כמו"כ

סו' כ וז"ל ויזהרו לרחוק ידו הקטנים כראוי ולא יטמאו כל
אשר יגעו והשרה הסט"א ככל ח"ו עכ"ל וכס"ע ר"ז כחכ
הטעם דנהגו להקל כנגיעת הקטנים שלא הניעו לחינוך
לפי שנמר ועיקר כניסת נפש הקדושה בחדש הוא בי"ג
שנים ויום א' לזכר וי"ב לנקבה שלכן נתחייבו אז כמלות מן
ההורה ונעשו בני עונשים והחילה כניסת נפש זו דקדושה
היא כחינוך להורה ולמלות שחייבו חכמים לחנך וכו' .
והנהרה מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו
עכ"ל :

כז אכל לנגיעת הנכרים אין לחוש כי רוח הטומאה זו
אינה מהאווה לשרות אלא בכלי קודש במקום קדושה
שכסתלקה משם שהם גופות ישראל כשהם יסנים ונשמטה
הקדושה מהתלקה אז רוח הטומאה שורה על גופם וכשהנשמה
חוזרת לגוף מתתלקה רוח הטומאה מכל הגוף ונשארת על
הידיים בלבד . רבינו זלמן טס וכ"כ במש"ז סק"ז עי"ש :

כח כע"ף ו א"ל רביעית לנט"ו לחפלה וכו' . כחכ
כביאורי הגר"א חק"ז וז"ל דלא גרע מכל
מירי דמנקי . ומיכו לדעה הרמ"ה כס"א י"ל ג"כ דלא מברך
עכ"ל וכ"כ כפתחי עולם בשם דרישה . ועל כן לכהתלם יזהר
לשפוך רביעית כדי שלא יכנס כספק ברכות :

כט סע"ף ח נט"ו שחיות אין נוטלים ע"ג קרקע אלא
לחוד כלי וכו' . הכי איהא כוזהר פ' וישב
הביאו מרן הקדוש ז"ל כבי' וז"ל ר"ש פתח ארחץ כנקיון
כפי וכו' ת"ס רוא דמלתא הכי הוא דלית כ"כ כעלמא דלא
טעים טעמא דמוהא כליליא ורוחא מסאבא שריא על ההוא
גופא מ"ט כגון דנשמחא קדישא נפקת ואסתלקת מינה שריא
רוחא מסאבא על ההוא גופא וכד אהדרת נשמחא לגופא
אתעברת ההוא וזממא והא אתמר רידיו רב"כ וזממא דמסאבו
אשתאר כהו ועל דא לא יעבר כ"ג ידיו על עיניו כגון
ההוא רוחא מסאבא עד דנטול ידיו וכד נטיל לון כדיון הא
אתקדש ואקרי קדוש והיך בעי להתקדשא כעי חד כלי לחתא
וחד כלי לעילא דיתקדש ממהוא דלעילא וההוא דלתתא דיתכ

ביום וזממא דנשאבו דא כלי לקבלא מסאבו ודא כלי לאתקדשא
מניס . דא חרור ודא ברוך . ולא כציון אינון מיה דוזהמא
לאושדא כביתא דלא יקרב כהו כ"כ דאס כהו מתכנשי סטרא
דילתון ויכול לקבלא נוצון מאינון מסאבין ועד דיתצבר
וזממא מעל ידיו לא יברך ואוקימנא רבניו כך לא יטול אלא
מן ידא דארבי בקרמיתא דכתיב והוסיף הטור על הטמא דא
אקרי טסור ודא אקרי עמא כגון כך חד כלי לתתא וחד
כלי לעילא דא קדישא ודא מסאבא ואינון מיון אסור למעבר
כהו מירי אלא בעי לאושדא לון באשדא דכני נשא לא עברו
עליהו ולא ישרי לון כביתא דאס כיון דאשדאן בארעא רוח
מסאבא אשתבא תמן ויכול לנוקא ואי אית מדרון תחת ארעא
דלא יתחיון שפיר וכו' ע"כ . ובתב סז"ג סק"א וז"ל ואע"פ
שכתב זה רבינו בשם הווסר גם הפוסקים מודו בזה דכיון
דמיס עמאזיס הס שמעבירים הטומאה השורה כלילא כידים
לרוך כלי לקבלא ולהשליכא שלא במקום דריסת הרגל וכו' ע"כ .
ל כתב סמ"א סק"ז וז"ל כלי אכל ע"ג קסמין אסור עיון
סו' קפא . ופי' דכריו הממ"הש וז"ל עסו' קפא דמיס
אחרונים אף שאין נוטלים ע"ג קרקע דרו"ר שורה עליהן
מ"מ ע"ג קסמין גוחר . התם היינו טעמא דטעם סנטו'
הוא משום מלח או ע"א ע"ש כבי' א"כ המיס מרד עלמן על ידי
הנטילה עדיין אין רו"ר שורה עליהן אלא כהניען לארץ או
רו"ר שורה עליהן וכיון שיש דבר מפסיק בין המיס לארץ
אין רשות לרו"ר לשרות עליהם כמ"ס מ"א לקמן לכן שרי
ע"ג קסמין משא"כ כאן דרו"ר שורה על הידים וע"י הנטילה
מעביררו"ר מן הידים ושורה רו"ר על מיהרשו' וא"כ מאי מהני ע"ג
קסמין נהי שיש הפסק ביניהם לקרקע הא כבר שורה עליהם רו"ר
(ומש"ה אסור משום שילך אח"ך א"ס על אותם הקסמין)
ולכן לרוך כלי לטול לתוכו ולשזכס במקום שאין עובדים
אנשים . לכ"ס וממ"ס טס וכ"כ באש"א סק"ז ע"ש :

לא סע"ף ט מיס של נט"ו שחיות אסור ליקנות מהם
וכו' . גם לא יתן לכהמתו או לתרנגולים
מן המיס סללו . כף המיסי סו' ח :

לב כתב הנאון חידא אל בכרכו אות ד ואל מנהג החרדים
א דבר ה' שלא לקרות ולכרך נגד המים שנטלו מהם
שחרית וכן היה נוהג הנאון מהר"ר חיים אבושעפיו אל עכ"ל :
וכ"כ בספרו מו"ב סי' כ אות נו ואל יכסה הכלי שבו המים
שרחץ ידיו שחרית כי הם מים עמאים יותר ממי רגלים
עכ"ל וכ"כ בקש"ג וכ"כ בשע"ת וכס"ל ובז"ל אות נון בשם
הנו' . גם הרכ תפארת אדם חא"ת סי' א (והכיוא הרכ
יפה ללב) הכיוא דכרי הכרכו הנו' וכתב עליו כי זה לא בא
מפורש בשום ספר דרך אזהרה רק שכן היו נוהגים החרדים
א דבר ה' ומוהרס"א אל ולגרמייסו הוא דעברי ממרת חסידות
ויעוש להרכ יפה ללב מ"ש על דכריו :

לג כתב בספר רו"ח סי' עו דאם השליך לתוך הכלי של
נטו' מים טהורים שיעור רביעית ודאי מותר לקרות
כנגדם ולית ביה בית מיוחד כלל עכ"ל :

לד הרכה בני אדם אין נוהרים בכלי שמונחים בו מימי
הנטיולה שאחר שיתמלא על כל גרוקויו ישפך הרכה
בקרקע דרך סביבות דפנותיו ודריכים ליוזר בזה . מומור
לאסף . ואם אירע דילאו מים חוץ לכלי ונשפך על גבי
הרלפה יכבד אותם המים אם הוא כחול כמבלאי כנדים
וכסמרטוטי ואם הוא כשכת יכבדם כמכבדת כדי שלא יבא
לידי סחיטה . כף החיים סי' ח אות טוב :

לה גם יש תקלת בני אדם כימות החורף בעת שהגשמים
יורדים על הארץ ומשם הולכים למדרון שיט באמלע
החצר שופכים מימי הנטיולה מלמעלה לחצר כדי שירדו עם
המי גשמים למדרון הנו' ואין ראוי לעשות כן . ופשוט .
(ולעכ"ד לל"ב כי מי הגשמים רבים עליו ומכטלו ע"ד) :

לו **סעיף י** נוטל כלי של מים כיד וימינו וכו' . וכתב
דמ"א דף שכה דאם אחר מערה על ידיו יערה
מומין לומין ע"כ וטעם דימין שהוא רחמים . ח"ר סק"ה :
לז גם נוטל כלי וכו' . מסתברא ודאי דאיוטר נמי לרוך
לעשות כן דכתר ימין ושמאל דעלמא אזלינן ולא בתר
ידיה . אש"א סי' קנח אות א :

לח גם נוטל כלי של מים כיד וימינו וכותנו וכו' . עיין
בדרכינו לעיל אות בא סדר נטו' מ"ש משם סארי אל :
טז **סעיף יא** לא יסול ממי שלא נטול ידיו וכו' . פי'
שלא ישפוך על ידיו אבל להכויא לו מים
מותר וכן משמע בכ"י בשם היוזר שהטעם והזה העתור על
הטמא . מ"א סק"ח וכ"כ רז' אות יא וסלת כלונס סק"ד
וכ"כ בספר כף החיים כס"ח אות כ בשם הרכ עכורס
ומורה דרך :

מ גם לא יטול וכו' . גם לא יטול ידיו ממשרתת אפילו
יהודית הנם שנטלה ידיה תקלה מפני שהיא נרס כל
זמן שלא טבלה והוא רופא לטור ידיו על כן לא יטול ידיו
מנדה ואפילו נטו' לסעודה יש מי שכתב שאין ליטול מנדה
מורה כאלכע ס"ב אות סא וכ"כ בספרו קש"ג ואשרי מי
שיוכל ליוזר שלא יטול מאשה זרס סגס שהיא טהורה וכדפסק
מרן בש"הטו א"הע סי' בא סעי' ה ואל אסור להשתמש באשה
כלל בין גדולה בין קטנה וכו' באיוס שמוס אמרו כרמיות
פניו ידיו ורגליו וכו' יעוש . יפה ללב ח"א אות עו :

מא כתב הרכ כס"א אות ד ואל לא ידעתי טעם שזוהרין
העולם שלא ליטול שום דבר ממי שלא נטל ידיו דמהך
דאמרו כגמרא בכרכות דף בא א תטול חלוקך שחרית מיד
השמש לא משמע משום שלא נטל ידיו דכל כהא הו"ל לפרש
וכו' . ועוד דמרכרי רש"י מוכס טעם אחר שכתב א תטול
לא אתה בעלמך תטלכו ממקום שהוא ותלבשנו ע"ש . אמא
דהטעם אינו משום רו"ר השורה על הידים לא משום
ד"א שבוה מקפידים המלאכי חבלה שאם לקח אותם מיד
השמש מזיקים אותו עכ"ל . ועיין להרכ יפה ללב אות יג
שהאריך בזה והכויא משם הנאון מר אביו אל בס' לב חיים
ח"א ששיב ע"ד כס"א הנו' מרכרי הזוהר פ' כראשית דלא
יסק בר נש מכוו לשכשא בשחרית ממאן דלא נטיל ידיו דאף
אמשך עליה הוא רוחא דמפאכא ואסתאכ ע"כ . וכ"כ
בס' שכת מוסר כפטו' כלוואות ר"א הגדול להורקנוס בנו
שהסירו ואל הו' זסור בכלי של מים סמוך למטתך ובשתקוס
ואו

בבקר א תקח חלוקך ללבוש קודם נט' לא מידך ולא מיר
 א' שלא נטל ידיו כי רוח הטומאה שורה על הידים יעוש
 וכן יש להשיב ע"ד חכמ"א מדברי האגודה שאחר שכתב א
 תטול ירך שחרית ממי שלא נטל ידיו כתב וא תקח חלוקך מידו
 ותלבש משמע רקאי אחי שלא נטל ידיו יעש. ועיין ג"כ בס'
 קטור של"ה דף סג שכתב וז"ל וכסדה' כתב שטוב שלא יגע
 במלבושיו עד שיטול ידיו. וגם לא יטול חלוקו ממי שלא
 נטל ידיו תתלה ע"כ ויעוש עוד להרכ יפה ללב שהאריך כזה:
מב מי שנטל ידיו ונגע כידיו של אחר שלא נטל ידיו לריך
 לתזור ולעשות נט'. כף החיים ס"ח אות ד. ופשוט
 שאריך לחזור וליטול ג"פ. וכן שמענו מהר"ח טוב נר"ו:
 וגראה זהו דוקא אם נגע באלכעוה ירו מי שלא נטל ידיו
 דשם סרו"ר שורה אבל אם נגע בכף היד השמוד לזרוע א"ל
 ליטול ידיו. כ"כ מדברי הרב יפה ללב בח"ו וכמס"ל סוף אות כג:
מג כתב המ"א סק"א וז"ל כסדה' כתב שלא יגע במלבושיו
 עד שיטול ובגמרא לא משמע כן עיין ס' מי. ר"ל
 דשם מסודרים סדר ברכת השחר וכן הוא בש"ס ובתב כשלוכס
 מכרך מלביש ערומים. כשנועל מנעליו מכרך וכו' כשחוגר
 מכרך וכו'. כשמשים כובע וכו' כשיטול ידיו מכרך וכו'.
 סרי דנטולה מסודר בסוף אחר לבישת כל בגדיו. מחטית
 סשקל. ובכרכות דף נא א תטול חלוקך שחרית מיר השמש
 ותלבש וכו' עכ"ל. וז"ל רבינו זלמן ס' א אות ז. אצ"פ
 שמדיו התלמוד מותר ליגע במלבושיו קודם נט' מ"מ חכמי
 חזקתו חזקתו שלא ליגע במלבושיו קודם נט' וכל ירא שמים
 וחסיד לעצמו דרכיו חזקתו עכ"ל. ועיין בסדור חסד לאברהם
 שכתב וז"ל לא יגע במלבושיו קודם נט' כמ"ש הארי' ז"ל ע"ש
 ועיין נמי בלכ"ש ס' ח שכתב דדיו זה של סדה' קומרת
 האחרונים הוא וכו' ומרן כס' מו הביא דברי הגמרא להלכה
 מבואר דלא ס"ל כסדה' ע"ש:

מד סעיף יב אם שכשך ידיו לחוק כלי של מים עלתה
 לו לק"ש ולתפלה וכו'. ואפילו שכשך ג"פ
 לא מופיל לרו"ר. כ"י ולבוש ואחרונים. ובתב המ"א סק"ט

ויכרך ענטו' כמ"ש ס"כב. ופי' דכרוי הלכ"ש דר"ל על נקיות
 ידים. אכן מה"ש והאש"א פירשו ר"ל ענטו' יעוש. וכ"כ
 כס' דרך החיים וכ"כ הרב חיי אדם כלל ז אות ד. ולענין
 הלכה עיין מ"ש לעיל אות יו בשם הרב ישועות יעקב
 והמא"מ דאין לכרך כלל לדברי ה"ש מי שחומר שכתב בס"א
 יעוש ועיין בכיאוהי הגר"א כאן וסכ"ל:

מה אם הטביל ידיו כמי מעיין עלתה לו נטילה ומהני
 לתפלה אפילו אין בו מ' סאה ומכרך ענטו' כמ"ש מרן כס'
 קנט סעו' יד וכו' יעוש וכ"כ ח"א שם וכ"כ בסדור ר"ל:

מו שם אם שכשך ידיו כג' מימות מחולפים יש להסתפק
 וכו'. וטעם הספק הוא דבגמרא לא אמרו לא כת חורין
 היא ומקפדת עד שירחץ ג"פ ושכשך רחילה מקרי אבל
 מדברי חזקתו נראה דלא מהני להעביר סרו"ר לא על ידו ערוי
 כלי דוקא. כ"י ולבוש ואחרונים:

מז שם כג' מימות מחולפים יש להסתפק וכו'. וה"ס
 כמטביל ידיו כנהר ג"פ נמי חשיב כג' מימות מחולפים
 דקמא קמא אזלי והני אחרוני נינהו. מ"א סק' רבינו זלמן
 חיי אדם כלל ב' אות א מה"מ וכו' בא"ר:

מח שם יש להסתפק וכו'. וטוב שיחזור ויטלס כרינס
 מפני שאפשר שאין רו"ר מתלקת מהידיס לא על ידו
 ערוי ג"פ מקבלי. רבינו זלמן אות יב וכ"כ עו"ת שיטלס
 ג"פ כרינס:

מט סעיף יג אם היה נעור כל הלילה יש להסתפק אם
 לריך ליטול ידיו שחרית וכו'. הרב מהר"ח
 הכהן תלמיד מהר"ו ז"ל פשיטא ליה דאין רו"ר שורה עליהם.
 וכן אם השכים קודם ע"הש והיה ער עד הבקר אין רו"ר
 שורה על ידיו וכ"כ כס' דרך החיים בשם הארי' ז"ל והרמז
 ברכ' אות ה ז"ל ושע"ת וס"ל בשם הנו' וכ"כ הרב מקדש
 מלך פ' וישלח בשם מהר"ו ז"ל וכ"כ הרב סלח כלולה סק'
 יעוש וכ"כ דברי שלום דף יו וכ"כ כס' בית עובד והרב
 מנחת אהרן כלל ה והרב חסד לשפים שדעת הארי' ז"ל קול
 דא"ל ליטול אם נינעור כל הלילה וכ"כ הרב תפלה לדוד משם

בא"הט משם הארץ אל ויד אהרן כתב משם הארץ לריוך
ליטול ידיו אם ניעור כל הלילה ולענין הלכה כיון לדרעת
הפוסקים אורחות חיים ומור"ס כהגם והלבוש ור"ן וחיי אדם
והרב קטור של"ה דף לב וקטור ש"ע ושאר אחרונים שיטול
בל"ב ולדרעת הב"ח שיטול ויברך לכן מהיות טוב יטול ידיו
בלא ברכה ג"פ בסרונין וכ"כ הרב חסד לשפים שם ולא
ואף שהאר"י אל ס"ל שא"ל נט"ו כי אין הלילה גורם לרור
אלא שינה גורם מ"מ מהיות טוב לחוש לס' הפוסקים ולכן
בשעת הרחק יכול להקל וע"ש וכ"כ שעת דיש לנהוג
כמ"ש הרמ"א שיטלם בלא ברכה :

ג כתב עור כס' דבריו שלום להרב הקדוש הרא"ש שרעבי
אלהה דאף אם היה ניעור בתחלת הלילה וישן אחר חלות
א"ל נטולה מכל וכל דכיון דכבר המשך המוחין ע"י הכרכות
ועסק התורה כמו שעה טוב אין שליטה בהם דכבר הותם
בחן ונתבטלו על ידי המוחין והתורה שעסק עכ"ל וכ"כ
כס' כף החיים אות יוד וכ"כ כס' אמת ליעקב וקיים שם
דטוב להחמיר לטול בל"ב וע"ש :

נא שם אם היה ניעור כל הלילה יש להסתפק וכו' כתב
הרב עו"ת סק"ח ואל ונראה דאם טינף ידיו כלילה יכול
לברך ועו"ש וכ"כ א"ר סק"ח וכ"כ הגאון יעב"ץ בסדרו
עמודי שמים וכן נראה דעת הגאון ר"ע איג"ר בהגהותיו
על הש"ע וכ"כ כס' דרך החיים ועו"ש : אכן הרב מא"מ
סק"ח השיג על הרבנים הנז' והעלה שאינו יכול לברך אף
אם טינף ידיו וע"ש והביא דבריו הרב נוח שלום וכתב
עליו ואל והגם שיש קצת לפקפק בדבריו מ"מ נכון שלא לברך
דשו"ת עדיף ובפרט בענין הכרכה ועו"ש :

נב סעיף יד השכים קודם ע"ה יש להסתפק וכו' .
כס' תרומה חדשה כ"י לחר מרכותא קמאי
כתב דהמשכים קודם אור היום ונטל ידיו יש לו ליטול ידיו
קודם שיתפלל או שישב ללמוד רלוכה פוסלת כנט"ו כדרך
שפוסלת בקידוש ידים ורגלים : שי"ב אות א וכ"כ כס"ף
אלא ושע"ת אות יו כשם הנז' ועמס"ל אות מט דא"ל

ליטול וטוב להחמיר :

נג כתב הרב הקדוש מהר"ש שרעבי אל כספר דבריו שלום
דמי שקם בחלות ולא עבר עליו חלות כשינה א"ל נט"ו
כדלוג כי אין רור"ר שורה עליו אבל לריוך נט"ו משום נקיות
כדרך נט"ו לאכילה ויברך וכתב שכזה יוכן מ"ש האר"י אל
כס"הכ דרוש חלות ואל בענין קימתו מן המטה אחר שיטהר
גופו וינקה עצמו וירחץ פיו וילבש מלבושיו ויסדר ברכותיו
ע"ס מ"ש בגמרא וכמ"ש הרמ"ב כס' בה' תפלה נמלא דהליוך
על מי שקם בחלות נט"ו דרור"ר שורה עליו וק' א"ב א"ך
כתב סיסדר ברכותיו כמ"ש בגמרא וכמ"ש הרמ"ב כס' והלא
כפי סדר הש"ס נט"ו הוא אחר כל הכרכות כולם וכפי האוסק
אסור לברך קודם נט"ו אלא ודאי ל"ל דמי שקם קודם חלות
דאין שורה רוח טומאה וא"ל נט"ו ג"פ בשביל הרור"ר דהא
לא שרייא עליו אבל מ"מ לריוך נט"ו משום נקיות ועל נט"ו
לריוך לברך כמ"ש הרא"ש והטור ולכן כתב האר"י דמי שקם
בחלות דיסדר ברכותיו כמ"ש הרמב"ם דכיון שקם בחלות
דלא שלט עליו רוח מסאבא יכול לברך קודם נט"ו וכו' ע"ב
והביא דבריו הרב כף החיים והרב אמת ליעקב :

אכן הגאון רבינו זלמן בסדרו כתב דלא יברך ענט"ו אלא
מחטי הלילה ואילך כיון שאר ברכות השחר וכ"כ הרב
מסגרת השלחן כשם הנז' : לכאורה נראה דלא יברך דסב"ל .
אכן שמענו מפי הר"הג ח"ר רוד חי בן מאיר נר"ו (אל)
והר"הג רי"ח טוב נר"ו (אל) דהמנהג פשוט פה בנדאר וע"א
לברך אפי' אם ניעור קודם חלות ולחלק ילאו דאם הקיץ
קודם חלות לשות מים או לילך לב"ה ולחזור ולישן לריוך
נט"ו גמורה אבל לא יברך אך אם הקיץ סמוך לחלות וממתין
עד שיהיה חלות כדי לברך ברכות השחר ולומר ת"ח יברך
ענט"ו עכ"ל . ובמקום מנהג א"א סב"ל :

נד סעיף טו ישן כיום יש להסתפק וכו' . ומר זקיננו
הרב החסיד מהר"א אזולאי אל בעל חסד
לאברהם ככ"י כפי' הזוהר אשר לו הנקרא אור החמה כתב
משם מפרח"ו אל שסוכות מלשון הזוהר דגם הישן כיום רור"

שורם עליו וכן ראינו מ"מ מהר"ם רילונאנו כדרך החיים
דף לה ברכ"י אות ואו וכ"כ הרב ש"ל בשם הנו' וכ"כ הרב
אלא בשם הנו' אות נ וכחכ שכ"כ הבנהג משם סדה"י דגס
הישן ביום לריך לערות ג"פ

אכן הרב מקדש מלך אל על הזוהר פ' וישלח דף קסט כתב
ולל וכחכ מהרמ"ו אל מלשון זה מדוקדק שאין רוח
הטומאה שורם על האדם עד שינה הלילה כמ"מ כליליא
בערסיה ולפ"ז אם היה ניעור כלילה או ישן ביום אין חייב
בנטי' היסך הש"ע שכתב דבעי נטי' בלא ברכה מספק ע"כ
עי"ש וכן העלה הר' הקדוש הר"ש שרעבי אלהם
בס' דברי שלום שאלה מח יעו"ש באורך וכ"כ הרב כף החיים
בשם הנו' וכ"כ הרב אמת ליעקב דף קז בשם הנו' וסו"ס שס
שיש להחמיר ליעול ידיו כל"כ וכס' הרמ"א ז"ל :

הז סעיף טז דוד היה נזהר שלא לישן ס' נשמי' . אנו
שמעתי מת"ח ירא' ה' מערי מערב הפנימי
שהיה בדרך ימים שיט בהם ירחים אף לילוח ודקדק כמה
פעמים בשנית הסוס והנ"ט נשמי דסוס הם יותר מחלי שעה
עכ"ר . אמנם עיין להר"ה הרמ"ע מפאנו בס' אלפסי זוטא פ'
הישן שכתב וז"ל שתין נשמי וזיעור נשימה א' מתת"רף בשעה
עכ"ל . הרב חיר"א כמח"כ בקר"א . וכ"כ הרב שעת' משם
הנו' וסו"ס וז"ל ולפי דברי הרמ"ע הוא זוטור בשיעור טובא
שאינו רק חלק י"ח מהשעה שהוא שיעור ג' מוניטין ושליש
ולא משמע הכי כסוכה שס וכטור וכש"ע שס :

נו סעיף יז יש נוסנים לרחוק פיהם וכו' . חזן מתענית
לכור אסור לרחוק פיו . עט"ז . ואם הוא
אסטניס ואינו רולה להכניס המים לפיו מפני שאינם זכים
ואחים אין רחילת הפה מעכב מלברך . לבוש פתחי עולם :
זן סעיף יח אלו דברים לריכין נטילה במים וכו' . כתב
המ"א סקי"ז במים ולא במידי דמנקי . מרדכי
עכ"ל וכ"כ ט"ז סקי"ג וכ"כ בא"ר סקי"ב וכ"כ ר"ז אות יא וכ"כ
אלא אות נון בשם המרדכי והכל כו' . וכ"כ כס"א וז"ל ל'ל
הדוקא במים ולא כל מידי דמנקי דכולהו משום רו"ר הן

כנודע ואינו משום נקיות וכיון שכן בעיני דוקא מים כמ"מ
מזן לקמן ס"ככ וכ"כ הט"ז עכ"ל .

ואנס הרב מח"הש כתב על דברי המ"א הנו' וז"ל לאו כלל
הוא דכנוגע בנושו במקום מעונף בידו אפילו רולא
ללמוד אף לכתחלה א"ל מים ודי כנקיון עפר כמ"מ המ"א
סי' ל"ב סק"ה עכ"ל וכ"כ הרב תוס"ס בהגהותיו יע"ש . וכ"כ
הרב נו"ש דממ"ש בסו' לב מוכרח לומר דלא קאמר רבעי
מים לכתחילה אלא בהנך מילי משום רו"ר עכ"ל . אמנם
לפי דברי הכס"א הנו' נראה דאין חילוק וכולהו לריך ליעול
במים דוקא כיון דס"ל בלחם משום רו"ר ניגהו . וכ"כ הרב
יפה ללב כר"ו אות יח בשם מר וק"צ ע"כ עבודה ומורה
דרך דף ד דאפילו חולץ מנעליו והנוגע כרגליו והנוגע
בנושו וכיוצא בהם הוי משום רו"ר יע"ש . וכן נראה מסתמיות
דברי הלבוש ז"ל יע"ש וכ"כ מהרב עו"ת וכ"כ דעת הפמ"ג
באש"א סקי"ז ומש"ז סק"טו דכלהו משום רו"ר ובעיני מים
דוקא ומשמע מדבריו שגם דעת מ"א כמו כן הוא דמ"מ
בסו' לב דסגו כנקיון עפר אף בים לו מים סיינו כדי ללמוד
תורה (דשרי ללמוד תורה אף אם הרו"ר עדיין הוא על ידיו
כמ"מ ס"בג) אבל מ"מ הרו"ר חונה סרה עד שיטול במים
יעו"ש ולפ"ז גם דברי ר"ז נמו מתפרשים הכי וכ"כ להדיא
מדבריו סי' לו והביא דבריו בסדר דרך החיים לתנאון מליסא ז"ל
ולענין הלכה דיש להחמיר בכלהו ליעול במים אם יש לו
מים מוזמנים וכ"כ הרב חיי אדם ועיין באות שאח"ז . ועיין
לקמן אות פ שלכתחילה יש להקדים הנטי' להסיר מעליו
הטומאה כמו בשחרית .

חן כתב הרב סה"י וז"ל . ונ"ל שככל אלו העניינים א"א
לערות עליהם מים ג"פ כי לא נזכר ערוי ג"פ אלא
בנטי' שחרית אבל לא בד"א עכ"ל . והביאו דבריו הבכ"הג
בהנכ"י והמ"א שס וכ"כ רבינו זלמן . אכן העו"ת סקי"א
כתב עליו דאינו מוכרח יעו"ש . גם המ"א סי' ז כתב משם
היכל הקודש דהיולא מב"ה לריך לערות עליהם ג"פ והמ"א
שס חלק עליו וכתב דא"ל יעו"ש . גם הרב א"ר כתב משם

מקור חיים וו"ל היוצא מב"ה חף שר"ר שורה עליו מ"מ
 אינה כח מלך וא"ל כלי וכן ההולך בין המתים לריך ג"פ
 אבל לא כלי וכן המשמש מטתו. אבל היוצא ממרחן ונוטל
 לפרניו א"ל רחילה ג"פ ע"ב. משמע מדבריו דביוצא מב"ה
 לריך ג"פ אבל לא כלי וכ"כ הרב אש"א סק"ו והמת"ש
 והרב כרם שלמה כשם הנו' עי"ש. והרב סלח כלולה כס'ו
 זה סק"ד כתב משם המקו"ח וו"ל דברים אלו אין כולם
 מעטם א' הקס מהמטה והיוצא מב"ה ומרחן והנוטל
 לפרניו הוא משום רו"ר השורה על הידים אבל אינם שוים
 כי הקס מהמטה לריך ג"פ ותוך כלי. אבל היוצא מב"ה
 ומרחן והנוטל לפרניו הוא אע"ג דלריך להיות עד הפרק
 א"ל ג"פ וכלי כי הרוח טעומתה מועט הוא. וההולך בין
 המתים והנוגע במת לריך רחילה ג"פ וא"ל כלי. וכן המשמש
 מטתו הוא מפני טומאה וזה מורה ג"כ הפחד שאיננו שזה
 כי הפחד הוא כי נאחו בו הקליפה עד תום זה השיעור.
 אמנם החולץ מנעליו והנוגע ברגליו וחופף ראשו אין זה
 מפני רו"ר שאו מפני נקיות עב"ל: משמע מדבריו דביוצא
 מב"ה א"ל ג"פ ובס'ו. וכתב כשם מקור חיים הנו' וו"ל
 הרא דתימא כאשר לא נכנס לב"ה קבוע אבל נכנס לב"ה
 קבוע אשר שם רו"ר בקבע ונהנה מההוא לכלובא וטינופא
 והוא שורה מיד על האלבעות כמ"ש הזוהר (הובא לשונו
 ס'ו ג) אז לריך לטובל ליהודי עד הפרק ג"פ רק שא"ל כלי וכיוצא
 בו דלא דמי לרו"ר השורה כלילה עב"ל מקור חיים. וו"ל
 לעיל שכתב כשם מקו"ח הנו' היוצא מב"ה א"ל ג"פ היינו
 היוצא מב"ה שאינו קבוע אבל היוצא מב"ה קבוע לריך
 ג"פ כמ"ש כס'ו. ו הנו'. אכן הגאון סי"דא במת"כר הביא
 משם מקו"ח הנו' וו"ל הני מילי שעלו מן הרחלה לאו כלסו
 מטעמא חד נינהו דקס מהמטה והיוצא מב"ה הוא משום
 רו"ר השורה על הידים. מיהו לא שוו בשיעוריהן דהקס
 מהמטה לריך ג"פ אל כלי אבל היוצא מב"ה ומרחן וכו'
 א"ל ג"פ וכלי כי רוח הטומאה מעט וכו'. מקור חיים

למסר'ה הכתן ע"שכ. וכיוצא ב"ה כח חיוני לרכבן קשישאי
 שרצו ג"פ וגם רצו פ"א אם חללו כתי רגלים מעור שנוחנים
 בעורקיה ע"ש. ומסתמיות דבריו משמע דגם ב"ה קבוע
 א"ל ג"פ לרכי המקור חיים הנו' אלא לרכבן קשישאי היו
 מחמירין על ענמם לרחוץ ג"פ. וזה תימא שלא זכר דברי
 המקו"ח שהביא הר"ת כלולה כס'ו. ו הנו'. וט"ע בהמקו"ח
 גופיה כי לא נמנח אליו. נמנינו למידים שלדעת סדרה
 והבנ"ה. והמ"א ורכיני זלמן א"ל ג"פ בכלסו. אמנם חר"ג
 היכל הקודש והרב יד אהרן כתבו לריך ג"פ ביוצא מב"ה
 ולדעת המק"ח שהביאו דבריו הא"ר וס"ב וסכ"ב וסכ"ב שלמה לריך
 לטובל ג"פ ביוצא מב"ה והולך בין המתים ומשמש מטתו.
 אמנם ס"ב פליג עליוהו ביוצא מב"ה דא"ל ג"פ וכ"ל דעת
 הא"ר והכרם שלמה ולפי דברי המחבר הנו' גם המק"ח ס"ל
 דביוצא מב"ה א"ל ג"פ אלא שרכבן קשישאי היו מחמירין
 לטובל ג"פ גם ביוצא מב"ה. ולפ"ד השל"ה כשער האותיות
 אות ט והרח"ף זל כלב חיים ובכף החיים ס'ו. ו אות כו
 והרב חסד לשטים בכלסו ס"ל לריך לטובל ג"פ והוסיפו עוד
 הרב כף החיים והחס"ל דבעינן נמי בכלהו שיעור רביעית
 ושלא ילך ד'א ע"ש. ולענין הלכה נראה דיש להחמיר לטובל ג"פ
 ביוצא מב"ה והולך בין המתים ומשמש מטתו והמחמיר בכלסו
 לטובל ג"פ קדוש יאמר לו:

נ יש להסתפק בהני דבעינן ג"פ אי לריך נמי בסרוגין או
 לא ומסתברא דא"ל:

ד כל הדברים האו הנרכזים נטילת אפילו לא נגע רק באלבע
 קטנה לריך לטובל עד הפרק ולכל הפחות עד קשרי
 אלבעותיו. אבל אם לכלך ידיו כטיט או ברפש א"ל לנקות
 לא מקום המלוכלך בלבד. פמ"ג ס'ו דס"ח:

ס מדבריו המ"א כס'ו רבו סק"ב מבואר דיוצא מב"ה
 דוקא כשעס לרכי לריך נטילה הא לאו הכי אף ביוצא
 מב"ה קבוע א"ל נטילה. וה"ה היוצא ממרחן שרצן שם
 דוקא. כ"כ הרב כרם שלמה כס'ו. ו סיים ועיין בסר"מג.
 וראינו בסר"מג. כאשר סימן ז סק"א שכן כתב בתחילת דבריו

ולבסוף סוים ד'ל להמ"א דהיולא מב"סכ קבוע בלא עשה
לרכיו לריך ליעול ידיו משום הרור"ר שזורה שם ונדבק בידיו
וכו' יעוש : גם הגאון חי"דא בספר ברית עולם על ספר
חסידים סי' תתכנ כתב בשם הזוהר דאם נכנס לב"ה על
הכניסה לכר שורה עליו רו"ר אפילו לא עשה לרכיו יעו"ש
וכ"כ בתם פו על הזוהר כי מיר בהכנסו לב"ה שורה על
ידיו : וכ"כ הרב כף החיים סימן ז אות חי וכ"כ בספרו
רוח חיים כאן : וגם המכנים ידיו לכר ככ"ה לריך נט"ו
ג"פ כ"כ בס' רו"ח חנו' בסו' עו עו"ש :

סב שם ומבית סמרחן וכו' : עיין באות הקודם שכתבנו
בשם הרב ברט שלמה דרוקא אס רחן שם הלא"ה א"ז :

סג והנוטל לפרכיו אפילו לא נטל כולם לריך נטילה הרב
בס"א אות ז בשם תרשב"ץ : וכ"כ בספר כף החיים
סי' ח אות זך וסוים וס"ה בתנחתא דאם נשאר שערות על
ראשו ומנלח במקלת לריך נט"ו יע"ש : נראה פשוט דאפילו
אינו נוטל לפרכיו בירו לא ע"י אחרים ג"כ לריך ליעול ידיו
אמנם הנוטל לפרכיו אחרים א"ל נטילה וכל זה פשוט : יפה
ללכ ח"א בקו"א אות חי :

סד שם והחולץ מנעליו : כתב הרב עו"ת סק"ב וזל משמע
אפילו לא יגע בהם עכ"ל : אמנם המ"א סק"ט כתב
דרוקא אס חולץ בידיו הלא"ה א"ל וכ"כ א"ר סק"ג וכ"כ
בשכ"נהג סי' קכח והמאמר סק"ט ורכינו זמן אות יח וחיי
אדם כלל ב' אות ב וכף החיים זל ויפה ללכ : ואס לא
נגע לא בקשרים עיין להרב כף החיים מ"ש בסו' ח אות כו :
סה שם והחולץ מנעליו וכו' : כתב הרב מו"ק זל ופשוט
שדוקא לנוגע בהם והס ישנים מלוכלכים משא"כ בחדשים
שלא נעל אדם עדין ודאי לית לן בה : וטעם הנסיב חולץ דהוי"א
מולתא דפסיקתא דמשעבד אותם פ"א כבר שורה עליהם
רו"ר דברגלים נמי פשיטא אפילו אס הס רחמים וזהמא
דבוקה בהם ואותם רוח וזהמא חלה על המנעלים מיר מ"מ
כ"ל דתתי בעיני נעל והלך בהם על הארץ והוכחו דכריו
בס"ס רו"ח ח"הע כהשמטות על סימן קסט להרב יוסף

פלאנו בן כמחר"ר חיים פלאנו נר"ו : וכ"כ הרב כף החיים
בסו' ח כנעלים חדשים א"ל נט"ו : וכ"כ הרב יפה ללכ כח"א
בסו' זה אות כא וסוים זל ומ"ש המו"ק דזה אס הס ישנים
מלוכלכים לאו דוקא מלוכלכים אלא ה"א אס הס נקיים
וכמ"ש המ"א לקמן בסו' קכח סק"כו והבא"טו שם סק"ל
ע"ד מור"ס שם עכ"ל : וכ"כ רז בסומן קכח אות כו זל
ואף אס אין המנעלים מטונפים לריכים ליעול יריהם אס
נגעו בהם מפני סכנת רו"ר וכ"כ אליה רבא שם וכ"כ חיי
אדם כלל ב' אות ב ע"ש :

סו עוד כתב כהשמטת הנ"ל בשם הרב פתח הדביר בסו' ד
זל ולפ"ד הרב מו"ק זל נראה דטפי יש להחמיר במיס'עאס
שהרי כתב ברין זה דנט"ו על חליפת המנעלים אינו אלא
מכח וזהמא הרגלים דאפילו אס רחמים וזהמא דבוקה בהם
ואותה רוח וזהמא חלה על המנעלים וכו' ואס בן נראה
דהמיס'עאס הקרובים יותר לרגלים הס מקבלים רו"ר יותר
מהמנעלים ואס המנעלים לריך נט"ו מדוגא כ"ש במיס'עאס :
ולפ"ד נראה דס"ה הנוגע בגורא'פוס וכיוצא כשהרגל נעול בהם
שרו"ר שורה בהם מחמת הרגלים וכו' יע"ש : וכ"כ הרב כף
החיים סי' ח אות כה יע"ש : ועיין ג"כ להרב מעשה דוקא
כח"ב בסוף הספר מ"ש זל על ענין השרוי'אס שהס הכתי
רגלים שהס תפורים עם האנפילאות שאתי את פי מורי הרב
ד' אכרסס ילחקי נר"ו מה דינס בענין הנגיעה אס לריך נט"ו
והשיב לי שטוב להחמיר בדבר אלא שראה מי שניקל בדבר
ע"כ : ואני ראיתי להרב המורה וחסיד שהיה נוהר סרבה בדבר
עכ"ל :

סז שם והנוגע ברגליו וכו' : כבר כתבנו לעיל באות סה
בשם מו"ק דאפ"ו אס הרגלים הס רחמים ונקיים ג"כ
לריך נט"ו וכ"כ הרב חיים פלאנו זל בספר חיים ושלום ח"ב סו'
קו ע"ש וכן הסכים הרב פתח הדביר ח"ג והאריך להוכיח בן
לדברי המקובלים זל דהרו"ר שברגלים היא קשה עד מאד ולא
תזוו ממקומה ולכך אפילו מנוקים הנוגע בהם לריך נט"ו
וכו' עכ"ל דכריו בהש' חנו' ע"שכ ודלא בהרב בסו' אחרן סו' כא :

סח שם והחוסף ראשו וכו' . דוקא אם חיכה תוך השערות שכראשו אבל אם נגע בשערות ולא חיכה א"ל נטו' דאין כנניעה וזהמא כמו בנופו . חיי אדם כלל מ אוח יע וכתב שכן מוכח בסו' קסב ס"ח מרכי רמ"א וכ"כ א"ר ע"ש וכ"כ ר"ו סי' קסב אוח כ וסי' קסד אוח כ וכ"כ הרב יפה ללב אוח כג משם הרב כתי כנסיות וכתב דהכי דייק לשון הרמ"ב שזהיא מרן בסו' קסב וכסו' קסד עי"ע :

סט שם והחוסף ראשו . ונראה פשוט דה"ה נמי בשער זקנו ושער הפאות כי לפעמים יש בהם כניס ולריך נטו' . כף החיים סי' ח אוח כט וכ"כ בספרו ר"ח סי' זה אוח ו וכ"כ בנו הרב יפה ללב אוח כג . ואם רחץ ראשו וזקנו סיטב א"ל נטו' אם חיכה בהס' כ"כ הרב יפה ללב שם אוח כג :

ע שם וז"ל אף ההולך בין המתים . היינו בית הקברות . מהר"ל ס"ג מ"א סק"ד . אבל אם הלך אלל מת א' אין לריך . מיהו נהגו ליטול אפילו אם כנס אלל מת א' וה"ה המלוים אוחו . מ"א סק"כא רבינו זלמן אוח יח חיי אדם כלל ב' אוח ה' . וכ"כ הרב יפה ללב כמ"ג ח"ד סי' שצו אוח כ ואל ונחגים לרחץ אפילו אם ילונו ד"א בשעת הולאתו מכיתו כחורתו ממנו אע"פ שלא הלך לב"ה וכו' יע"ש :

כתב הפמ"ג באש"א סק"כא וז"ל ויראה חוץ לד"א למת א"ל נטו' ועיין ליו"ד שצו עכ"ל :

עא כתב כשכ"נהג בו"ד סי' שצו אוח יד וז"ל מנהגינו שלא לקנח יודים מאותה רחילה אלא מניחים שיתנגבו מעלמם ולא שמעתי טעם נכון לזה . וכ"כ בית לחם יהודה שם וז"ל בירושלים חין מנגבים אחר נטו' זו את ידיהם . וכתב הרב פחד יצחק באות ק וז"ל ובפירארא יש ג' המנהג הזה בקלנת הסמון אבל אני ראיתי כמה ררי כמיל וזו' קל ממנטובה וממהרי"ב קסיו רכותי גדולי הדור שהיו מקנחים ידיהם ואני רלתי אחריהם ועשיתי מעולם כמוהם עכ"ל והביאו דבריו הרב עיקרי הד"ט ובסדר בית עובד ולכן יש להקל בזה כימות החורף וכ"כ הרב יפה ללב ח"ג עי"ש . (וכ"כ הר"הג רי"ח טוב בס' בן איש חי פ' תולדות שנה ראשונה עי"ש ע"ד) :

עב בשעת רחילת ידים כחורחם מן המת מקפידים שלא יקח סכלי מיד הרוחץ . א"ר סי' רכז סק"ל בל"י בו"ד שז' וכ"כ בחי"ש רעק"א יתכ"א שס' . וכן נהגו ג"כ להקפיד שלא ליכנס לבית אחר קודם שירחץ ומנהג אבותינו תורה . רמ"א בו"ד שס' וכתב עליו הרב יפה ללב שם וז"ל ומנהגים שלא ליכנס אפילו לביתו קודם שירחץ וכו' עי"ש . גם בלבוש כתב סתם שלא ליכנס לבית קודם שירחץ וכ"כ בשכנ"הג שם אוח יט משמע אפילו לביתו :

עג שם מי שנגע כמת . וה"ה מי שנגע בגוי . ר"ח אוח כ וכ"כ יפה ללב שם :

עד שם ומי שמפלה כליו וכו' . אפילו לא מלא כינה . מ"א סק"כב א"ר סקו"ג וכ"כ רז' וח"א שס' . וכ"כ בסדר דרך החיים וכ"כ בס' קיטור של"ה :

עה שם ומי שמפלה כליו וכו' . ומכ"ש אם הוא מפלה שערותיו של זקנו ושל הפאות להוליא את הכניס שחייב נטו' אפי' לא מלא דלא גרע מדין זה דהמפלה כליו . תורה וחיים למהר"חף ז' :

עו שם והנוגע בגופו בידו וכו' . היינו במקומות המכוסים לפי שיש שם מלמולי זיעה כמ"ס בסו' כא' . אבל אם רחץ גופו סיטב ולא נשאר בו שום טנוף א"ל נטו' ושאינו הרגלים (שכתב בשמו לעיל אוח סה) דאפילו רחוצים לא מהני דהרו"ר שבה היא קשה . כ"כ הרב יוסף פלאגו נר"ו בתשובה כס"ס רי"ח ח"ב עי"ש :

עז כתב הרב חיי אדם כלל מ אוח יח וז"ל נגע ביד א' במקום מטונף א"ל ליטול אלא אוחה יד . כן משמע כפסחים קטז' בתים' ותוס'טו' וסי' קע עכ"ל . וכ"כ הגאון רבינו זלמן בסידורו כהל' נטו' לסעודה אוח יו וז"ל ואם נגע (במקום מכוסים) לריך לחזור וליטול היר' שנגע בה כהלכתה עד הפרק עכ"ל וכ"כ הרב ארץ חמדה באזהרות שהעולם נחגים שהם נוגעים במקומות המכוסים אינם נוטלים כדיו רק מקנחים ידיהם בחלון או נותנים אוחו אלבע סנוגע במים וזה לא מהני דלריך לפחות ליטול כל היר' עד קשרי

אלבעטותיו ואפילו אינם כונעים רק באלבע קטנה וכו' עי"ש
אכן הרב יפה ללב כח"א בסו' זה אף זך משם הגאון מר
אביו זל כלב חיים ח"ב סי' ז כתב דאפילו מי שנגע בא'
מכל מה שצריך נט'ו בידו א' יש לו ליטול ב' ידיו וסיים
שכ"כ כש"לה עיין בו והכי נהוג עלמא עכ"ל יטיב להסמיר
כס' אחרונה :

עח מי שנוגע בכלי השתן או בכלי לואה אם הוא נקי
א"ל נט'ו לא מבעיא אם הוא של מקבת וזכוכית שא"ל נט'ו
מדינא לא אפילו של חרס דאסור לקרות ולומר דבריו קדושה
כנגדו עכ"ל כיון שהוא נקי ובר ואינו טופח ע"מ להטפוח ממנו
דגלים ולואה א"ל נט'ו וכן מהבאר מקשו' הרב זקן אהרן סי'
עב רמי שנוטל כלי השתן בידו ויש בו טופח ע"מ להטפוח
נטמאין בו הידים ולריך מי שנגע בהם נט'ו וכו' עי"ש עכ"פ
לומר דבר קדושה או אם יש לו תפילין בראשו יש להסמיר
ובפרט אם הוא של חרס ר"ק אף ד :

עט שם ומי שעשה א' מכל מה ולא נטל אם ת"ח הוא
תלמודו משתבח ואם אינו ת"ח יולא מדעתו פי'
שכא לירי חטא דחין אדם חוטא אה"כ נכנס בו רוח שטות
א"ר סקי"ג :

פ כתב הרב מה"מ סק"י ואל ומי שעשה א' מכל או ולא
נטל וכו' נ"ל דהיינו דוקא אם לומר או מהשלל בלא
נט'ו אבל אם הוא הולך לעסקיו וכיולא לית לן בה וכן
משמע ממ"ש הכ"י בשם הרא"ש והרשב"א בדיון ברכות
השחר וכן מבואר ממ"ש מו"רם כהנ"ה סי' לב סוף וממ"ש
שם הרב מ"א דלדברי תורה די בנקיון אע"פ שיש לו מים
משמע דכשאינו לא לדברי תורה ולא להפלה אפילו נקיון
א"ל והכי מסתבר עכ"ל משמע מדבריו דהגם דכלהו משום
רו"ר מ"מ יכול לילך לעסקיו אף שהרו"ר עדין היא על ידיו
וכן משמע מהראיות שהביא מהב"י בדיון ברכות השחר
ומדברי מו"רם סי' לב דגם ההוא משום רו"ר (כמש"ל בשם
הפ"מג והר"ז ושאר אחרונים עי"ש :

אמנם הרב נ"ש ז"ל אחר שהביא דבריו כתב עליו וזל ולי

נראה דהיינו דוקא במירי דמשום נקיות כגון חולץ
מגעליו ונוגע ברנליו וסופף בראשו וכיולא אבל כהנך
אחרים דאית בהו משום רו"ר אפילו אינו לומר לריך ליטול
ידיו וכן מוכח מהראיה שהביא איהו גופיה מדברי המ"א
דסי' לב דשם איירי במירי דנקיות אבל במירי דיש כסו
משום רו"ר לריך ליטול עכ"פ (ולא ידענו מה יענה
להראיה הא' שהביא מדברי הכ"י כנו"ל וגם דברי המ"א
הכו' כתבנו לעיל בשם הפ"מג וכו' מהר"ז דגם שז איבא
רו"ר עדין) ועמ"ש משם המ"א סקי"ח גבי סיולא מב"הכ
ודו"ק עכ"ל הנו"ש כוונתו למ"ש המ"א בשם סרפ"י שם
ואל ירחץ תכף כמו בשחרית עכ"ל והיינו משום רו"ר
והגם בסרפ"י שם כתב וזל וכן ראוי לרדקדק בזה כשנוטל
לפרניו או מגלח שערו או שנגע במת וכיולא בלאם קדברים
שצריכים נט'ו לריך ליטול כל האפשר להקדים להסיר כח
אותה הטומאה ולהתרחק ממנה ע"כ והביאו הא"ר מ"מ
אין ראיה משם ד"ל דזהו לכתחילה וגם המ"אמר מורה
לכתחילה טוב להקדים :

פא סעיף יט המקווי דם מכתפים וכו' ואינו יודע
אם בכלל זה מה שקורין שרע"פין
(שקורין בער'בי חגי'מי) או באנ'קים וכן עלוקה שקורין
איג'יל וכו' אם לריך ליטול ידיו ויראה דאין טורח כ"כ ליטול
ידיו גם לזה פ"מג באש"א אף כב :

פב שם המגלח ולא נטל וכו' היינו אם גילח את עצמו
בידו בין שגילחו לו אחרים ופשוט ולא הולכנו
לכתבו לא משום שראינו להרב יפה ללב כח"א בקו"א שכתב
ואל מדכתב המגלח ולא כתב המתגלח משמע דוקא מי
שמגלח את עצמו בידו אבל המתגלח ע"י זולתו א"ל ליטול
וכו' אבל העולם נוהגים ליטול ידיהם אף שהוא מתגלח
ע"י אחר וכו' יעו"ש ולא ידענו מה יענה לקראי דכתבינו :

פג יש להסתפק אי גם כגווז שערו במספרים לריך ליטול
ידיו או דילמא דוקא בתערי :

פר סעיף כא לריך ליוהר כתפילה או כאכילה וכו' :

משמע בשוק וירך אפילו הם מגולין לריך נטו' : כוח שלום
אות עו ורוח חיים :

פר שם לפי שיש שם מלמולי ויעה' ולפ' נראה ריש ליושר
גם כן מלונע ככוכעים כשהוא מלוכלך הרבה מויעה
שיש ממשות מוזסמא ואם ידוקו כלפורן יולא מלמולי ויעה
לריך נטו' : אכן ככונע בויעה לכד שולא מירו ומזרועותיו
עד הקו'כדו' שאז נקרא מקום מגולה כמ"ס כב"י משם
הכלכו לקמן כסימן לכ' או אס נגע בכחונת או בכנר
הנתון לקבל הויעס יסוף לח ואפילו טופס ע"מ להטפיה
מתמת הויעס' : נראה ברור דכל שאינו יונח מויעס שום
ממשות וזהמא ליכא חששא כלל : ר"ח שם :

פו וכתב המא"מר אות יא ואל אבל במקומות המגולין
בראשו ובפניו וכו' : משמע כסדיא מפשט הלשון דמה
שהוא חוף לכוכע שמשמיון על הראש והוא מגולה אין להקפיד
אבל אפשר לחלק ולומר דהיינו דוקא לאותם שהם מגולמי
ראש אבל בעל שער אף מה שהוא חוף לכוכע אע"פ שהוא
מגולה אסור דמחמימות השער לעולם יש שם מלמולי ויעה
ועוד דלפי האמת אינו מגולה הוא לא מכוסה הוא כשער
כנ"ל : וה"ה לאותם שנושאים מה שקורין פרו'קא דכל מה שהוא
מכוסה בפרו'קא הוא בכלל האיסור וק"ל :

פז סעיף כב אם אין לו מים יקנה ידיו כלרוד וכו' :
כתב שכנ"הג בהג"הט אות ז משם ברכת
אברהם ולריך לקנה ידיו ג"פ דומיא דמים וכן הכי' דבריו
עו"ה וכתב עליו ואל ולענ"ד אינו נראה כיון דלא מהני
לרוד למס לי ג"פ כנקיון בעלמא סני עכ"ל : ועוד הכי'א
דבריו כס' כס"א וכתב עליו ואח"המר אשתמיט ליה דבריו
מן אל כב"י ע"ד הרשב"א אל כהשוכה דמשכשך ידו לתוך
כלי כתב עליו דהיינו דוקא כדי להתפלל אבל להעביר הרוד
לא מהני וכענין ג"פ ע"י ערוי ושכשוך יריכ בכלי אפילו כמה
פעמים לא תשיכא לא פעם א' או דבריו אל והוא מדוייק
מדבריו הזוקס' מעתה איך כתב הרב דאם מקנה ידיו כלרוד
ועפר לריך ג"פ כמו במים דהא באמת קינוח כעפר ולרוד

לא מסני לא לתפילה ולא להעביר הרוד כמ"ס מרן כס'י
זה : וא"כ למאי נפ"מ קינוח ג"פ דהא כפ"א סני דאינו
מועיל לא לתפילה ולתפילה ונק"ס כפ"א סני כמ"ס מרן
אל עכ"ל : אבל הח"ר הכי'א דבריו העו'ת האל וכתב עליו
ולא עיין לא כשכנ"הג ולא בכרכת אברהם גופיה דף קט
דכתב כן לחי' קמא דמסני לרוד אבל לחי' כתרא דלא
מסני לרוד לא מים לא בעינן לנקיון ג"פ ולכתחילה נראה
לחוש לחי' קמא עכ"ל : א"ר אות ואו' : גם המא"מר סק"ב
כתב דלרעת מרן דנקיון אין מועיל לא לתפילה א"ל לקנה
ג"פ יעוש' : וכ"כ הרב יפה ללב לא דלפ"מ הרב סמאיר
לארץ סק"ב עמ"ס מרן אל אבל לא להעביר רוד שעליו
כשם א"ר ושכנ"הג כשם הכ"א לחד תירולא שמועיל גם
לרוד ע"ע א"כ אינו כל כך מן הקימא מ"ס דלריך לקנה
ג"פ ונכון הדבר בשלא ימלא מים כלל עכ"ל :

פח שם ויברך על נקיות ידים וכו' : כתב המ"א לע' דכספי'
קנט פסק דלעולם מברך ענטו' וכן משמע בהשוכה
הרש"בא סי' קנא וכס'י חשנר ע"ש הכלי דעיקר הטווי ליעול
ידיו מן הכלי (ע"ש הכלי שקבעוהו חכמים והיה שמו נעלה
מח"ש) ולכן אין לנו מברכים ענטו' לתפילה המנחה משום
דדי כנקיון עפר וא"כ למה פסק כאן על נקיון ידים (הא
לא נלטינו על נקיון גרידא לא נלטינו לכתחילה על הנטו')
עמ"ס ס"א ועס' קכח סעיף ו עכ"ל המ"א :

פט שם אם אין לו מים וכו' : ואם אין לו מים כל כך
כדי ליעול ידיו ג"פ כראוי ועול פ"א ויברך ענטו' הנס
דלא מהני לרוד כי הברכה לא נקנסה בשביל העברת
טומאה מעל ידיו כלכד לא לפי שריך להתקדש בקדושתו
אל סק"בה ולהעביר טומאה מעל ידיו על ידי זריקה מים
טטורים מן הכלי וככהן שמקדש ידיו מן הכיור ולכך מברכין
אשר קדשנו וכו' ולקדוש ידים די בפעם א' רבינו ולמן
כסידורו וכ"כ הגאון רעק"א אינר בהגהותיו דש"ע על דבריו
המ"א סק"ב ע"ש : ומ"מ לריך שיוקר לשפוך רביעית על ב'
ידיו כאחד מאחר שאינו נוטל ידיו לא פעם א' רבינו ולמן שם :

צ טס ינקס ידיו . לא שפא אס טז מלובכות ולא טז
טססיה דעתו . טור סי' נב' ונ"ב מס שיך נקיו כדיר
כודים של סוסס טרצת . ונ"ל דליתא מירכך בו מצט ויעס
או לואס ויתקנת . מ"א סי' לב סק"ג :

צא ינקס ידיו . ונייד לנקות אף נב סיד ועד שערק .
ס'מנ כמש סק"טו :

צב סיף כג לא תקנו נטו לא לך ולחפלה אבל
כרכות דשחרית וכול לכרך קורס נטו .

כס' הווסר אסר כפי' כמ"ס סר"ס דלונטאנו כירך קורס טייס דף
קב וסביאו הכנ"ה וכוה דתיקו למ"ה כס' אור סזמה משס
מסרס'ו לל דבווסר מוכח דלח כמו שפסן סש"ע . כרכ'
אות ח וכו' סש"ך דף מד וסיב וכוה לאכרסס אית נ וסיב
סצ"ק סק"כ מסס הנ' וכו' הרב יפה ללב כס' מו אות ט .
ולא דוקא כלילה לא ה' כשישן בייס ולא נטל ידיו כ"כ כס' והיו
קמס למסר"א אולאיו : ומ"מ אס אירצ ואדיו שזין לו מוס
ליטול ידיו נ"ס כראיו להעבור סר"ר כמשכוס כלילה קלילס
לו ליכטל מד"ק עד שאור הווס ויטול ידיו נ"ס לא יטול
מעט או ינקס ככל מידו דמנקו ויכול ללמוד כרין התלמוד
ופוסקוס . רכינו זלמן סי' א :

צג כחכ הטו סי' סב סק"א וזל מו שלמא כלילה כמטפו
ש"א לו ליטול ידיו ויכרך יסרסר הכרכה כלבו וישתס
וכו' עכ"ל . וכו' הרב סלת כלולה סס סק"ד וסרב סיו ארס
כלל ס' אות טו :

אין בא"ר סס סק"ד חלק על הטו דאינו יכול להרס אלא
ינקס ידיו כדיר או ככל מידו דמנקו ויכול לכרך יצ"ע .
וכ"כ סררכו כח כ סי' לח ע"ש וכן העלה כש"ת נסר'
מכרונס סי' סס וכו' הנאון קיד"א ל כרכי' סס משס מסרו זיין
כחשוכס וכתב עליו וזל ואולס לפי מאי דכתבינו לעיל כסס
מסרס'ו ומסר"ס דלונטאנו דכפי הווסר אסור כסר"ר עירנו
על ידיו נראס פשוט דלא מטטו נקיון כפיס כמטלית וכיונא
דלסעכיר ר"ר לייך נטו' נ"ס ועל כן אס סוא אנוס שדיו
יכוה לרמוח סעיקר שיסרסר הכרכה כלבו וכמ"ס סק"ו וכו' .

ורח טמיס יאנוס וידמוק עלמו ויעמור על עמדו וירחן
ידיו נ"ס ויכרך כרכה שלמה כקנה עכ"ל וכביאו דכרו
סס"ך דף מד וה"ל א ערך כרכה אורס נון והסע"ה כס' וס
אות כח ע"ש . וכו' כס' פרו הדרמס ח"א דף טו דאס אינו
יכול ליטול ולכרך ולסן דאו אס"ך לא יכול ליכן או יכול
להרס הכרכה כלבו ויולא וכמ"ס הטו יעוס . וכו' כנו סרב
כס' כרכוס המוס כס' וס וכו' סרב עוקרי דר"ט כסס סשו"ג
ככללוס נסרדוס וכן העלה להלכה כש"ת וכוה לילחק סי' א
יעס וכו' מהר"חף אל כס' כף החיוס סי' ח אות ח יעס
סככ"א כסס כמה פוסקוס עוד :

וגרסס לפי נמו אס טמע קרוס או קדוסס וכיונא כעורו על
מטתו ולא סספיק ערין ליטול ידיו דוסרסר הקרוס או
הקדוסס כלבו וכמ"ל :

צד נלע"ד דאס יסן כיוס ונעור וסמע קרוס או קדוסס
דיכול לענוס כיון דעוקר"ה דיונא או רור סורס עליו
נכ כיוס כיוס איכ"ה פלונק"ה וכמ"ל :

צה סס א"כ קור יסן על מטתו ערוס וכו' . שססחמ"א
ידיו מטונפות כנגועת ביה ססרס'ס . מ"א סק"ב וכהב
אש"א ע"ז וזל ומלכבוסיס שלנו סכית הלאר פתוח אס יסן
כמלכבוסיס סינת קבע מסחמ"א ידיו מטונפיה כי דרכו לחכוך
כגופו כמקוס ויעס והסור ללמוד או להזכיר ססס עד שינקס
אכל סינת עראיו אין חוקתו סנגע כאס סהס הויין וכסריס
לה"ה ולכרכה דך לחפלה פסוליס עכ"ל . מ"מ כקומו ממטתו
יאמר מודה אני לשניך וכו' שזין כוס לח סס ולא כנו .
סדס' מ"א ורכינו זלמן סי' א אות ואו :

א סע"ף א יכוין ככרכות פי' המלות וכו' . כעל וו
עמודיס תיקן שילמד סדר התפלוג סליחות
ופיוטוס פי' המלות לפחות . א"א . כשיאמר כ"ס וכו"ס יכוין
ססס"ת כרוך מעלמו וח"ל לכרכתנו . עט"ו ולא ידלג שוס

קיינה כלו מוכה מעות ולא יכליעם לא יוליא מפיו רע
 אז וכן יוהר בדקדוק הנקודות והטעמים א"הח :
ב אם אחד מספר חסדי ה' חסור להפסיקו כדברים (שמה
 מתוך כך לא יגמור דבריו ונמלא שהזכיר ש"ש כחנם)
 אבל אם לקלל שום אדם והתחיל בשם מליה להפסיקו (שלא
 יגמור דברו ויחטא) : ס' חסידים ספי מע הנרע"א :
ג שם כשמזכיר ה' וכו' : כחכ מהרמ"ו בשם מורו אל שלא
 יקרא אותיות הויה כמלאו כזה יוד הא ואו הא כי גם זה
 ככלל הונה את ה' כאותיותיו : וכחכ כס' ליקוטיו תורה
 דלומר יוד אי סא אי ואו אי הא מותר כיון דמפסיק כיון
 האותיות : רכש לפי מערכת ה אות כג :

סימן ו

א סעיף א בשינא מב"הכ יברך א"י : כחכ סמ"א סק"ב
 בשם הכתבים שיש בכרכה זו מ"ה תיבות וכן
 הוא כס' הכוונות וכס' פע"ח בסדר כרכות השחר : וכן
 כתב בש"ץ דף מה בשם הגו' וכ"כ הרב יפה ללב אות יג :
 וכחכ עוד בשם הרב נזירות שמטון כהנה על דברי המ"א
 לו שהיה מונה אותם ואל כא"י אמ"ה אשר יצר את האדם
 כחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע
 לפני כהא כבודך ש"ס יקחם א' מהם או אם יפתח א' מהם
 (הגם ששם נתיב ש"ס יפתח קודם ש"ס יקחם היינו מ"בוס
 דברים כדברי רש"י ורעמיה : אבל אכן נרסונו כנרסות הרמ"בוס
 והרד"א ומרן כש"ע ואין לשנות) אי אפשר להתקיים חפילו
 שעה א' כא"י רופא כל כשר ומפליא לעשות ע"כ : וכ"כ
 בסידור חסד לאברהם : ועיון מחה"ש מ"ש ע"ד המ"א וכבר
 דחה דבריו הרב יפה ללב שם וסויס ועיון נמו כס' אשר
 הנמלים דף כ מ"ש כזה וגם עליו יש להשיב כמדובר עו"ש :

סימן ז

א סעיף א כל היום שצושה לרכיו כיון גדולים כיון קטנים
 מברך וכו' : אם אכל דבר שחייב לברך ככ"ר
 ושכח והטיל מים יברך קודם אשר יצר דהיא תדירה ועוד
 דברכת אש"י אין לה שיעור אבל כרכה אחרונה יש לה שיעור ככזית
 ורכיעית וע"כ ראוי להקדים ברכת אש"י : עו"ת סק"א בשם רש"ל
 כתשו' סי' לא עט"ז סי' קסה מ"א סי' קסה סק"ג בשם הגו' א"ד
 כס"י זה סק"ב רכינו ולמן אות ו ערך השלחן סי' קסה וכן הסכים
 כס' מ"וק כס"י זה וכ"כ בחידושי רעק"א וכ"כ זלא כס' ברבות
 אות א וכ"כ סר' חקי חיים אות ה וכ"כ סר' תפלה לדוד וכ"כ
 דו"ח ופני ילחק מערכת א אות יוד והרב בית עובר אות ו :
ב הטיל מים ולא שפסף וכו' א"ל לטעול ידיו אלא משום
 וכו' : וכן אם עשה גדולים ולא קינח א"ל לטעול ידיו
 לא משום נקיות : וכן מהכאור מדרכי מרן אל ככ"י סי' תריג
 והכ"ח שס : והגם רכס"י זה כתב הכ"ח דכעושה לרכיו ולא
 קינח דינו כקינח מפני שחוקה שנגע בכשר מטונף שכנופו
 א"כ מאחר שטמא גופו וכל"ל לדבריו הכ"י כסימן זה היינו
 לדעת שיש אומרים שהביא הטור : אמנם סר"אש לא כ"ל
 סכי וכמ"ש הכ"ח כס"י תריג וכן פסק מרן אל כסימן סג
 וכ"כ בשלחן נבות :

ג סעיף ג הטיל מים והסית דעתו וכו' לריך לברך כ"פ
 אש"י : הנה בדיון זה חלקו האחרונים על מרן
 ופ"ל דלא יברך רק פ"א : הלא הנה הכ"ח בשם מורה
 החסיד והעו"ת והכ"ץ והשל"ה והמ"א ומסרי"קש כס' ערך
 לחם ובס' נהר שלוש בשם הל"קט והרב מטה אפרן וכ"כ
 דו"ח א"ל כלל ז אות ואו : ופמ"ג כמש"א אות כ ועיון קול
 כן לוי סי' א וכ"כ בש"עת אות כ סק"ב בשם שעת יעכ"ץ
 עו"ש : ולענין הלכנ כתב הגאון חו"רה בכרכ"ו אות ג דהגם
 דאנן בארץ הלכנו אהכא דמרן קמכינן מ"מ לענין הלכנ
 נקטינן להקל דשו"ת את עדיף במקום איסור כרכה דהעיקר
 בלאו כרכות אינן מעכבות וכן ראיתי רבותי נוהגים ולא עוד

אלא דמי שהטיל מים ונימלך ורטייל פ"ב והח"ך נספיק אם
כירך ריבולו פ"ה ר"ס להו לא יכרך דמח"כ כירך ורכטכ כו"ח
מכירך כרכה ט"ל לדעה האחרונים עכ"ל וכמה"כ כרכ
הטעם ש"ן לומר כזה ס"ס ולהנריך כרכה עי"ש והניחו
דכרוי הש"ך ז"ל דף מה והל"א חוה נון והס"ע סק"כ ודל"א
כמה"כ עי"ש :

ד כהנ המ"כ כק"כ דר"ס רטיל מים וככוה דעהו ולא כירך
והח"ך רונה להטיל מים פ"ב לירך לכרך מקודם ח"ש"ו
על שעבר ע"כ וכ"כ הרב חיי ארס כלל ז חוה ז . אמנם
הרב סמן למחור ז"ל כהב דמדכרוי המ"א משמע דאין לירך
לכרך קודם על מה שעבר דהכרכה טל כעס שניה עולה
הך על הראשונה ובחמה מיידי דהינו מה"הוה כ"כ לקטנים
ויכול להעמיד עצמו דל"כ כלא"ה אכור לו לכרך לבתחילת
עכ"ל . וכן נהב כשע"ת כק"כ כשס שו"ת יעב"ך ח"א סי'
עו וכבב טכן נראה מדכרוי מהר"א נחוכ בהשוכה כ"ו שהכוי
דכרוי הש"ך ששאלוהו על מי שעשה ניכוי או כטיל מים
ולא כירך ח"ש"ו עד כמה יש לו זמן לירך וסקיל וערו לגנין
דינא ומסוק ט"ס נוכר קודם שהחיל להחלוה כשיטא
שיכרך ואם נוכר לאחר שהחיל לו האוה לא יכרך עי"ש
ועיין באוה שח"ז :

ד כהב הלכות סי' ד ס"ה דכרכה אשר יר יאמר אוהה כמוד
לכרכה ענט"ו ח"ע"כ טל"ה עשה ניכוי עכשוו מ"מ ח"א
טל"ה עשה ניכוי כלילה או קודם ששכב וזה כירך עליהם
מפני ששכב הכך כידים מטונפות לכך מכיכין גס אשר יר
כרוך בקומו עי"ש וכס' מלה שמו' הביא משם מהר"ס דילונזאנו
ז"ל שהולק על זה וכבב ח"מר מנהב ק"ה פסיק ותני ט"ס
קודם ששכב עשה ניכוי ולא כירך עליהם שהוא חייב לכרך
אשר יר כבקר הך כלילי טבח הארוכות ולא עבר זמנה
ואני אומר טל"ה יכרך כי עבר זמנה וכו' וכפחות משעה א'
קוי הפסק ועבר זמנה והו לא מכרך ע"כ . והרב יד הכרן
ז"ל דחה דאיתו עי"ש והסכים עמו הרב כס"א יעטכ . ועיין
לקנאון קוד"א ז"ל ככרכ' סי' ו חוה ג שהנריך כזה ומסיק

ואל ולצנן טל"ה נקטינו כס' חז"ו ז"ל ודעיות טל"ה לכרך
ככרך חס לא עשה ניכוי ואם עשה ועבר זמן מה יל"ה כירך
שיב לא יכרך כס' דילונזאנו ז"ל והרב כזי כהנה דס"ל
עכ"ל וסכיוו דכרוי הש"ך דף מה והו"ל מצרכה כ חוה א
עיש וכ"כ הרב פני יכחך כר"ו מצרכה א כשס חנו' וסי"ס
וכל טל"ה עבר כי חס פחות מזמי טעה יכרך כ"כ ח"ה טל
דף ט עכ"ל . ובכתיב הרב ליקו מני כר"ו (ז"ל) כתב
שזיבל מרכינו אנדול ח"ר עכ"ל ז"ל ששיעור מה הוא מיל
שהוא ז"ל דקיס' ובס' קטלה לרור ובכדור כות עוכ"כ סכיוו
דכרי תשובת מהר"א נחוס חנו' ל באות שלפני זס ד"ס נו'
קודם שהחיל להתאוות פשיטא שיכרך ואם נוכר אחר שהחיל
להתאוות לא יכרך והביא דכריהס הרב פני יכחך כר"ו חוה
יא ובכב על דכרוי וז"ל ולפמ"ל כשס ככרכי והסכ"ל
שהסכימו דכל שעבר ויתר מחני טעה סינ"ה (ולפ"ד מו"קר
ויתר ממיל) לא יכרך דעבר זמנה מקרי ולא תליא כ"ס
נוכר קודם שהחיל להתאוות או לא וכן עיקר דכל שעבר
חזי טעה (ולפ"ד מו"ר מול) ולא כירך שיב לא יכרך
כהסכמת החרוונים ושו"ת עדיף עכ"ל . ומ"מ נראה ד"ס
החיל להתאוות חפילו כתיך השיעור טוה שיב לא יכרך
ובכמ"ל כחות שנפני זס :

ך מי שחפה סס המטלל יכרך אשר יר אחר גמר השליל
כ"כ כס' קטנות סי' פו וכ"כ רבינו זלמן חוה ו וקיטור
ש"ע סי' ד חוה ו . ובכפר כ"ס שלמה כתב כשס שו"ת
מהר"ק דיהררר בלבו עיש . אמנם הרב יד חרין ז"ל חלק
על חלק"ט וס"ל שיכרך בכל פעם עיש והביא דכרוי הנאון
ח"ד"א ככרכ"ו חוה כ ובכב טכן המנהג פשוט לכרך בכל
פעם ולית דחש לס' חל"קט עי"ש וכ"כ כס"א חוה ג וכ"כ
הש"ך והל"א חוה נון כשס ח"ה ד"ח ז"ל וכ"כ הרב רו"ח וסי"ס
טכן המנהג פשוט לכרך בכל פעם יען כי אין יודע חס
ופנה עור פ"ה ובל"ה סוה מסוס דעתו מזה ובר מן דין
קיל דכל סיכ"ה דפליגי הוסיקוס או מכרך או לא מכרך חוה
לומר כזה סכ"ל כי המנהג הוא עיקר וכאשר מתבאר מדכרוי

הכרבי סי' ריע וכו' נחר שלום עי"ש וכ"כ הרב פני יצחק
נר"ו שם אות ו וסיים ודלא כהבית עובד אות ג שכתב
סכ"ל וימתין לכרך אחר שינמור וע"ש דליתא עכ"ל וכ"כ
סרב שע"ת בשם הכו' וסיים וזל אך נראה דבשאל חוק
שמרניש שמיר ונטרד לפנות שנית אסור לכרך כדלקמן סי'
לכ שאפילו כד"ת אסור עי"ש וכו' עכ"ל ועיין זכור ליצחק
סימן ב' :

ז סעיף ד אין שיעור להטיל מים כי אפילו לא הטיל
רק טפה א' חייב לכרך וכו' אבל להפחה
לא יכרך . וגם אין לריך לטול ידיו כהמון עם . חיי אדם
כלל ו אות ו :

סימן ה ה' ציצית

א סעיף א יתעטף בציצית ויכרך וכו' . מיד אחר נטו'
טור מ"א סק"א . אבל קודם נטו' לא שאין
ידיו נקיות וראוי לכרך עובר לעשייתן . עיין סי' יוד . מיהו
לדין המכרכין על טלית גדול להתעטף ומתכוין לפטור זה
אין לורך לא ילבוש קודם נטו' . אכן לפמ"ש כסי' ד אות
מא בשם סד"י דלא יגע כמלבושיו קודם א"כ אף לדין
לא ילבוש הטלית עד אחר הננוב עיין אש"א סק"א ולב"ש :

ב שם יתעטף בציצית ויכרך וכו' . משמע שאין מכרך
קודם עטיפה לא בשעת עטיפה כמו כתפילין . א"ר סק"א
וכתב שכ"כ כתשובת בית יעקב סי' פח עי"ש . וכו' יד
אחר כתב דלאחר שם הטלית עליו לא שלא שם הציצית כידו
לא השליכו לאחוריו וכול לכרך עי"ש אמנם הגאון חי"ד
אל במח"כר כתב וזל ראוי לכרך קודם העיטוף בשעת שאוחז
הטלית כידו ורונה להתעטף דהו"ל עובר לעשייתן . הגאון
שאנת ארוה סי' לכ וכן המנהג דלא כתשובת בית יעקב
עכ"ל וכ"כ סרב מא' מר עי"ש וכ"כ הרב עיקרי הד"ט סי' ב
אות לה והש"ץ דף כט ודף ל וקניור ש"ע כסי' ט אות ח
ואלא בה' כרכות אות ט וכ"כ בית עובד דף מ בשם הרב

שאנת ארוה והרב מח"כר וכתב שכן כתב הרוקח ריש סי'
שקא עי"ש . וכ"כ הרב פני יצחק נר"ו מערכת ט אות קיח
וכן הסכים הרב יפה ללב בח"א אות ג יע"ש שהביא כמה
אחרונים עוד שכן כתבו וכ"כ הרב כרם שלמה משם השאג"א
הכו' ועיין ג"כ להרב חיי אדם כלל יב אות ג שכתב שנוהגים
העולם שמברכים קודם העיטוף :

ג ויכרך מעומר וכו' . סי' הכרכה והעטיפה שתיהן יהיו
בעמידה . עו"ת סק"א מ"א סק"ב סלת כלולה אות ד
א"ר סק"ב שו"ג סק"ב ר"ז אות ג"ד תפלה לרוד דף ו ע"ב
קש"ג סי' ב אות ואו :

ד כתב עו"ת שמדברי הת"ח יש ללמוד דבעמידה בעינין
כדי שיעור ד"א כלומר שיעמור כ"כ כדי שיעור ד"א ואח"ך
ישב ונכון להחמיר בדבריו עכ"ל . ועמ"ש א"ר סק"ב בזה :
ה הנס מרן זל בש"ע לא ביאר לנו הרין לענין דיעבד אם
נתעטף מיושב אם לריך לחזור ולהתעטף מעומד רק
המ"א בסק"ב כתב עמ"ש סי' תקפ"א דשם סק"א גבו תקיעה
כתב אם תקע מיושב ולא וה"ה אם נתעטף מיושב ילא עכ"ל
והא"ר סק"ב כתב וזל באות ו כתבתי בשם מי"ט דאם ישב
אינו תוור ואינו רומה לקריעה כן כתב מהר"ש בדרישה
וכו' ובסוף העלה דאף שאינו עומד בשעת העטוף מ"מ כל
זמן שלובשו המנוה עליו ואם עומד אח"ך מעט יולא וז"ע
עכ"ל . ועיין להרב שמן המאור זל שהאריך בזה ורחק דברי
הא"ר דא"ל לעמוד אח"ך כיון דהרמ"בם כתב להדיא דילא
כדיעבד יע"ש . וכ"כ הרב תפלה לרוד אות יח וזל ואם נתעטף
מיושב וכרך מיושב ילא :

ו קודם העטיפה נכון לומר פסוקים ברכי נפשי עד נוטף
שמים כיריעה . משנת חסידים יד אהרן . ואם לא בירך
עדין ברכת התורה אין לומר וכמ"ש הח"ד"א זל :

ז סעיף ב סדר עטיפתו כדרך בני אדם שמתכסין בכסותן
וכו' . כ"כ רבינו הטור בשם בעל העטור זל
דלא כמ"ש הגאונים דבעינין כעטיפת הישמעליים שהיא עטיפה
גמורה עי"ש . ומ"מ כדי לקיים מלות לילית מן המוכחר נכון

דבר להתעטף כעטיפת הישמעלים בשעת ברכה ויעמוד כדו הילוך ד"א וכמ"ס כסעי' שאחז וכוה יולא אף לם' סגאונים דעיקר הקפידה הוא בשעת לכישה דהא אס היה רואה היה מסירה אח"ך מ"א סק"ה בשם תר"ו וכ"כ רבינו זלמן אות ו וקיוור ש"ע כס"י ט אות ח וזל האר"ז אל בשער הכוונות כדרוש זי"ת כס"א הזריכו סגאונים להתעטף עטיפת הישמעלים ומחזירים הב' זי"ות שכלר ימין ללד שמש באופן שיתחברו עס כלר שמש לאחריו כל הד' זי"ות ויהיו תלוים מאחריו ללד שמשו גם רבינו סעדיא אל כתב בפירושו שחיבר כלשון ערכי פ"ה ענין עטיפה זו וטוב ונכון לעשות כך ולפחות ישנה מעוטף כך כדו שיעור הילוך ד"א בעת שמתעטף בזי"ת ואח"ך יקיר העיטוף מעל זואריו וכך היה מנהגו של מורי אל עכ"ל :

וכ"כ מהר"ז למח ואל והנה אופן העיטוף לריך שיהיה כעטיפת הישמעלים וכמו שנוהגים בני אשכנז והמסקעריבים שהם מעטפים ראשם בטלית וכורכים קנה השני של הטלית על סביב גרונם וזוארם ומחזירים הזי"ות כולם ללד א' וענין זה הוא בין בטלית גדול בין בטלית קטן וישנה כדו הילוך ד"א ואח"ך יחזירו כמנהג שאר בני ארס בלתי עטיפת הזואר עכ"ל וכ"כ הרב סלת כלולה סק"ו בשם כתבי האר"ז אל וכ"כ הרב משנת חסידים וכ"כ הרב תפלה לרור בשם הנז' וכ"כ רבינו ח"ד אל במח"ב בר אות ד"ה ואל ובשעת עטיפה אנחנו נוהגים כדברי רבינו סעדיא כדבר האמור מפי כבוד האר"ז אל להתעטף כעטיפת הישמעלים והזי"ות ללד שמש כדו הילוך ד"א ואח"ך משלשלים הטלית שיהיו ב' זי"ות מלפניו ושנים מאחוריו וכמ"ס ג"כ כס' יד אהרן עכ"ל . וכ"כ בסדור בית עובד בשם הנז' וכ"כ הרב קודא בקש"ג אות ח וכ"כ הש"ך בדרך לב ע"ש . ועיין ג"כ כס' ארחות לדיקים מערכת ט אות ל שהביא דברי האר"ז אל האמורים כס' הכוונות ולבסוף כתב וזל וז"ע כי לקמן כדרוש ב כתב ולכן כשמתעטף ארס בטלית לריך שיאחזו כלר ימיני של הטלית בשני הזי"ות שבו ויחזירם ללד שמש סביב גרונו

על הכתף השמש לאחוריו כדו שיגיע וכו' ושני הזי"ות האחרים השמשלים ישארו תלוים דרך פניו של ארס ולא באחור . אמנם מה שנהגו הוא כפי זה הלשון עכ"ל . וכ"כ במלת שמורים גם כס' מדרש תלפיות דף קע ובס' עמודי שמים להרב יעב"ץ ובסדור של הגאון ר"ז כתב דשני הזי"ות ישארו לפניו ע"ש . וכ"כ בסדור חס"ל א דף כט וכ"כ כס' נגיד ומלוח דף יד ועיין להרב א"לי בשפת אמת דף קד אות מה הוא אל הק' קר' זו של הרב ארחות לדיקים שדברי האר"ז אל סתראי נזכה דכפ"א ב' שריד להשליך כל הד' זי"ות לאחוריו ובסוף פ"ב ב' דשני זי"ות השמשלים ישארו דרך פניו ותי' וזל ונלע"ד דהא והא איתא וסדר העיטוף לריך שיהיה באופן זה דתחלה ישליך הב' זי"ות ימינים ע"ל שמש ולהשאיר הב' שמשלים כלר פניו ולכוין וכו' ואחר הכוונות לו ישליך גם הב' שמשלים ע"ל שמש לאחוריו באופן שיתחברו עס כל הד' כס' רבינו סעדיא אל והוא לכתל כח היל"ה וכו' עכ"ל . ופשוט שריד לשהות ד"א ג"כ בעת שיהיו השנים השמשלים כלר פניו :

ח ובשעת עטיפה לריך לכסות הראש עס הפנים עד גומות שכלתי למטה מפיו . רבינו זלמן אות ח וכ"כ בפרישה דבעינן כעטיפת הישמעלים דהיינו שמכסים ראשם ויורד טליתו עד שהם וכן נראה מדברי הרב יעב"ץ בסדור עמודי שמים וכמ"ס הרב יפה ללב אות ד וכ"כ הרב קיוור ש"ע ס' ט אות ח ולריך להיות מעוטף רוב מיהא ודלא באותם שמניחין הטלית מכוון על זואריהם ואינם משלשלים אותו על גופם דלא זו כלבר דאינם מקיימים מלות עיטוף כלל כלל דאין זה עיטוף לא מברכים ברכה לכתלה להתעטף בזי"ת . בית עובד דף מ ע"ב :

ט אחר העטפה לל לו הפסקים מה יקר וכו' ירויון מרשן ביתך כו' כי עמך מקור חיים . משוך חסדך ליודעיד ולדקתך ליורי לב . מלת שמורים דף כד וכ"כ כס' פע"ח פז דרוש זי"ת משנת חסידים דף יד אות ח יד אהרן סלת כלולה ס' א אות ב וכיפה ללב הוסיף שוש אשיש כה' וכו' :

יוד עס ונכון שיכסה ראשו בטלית וכו' . הוא משום כדו שיתפלל באומה שהקטוי מכניע לב ומביאו לירי וראת

שמים וכו' ומסיים הב' ח' לרריך לכסות ראשו כל שעת התפלה
וכן נוהגים המדקדקים . עו'ת סק'ג ובס' ערוי זהב ז' כתב
לרריך לכסות ראשו מתחילת התפלה ועד סוף וכן כתב מקור
חיים ונתן טעם עפ' הסוד . סלת כלולה אות ז וכו' א'ר
בשם ערוי זהב :

יא כתב בספר הכוונות בדרוש ז' לזית בפ'ה שרריך לכסות
התפילין של הראש בטלית ונתן טעם לזה עפ' הסוד
עו'ש וכו' בס' פע'ח דף יו ע'ב ובס' עו'ת למהר"ן דף כג
ע'ב ובספרו נגיד ומלוח ד'טו ע'ב וכו' בס' מלת שמורים
דף כד ע'ב וז' ולכן רריך לכסות התפילין כ' שהם מונחים
על הראש וסימן העטופים ללכן והקשורים ליעקב מכאן
שרריך לעטוף בטלית לכן קודם הנחת התפילין כדי שלא
ישארו התפילין אפילו רגע א' מגולה כלל כסוי וכו' עכ'ל .
וכ"כ הכרכ'י בסו' כו בשם מו' הרב החסיד מהר"א אזולאי
ז' עו'ש וכו' הרב סלת כלולה אות ז בשם האר' ז'ל ובכסא
שיהו סו' כו בשם האר' ז'ל וכו' הש'ן דף טל בשם הנו'
וכ'כ בשע'ת סו' זך ובכף החיים סו' יוד אות חי . וכן כתב
גם המ'א סק'ג בשם האר' ז'ל וסיום ועיון ססו' כו דעכ'פ
לא יכסה לגמרי (אלא שהכוונה שהטלית יכסה כל הראש
וגם התפילין ויהיה הטלית כעין גג על התפילין אבל מ'מ
יהיו נראין מלפניו . מח'הש) גם א'ר ז'ל סק'ר הביא הא'
דהאר'י ז'ל בשם סו' ד'ח וכתב עליו וז'ל ונראה דלאו דוקא
מכוסה ממש אלא פושט הטלית בראש נגד כל התפילין של
ראש . וכו' בס' ארנות החיים סו' כו סו'א וסיום ראש מכסה
כולם ילא והביא ראיות ע'ז עו'ש . ועיון מו'ק הביא דבריו
הרב יפה ללב נר'ו שכתב וז'ל מ'ש המ'א שלא יכסה לגמרי
ר'ל כל היום שלא בשעת התפלה מיהו בשעת התפלה יהיו
נכסין ע'ע . וכתב עליו הרב יפה ללב וז'ל איברא שכן
משמע מהרב המקובל מהר"ם פאפירש בס' אור לדיקים
סו' ב וז'ל רריך לכסות התפילין של ראש בהטלית כשעת
התפלה ולא יהיו התפילין מגולין ע'ב . כרס מדברי מלת
שמורים ונגיד ומלוח ובסלת כלולה משמע שאפילו שלא

בשעת התפלה עו'ש וכן עיקר :

יב כתב בס' מ'כ סי' מח עובדי דרכים שמניחים הטלית
בשהוא מקופל ומגלגלים סביב זוארס על כתפיהם
בענין שקלה הא' בשהוא מקופל עם ב' ז'יות יורד לפניו
מימין וקלה הב' עם שני ז'יות יורד בשמאל אין יולאיש
ככה"ג חובת ז'יות וגוערין בהם דבכה"ג לכ"ע לאו עיטוף
הוא עו'ש . והביא דבריו המ'א סק'ב וכו' הרב א'ר בסק'ג
בשם הנו' וכו' השע'ת סק'ג בשם הנו' . וכתב עוד בשם
הרב דב"ש סו' קכג עטיפת הטלית מלוח שיהיה הטלית על
הראש ולא על הכתפים לכד ובמקום שנהגו הרוב שאין
מכסים ראשם ומקפידים על המיעוט שמכסים ראשם יש
להם לעשות כפי המנהג המרוכים עו'ש . וכתב עליו וז'ל
ונראה דהיינו אחר הכרעה בשעה שהוא עטוף כו להתפלל .
אבל כשהוא מברך עליו ומתעטף כו מיר אז כעת שהוא
יכסה ראשו בטלית לא יסמוך על השלכת הטלית על כתפיו
לכד ובוה אין לו להשגיח במנהג הרבים שהוא מנהג בטעות
שלא ילאו ידי חובת ברכה כמ"ש בשם המ"ב וב"ב ג"כ
הרב"ז ח"ב סו' שמב שאתם שאין מכסים הראש בטלית
עושין שלא כדיון וכן נהגו ומנהג אבותינו תורה היא עו'ש
עכ"ל השע'ת . וז'ל הרב המקובל מהר"ן שפירא בס' מלת
שמורים המעטפים את גופם כלכד ולא את ראשם טעות
גדול הוא בירם והם מברכים ברכה לבטלה כו הן אומרים
להתעטף בז'יות כדי להתעטף הראש ואין מעטפים אלא
הגוף . ולכן רריך לזוהר ולדקדק לעטוף בטלית גדול דוקא
את הראש ולא כמו קלת אנשים שמברכים על הטלית וזורקים
אותם לאחוריהם ומעטפים אחוריהם לכד ועליהם נאמר
ואותי השלכת אחרי גוך ר"ל ואותי שהוא אות של ז'יות
השלכת אחרי גוך שאין אתם מעטפים ראשיכם אלא הגוף
כלכד עכ"ל . והביא דבריו הרב סלת כלולה סק'ו והש'ן
דף לו ע'ב וכו' בסו' חסד לאברהם דף לב :

יג כתב המ'א סק'ו דיש נוהגים לשום לר ימין על כתף
שמאל שיהיו מסוככים וכו' מ' סו' שא ס"ל עכ"ל . פי'

דכסו' שא סעיף ל מבואר דמותר ללאת כך בר"הר משום
 שהוא דרך מלכוש ולכן יולא בזה י"ח לזיות ולא תימא דלא
 הוא אשר תכסה בה אש"א סק"ו ולכ"ש וב"כ כלכוש כסו'
 שא שם וב"כ ר"ו אות יוד . אכן הט"ו סי' יוד סק"ו כתב
 שאותם אנשים שמקפלים חלק א' מהטלית מאד עד שנעשה
 רק ואינו מכסה כלל אלא הוואר וכוונתם שיהיה הב' לזיות
 מאחוריהם אין זה מן המוכתר דא"כ אין כאן כסוי גוף אלא
 סראש . ויותר טוב כמנהג התוגרמים שמעטיפים הטלית כמו
 שהוא סביב הראש והנוף והיד מפסקת בחצי הטלית מזה
 ומזה באופן שמשני הדרין יהיה אחד מהלזיות לפניו וחלק
 לאחריו . וב"כ בתוס' בערכין וז"ל שם ומלאתי כסילוק שעשה
 הר"י טוב עלם שנותן לזיות א' מלפניו וא' לאחוריו מנימין
 וכן משמאל עכ"ל וב"כ בשו"ת בית יעקב סי' לב ועיין בא"ר
 סי' יוד סקט"ו ועיין להרב חסד לאלפים הכיף דבריו הרב
 יפה ללב ת"א אות יוד שכתב וז"ל והנה בטלית שהוא גדול
 כשפושטו על גופו מאחוריו נשארין כל הלזיות לפניו ונראה
 שיותר טוב שיקפל הדרין על כתפיו באופן שישארו שני
 הלזיות לפניו וב' מאחוריו ולא יהיו הלזיות נגררים בארץ
 אף שיא שאין זה מן המוכתר מ"מ בטלית שהוא גדול הכי
 עדיף . וכן כתב בספר סלת כלולה סק"ה שכתב בשם עשרה
 מאמרות כי המורה מן המוכתר הוא שיהיו הלזיות משולשלים
 ולא נגררים אלא יהיו תלוים עומדים מחלי גופו ולמטה
 עכ"ל . וכן הוא בכתבי האר"י ז"ל שכנינת הטלית הוא עד
 החזה ומשם ואילך הוא כנינת הלזיות עכ"ל . ולפיכך לא
 יפה עושים אותם המשלשלים טליתם מאד עכ"ל . וב"כ א"ר
 סק"טו בשם ר"ח :

יד סעיף ג טליתות קטנים שלנו וכו' . וטוב להניח על
 ראשו רחבו לקומתו ולהקטטף בו וכו' .
 פי' כל סתם טלית כך הוא כלי ספק בין בטלית ארוג בין
 שחבוקו מכנר גדול אורך הטלית לרוחב האיש הוא כדי
 וכו' . אבל ודאי אם אורך הטלית לקומת האיש ימי כשר

ולית לן בה ולא מירי . כ"ח שכנ"הג בהגכ"י אות כ א"ר סק"ה :
טו שם וטוב להניחו על ראשו רחבו לקומתו ולהקטטף בו
 וכו' . וז"ל דוסו דוקא בכנר שעושין כעין חתיכה א'
 מרובעת וכית הוואר באמלע . וא"כ כשמתקטף בארכו
 כמ"ש כ"י בשם הר"א דרוקא וזו מקרי עיטוף הו"ל שני
 לזיות מלר זה ושני לזיות מלר זה . אבל אם הכנר תפור
 אז באים כל הלזיות מלר א' ועיין סי' יוד ס"ז . ומיהו אין
 קפידא כ"כ בזה דרוב הפוסקים ס"ל דא"ל עיטוף (ר"ל אף
 כוס ראין שייך בו עיטוף יולאים בו ירי מזה . מח"ש)
 וב"ש לרדן דמכרכינן על מלות לזיות פשיטא דא"ל עיטוף
 וב"כ דמ"א סי' ק"י עכ"ל המ"א וב"כ ר"ו אות ז :

טז כתב הלכוש סימן יוד אות וז"ל אין לתמוס על
 הטליתות שלנו שעושין אותם ללאת בהם לעיקר מלות
 לזיות ומיפין אותם במקום שמונח על הראש וקורין לה
 עטרה כאלו עיקר הטלית לא נעשה אלא להניחו על הראש
 שאין הדבר בן שהרי הוא משולשל על כתפיו ועל גופו
 ועיקרו לכך נעשה אלא מפני שיש בו לזיעות יתירה במונח
 על ראשו וגם קי"ל שכשעת העטיפה לריך לכקות בו עלמו
 על ראשו כדי שתהיה עטיפה מעלייתא כמו שאמרנו למעלה
 לכך מייפין בו מקום המונח על הראש ולא שעיקרו לכך
 נעשה וכו' . מ"מ מנהג יפה הוא מנהג ארלות הישמעאלים
 שאין עושים עטרות לטליתות להראות שאין עיקרו נעשה
 לכך עכ"ל . ובס' ל"ח אות סח כתב טעם אחר למה עושים
 להעטרה והוא כדי להיות היכר למקום המונח על הראש
 שלא להורידו פעם אחרת מהא דמעלין בקודש ואין מורידין
 ע"כ וב"כ בשל"ה . אכן בס' הכוונות להאר"י ז"ל כתב שאין
 להקפיד לשום תמיד לר א' של הטלית על הראש עי"ש וב"כ
 נגיד ומורה דף ג ע"ב בשם האר"י ז"ל ובס' מלת שמורים
 דף בר בשם הנו' . וב"כ בס' משנת חסידים דף נג אות ז
 בשם הנו' וב"כ רבינו זלמן אות ח בשם האר"י הנו' ועיין
 לתרב א"ר סי' יוד אות יד מ"ש בזה :

יז סעיף ה מכרך להקטטף כלזיות כתב הכ"ח כסו' יד

ז"ל חיבת כליות כפ"ת תחת הכ"ת וכ"כ הרב מלת שמורים
 דף כב ע"ב וכ"כ נגיד ומלוה וכ"כ רז' אות א' וכ"כ בשו"ג
 סק"ו וכ"כ ספר תפלה לרוד דף ז ע"ב וקיים
 מנהג פה ירושלים תיב"כ כולם כא' אומרים כפ"ת
 תחת הכ"ת וכן מנהגי עכ"ל אמנם בספר הלבוש הסכים
 שיאמר בשו"א תחת הכ"ת וכן הסכים בשכ"ה הג"ה הט' אות ג
 כהרב הלבוש וכתב שכן מנהג המדקדקין כהרב הלבוש וכן
 מנהגי עכ"ל וכ"כ הרב עו"ת אות ו וכתב ודלא כהב"ח
 וכ"כ א"ר אות א' שיש לקרות בשו"א וכ"כ החי"דא במח"כר
 אות ז והביא מכמה אחרונים בין ע"פ הדקדוק בין ע"פ
 הסוד ש"ל בשו"א עי"ב ובקש"ג אות ד וכ"כ הרב ש"ץ
 בשם והמלך רוד שיש לומר בשו"א בין עפי' הדקדוק בין עפי'
 הסוד וכ"כ בסרור בית עובד בשם הרב ח"דא ז' וכ"כ הרב
 שע"ת בשם הח"דא ז"ל וכן הסכים מהרש"ף בספרו לכ
 חיים ורו"ח וכן הסכים הרב בנו יפה ללב כח"א אות יב
 והביא מכמה ספרים ע"פ הדקדוק והסוד עי"ב וכן הסכים
 הרב פני יצחק נר"ו מערכת ט' אות קיד וכתב והכי נהוג
 עלמא ופוק חזי מאי עמא דבר עכ"ל :

יח כתב הרב בית עובד דף טל ע"ב אות א' חס בירך על
 מלות זינות על טלית גדול מפורש מדברי א"ר ח"א
 סקי' ב' דלא ילא דהו"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים עי"ש
 ול"כ דאם בדיעבד בירך על טלית גדול על מלות זינות ילא
 ואינו חוזר דאין כזה משום משנה וכו' וכ"כ פ"ל וכ"כ ח"א
 כלל יב אות ד :

יט חס אס בירך להתעטף כליות ונתן הטלית על ראשו וקורס
 שגמר העטיפה ענה קדיש ואמן א"ל לחזור ולברך עור
 כן פסק הרב אות היא לעולם מע' ה' והכיתה וראה
 למרן ב"י סי' כה בשם המרדכי והרב"ש סי' קמב דפקסו
 לענין עניית אישר בין תשי' לתש"ר דא"ל לחזור ולברך וכן
 הוא בס' בית הרוחה דף ב' ולפי מה שהביא הרב הכרמי
 סי' לא בשם הרב דרבי נועם סי' יוד הוא דלאו רוקא עי"ש
 כף החיים סי' יוד אות ט :

כ שם אס שנים או ג' מתעטפים בטלית כאחד וכו' פי'
 כל א' מתעטף בטלית מיוחד אלא שבפעם א' נעשו
 העטיפות ע"ז סק"ה ואחרונים ודלא כהרב השניי ז' שהבין
 בדברי מרן שר"ל שכולם מתעטפים בטלית א' ומוה הביא
 ראיה לדרון שלו שאם מתעטפים שנים או ג' בטלית אחד
 מברכים על הזינות ומ"מ הדיון דין אמת דאף אס מתעטפים
 ב' או ג' בטלית א' מברכין וכ"כ דעת הנו"ר כלל א' סי' כה
 וכן משמע מדברי הכרמי' אות ה עי"ש וכ"כ הרב פמ"ג במש"ז
 סק"ה וכ"כ הרב פ"ל מע' ט' אות קכה :

כא שם ואס רזו א' מברך ואחרים יענו אמן פי' ובלבד
 שיכוונו מלה כמלה ואז אפילו בלא עניות אמן יולאים
 ומ"ש יענו אמן הוא למנוה וכמו שיתבאר לקמן סי' ריג
 סעי' ב' עו"ת אות ז וכ"כ בכיאו"י הגר"א אות יג עי"ש וכ"כ
 הרב ישועות יעקב אות ד :

כב סעיף ו על טלית קטן יכול לברך להתעטף אע"פ
 שאינו מתעטף לא לובשו וכו' אין ר"ל
 דיכול לברך להתעטף ואס בירך על מנות שפיר דמי דממ"ש
 כב' נראה שנרשית ס' הכלבו והנמוקי שכתבו שמברך על
 מנות משום דעל מעיקרא משמע לא כוונת מרן ז' היא
 דיכול לברך להתעטף אע"פ שאינו מתעטף לא לובשו דנוסח
 הברכה כך היא כמ"ש הכ"י אבל על מלות למרן אין לברך
 כלל הרב חלקו של יודי בסי' זה וכ"כ הרב יצחק ירנן
 ז' דף יח ועיין להשו"ג סק"ט שלא כתב כן ועיין בדברינו
 אות כד :

כג שם אע"פ שאינו מתעטף לא לובשו ומ"מ לכתחילה
 טוב להתעטף בו כדי סילוך ד"א וכמ"ש מרן עלמנו
 לעיל סעי' ג' וכן היה נוהג רבינו הקדוש אה"ר ז' כשהיה
 לובש טלית קטן ביום וכשהיה יולא מבית המרחץ היה נוהג
 לעטף ראשו בו והיה מברך להתעטף כליות ואח"ך היה
 שומטו מעל ראשו ומורידו על ב' כתיפיו כדרך לבישתו
 כמ"ש בס' הכוונות דרוס ו לזינות וכ"כ בספר נגיד ומלוה
 דף יג וכ"כ בס' אורחות לריקים אות ז :

כד שם כהנה ויא שמכרכין עליו על מלות לזית וכן נוהגים וכו' . וכן נחפשו המנהג גם בספר כנראה מדברי כס"א אות ד וז"ל סס"י ב יעוש . וכן נוהגים פה עירנו כנד"ד יע"א וכתב כד"מ טעם המנהג כי חששו לדברי הפוסקים שאין יולאים בטלית קטן כזה לפי שאין בו עיטוף לכן אין מכרכין להתעטף והיו משמע דמקיימין המלצה בתקונה רק מכרכין להשי"ת שנתן לנו מלות לזית ואף שאין מקיימין עכשיו כתקונו עכ"ל . ומ"מ אם לובש הט"ק דרך עטיפה שפיר דמי לברך עליו להתעטף אף להרמ"א . שצ"ת סק"ו וכ"כ רבינו זלמן אות ז וכן נוהגים חסידים ואנשי מעשה בעירנו שמתעטפים בו תחילה כדי הילוך ד"א ומכרכין עליו להתעטף בלזית :

כה ועיין להרב חסד לפנים דף יוד אות ד וז"ל ירא שמים הרולה לקיים מלות טלית קטן כתקנה יקח טלית של זמר גדול קלת כדי שיתקפה ראשו ורוכו ויברך להתעטף בלזית ויתעטף בו כדי הילוך ד"א ויפשיטנו על אחריו כמו שעושה בטלית גדול ממנו ושוכ יניחנו על זאוריו כמנהג ואם אינו גדול כשיעור זה או שאינו של זמר לא יברך עליו כי כרכות אינם מעכבים ואף שניתנה רשות לברך אפילו בקטן מזה ואפילו שאינו של זמר ונכון לברך על מלות לזית אפי' אינו מתעטף שכן פשוט המנהג וגדול כח המנהג מ"מ ירא שמים יחוש לעלמו ולא יברך במידי דתלי בפלוגתא ושר"ת עדיף עכ"ל יע"ש . פני יתק נר"ו מע' ט אות קבו :

כו סעיף ז לריך להפריד חוטי הזלזית זמ"ו . כתב בעל העיטור בעידן תכלת קאמר להפריד חוטי תכלת מזר א' ולכן מזר א' ויפה לרקדק ולעשות זכר לתכלת ע"כ . וכתב מ"ט דמשמע מזה דאם לא עשה לא עיכב ע"כ . ומ"א כתב דאם כשתה לבוא לב"הכנ וכעור שיפריד הזלזית יתבטל מלהתפלל עם הזיכור א"ל לרקדק כוס צ"ש . א"ר סק"ח וכ"כ ר"ז אות יח וח"א כלל יא אות מא וקילור ש"ע סי' ט אות ז :

זך כתב הגאון ח"ד"א זל בס' מורה באלבע בקוב' קס"ג סי' ב אות ג וז"ל יפריד הזלזיות תמיד ואם מסוככים קלת אסור להפרידם בשבת . גן המלך סי' סה ע"כ וכ"כ הש"ך דף כט ע"כ בשם גן המלך וכ"כ הרב פחד יתק מע' ז בשם הנו' (א"ס ה"ער ס"ט והנס דהרב גן המלך שם נקיע בלישני שנסתככו בשעת הקשירה נראה דס"ל להרכיבם זל הנו' דלאו דוקא נקט הכי לא ס"ה שנסתככו אח"ך נמי היו מתקן ודלא כהמ"מ"מ"ר) וכ"כ השצ"ת סק"ח והכ"א דבריו הרב ברם שלמה לאסור . גם הרב כס"א אות ה כתב בשם מהר"ז פראגי שכתב המפריד חוטי לזית בשבת יש בו משום תולדת מלאכה וכ"כ הרב כף החיים ע"ש . ועיין להשכ"כהג זל לקמן סי' רפ"א שכתב בשם הרב מט"מ סי' תמ"ג וז"ל אסור לברוק לזית בהשכמה כב"הכנ בשבת לאור הנר כי פעמים הם מסוככים וז"ע להפרידם ולברוקם עכ"ל וכ"כ בא"ר שם סק"א בשם רש"ל כביאורי הסמ"ג שאסור לברוק לזית בהשכמה כב"הכנ לאור הנר כי לפעמים הם מסוככים וז"ע להפרידם ולברוקם וכו' ע"כ . דמשמע מלשונם דרוקא לאור הנר אסור ה"א לאור היום שרי ופליגו על הרבנים הנו' אף שאפשר לחלק ביניהם ורוק זל"ה שבת אות ז . ומ"מ לענין דינא נראה דיש לפסוק כהרב חו"ד"א זל ודעומיה ואם מסוככים קלת אסור להפרידם בשבת :

כח סעיף ח יכוין בהתעטפו וכו' . ואם לא כיון לא קיים המלצה כתקונה . ב"ח א"ר סק"ט"ו ודלא כע"ת :

כט סעיף ט קורס שיברך יעיון בחוטי הזלזית וכו' . ולריך לזוהר לברוק גם למעלה בקרן המונח על הכנף כי אם נפסק שם אפי' חוט א' אע"פ שכל ראשי החוטים קיימין פסול וכן בגדיל . עו"ת סק"ב וכ"כ הט"ז סק"ח וכ"כ א"ר בסק"ו וקיים ודלא כמ"א מש"ל סק"ח ר"ז אות יג ש"ך דף כט ע"כ קילור ש"ע סי' ט אות ז :

ל אם ברוק פ"א כיום ורולה ללכסן פעם ב' באותו יום א"ל שוכ לברוקם פ"ב כיון שכבר ברוק באותו יום .

מ'א כס' יג סק'ה א'ר אות יור רבינו זלמן אות יג ח'א
כלל יב אות א ש'ן דף כו ע'ב :

לא מי שנשחטה לבוא לב"ה וכעור שיתעסק בכדיקת
הזיוית יתבטל מלהתפלל עם הזכור רשאי ללבוש הטלית
כלא כדיקת הזיוית רביון שהוא יודע שאתמול היו הזיויות
שלימות מעמידן אותם אחוקתם . מ'א סק'א ר' אות טו
קצור ש"ע כס' ט אות ז ח'א כלל יב אות א וסיים ומ'מ
נכון לעיין קלת מה דאפשר ש'ן שס :

רב וכן מי שחא לב"ה וקראוהו לעלות לס"ת ועדין לא
לכש טליתו כיון שהזכור ממתינין עליו אין לברוק
הזיוית בעת ההיא משום טורח לבור . ט'א כס' יג סק'ג ר'א
ס'י זה אות טו ח'א שס ש'ן שס מ'אמר ס'י יג סק'ג . אכן
הרב א'ר סק'ט כתב בשס מ'מ ס'י ט'א שהעיר על רבו
מהר"ל של שהיה בורק בכל פעם שקראוהו לס"ת קודם שיתעטף
וגם דחה לראות הט'א ע'ש ועיין מח'הש ס'י יג סק'ה שדרכו
בקודש כשקוראים אותו לס"ת ולריך הוא ללבוש טלית הקהל
שהוא טלית השותפים שנוהג שלא לברוקס ואף דלא שייך
סברת מ'א שעדין לא ברקו הטלית כל אוקו יום לא שאינו
לובשו דרך לבישה לא סכיב הזואר כיון שאינו לא מפני
כבוד הזכור ודי בלבישה כי האי ושוב אינו מברך כמבואר
לעיל ס'י ח סק'ב וכו' עכ"ל . ועכשיו נוסגים שלא לברוקו
פמ'ג . וכן המנהג פה בנראד י'עא :

לג כתב הב"ח דאם ברך טליתו והניחו במקום ידוע
ולמחר מלאו כמו שהניחו א"ל לברוק דוראי לא נפסלו
הזיויות כנתים ע'ש וכ"כ הרב עי"ת סק'ב וכן ג'אה דעת
המ"א וכ"כ ר' בשמו . ועיין מח'הש . ושכנ"ה כתב ע"ד
הב"ח וז'ל והמדקדקים ראיתי שאע"פ שמניחים את הטלית
בכוס בורקים אותו בכל שעה שמניחים אותו . ואולי הטעם
שמה אירע שום מקרה שהזיויות מן הכוס שלא מדעת ע"כ
וכתב עליו הרב א'ר שטעם רחוק הוא אלא משום שיש
לדחות ראיות הב"ח וכו' . מיהו בשלא יוכל להתפלל עם
הזכור כשיברוק אותו יש לסמוך על הב"ח עכ"ל ע'ש :

לד כתב בשו"ת בית יעקב ס'י פד אס הוא כדרך ואין לו
טלית אחר מותר להעלים עיניו ולברך בלא כדיקת
עכ"ל . והביא דבריו הרב א'ר סק'י וכ"כ סש"ל דף נו בשס
הנו' . אכן הר"ז בקו"א ס'י זה דחה דבריו וכתב שגם
אחרונים חולקים על זה י'עוש וכן הרב ערך השלחן אות ה
דחה דבריו וכתב שאסור להכניס עצמו כספק ברכה שא"ל
י'עש . גם הרב שצ"ת סק'ט הרבה לתמוה על דבריו י'עש .
ועיין גם כן להרב מח"הש סק'א שכתב שיש לדחות ראיותיו
וכו' וסיים דמ"מ אס ברקו קודם יביאה לדרך יש לסמוך
להקל לברך בלי כדיקה דאין לך שעת הדחק גדול מזה עכ"ל .
וכן כתב הרב כף החיים וכתב עוד בשס ס' המנהיג וס'
ח'א וס' חסד לשפס דטוב להולך בדרך שיוליך עמו זיוית
כדי שיהיו לו למשמרת לתקן טלית קטן וטלית גדול אס
ינטרך עכ"ל :

לה סעיף י אס לובש טלית קטן כעור שאין ידיו נקיות
וכו' ויברך עליו וכו' . כתב הרב מ'א בשס
התוס' כסוכה דף טל דמברך להחעטף אע"ג דכבר לכשו
ע'ש וכ"כ הרב ד' פ'א דברכות וכ"ד מהר"ס . אבל הרמ"בס
ורבינו יונה כס' היראה ס"ל דמברך על מלות זיוית כמ"ש
הרשב"ן ח"כ ס'י מ'ע'ש . ערך השלחן אות ו עי"ש . ועיין להר'
רבינו יונה שס שטוב להיות זריו ויטול ידיו קודם ויברך עובר
לעשייתן עכ"ל והביא דבריו הרב א'ר סק'יא . ונראה שיותר טוב
לפשוט הטלית ולברך להחעטף עובר לעשייתן ולחזור
וללבושו דבר הלמד מאותה שכתב יפה ללב ס'י קנח בשס
הרב חסד לשפס שכתב שלפי דבריו הט'א דס"ל דאס ניגב
ידיו שוב לא יברך ענט'י לכן אס ניגב ידיו קודם ברכה
יחזור ויטול ידיו כדי לברך קודם ניגוב עי"ש וכן ראוי לסורות
עכ"ל . וכן משמע מדברי רעק"א בהגהותיו על סש"ע
כס'י זה עי"ש :

לו סעיף יא עיקר מלות טלית קטן ללבושו על בגדיו
וכו' . אכן מהר"ז א'ל כספר סכוונות דרוש ו דליות כתב
שאר"י א'ל הים לובשו למטה משאר מלבושיו על גבי חלוקו

שלא כדעת המתוהרים ללבושו על כל כגדיו וטעות הוא
כידם הפך האמת עכ"ל . וכ"כ בס' מלת שמורים למת"רן
ששירא זל וכספר נגיד ומלוה למת"ר למת"ר וכ"כ בס' משנת
חסידים דף כב אית ד וכספר ארחות לדיקים מערכת ז' וכ"כ
מ"א סק"ג כשם כתבים וכ"כ יד אהרן בהנב"י כשם האר"י
זל וכ"כ סלת כלולה סק"ה והכרכ"י אות ז כשם מהר"י למת
וכס"א אות ו וש"ל דף כו ע"ג אות ד כסופו וכן כתב הרב
יפה ללב ועיין נמי להש"ג סק"ג שכתב שהמנהג ללבוש תחת
כגדיו מפני אר"הע שמלעיונין עלינו עי"ש :

ר' ז כתב הלבוש סעי' יוד וזל אותם הלובשים טלית קטן
תחת הכנדים וזהו שילבשו אותו באופן שיראו הליטות
תמיד שעל ידי ראייתן יזכרו המלות ע"כ . וש"ה כתב
שהיה נוהג לוקח סב' ליליות שהיו לפניו ומשים אותם חולה
בין קרסו המלבוש והיה רואה אותם תמיד ע"כ . ומכ"ש
שלא יכניסו הליטות כנגד הכנף . א"ר סק"ב וכ"כ המ"א
סק"ג אכן סיים שם דהאנשים ההולכים בין הגוים וחוששים
שלא ילעונו עליהם יכולים לתוחכם בהכנסות אך כשעת
ברכה יהיו מגולים לפחות כדי הילוך ר"א עכ"ל וכ"כ ר' ז
אות יט ועיין להרב כ"י בסו' כג שראה מדבריו רמנהג
העולם ללבוש הטלית קטן תחת כנדיהם ולא מתחזי כלל
מבחזן עי"ש . וכן משמע מדבריו רש"ל והב"ח בסו' כד וכ"כ
מדבריו המ"א סו' כד אות א שכן נוהגים העולם יע"ש
וכן הוא מנהגינו :

לח סעיף יב אס יש לו כמה כנדים וכו' לא יכרך לא
ברכה א' ואם הפסיק ביניהם לריך לברך
עכ"א"ו וכו' . פי' אס סח ביניהם ודוקא שלא לזורך לבישה
אכל לזורך לבישה כגון שאמר תנו לי הכנר ללבוש א"ל לברך
עו"ת סק"טו כא"הטו סק"יב ר' סק"כא . והמ"א כתב
להפוסקים שכתבו כי"וד סי' יט דאס שח בין שחיטה לשחיטה
דא"ל לחזור ולברך וכן הוא כאן אפילו אס הפסיק כדיבור
שלא לריך א"ל לברך . ואם הפסיק הפסק גדול לכ"ע לריך
לברך דהוי היסח הדעת אכל לכתחילה לא יפסיק דאפור

לגרום ברכה שא"ל עכ"ל וכן פסק ח"א כלל יב אות כה :
ט ואם שמע קדים או קדושה או קול רעם וכדומה אס
אפשר לשמוע מהעונים או מהמברכים לא יפסיק כלל
רק ישמע מהם . (ולריך לרמוז להמברכים שיכוונו להוציאו
עיין דעת קדושים ומנחת יוסף בי"וד שם) ואם א"א לשמוע
מהעונים אזי יענה ויברך ולא סוי הפסק כיון שדבר מלוח
המוטלת עליו בהכרח . שם"ה בי"וד סי' יט אות יוד גבי
שחיטה וה"ה כאן . קומץ שם אות ט זכתי רזון סימן יח
אות ח תול אשכנזי סי' ו אות ז מנחת יוסף שם אות ט
ושם נסתפק אס שומע מהעונים אס יכול לענות אמן
והניח כל"ע :

ב שם אס לא היה דעתו מתחילה וכו' . משמע דאשעת
ברכה דוקא קפיד שיתכוין על כולם אכל אס כירך על
דעת ללבוש כנר א' וקודם לבישה הביאו לו עוד א' ונמלך
גם כן עליו ללבוש חייב לברך על לבישת השנית . ולא
דמי לאכילת פירות לקמן בסו' דו וברכת שחיטה בי"וד סי'
יט . דהתם איכא למומר דיש קבע לאכילה ולשחיטה משא"כ
בלבישה דאין בה קבע . כ"ח . אכל העו"ת סק"טו והטו'
סק"י ששינו עליו דשחיטה ולבישה שוים הם וא"ל לברך עי"ש .
ועיין להרב א"ר סק"ג שהקשה ע"ד שא"כ בלא הו' לפניו
אס מביאין לו מאותו המין נמי א"ל לברך כדפסק רמ"א
בי"וד שם וכו' עי"ש . (ועיין להמש"ז סק"י שגם הוא נקטורר
כזה והניח דבר זה כל"ע) ולכן הסכים שהעיקר כהב"ח
דיש לחלק בין שחיטה לליליות יע"ש . גם מדבריו המ"א
סק"טו נראה שדעתו כהב"ח וכמ"ש האש"א סק"טו והרב
חיי אדם כלל יב . ועיין רבינו זלמן בקו"א . ולענין הלכה
כיון דמיודי דברכות הוא נקטינן דאס הביאו לו עוד כנדים
קודם לבישה לא יברך כס' העו"ת והטו' וכן פסק הר"ז אות
כא . ואפילו אס לא היה בדעתו רק ללבוש כנר א' ואמר
שכירך קודם שלבש הביאו לו עוד כנדים א"ל לקזור ולברך
כמ"ש העו"ת שם ודלא כהרב חלקו של ירוד זל . ואם כבר
לבש הכנדים ואח"ך הביאו לו עוד ללבוש הנה לפ"מ

הרמ"א כו"ר שם ושאר אחרונים דאס מביאים לו מאותו
 מין א"ל לברך וה"ה כאלן לפי"ד הטו' ודעימיה שאין חילוק
 בין שחיטה לזחיטה כמ"ס הא"ר והמס"ו שם . ומ"מ כיון
 שלא מנינו מי שפסק כאן להדיא הכי ואדרכא מנינו להר"ו
 שם שכתב שבגנון דא לריך לברך על כן נראה דכדי להוסיף
 נפשו מפלוגתא יסוף דעתו מהלבישה ע"י שיעקור ממקומו
 ויעסק בדברים אחרים כי אינו רואה ללבוש עד אחר זמן
 הרכה שאז כשיחזור ללבוש יהיה חייב מרינא לברך כמ"ס
 הרב שמלה חדשה כו"ר סי' יט אות ט גבי שחיטה עי"ג
 וכן כתב השע"ה כאן סק"יב לענין אס הפסיק בשחה עי"ג
 או יכוין בשעת ברכה שלא תפטור ברכה זו לבגדים שיביאו
 לו אחר שילבוש בגדיו אזי וכול לברך אס יביאו לו עוד
 וכעין שכתב הפר"ח כו"ר סי' יט הביאו הרב ערך השלחן
 סי' זה אות ז והסכים עמו . והגם שהשמ"ח חלק עליו
 וכתב ורלא מהני נראה דבגדיו דידן מורה וכעין שכתב
 השע"ה סק"טו וע"ג :

מא מדברי הרב חמד משה אות ה מבואר דאס היו הבגדים
 כולם לפניו בשעת הברכה אפ"ה ברעתו היה ללבוש
 רק לו ולא האחרים ועל דעת כן בירך ואח"ך נמלך ורואה
 ללבוש יותר בזה לריך לברך לכ"ע ראין כמלך גדול מזה
 יע"ג ובאש"א סק"טו מבואר דבכ"הג שהיו הבגדים מונחים
 לפניו והוא הגיל ללבוש רק א' אפילו בסתמא אין עולה
 הברכה לכולם דהוי נמלך ודוקא אס דעתו עליהם בפירוש
 לא שכתב דמלשון המ"א וט"ו משמע דבסתמא כהאי גוונא
 נמי אין מברך על השאר יע"ג :

מב אס בירך על טלית קטן על מלות כמנהגינו ולוקח
 מיד טלית גדול אס היה דעתו עליו לפטור בעל מלות
 אין חזר ומברך אבל בסתם חזר ומברך . אש"א סק"טו וכ"כ
 הרב דה"ח . אכן מדברי הרב זרע אמת ססי' ב מבואר דאף אס
 נמכוון לפי"ד טלית גדול לא יא" וי"ח ויריך לחזור ולברך .
 וכבר כתבנו לעיל אות יח שהרב בית עובר פליג עליו וכן דעת
 הרב חיי אדם וכן הסכים הרב פני יאחזק דסב"ל יע"ג וכן עיקר :

מג גם אס לובש שני טליתים קטנים א' דארויתא וא' דרכנן
 כנון א' משי או למר גפן וא' למר רחלים וכורך על
 של משי ושניהם מונחים לפניו לריך לכיון לבתחילה בפירוש
 לפטור את הלמ"ר . אש"א שם :

מד שם בהגה וכן אס פשט הא' קורס שלבש השני לריך
 לחזור ולברך . כתב הלבוש דיש חולקים בזה וכן מסתבר
 דאס דעתו בשעת הברכה גם עז' והיה מונח לפניו בשעת
 ברכה ע"כ יע"ג וב"ס המ"א סקט"ו דכל שלא הסיק דעתו
 אין לברך ורלא כעו"ת יע"ג וכן הסכים הא"ר סק"ב וכן
 כתב הגר"א זל וכן כתב הר"ן אות כא' וכיון דמיד דברכות
 הוא סב"ל :

מה סעיף יג הלבוש טלית קטן ומברך עליו וכשהולך
 לב"ה כנ ומתעטף בטלית גדול לריך לברך
 עליו דההליכה מכותו לב"ה כנ חשיכה הפסק וכו' . הטו'
 סק"א האריך לתלוך על זה דס"ל דהליכה לא חשיכה הפסק
 יע"ג וכ"כ העו"ת סק"ו וכ"כ דעת הגר"א זל בביאוריו
 סק"כא וכן העלה ה"ר סי' ב להלכה ולמעשה שלא לחזור
 ולברך בכה"ג אע"פ שבה"כ רחוק . והגם דרכים מגדולי
 האחרונים זל פסקו כמין זל הלא הם המ"א סק"ו והרב
 א"ר והמא"מ ור"ן ושאר אחרונים מ"מ מירי פלוגתא לא
 יא"נו וסב"ל וכ"כ מורינו הרב ח"ר עבדאס בספרו ליו"ד כ"ג
 (זכחי לרק) סי' יט אות כג וסי' כח אות לא . ועוב ליוזר
 לבתחילה שלא יביא עצמו לירי כך :

מו סעיף יד אס פשט טליתו וכו' הגם שאין מברכין
 אס היה ברעתו וכו' . וכן הסכימו רבים
 מהאחרונים זל שאין לברך אף אס לא נשאר עליו טלית קטן
 ואפילו פושטו בבית זה וחזור ולבושו בבית אחר לא הוי
 הפסק כיון שלא הסיק דעתו מלבישתו יע"ג וכן עיקר :

מז אבל אס כשפשטו לא היה ברעתו לחזור ללבושו עד לאחר
 כמה שעות אזי אפילו אס אח"ך נמלך ללבושו תכף
 ומיד לריך לחזור ולברך עליו אפילו נשאר עליו טלית קטן
 ואפילו אס לא יא" מפתח ביתו כלל בנתיים וחזר ללבושו

כאזו חדר שפוטו מ'א סק'ח ר' אות כנ חיי אדם אות ו
וכן אם היה ברעתו להתעטף בטלית אחר ונמלך ונתעטף
כאזו טלית לריך לברך עו"ת סק'ט :

מח וכן אפילו כשפוטו היה רעתו לחזור וללבושו מיד לא
שאח"ך שכן או נמלך מלבוש עד לאחר כמה שעות
אזי לריך לחזור ולברך עליו אפילו לא ילא מפתח ביתו כלל
בנתיים וחזור ולבושו כאזו חדר רבינו זלמן אות כד :

מט אם פטט טליתו סתם שלא היה ברעתו כלום לא
שיחזור וללבושו מיד ולא שלא יחזור וילבשו מיד אם
כשפטט הטלית כשאר עדין עליו טלית קטן לא הסיק רעתו
מן המלוא לכן כשיחזור וילבוש את הטלית שפטט מתחילת
א"ל לברך עליו אבל אם כשפטט הטלית לא נשאר עליו שום
כגר אם כן הסיק רעתו לגמרי מן המלוא לכן כשיחזור ללבוש
את הטלית לריך לחזור ולברך עליו כ"ח מ"א סק'ט א"ר
סקט' רבינו זלמן אות כה סלת כלולה אות ח חיי אדם כלל
יב אות ו סדור ררך החיים :

ן הנכנס לבית המרחץ ומסיר טלית קטן שעליו כשחזור
ולבושו לריך לברך עליו וכן כתב בשער הכוונות למח"ח
ז' שהארי ז' היה נוהג לברך על טלית קטן לאחר לאתו
מבית הטבילה כס"א אות ח :

נא סעיף טו אם נפלה טליתו וכו' לריך לברך כ"כ
הב' בשם הנמקי בשם הרי"ב בא וכתב
עוד שם ש"א שא"ל לחזור ולברך שכן שמע בשם הרב יונה
יע"ש ועיין להסו"ג סק'ב שכ' דהעולם נוהגים כ"א והר"י
שלא לברך דמיוי מחלוקת לא ילא וסב"ל ע"כ וכ"כ הרב יפה
ללב אות כנ ע"ש והרב מח"ש כתב דאם נשאר עליו
טלית קטן לדעת הב"ח שכתבנו דבריו ליעיל אות מט א"ל
לברך דלא נרע מפוטו סתם ולא היה כוונתו להחזירו אפ"ה
א"ל לברך כשנשאר טלית קטן עליו ע"ש וסב"ל :

נב אם לקח הטלית להתעטף ובירך עליו ונפל כולו מידו
לארץ א"ל ברכה אחרת שכל"ה אות ט א"ר סק'ו מאמר
סק'ו מש' סק'ד בית עובד דף מט ע"ב אות ח פ"ל שם קבר :

נג כתב בהל'קט ח"כ סי' קנב כמו שנטל טלית לסניחו
ובירך וקודם שסיים הכרכה נאכר מידו ימשוך הכרכה
וילך למקום הטלית ויסיים הכרכה עכ"ל וכ"כ הרב יד אהרן
הנב' בשמו וכ"כ הרב תפלה לרוד וכ"כ בסדור בית עובד
וכ"כ השע"ת סקט' בשם הנו' וסיים וז' ונראה דמיוי שקרוב
להגיע להטלית כהילוך פחות מכ"ב אמות והוא כאזו חדר
ואם לאו מוטב שיסיים למדני חקיד וכשילבש טלית יברך
כדינו עכ"ל :

נד מי שנחננו לו טלית להתעטף ובירך עליו וקודם עטיפה
בא השמש וחטפו ונתן לו אחר כתב בס' מולל מאש
סי' יד דראוי שלא לחזור ולברך וכן העלה בש"ת בארות
המים סי' א שלא לחזור ולברך אבל בס' אגורה באהלך
העלה לחזור ולברך וכ"פ הרב אשדות הפסגה סי' א והקול
שיהו ח"כ סי' ב והעיקר להלכה ולמעשה דחינו סוד ומכרך
דסב"ל בית עובד דף מ אות יד פני ילחך אות קיט בשם הרב
חסד לאפים נהר שלום סי' ק"מ יע"ש :

נה סעיף טו הן בטליתו כלילה לריך לברך עליו וכו' .
אבל הב"ח ופרישה וט' חולקים ומסיקים
א"ל לברך כ"כ א"ר אות יח וכ"כ פר"מנ כמש' אות טו וכתב
המ"א סק'א וטוב לפטור אותו בטלית גדול וכ"כ סלת כלולה ויא
וכס"א אות יח' שכן נוהגים רבותי לפטור אותו בטלית גדול וכ"כ
המאמר אות יט וז' וכ' המ"א דלכן יש לפטור אותו בטלית גדול
ורואה אני את דבריו דמאחר דנס למרן ז' יכול לעשות כך
אע"פ שיהא עליו חיוב גמור לברך כמבואר בסעיף יוד ז'
יכניס עלמו בספק ברכה אף אם עיקר דבריו מרן ז' מאחר
שנס למרן א"ש ככה"ג עכ"ל וכ"כ הרב חיד"א ז' בקס"ג אות
יב רבינו זלמן אות כו חיי אדם כלל יב אות ח קינור ש"ע
סי' יוד אות ט סדור דה"ח אות יג הרב תפלה לרוד דף לו
יפה ללב אות כד וכ"כ הש"ך דף כו ע"ג ז' הלן בטליתו
כלילה נפל מחלוקת בין הפוסקים דהרמב"ם והרא"ש כתשו'
כתבו דאם שלא הסיירו מעליו כל שהזמן אינו בר חיובא
כשהגיע הזמן שהוא חייב לריך לברך והרב בע"הטו סוכר

דכל שלא חסירו מעליו אע"ב רבנתיים עבר ומן דלא בר
חיובא לא הוי היתא הדעת ואינו לריך לברך והטו ומ'א
פסקו שלא לברך וכתב המ"א וטוב לפטור אותו בטלית גדול
וכן נראה דעת האר"י אלהם שלא היה מברך לא בשמסירו
מעליו בשעת הטבילה ואני שמעתי מהרב כמהר"ר יצחק אל
שראה כתשובה כ"ו ממרן אל שחזר בו כתשובותיו שלא לברך
וכן ראוי לכתוב עכ"ל וכתב מהר"י סג"ל סי' יוד בשם אר"ח
אפילו משמוט אין לריך אך יהיה דעתו על כל בגדים המלווים
אשר לובש ע"ש הביא דבריו הרב תפלה לדוד שם :

נ כתב הרב חיי אדם כלל יא אות כ בשולי הידיעה דאם
נשקפו ליטותיו אחר שלבש הטלית לריך לפוטרו ולעשות
בו ליטות ולברך כשחזור ולובשו אף שלבשו תכף ע"כ ונראה
דדון זה דמי להא דפליגי הפוסקים כסי' כה גבי תפולין
דאם נפסק הקשר אחר שהדיקו והולך לעשות קשר אחר
דרוב הפוסקים ס"ל דלריך לברך וכן פסק הרב חיי אדם
עלמנו כלל יג אות ח אמנם מדברי העו"ת סק"ע והאר"י
שם סק"כ נראה דאין לברך וכ"כ ארזות החיים בתלק המאיר
לארץ שם סק"ד וכיון שכן נראה דלא יברך דגם זה נכנס
בסוג סב"ל ושו"את עדיף :

ז היטן כיוס טוב שלא יסיר מעליו הטלית קטן לגמרי רק
שיתכסה בו בעת השינה וכשלוכשו אה"ך א"ל ברכה כיון
שלא הסיר ממנו לגמרי ובוה יוליא עלמנו מכל הספיקות
כ"הגן בשם מהר"ם מוינץ סי' עח אות כב ר"ז אות ל תפלה
לדוד אות לו :

סימן ט

א סעיף א אין חייב בליטת מן התורה לא כגד פשתים
או של למר רחלים אבל בגדי שאר מינים
אין חייבים בליטת לא מדרכנן ונפקא מינה אי חייבים
מדאורייתא או מדרכנן לענין אם יש לאסור לעשות בהם
ליטת של למר ופשתים מעורב יחדיו משום כלאים אפילו

בומן דאיכא תכלת כיון דמדאורייתא פטורים וגם איכא
כ"מ גם כזהו בספק כגון אם נתחלף לו ליטת שעשאו גוי
עם ליטת שעשאו ישראל דאם אין הכנר חייב מדאורייתא
מותר לעשות בו מאלו שנתערב דספק רבנן לקולא להפוקי
אם חייבים מדאורייתא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא
עו"ת חות א ע"ש :

ב שם למר רחלים וכו' לאו דוקא למר רחלים נקבות לא
אף הזכרים הנקראים שים בכלל דמין א' הוא מ'א סק"א
ואחרונים וכב"א הטו נפל שם ט"ס :

ג למר רחלים ושאר מינים שטרפן זה כוס אולינן כתר
קרוב מ'א וכתב הרב מח"ש ע"ז וזל דר"ל שטרפן
בסיותם עדין למר קודם שטווה מהן חוטים המועט מתבטל
כרוב משא"כ שכבר עוו הממס חוטים אין מתבטלים כראי'
כ"יור סי' רלט עכ"ל וכ"כ הר"ז אות ו וכ"כ דעת הרב ישועות
יעקב סק"ד הגם שבסק"כ פסק ע"ז כמו שיעו"שכ :

ד סעיף ב ליטת של פשתים או של למר רחלים פטורים
בכל מיני בגדים וכו' בהנהגת פ"ג כתב
דהיינו דוקא אם יקו הליטות למר ופשתים יחדיו אבל ליטות
של למר לכד או של פשתים לכד אין פטורים וכ"כ האגור
בשם הר"מ מרוטנבורק ע"ש הובאו דבריו כב"י והגם דמין
אל חלק עליהם וכן הסכימו שאר פוסקים מ'מ ירא שמים
יחמיר לעלמו לעשות ליטת של משי בטלית של משי וכן שאר כל
מינים לא יעשה ליטות לא ממינים ר"ז אות ד :

ה טלית שהשתי של למר והערב משי או שאר מינים וכן
להפך אין תקנה לטלית זו לדעת ההג"מ ודעמיס הנו'
האומרים דליטת של למר אינם פטורים כבגדים של שאר
מינים שהרי אינו יכול להטיל בה ליטת של למר מפני שמעורב
בה שאר מינים ולא ליטת של שאר מינים שהרי למר
מעורב בו הרב"ז ישנות סי' קלט כ"הגן עו"ת סק"ד מ'א
סק"ד סלת בלולה סק"א חיי אדם כלל יא ס"א לכן כל ירא
שמים לא יתלבש כלל בכנר כזה ר"ז אות ה ואוקס שוהגים
להטיל ליטת של למר לטלית של משי ולא חיישי לס' הג"מ

הנו' יטילו גם כן בטלית זו לזית של אמר . ררכב שם וכל האחרונים הנו' וכ"פ הא"ר סק"ג . מ"מ נכון הדבר שלא יכרך על טלית שיש בו תערובת חוטי משי אם לזיזותיהם הם של אמר כ"פ אם כולה של משי או מיניס אחרים והזיזות הם של אמר רק שיכרך על טלית אחרת ויפטור גם טלית זו . אבל אם הזיזות הם ממין הטלית כגון של משי בטלית של משי או של אמר נפן בטלית של ז"ב וכול לכרך עליו הנם שהם מדרכין וכמו שמדרכין על כל מזהות דרכין . רכינו ולמן שם :

ו סעיף ה זה שריד לעשות הזיזות מזכע הטלית וכו' . כתב הכ"ח ולכן יש לעשות הטלית לכן . ובסי' כד כתב הטעם משום דכתיב לכושיה כחג חיוור . מ"א סק"ו וכ"כ הטו' סק"ח וכ"כ ישש ריש יבמות וסוים דנש סוגי התפירה וכן העטרה שעושים אין לעשות לא מדבר לכן ע"ש הביאו דבריו שי"ב אות א"כ והש"ע סק"ד וכ"כ ר"ז אות ט ח"א כלל יא אות יא . וכ"כ הרב המקובל מהר"ן שפירא כס' מלת שמורים דף כח שטלית גדול וטלית קטן צריך לזוהר שהיו לבנים ולא כאותם שעושים טלית קטן ממניו לבעונים והטעם ידוע ליודעי חן ע"ש ועיין להרב יפה ללב ח"א אות ג שהאריך בזה יע"ש . וכתב אש"א סק"ו למה שנוהגים לעשות בטלית שלנו שפה הכגר בעין חבלת אין חשש דכתר עיקר הכגר אזלין ע"ש . וכ"כ הרב יד הקטנה פ"ד בה' לזיזות סק"עכ יע"ש :

ז סעיף ו י"א שאין לעשות טלית של פשתן אע"פ שאין הלכה כן יר"ש ולא את כולם וכו' . כתב הכ"ח בשהס' דכזה' אין לעשות שום לזיזת לא של אמר בשל אמר אבל זולת כל זה הוי"א ברכה לבטלה אפילו משי בשל משי כ"ש פשתן בשל פשתן ואז"ל אמר או פשתן בשל משי אע"ג דאיכא גאוניס דפליגי ע"ז ירא שמים י"א ירו כולם ואינו מוכרך לא על לזיזת של אמר כלומר והכי נקטינן ודלא כמשמע מהס"ע והרב בהגהתו דיש לכרך גם אשאר מיניס לפי דעתו אינו כן כך ראינו מהמרדקאים שהיו לוכשים טלית קטן של

למר מזויזן בשל אמר מתחת והיו לוכשים למעלה טלית משל משי ומכרכים על שניהם ביחד וקכי שפיר דמי וכ"כ בעטף אות ב ועיין להרב מח"כר אות ג ועיין להרב כרס שלמה מ"ש וז"ל מי שלוכש טלית של משי אין לו תקנה רק שילבש תחלה טלית של אמר ולכרך עליו ואח"ך לוכש של משי וכו' ע"ש . והגם דאין המנהג כן מ"מ מי שהוא ירא שמים ומתנהג בחסידות לא ילבש לא טלית של אמר וזיזית של אמר כדי ללאת ירו כולם ותע"כט ועיין מ"ש לעיל סי' ח אות כשם הרב חסד לאפים :

ח כגר ארבע כנפות מלמר נפן שפיר האימרא בפשתן מותר להטיל בו לזיזות של אמר . הרב שלת יעב"ץ ח"ב סי' לב מח"כר אות ה' אכן בשע"ת סק"א כתב קלת יש להחמיר בזה שמא ישאר חוט של פשתן תלוי וישכרו דשל פשתן כשר לזיזית ע"ש :

ט כתב הרדב"ז סי' תר"כו במקום שאין מניחים ללבוש טלית של אמר ויש טלית של פשתן ושל ז"ב טוב שיתעטף בשל פשתן ומכרך עליו אפי' במקום של ז"ב מלוי וכ' שכן נהגו בכל גלילות ישראל וכ"כ נה"ש וכ"כ הרב יפה ללב אות ו כשם הרב חסד לאפים אכן הרב נר"ו שם כתב דבגלילותיהם נהגו להקטוף בשל אמר נפן מי שאינו יכול ללבוש טלית של אמר ולא בשל פשתן אפילו דמלוי וכ"כ הרב בית עובד דף מ ע"א ע"ש :

י שם בהנה וזיזית של פשתן וכו' . כתב הרב מ"א זל ריעשה כנפות עור ויטיל אמר וכתב בתו' שבת בהגהותיו הוינו דוקא בשעת הדחק אבל בלאו הכי אסור משום מראית העין וכ"מ מדלא סמך דבריו לעיל ע"ד המחבר וכבר שמעתי שגדול א' הקפיד ע"מ שמקרוב נקחדש המנהג לעשות של פשתן ככה"ג והדין עמו עכ"ל . ונראה דאפילו בשעת הדחק לא יעשה כן וכבר הרב א"ר דחה דברי המ"א ריש לחוש שיעשה בפשתן עצמו בלי כנפות עור ומלוינו בפוסקים שחששו הרבה בענייני לזיזות . מח"כר אות ז' וכ"כ שע"ת בשם הנו' וכ"כ הרב האשכול ה' לזיזת בשם תשובת הגאון בכגר פשתן לית למדמי ביה לזיזת אף שכנפים דבר אחר וכתב שם המבאר

אות לכ רכמ"א כס"י ט כתב שיש לעשות תקנה זו כטלית
פשתן שלא ידע תשובת הגאון ע"ש :

סימן יוד

א סעיף א טלית שאין לה ד' כנפות וכו' יש לה יותר
חייבה ועושה לה וכו' ויש פוטריין ולכן אין
לעשות כת חמש ויותר כ"ח ובברכת הזבח פ"ב דזבחים
נוטה לדעת זה מ"א סק"א א"ר סק"א עט"ז סק"א אות ה
ד"ה אות ז ועיין להרב יפה ללב ח"א אות יא שהאריך
בענין זה וסוף כתב בשם מו"א בס' לב חיים וז"ל לענין
הלכה קי"ל כפסק מרן שהיא סדרת רוב הפוסקים דבעלת
חמש ויותר חייבת בד' כנפות ולא יותר ומ"מ לכתחילה לא
יעשה טלית יותר מד' כנפות לחוש לס' הפוסקים ואם עשה
לא יברך עליו דקב"ל עכ"ל עי"ש בדרכיו וכן כתב הרב
פני יצחק נר"ו מע' ט אות קכו :

ב שם בד' כנפיה המרוחקות זו מזו וכו' דמסתבר הוא
דיש לעשות באותן שהם ניכרים ביותר מהשאר מרן ז"ל
ככ"מ פ"ג מה' לזית ה' ג לבוש ס"א ט"ז סק"ב מעשה
רוקח על הרמב"ם שו"ג סק"ב ובא"ר סק"א כתב בשם
הל"ח דלמד זה מקרא גופיה דכתיב על ארבע כנפות כחותך
והמרוחקות זמ"ז נופל עליהם שם כנפות ע"ב וקיים הא"ר
שכן נראה כפוס' קמאי ונראה דאפילו בדועבר מעכב ופסול
כשאין עושים כמרוחקות וכ"מ בתשו' מהר"ם מיוז' סי' יג
עכ"ל וכו' דעת הרב ישועות יעקב אות כ :

ג סעיף ד טלית של בגד וכנפיה של עור חייבת וכו'
דאוליין בחר עיקר הבגד ומשמע בס' ראש
רוב הטלית של בגד והשאר של עור דחייבת וה"ה איפכא
דאוליין בחר רובא ואם הטלית של עור ותחתיו תפור של
בגד פטור וה"ה איפכא דחייבת דהא של תחתיו טפל לעיקר
הבגד מ"א סק"ה א"ר סק"ד סלת כלולה סק"ב ר"ז אות ח"ט
חוקי חיים אות ט סק"י חיי אדם כלל יא אות ו דה"ס אות
ט יד הקטנה ה' לזית פ"ד סק"מו :

ד סעיף ו מלבושים שהם פתוחים מן הצדדים וכו' אם
רובו סתום פטור וכו' ואם עשה בו לזית
ואח"ך פתח רובו פסולים משום תול"מה ולריך להקדים
ולסולואם ולאחר שפתח הבגד יתלה אותם שם כבגד מ"א
סק"י א"ר סק"ט סלת כלולה סק"ד חיי אדם כלל יא ס"ט
קיצור ש"ע סי' ט סעי' ו דרך החיים אות יא :

ה ואם עשה לזית לכנף א' או אפילו קשר וקוליא א' לבד
ואח"ך ראה שרובו סתום ופתח אותם ועשה ג' האחרים
ואח"ך התיר הפסול אפ"ה לא מתכשר בכך ולריך להקדים
גם ג' האחרים שנעשו בהכשר לבוש והגם שהמ"א סק"ו
חלק עליו וכתב דא"ל להתיר הג' הנעשים בהכשר ושכ"כ
בס' לחם רב וכ"כ העט"ז ור"מ רבים מהאחרונים הסכימו
בהלכות הל'א המה א"ר סק"א והרב פרי לדיק דף עח וכתב
שכן נראה מדברי הט"ז וכן מוכח מדברי הב"י וכ"כ חלקו
של יוד :

ו נסתפק הא"ר סק"ט אם מלרפינן לרוב מה שפתוח כנאב
שמכניסים הידים כשאין למלבוש כתי ידים דלכאורה
מדלמד בב"י רוב זה מסעי' ד ברוב בגד ושם משמע אף
שיש בין בגד לבגד עור מלרפינן דגם בב"י שסבר כפרון
מרוכה על העומד מלרפינן הפרטים עכ"ל ועיין להרב ד"ה
אות יא שכתב בשם הא"ר שנקבים שמכניסין בהם הידים
מלטרפים לרוב עי"ש אכן בס' חיי אדם כלל יא אות ט כתב
שהגב חשיב כלא הוא סתום יע"ש :

ז סעיף ט הכנפים לריך שיהיו מרובעות ולא עגולות
וכו' כתב הרב עיקרי הד"ט סי' ב אות עח
בשם הרב נר"ק וז"ל אם הבגד עלמנו עגול או דוקא פטור
מלזית אך אם הוא חתיכה מרובעת אף שאין כנפותיו
מרובעות רק עגולות חייב בלזית עכ"ל וכ"כ בספר פתחי
עולם בשם פ"ת בשם המ"ק ומקיים שם בלשון המ"ק רק
עגולות חייב בלזית א"כ העגול מתפשט בכדי שיצור
הרחקה לזית מן הכנף דהיינו ג' אלבעות עי"ש :

א סעיף א שיאמר בתחלת הטווי וכו' . משמע שיאמר

כן כפי' ולא סני במחשבה וכ"כ הש"ך כ"ור
סי' רע"א סעיף ג וסי' רע"ד סק"א ועיין לקמן כפי' לב
סעי' ח שכתב וז"ל טוב להוילא כשפתיו בתחלת העיבוד
שהוא מעבדו לתפילין משמע דמדינא סני במחשבה לחוד
וכ"כ כתשוכת הרמ"ע סי' ל"ד הביאו דבריו הכנ"הג כפי' לב
הנ"ט עו"ת שם סק"ח א"ר שם סק"טו וכ"כ העט"ז שם
וכ"כ הרב בא"הג כ"ור ריש סי' רע"ד ע"ש וכ"כ השע"ה שם
כפי' רע"א ובא"הע סי' קלא סק"ג כשם הרמ"ע הנו' וכשם
תו"ג והרדכ"ז דבולחו ס"ל דאמורה כפה חומרא בעלמא אבל
מדינא ודאי רא"ל ע"ש שהאריך בזה . וכ"כ הרב מאיל
המלוואים שם סי' רע"א וכ"כ הרב אמרי שפר בהס"ת כלל א
אות עו משם הרב האמתו מה"רר רור פירדמאן ע"ש וכ"כ
הרב קסת הסופר סי' ב וסי' יוד ע"ש וכ"כ בס' תולדות
ארם בא"הע שם . ועיין ביה יהודה ח"ד סי' ג מ"ש בזה
באורך ע"ש . ועוד עיין לרכינו הגדול ח"ר עבד"ה ז"ל
כתשוכה כ"י שגשל במי שקידש השם במחשבה וכן בעיבוד
העורות של סת"ס חישב לשמן אם מותר בדועבר וזו הלכה
העלה כדעת רבינו זלמן סי' לב דבכתובה דכ"ע כעני לשמה
פסול אפילו בדועבר אם חישב לכד אבל בעיבוד כיון
דפלוגתא אי כעני לשמה בדועבר כשר וע"ש וא"כ ה"ה כנדרון
דידן דפלוגתא הוא אי כעני לשמה כמ"ש בע"הש סי' תס
משו"ה בדועבר כשר אם חישב לכד :

ב שם שיאמר בתחלת הטווי וכו' . דוקא בתחלת הטווייה אבל
כשטווה מעט ואמר אח"ך לא מהני דמה שנטווה כבר אין
תקנה . ביאורי הגר"א אות ד מש"ז אות יא :

ג שם בתחלת הטווייה וכו' . וא"ל בכל פעם אפילו ליומא
אחרא דסתמא תו לשמה כמו וכחיס . פמ"ג שם וכ"כ
הרב אמרי שפר בהל' סת"ס כשם הרב האמתו הק"ל כלל א
אות טו ע"ש שהאריך :

ד או יאמר לאשה טווי לי וכו' . מסתברא דאם אשם ענמק
אמרה כן דמהני . פ"מג כמש"ז שם וכ"כ כפי' ר"ד
ה ע"כ :

ה סעיף ב טוואן גוי וישראל עומד ע"ג וכו' להרמב"ם
פסול להרא"ש כשר וכו' . הנה הרב הגאון
דגול מרכבה ז"ל והגאון רעק"א ז"ל קראו ערעור על זה דלא
מלינו להרא"ש ז"ל שהכשיר בזה יע"ש והר"ן בקו"א והמש"ז
כתבו דכוונת מין דהרא"ש מכשיר אם סויעו ישראל מעט
וכדלקמן סי' לב ס"ט וכדברי מור"ם כאן . וכן פסק בס'
סלח כלולה אות א וכ"כ הרב חיי אדם כלל יא אות יא .
ועיין להרב ערך השולחן סי' תס שדעתו להקל . ועוד עיין
בשו"ת אמרי אש סי' א מה שהאריך בזה . אך לדעת הרמב"ם
ואז"ז ודעמיהו לא מהני אף כסיוע ישראל כמ"ש הגר"א .
וגראה ריש להקל בזה כשעת הדחק שאין לו אחר אך אין
לכרך עליו :

ו ואם טוואן חרש שועה וקטן וגדול עומד ע"ג תליא
כפלוגתא שכתב כפי' סי' תס דלהרשב"א פסול ולקרא' כשר .
מ"א סק"ב ועיין להב"ח שם סי' תס דמסיק להקל וכ"כ
מ"א שם וכ"מ במ"א סי' יד במ"ש דקטן דינו כאשה והיינו
בגדול עוב"ג ע"ש . וכ"פ רבינו זלמן סי' זה אות ד גס
הרב עה"ש ז"ל שם כתב בדועבר סמכין על כמה גאונים
דשרו יעו"ש . אכן הפ"ח שם אחר אף בדועבר אפילו ישראל
עוב"ג יע"ש וכן כתב הרב שלחן נבות שם דכן עיקר יעו"ש .
ועיין להפ"ח סק"א שכתב על דברי המ"א דכאן יש להקל
יותר מסי' תס יעו"ש וגם בזה יש להקל כשעת הדחק בדלעיל
וארש היינו שאינו שומע ואינו מדבר . וקטן שלא הגיע
ל"ג שנים ויוס א' ח"ר וח"י שם כשם מהר"ל :

ז שם ולריבין שזירה ושיהיו שזורים לשמה וכו' ואפי' בדועבר
אם לא שזרן לשמן פסול עו"ת סק"ג מ"א סק"ג פרי
לדיק דף עט רז אות ג ח"א כלל יא סי' יד אכן הרב נחלת
לבי והרב ח"ר סק"ב מקילין בדועבר וכ"ד הלבוש ושכן נראה
דעת הב"ח וכ"ד הרב עט"ז וכ"ד הפרמ"ג באש"א סק"ג וכ"כ

הרב כס' ר"ח גס הרב חי"דא זל כמח"כר אות כ כתב דהר' מו"ק חלק על המ"א דאפי' לא היו שזרין כלל כשרים ומכרך ומכ"ש בשוירה שלא לשמה ע"ש ופיים הרב חי"דא שיש לסמוך עז' כשאין מולא אחר והוא שעת הדחק וכ"כ הרב זלא אות ל וקרב שע"ת סק"ב כשס הנו' :

ח הנה מדברי הפוסקים זל ראשונים ואחרונים מבואר דשוירה זו היינו שכול כל חוט לב' לבד שבין כל הד' בנפות והיו ס"ד חוטים מבואר בדברי המקובל מהר"ן שפירא זל כס' מלת שמורים דף יא שליך שיהיו חוטי הליטת כפולים לב' ושורים יעו"ש אמנם בס' קנה חכמה דף מא הכיאו הרב קינור של"ה בענייני ליטת רב' דיש לעשות כל חוט שזור שמונה חוטים שיהיה בכל כנף ס"ד חוטים ובין כל הד' ליטת רנ"ו חוטים כנגד רנ"ו כנפים האמורים בחיות ע"ש וכ"כ בשו"ת באר עשק סי' נא שכן יפה לעשות ושכן היה עושה הרב המקובל הרמ"ע זל ע"ש שהאריך כזה והגם דהרב קרויית חנה סי' כו פקפק כזה וכתב דאין לשנות מן המנהג והר' חוטים יהיו שזורים כל א' לב' ע"ש . מ"מ כבר בא חכם הרב כנסת יחזקאל שס סו"ס ל' וכ' דכיון דע"פי הקבלה הדבר נכון ואין חולק בפוסקים הרואה ליטול את השם ינהוג ע"פי הקבלה אין למחות כידו ע"ש ועיין בשו"ת שמש לרקה סי' כב מה שהאריך כזה כביאור דברי הרב קנה חכמה והרמ"ע שכולס עולים בקנה א' גס חי"דא זל בשו"ב אות ד כתב כשס הגה"ה לא' קדוש כ"י כשס הרב עורר התמני שכן מלוא מן המוכרח שיהיה כל חוט משמונה כפול לח' שיהיו כל חוטי הד' כנפות רנ"ו רמו לכנפי החיות ובשר הדבר לעשות כן ע"ש וכ"כ הרב מעשה רוקח בחי' הגאונים שבראש הספר וכ"כ הרב זלא אות ל כשס החי"דא ועיין להעיקרי הד"ט סי' כ אות ט וע"ה יעו"ש :

ט סעיף ג והוא שיטתו כשזור וכ' כתב עו"ת ואס לא עשאת מתחילה שזור רק כדי עניבה יש לפסול בדאיכא אחר ואי ליכא אחר יניח כל"כ וה"ה בטווי או שזור בכדי עניבה לשמה והשאר שלא לשמה או כסתם עכ"ל וע"ע

שיא רכא אות ג :

יוד סעיף ד אורך החוטים וכו' י"ב גודלים ומודרים במקום הרחב . מרדכי ר"מ מ"א סק"ס עו"ת סק"ד סלת כלולה סק"ב רז אות ה . והיינו פרק העליון במקום הרחב . פרמ"ג במשז סק"א :

יא שיעור הגודל של אדם בנוי ברוחב זיין שערות כשמונחות זו כגד זו ברוחק והס באורך כ' שערות כריות . הרמב"ם פ"ט מה' ס"ת ש"ך יו"ד סי' ער"ב מ"א באן סק"ה א"ר סק"ה סלת כלולה סק"ב רבינו זלמן אות ואו :

יב שס וי"א י"ב גודלים וכו' . דבר פשוט לדריעה זו בעינן י"ב לעיובא דומיא דארבעה לדיעא קמיתא . מא"מר אות ה וכ"כ א"ר סק"ז דחייב המלוא הוא י"ב ודלא כעו"ת ובן הסכים הרב יד הקטנה ומשמע דאפי' חוט א' נמי מעכב אס אין בו י"ב וכ"מ במשז סי' יב סק"ג ושאר אחרונים שס והוא פשוט :

יג שס אחר מן החוטים יהיה יותר ארוך כדי שיכרוך בו וכו' . ונראה דאס א' אינו ארוך כ"כ לכרוך בו הכל יכרוך בו קלת כריכות בחוט א' ושאר כריכות בחוט הב' . מ"א סק"ז . א"ר סק"ז . רז' אות ח קיי אדם כלל יא אות עו סלת כלולה סק"ז . יד הקטנה סק"טו :

יד שס בהנה ושיעור הנו' יהיה בליטת לאחר שנקשר מלכד מה שמונה על קרן הבגד . ומשמע אפילו דיעבר מעכב אס אין באורכו י"ב גודלין לאחר קשירה ובריכה מלכד מה שמונה על הבגד והעולם מוכרים הליטת קלרים וראוי למחות בידם . א"א סק"ח . ומה שהשיג עליו הרב יפה ללב כר"ו כח"א אות ו דלא בעי כ"א לאחר שנקשר הקשר הא' הסמוך לטלית לא לאחר שנכרך והכיף ראיות מהכ"ו וקט"ז וכו' אההמ"ר כל בטר אויפבא דמשס מוכח בדברי האש"א כמו שיראה הרואה . וז"ל ר"ז אות ז אלו היב"ג מורדין לאחר שעשה כל הכריכות וסקשרים ומתחילין למדוד אותן משפת הכנף אבל כל מה שמונה על הכנף אין למדוד בכלל החשבון ולכן לריך שיהיה כל חוט מהר' חוטים שלשים גודלין

דכשיכפסל יהיה כל חוט מח' חוטין ע'ו גודלים כ' גודליו
מקב הטלית שבו תוחבין הליטת עד ששק הכנף דהיינו
שיעור קטר הגודל שיתבאר לקמן כס' זה וגודל א' להקשרים
ו"כ גודליו יהיו תלוין להכשר הליטת עכ"ל :

טו סעיף ט יעשה נקב באורך הטלית לא למעלה מג'
אלכעות וכו' ולא למטה מקשר גדול וכו' :

מתוך דברי הרי"ב ז"ל נראה לי דלעכוכא קאמר אבל מהר"י
פראנא ז"ל כתשו' בת"י נרד לאמר דבריעכד כשר ומ"מ
העיר משם חכם א' שלא רסס להתעטף בטלית שלא היה בו
כשיעור קט"ג כנה"ג הנה"ט ועיין להרב א"ר סק"ג שתמה
על הכנה"ג שלא הזכיר מדברי הלבוש דמשמע דאף בדיעכד
פסול וכ"כ הכ"ח דבין עוכה בפחות מקט"ג בין יותר מג'א'
פסול וכן מוכח מגמרא ע"ש וכ"כ חיי אדם כלל יא אות כג :

טז אם עשה הנקב למעלה מג' אע"פ ששקושר הליטת
עשה החוטין שעל הכנף קצרים ונתכפלו הכנפות והיו
למטה מג' פסול וה"ה אפכא אם כשעת העשייה הטיל כדון
לא שעי' הקשירה נתכפל הכנף עד שכל הנקב למטה
מקט"ג כשר מ"א סק"ד א"ר סק"ג יד אהרן בהג"ע
סלק כלולה סק"ד ר"ז אות יד חיי אדם כלל יא אות כד
ז"ל אות ז ומיהו אם קפל ויש כיוצא יכ"ג אע"פ אם
היה הכנף מתוח לא היה יוצא יכ"ג ובס"ד כ' מלכד מה

שמוכח על הקרן מ' מליטת יוצא והוא יוצא יכ"ג א"א סק"ד :
אם עשה הנקב למעלה מג' גודלים ואחר שהטיל הליטת
כנקב חתך כנקב כדי שיתלו הליטות למטה מג' פסול
משום תולמ' מ"א סק"טו א"ר שס ר"ז אות עו חיי אדם
שס ס"ל ד"כ ע"ג וה"ה אפכא כשתלחו תוך קט"ג ותתך
למעלה בכנף והעלה הליטת למעלה מקט"ג ותפר למטה או
חלם מטלית על הכנף הוי תולמ' ופשוט הוא א"א סק"טו :

יח כתב מרן בב"י בסוף סי' זה משם בעל העטור דיעשה
כ' נקבים כמו לורי ויטיל הליטת כתובס ויוציא אותם
לכ"ה ח' וכו' וכתב מרן דהמחמיר בזה אינו מן המחמירין
לא מן המתמיהין דמחוי כיוצא והרב ב"ח כתב דכן יעשה

בטלית קטן וכתב מהר"י למח ז"ל כס' נגיד ומאות וכספר
עו"ת הנדפס מחדש שגם האר"י ז"ל נהג בן בטלית קטן פרי
עץ חיים דף יו וכ"כ בס' מלח שמורים ד"ט וכ"כ הרב כס'ו
חסד לאברהם דף לב כשם האר"י ז"ל וכן הוא בספר הכוונות
סדר מהרש"ו ז"ל אף ראיתי למהרש"ו ז"ל העד העיר כנו
כס' הכוונות שם בהגהתו שמור אביו מהרש"ו ז"ל לא נהג
לעשות כן אף בטלית קטן ולכן גם הוא מהרש"ו ויטל לא
דעה לנהוג בן ברכ"י אות ה :

יט שם לא למעלה מג' אלכעות היינו גודלים כן הוכיח
ככ"י מהפוסקים ומגמרה וסיים ז"ל ראיתי הרבה אנשים
מורדים בג' אלכעות הסמוכים ז"ל כיד שהראשון נקרא אלכע
והב' אמה והג' קמילה וטעות הוא בירס ואין להם על מה
שיסמוכו עכ"ר אמנם רבינו האר"י ז"ל בספר הכוונות כתב
שלו הג' אלכעות הם אמה קמילה זרת וכיאר סודם וכ"כ
בספר פרי עץ חיים דף ז' וכ"כ בעו"ת למהר"י למח ז"ל ובס'
מלח שמורים למהר"ן שפירא ז"ל וכן הסבמת רבינו חיד"א ז"ל
כמת"כר וכן פסק הרב ש"ל דף כח דיש לזהר שלא להרחיק
יותר מג'א' שהם אמה קמילה זרת וכדברי רבינו האר"י ז"ל
יעוש"ב וכ"כ הרב שעת' והרב ז"ל וסידור בית עובד אות
ז כשם הנו' ע"ש :

כ שם ולא למטה מכשיעור שיש מקט"ג עד סוף הליפורן
כל' וכו' בקלח דפוסים מא"מר סק"י וש"ל דף כו
ורעק"א ז"ל והיינו סוף לפורן שיה לכשר מש"ז סק"ח
וכתב בספר האשכול להראב"ד ז"ל ה' ליטת כשם תשובה לגאון
ז"ל דלחכי נקט בגמרה במלא קט"ג שהוא יותר רחב מקט"ג
שפירושו כדי שיכנס בו קט"ג וילא ממנו כריות ולא בדוחק
דכבר שהוא מדה במדה עם חבירו לא יכנס זה בזה דומיא
למ"ש כדי שיכנס איסר לרחבו עכ"ל :

כא סעיף יוד בהגה ופוקנים לעשות אימרא וכו'
כתב כ"י אפי' טלאי של עור שאין בו
חייב ליטת וכול להניח סביב הנקב ע"ז סק"י עו"ת סק"ג
מ"א סק"כ א"ר סק"כג :

כב שם יש אומרים שכתוך רוחב הכנר אין לו שיעור וכו' שדין רוחב הכנר כדיו האורך וכו' אורך הכנר קרוי מה שמתעטף בו ורחבו היינו קומתו מראשו לרגליו מ"א סקט"ו וכ"מ בטור וכו' וגם דברי הט"ו יש לפרש הכי מש"ו סק"י"א ולכ"ש :

כג שם אין לו שיעור היינו למטה א"ל להרחיק כמלא קש"ג אבל למעלה יש לו שיעור שלא ירחיק ג"א כ"י כשם מהר"י וכ"כ הלבוש וכ"כ האחרונים ובלא"ה הדבר פשוט לדריכת קו"ל כי"א כתר"ה שדין הרוחב כדיו האורך : **כד סעיף י"א** כהנה ועוב שימדוד שיעור קש"ג בלא הגדיל ויהיה תוך ג"ה עם הגדיל והם הגדיל רחב כ"א ויותר יחתוך מקלתו מ"א סק"ו ר"ז אות בא ושאר אחרונים :

כה אם כשפת הכנף כולטין חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי מסתפק המדרכי וסמ"ק אם אלו החוטים נחשכים בכלל הכנר או לאו כיון שאינן כאריג גמור לכן לריך ליוהר שלא יהיה הנקב למעלה מנ' גדולים משפת החוטים שמה הם נחשכים בכלל הכנר וגם יוהר למדוד מלא קש"ג מלבד או החוטים שמה אינן נחשכים מכלל הכנר ואם משך החוטים הוא רחב הרבה יחתוך קלהו מ"א ר"ז יד הקטנה סקכ"ו ונראה דא"ל לחתוך הכל אלא סביב הכנפות והוא פשוט דהרי בעלת כנפים הרבה ג"כ כשר בטלית יד הקטנה וכ"כ אש"א סק"ו ובמת"ה ומנהגינו לחתוך את כל רוחב החוטים היוצאים מסביב הכנפות ולמנות ג"א מן הכנר עלמנו וכן נכון לעשות :

כו כתב בספר בני חיי הגב' אות ב דיש להסתפק בטליתות החשובים שלנו שיש כעין גוון של מאוי כשפת הטלית אם גם זה נכלל בדרכי מרן ז"ל או דילמא כיון דזה מיפה את הכנר נחשב מכלל הכנר וכ' דעל הס' מודרין מלבד זה השפס להחמיר ע"ש ועיין להרב יד אהרן בהג"ט שהשיג עליו שמת"ש מרן היינו אותו אורליו שעושין כשפת הכנר כדי שלא יתקפו חוטי שפת הכנר אבל זה גוון מאוי שעושין

שעושין הוא לנוו שאין עושים אותו כדי שלא יתקפו החוטים וכו' וכן הסכים דיניחם כשיעור גדול כמו שאר טליתות ושכן ראה כמה טליתות של כמה גדולים שלא שינו בין טלית זה שיש לו גוון מאוי לשאר טליתות ע"ש וכן העלה כשו"ת דבר משה חא"ח סי' ואו ובתב שכן המנהג פשוט ימדוד מן הכנף של הטלית ג"א ובכלל גוון מאוי וכמה טליתות יש שהוא הליטת כגוון המאוי עלמו דהניע שם המדידה מנ"א או מלא קש"ג ואין פולה פה ומנפף ובתב שכן תורה מו"א ז' וכן הסכים להלכס מהר"א ששון ז' שם ע"ש וב"כ הדרכ' אות ח כשם הנו' ובמת"כר אות ויון כשם הרב יעב"ץ בס' מו"ק ע"ש וב"כ הרב א"א סק"ט וב"כ הש"ץ דף כט וז"ל אות כט יעוש :

כז סעיף יב יחתוך ראשי החוטים קד' ויתחכם וכו' כלומר לבתחילה יחתוך קודם שיתחכם פן ישנה לחתוך קודם כריכה ט"ו ומש"ו ושאר אחרונים ופשוט דאינו לא על לר יות" עוב יד הקטנה סקכ"א :

כח שם יחתוך וכו' כתב בשל"ה ומ"מ ש יחתוך בסכין משום לא תניף עליהם כרזל ויפסוק אותם כשיניס בו הם ל"כ ויעסקו בחוטים שהם ל"ב ש"וב ועו"ת ומ"א וא"ר ומחב"ר ושאר אחרונים :

כט סעיף יג יוהר לחתוך ראשי החוטים קודם שיכריך שאם כרך אפי' חוליה א' וקשר אפי' קשר א' וכו' ר"ל וקשר אחר הכריכה דכריכה בלא קשר לאו כלום היא וקשר הא' תיבף אחר התחיבה אינו כחשבון כלל ולא מקרי עשיה כלל לא דוקא הכריכה והיינו אם הקשר שעושה אחר הכריכה ט"ו סק"ד וכ"ר המ"א סק"ט וז"ל כעו"ת שכל דבקשר לכד סני ע"ש וכ"כ הא"ר סק"ח ובתב עוד דכעיון נמו סני קשרים שהוא קשר ש"ק וכן מבואר בל"ח דף קח ע"ש וכ"כ במש"ו סק"ו יכ"כ הרב ח"א כלל יא אות יט אכן הרב יד הקטנה סק"ב כתב דמלשון הש"ע משמע דבחוליה א' וקשר א' אפי' אינו כפול ג"כ ילא יא' מדאוריתא ע"ש ובתב עוד שם דאפי' לא עשה קשר העליון

כלל שא אחר שכלן כרך תיכף סמוך לכנף ועשה חוליה א' וקשר אחר החוליה ג"כ כשר מדאורייתא והוא פשוט ע"ש וכ"כ מח"ש סק"ע דהקשר א' הסמוך לכנף אין בו כורך ואין אנו עושין אותו כ"א למלאת מנין חמשה קשרים וא"כ בע"ש עם חשיכה די לו שיעשה כריכה וקשר אחר הכריכה אבל סמוך לכנף א"ל ע"ש וכ"כ במש"ז סק"ד :

ל בתב עור כמש"ז שם וז"ל ומיהו אם עשה כריכות בעניכה כעין שעושין קלת לא כריכה לכד א"כ קשר א' סמוך לכנף ואחר כך כריכה עם עניכה דהיינו שעונב חוט הכריכה ושפיר מתקיים החוליה הוי שפיר עשייה ושפיר יולא מהתורה ובע"ש שאין פכאי די בכך ותו הוי ג"כ תולמ"ה אם נעשה כזה בפיסול עכ"ל :

לא סעיף יד יקח ר' חנניס מלד זה ור' מלד זה וכו' אם אירע שהיו ג' מלד זה וחמש מלד זה כשר מ"ב בשם מהר"ש א"ר סק"ו מח"ש סק"כנ וכ"כ במחכ"ר אות יוד וכ"כ ה"לף אות ל ובשע"ת סק"ט בשם הגו' :

לב מנהג פשוט בינינו לעשות הכריכות כדרך זה שכל כריכה וכריכה מכניסים ראש החוט הארוך בין החוט הארוך ובין שאר החוטים וכו' הכריכות קימים והנה ראיתי להרב פרישה ז"ל שהביא דברי ר"ת בפי' הקשרים וב' וז"ל לדיוק מזה שהעושים הכריכות כדרך זה שתוחב תמיד ראש החוט ומתקן יחד לאו שפיר עושים שהרי לרעת ר"ת הוי קשירה גמורה נמלא שמוקיף ע"ע הקשרים עכ"ל . ואנכי הרואה שמהגו זה נזכר בדברי מהר"א בן חביב ז"ל הביאו מרן ז"ל בב"ד'ס ומ"ש לא עיקר מלותו וכו' שב' וז"ל כי הכריכה הז"ין היו מכניסים תוך הגדיל כמנהגינו היום בכל החליות וכו' ומבואר מדבריו נמי דאין זה בכלל ה' קשרים שעושין ע"ש הילכך אין אחר המנהג כלום מא"מ סק"ו ע"ש :

לג כתב הר"ש שיהיו כל החליות כשזה שזהה נוי לזוית וא"כ באויר א' יעשו הכריכות מרוחקים ז"מז ואח"ך ככל אויר יותר מקורב . מ"א סק"כא ר"ן אות ל וכ"כ הרב יד הקטנה וכ"כ בא"ר סק"ב בשם ל"ח אבל סיים שם שראה

לזוית של רבינו שלמה מולכו שאינם שוים לגמרי ע"ש : **לד** כהנה ואם האריך הלזוית (יותר מ"ב גודלים) יראה ששלישתו יהיה גדיל וכו' דהכי אמרינן בגמרא ונווי תכלת שלוש גדיל וכ' שלישי ענף ופשוט שאינו מעכב כדיעבד . ט"ז סק"טו . וכ"כ כלבוש דאם רוצה יכול לכרוך אפי' רוב החוטין ואם רוצה די לו בחוליה א' ובלבד שיקשור מתחת ע"ש וכ"כ הרב ח"א כלל יא אות ו"ה והרב יד הקטנה סק"ד באורך ע"ש :

לה שם נוסגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות זכו' . ולבוש כתב דיעשה בשני שמונה דהוי ט"ל ע"ש וכ"כ בפרישה בשם מט"מ וכ"כ בשל"ה וכתב דכוון דו' וח' כנגד ים ואח"ך ז"א שהוא נגד ו"ה ואח"ך י"ג כנגמטריה אחר' וזהו ה' אחר' וכ"כ מא"מ ר"ר וא"ר ושאר אחרונים וכ"כ בס' הכוונות לסאר"י ז"ל וז"ל הנה הלזוית לריך לעשותו שלוש גדיל ושני שלישי ענף וכו' והגדיל יעשנו חליות וכל חוליה מג' כריכות ובתחילה יקשור ב' קשרים סמוך לכנף ויכרוך ז' כריכות ויקשור ב' קשרים אחרים ויכרוך ח' כריכות ויקשור ב' קשרים אחרים ויכרוך ז"א כריכות ואח"ך יקשור ב' קשרים אחרים ויכרוך י"ג כריכות ויקשור ב' קשרים אחרים והרי הם ט"ל כריכות כמנין ט"ל אותיות אה"ה דההין בפשוט וכמלוי וכמלוי דמלוי הם כמספר ה' אחר' . וכ"כ פע"ח דף י"ו ועו"ת למהר"י למח ובמלת שימורים למהר"א שפירא ז"ל . וכ"כ הכרבי' אות ט בשם האר"י ז"ל וסוים ז"ל ומ"ש שיעשהו בן היה מנהג הרמ"ב כס כמ"ש בפ"א אבל מנהג העולם שלא לעשות חליות כמ"ש הגמ' בשם ר"י וגם הרמב"ם כתב שם אם רוצה לכרוך בלא מנין חליות עושה וכ"כ באירחות חיים עכ"ל :

לו כתב הר"ר רוד עראמה על הרמב"ם פ"א מה' לזוית דנוהגים לעשות באויר א' שאלל הטלית יו"ד כריכות ואח"ך ה' כריכות ואח"ך וז"ו כריכות ואח"ך ה' כמנין שם הויה כרוך הוא ע"כ . וכ"כ בל"ח הביאו דבריו המ"א וא"ר . וכ"כ מהריק"ש בהנהגותיו . וכ"כ עט"ז בשם כנפי יונה . וכתב הכרבי' שם שרוב העולם נהגו לכרוך כ"ו אך המדקדקים

נהגו לכרוך ט"ל כמ"ש האר"י ז"ל ע"ש וככס"א אות ב כתב
דיש נוקמים דטלית גדול עושיין כו ט"ל כריכות ובט"ק כ"ו
וכ"ה ז"ל נהג ע"ש :

לז שם ונהגו לעשות כסוף כל חוט קשר וכלכוש כתב
שאין נוקמים כן וכן שמעתי דהוי כמוסיף על הקשרים
וכפרט אם הם שוריים לא שכח שיתפרקו מ"א סק"כג .
וכ"ב הא"ר בשם ל"ח וכ"כ ר"ז . אכן כספר הכוונות כתב
שהאר"י ז"ל לא היה מוחה בזה וה"ר"בא הוא היה חפץ
בקשירתם וכ"כ בפע"ח ובעו"ת ובמלת שמורים שם וכ"כ
בכרכ"ו אות ואלו וככס"א אות ג בשם האר"י ז"ל וכ"כ ה"ל"א
אות ל בשם הנו' :

לח כע"ף טו י"א שצריך לרקדק שיתלה הילית לאורך
הטלית וכו' . ולכן כ' לילית התחתונים של
הטלית יהיו תלויים באותו לר שהחוטים שאינם ארוגים שם דהיינו
לרחבו של היש וב' לילית העליונים יקו תלויים על עליונות
הטלית דהיינו לקומתו של היש . ברכ"ו אות זיין בשם מו"ו
הר"י ז"ל ר"ז בש"ע ובכו"י יד אפרים פמ"ג שע"ת שלחן שלמה
מסגרת השלחן אות ז . ואם מגביה לדי הטלית על כהפיו
כנהוג יוהר שיהיה לרדי הטלית שלפניו תלויים בשזה בכדי
שיקו הילית שלפניו גם אז נוטפות על הקרן ואם נחעקמה
לר"ה מחמת הורכה יתחוב אותה באמצע תוך הסגורה
בכדי שתהיה תלויה בשזה ומלאתי כתוב שצריך ליוהר בשעת
העטיפה שיהיו כולם נוטפות על הקרן . מסגרת השלחן שם
ועיין באחרונים שם מ"מ אם אינם נוטפות על הקרן אינם
נפסלות בכך ועכ"פ יוהר בכך מאוד שלא יהיו היליות הלויים
בלכסון על קרן זיית . כ"י מ"א ח"ר ושאר אחרונים גם
הכרכ"ו שם כתב שהעולם אינם נוהרים בזה שלא יהיו היליות
תלויים כלפי הקרקע ונראה דכומכוס עמ"ש בהגמ"י דחור
בו מהר"ש ואמר דהכל נקרא נוטף על הכנף ולא אמצעו
לא שלא יהיה קשור בלכסון בכל קרן זיית ע"ש :

טל שם י"א שאין לתת שום כנר וכו' . ואם תפר ט"ק וכפל
הרכה כמתקן החיטטים אין מוסיף רביון דתפר הוי כנף

וראיה ממ"ש המ"א סי' יוד סק"ד וכן כפל ותפר הטלית
מעיל ככפל וגם אם פחות מקש"ג פסול דמה שכפל ותפר
אין מועיל ופשוט הוא מש' קפ"ו :

סימן יב

א סע"ף א אם נפסקו כל חוטי הכנף וכו' הפסוקים
ביחד וכו' . ע"י כדי שיכול לענוב כל ח'
החוטים המגורדמים . אבל ח"ל כדי שיכול לענוב כל ח'
חוטים יחד דהיינו אף השלמים כמ"ש בכ"ו וכ"כ העו"ת והאר"י
שמן המאור אוח א' אבל המ"א סק"כ כתב מהמרדכי משמע
לצורך שיטאר כדי לעשות עניכה ע"כ ח' מהחוטים שנפסקו
וכל ח' לחודיה דהיינו שאם נפסקו ד' או ה' צריך שיהיה
בכל ח' כדי לעשות ג' או ד' עניכות דהיינו עניכה ע"כ
חוט והוא שיעור גדול מלענוב כל החוטים ביחד וכתב דיש
להחמיר בדבריו שצריך כד"ע ע"כ חוט וחוט ע"ש וכ"כ הרב
יד הקטנה בשמו וכ"כ ר"ז ח"א . אבל הרב מא"מ ח"א
חלק עליו וכתב שדיינו אם להחמיר להצריך כ"ע כל החוטים
ביחד וכמו שפסק מרן ז"ל יעושב :

ב כתב הרב עו"ת סק"ב דנראה מדברי המרדכי דגם אם
נפסקו כל החוטים די לנו אם נשתייר כדי לענוב ד' חוטים
ויש לסמוך ע"ד בשעת הרחק אבל ללא כו לרשות הרכים
אין להקל ע"כ והרב לב"ש לידר בזה ולא זכר מדברי העו"ת
הנו' וסרב ר"ז אות א פסק בפשיטות דדי כד' חטים ע"ש .
אמנם מדברי שאר אחרונים לא משמע כן וטוב להחמיר :
ג כתב הרב דוד עראמה בה' לילית ששיעור כ"ע כדי סיכוב
קש"ג ע"כ ומשמע שם דהיינו אם נפסקו כל החוטים .
אכן הרב ח"א כלל י"א אות ב כתב דלפי שאין לנו כקיאוס
בכדי עניכה נחשוב כד' גודלים ומבואר בדבריו דהיינו אפי'
נפסק חוט א' ע"ש וכ"כ הרב קיזור ש"ע סי' ט' אות יג
בשם הנו' . ועיין להרב מסגרת השלחן שם סק"ד שכתב
דמדברי הפוסקים משמע דלרעת ר"ת שמרן ז"ל חשש לדבריו

שדריך שיסתויר ב' חוטים בשלימות וא"ל בחוט הנפסק לא
כ"ע על חוט א' כמ"ש ר"ז להודיע לדעת ר"ת ואל אכל אם
לא נפסקו לא ב' ראשים אם נסתויר בא' מהם כדי שיאכל
לעשות ענינה קטנה אפי' אינו יכול להכניס תוך הענינה
חוטים אחרים לא אותו החוט לכוונו שבו עושין הענינה
כשר ע"כ וזה כודאוי פחות הרבה מר' גודליס עכ"ל :

ד כתב הטו' סק'ג' בשם הב"י סי' טו דאם יש כ"ע דכשר
כדיעבד מ"מ אם התיר אותה ועשאה כעלית אינו ראוי
לעשות כן רהוי בלכתחילה ע"ש מ"א סי' טו סק'א' ומשמע
דאף בכרי עניבת כולם ביחד מיירו א"ר סק'א' סולת כלולה
סק'ג' ר"ז סי' טו אות ב יד הקטנה סק'זר :

ה ואם ירלה לקשור בחוט שנפסק עוד חוט א' כדי להשלימה
ל"ב גודליס הרשות בידו ויכול לעשותה בכבוד אחר אפי'
לכתחילה משום דהקשורה חשיבה חיבור גמור כאלו הוא
חוט א' טו' סק'ג' מ"א סי' טו סק'א' ח"ר סק'א' יד אהרן
כהג"ה סולת כלולה סק'א' רבינו זלמן סק'ג' וכ"כ במח"כ
אות ב וכתב שכן הסכים הרב מו"ק ע"ש ח"א כלל יא
אות ב יד הקטנה אות זו נחל אשכול על ס' האשכול ועיין
בעיקרי הד"ט בהשמטות :

ו בר"א שהקשירה מועלת לעשות חוט א' כשנקשרו קודם
עשייתו בכבוד או אחר שעשאן אם נפסק ונסתויר בו כ"ע
אז מהני לקשרו (וכ"מ לדעת ר"ת אם נפסק אח"ך ב' חוטים
אחרים חשבינן עתה חוט הקשור ל"ב גודליס) אם נפסק
חוט א' מלר' א' ולא נסתויר כ"ע וקשרו דשרי כיון שזר הב'
שלים ואח"ך נפסק הב' לגמרי כשר כיון שקשר קודם שנפסק
לכ"ש שם וח"א שם בקוב"א אכל אם לאחר שהטיל החוטין
בכבוד נפסק חוט א' מב' ראשין שלו ולא נסתויר בו כ"ע
בענין שהלויית פסולה אין מועיל לה לתקנה ע"י שיקשור
עוד חוט כיון שכבר נפסלה הלויית אין מועיל לה להכשירה
אא"כ עושה מעשה בעיקר עשיית הלויית בכבוד דהיינו שיתיר
הלויית הפסולה מן הכבוד ויקשור את החוט וחזור ויטולה
בכבוד בכשרות הלא"ה לא משום תולמ"ה טו' שם ח"ר שם

סולת כלולה שם ושאר אחרונים הנו' ורלה ככא"הטו ועיין
ישועות יעקב :

ז ואם נפסק חוט א' מהר' חוטי הלויית במקום שתלוים
ה"ל חוט כולו ופסול ואע"פ שכל ב' ראשי החוט הזה
במקום ענף הם שלמים מ"מ הוי כלו ליתקנו שהרי אינם
נאחזים בעלית כ"י בסו' זה וכ"כ במח"כר אות א בשם
סב"י והרבה מהאחרונים ז"ל ש"ך דף כט ע"ג ויד הקטנה
אות פט בשם סב"י :

ח נסתפק הרב מש"ז כמאי דק"ל דחוטין בעינן שזורים וכל
חוט כפול ע"י שזירה אם נפסק מקלת החוט חלו שזירה
הואיל ומקלת הב' קיים ולא נשאר כ"ע אם נתכשר כך והניח
בל"ע ע"ש ועיין להרב כרם שלמה דתמה ע"ד ופסק בפשיטות
דאם לא נסתויר כד"ע מהשזור דפסול דמלתו כך היא בלא
שזירה פסול ועומד ליפסק כפסוק דמי ע"ש ולפי שאנחנו
עושים כל חוט כפול לח' שאחר שזורים אותו כל ר' ביחד
וחוזרים וכופלים אותו ונעשים ח' פשוט דאם נפסק חלו
השזירה דהיינו ר' ונשאר שזור על ר' חוטין דכשר דזה אינו
אלא למלוא מן המוכרח וגם לא נקרא עומד ליפסק ופשוט הוא :

ט שם ולפי מה שאנחנו נוהגים וכו' אם נפסקו ב' ראשים וכו'
ס"ה אם נפסקו ר' מלר' א' כשר לפי דיעה זו לפי
שנסתוירו כל הראשים השניים שיש בהם יותר מב"ע עו"ת
סק"ב עטו' בשם הב"י ואפי' לא נסתויר מהראשים השניים
רק כ"ע כשר מ"א סק'ד ח"א סק'ד ברכ"י אות ה בשם פרי
לדיק מה"מר אות ב רז' אות ב :

יוד אם נפסקו ב' ראשים פסול היינו אם כב' הראשים לא
נסתויר כ"ע ואפי' ע"י לירוף או ודאוי פסול אכל אם
נשאר בשניהם כ"ע ע"י לירוף נסתפק מרן ז"ל בכ"י אם פסול
והביא דבריו הרב מ"א סק'ג' ובלבוש כתב דאזלינן בזה
לחומרא ובעי כ"ע במקום א' בלא לירוף ע"ש וכ"פ הרב
רז' אות ב להחמיר ע"ש וכתב בא"ר סק"ב דמשמע אף שיש
שם ספק אם הם ב' חוטין או א' ואם תמלא לומר א' שמא
מלטופים אפ"ה פסול וכן מוכח בנחלת לבי אכל בתשובת

בית יעקב סי' קו האריך דמלטרפיש אף שידוע שהוא חוט
א' ואין דבריו מוכרחים עכ"ל . וכ"כ בס' בני חיי בהנב'
וכתב אש"א סק"ג דמשמע נמי אף אם נשתייר כ"ע כל חוט
כפני עצמו רק שאין בו כ"ע כל החוטין ובטורף יחד הוא
כ"ע כל החוטין נמי הדיון כן ע"ש ועיין לתדושי רעק"א
אות יב ע"ש :

יא שם היבוא דאפשר טוב לחוש לס' ר"ת וכו' . ומ"מ אף
כמקום שא"א כגון שאין זיוית מזויין לתקן דיש לסמוך
לס' א' מ"מ לא יברך עליהם . ח"א כלל יא אות ב מסגרת
השלחן אות טו :

יב סעיף ג כ"ע לרשי מן סענף וכו' והיבוא דלא אפשר
וכו' מ"מ לא יברך עליהם וגם אסור לזאת
כשבת . מ"א סק"ז א"ר סק"ז רז' אות ואו ח"א כלל יא אות ד
יד הקטנה אות ג' ש"ל דף כט . אמנם הרב פרי לדיק דף פ
חלק על המ"א וכתב שדעת מרן היא לברך עליו וגם מותר
לזאת בה כשבת לר"ה ע"ש וכן הסכים הרב ז"א וכ"פ החו"ד דא
זל ככרכ"י אות ב ע"ש וכן דעת המאמר סק"ד . וכ"כ ה"ל לא
והרב בית עובד בשם ברב"י הגו' . ולענין הלכה כיון דקו"ל
ככל מירי דברכות סב"ל לכן אין לברך עליו אבל לזאת בו
כשבת נראה דכיון דרכים וגדולים הם דסברי דיכול לזאת בו
וכתבו שכן דעת מרן זל הכי נקטינן :

יג שם והיבוא דלא אפשר יש לסמוך על ר"י . ונראה דמכ"ש
דיש לסמוך עליהו בכל ספיקות המבוארים ככאן כגון
אם נסתפק אם מלך א' או מכ' לרדים אם נשאר הנדיל
ש"ס . עו"ת סק"ז וא"ר סק"ז כתב עליו דמש"ע ולבוש לא
משמע הכי ע"ש :

סימן יג

א סעיף א ד' זיויות מעכבים ז'או שכל שאין בה כל
סד' אינה מזיונת כהלכתה והיולא בה בר"ה
כשבת חייב וכו' דהוי משאוי ואין לומר דכטיל לגבי כגד

דחשיבו הם לגביה שדעתו להשלים עליהם . כ"כ בו בשם
התוס' והרמב"ם ולפיז אם נפקדו כל הד' זיויות ולא
נשתייר בהם כ"ע דודאי יעשה אחרים תחתיהם בטלים הם
לגביה ומותר לזאת בהם כשבת . טו' סק"א ודעת הח"ר
סק"א נוטה לאסור וכתב שכ"מ מלבוש ואפילו להט"ז היינו
משום איסור שבת מותר אבל מ"מ משום ביטול מלות זיוית
אסור אם לא כגויבא דמותר משום כבוד הכריות כדלקמן
ע"כ ע"ש . גם הר"ז אחר שהביא דברי הט"ז כתב וז"ל והיינו
אם היא טלית שאינה מחוייבת בזיוית כגון שאולה דאל"כ
הרי אסור להתלבש בטלית שיש בה ד"כ בלא זיוית וכ"כ יד
יוסף סי' שא סק"ו ותו"ש סק"ע :

ב סעיף ב אם היא מזיונת כהלכתה מותר לזאת בה
לר"ה וכו' אפי' כלילה דלאו זמן זיוית הוא
מותר משום דנוי הם בכגד . הרמב"ם פ"ט מה' שבת כ"ז
סי' יח עו"ת אות ד מ"א סק"א . וכנה"ג כתב שקרי"פ כתשו'
אסור והרדב"ז הכריע להקיר ע"ש וכ"כ הכרכ"י ובמהכ"ר בשם
הרדב"ז עת"ס אות ב רז' אות ב תו"ש סי' שא סק"עא :

ג שם אשה היוולדת כשבת בטלית מזיונת חייבת חטאת
מ"א סי' שא סק"ג וכ"כ הא"ר סק"עא ונראה לי דרוקח
טלית גדול שלובשים כב'הכ אבל ע"ק הוי כמלבוש והתוס'
שבת סק"עו תמה עליו דהא מ"מ הלזיוית מקרי משאוי לגביה
ע"ש . גם מרדכי הפ"מג והמח"הש שם נראה דמפרשי דעת
המ"א דלא כהא"ר וכ"כ מסתימות דבריו הר"ז שם אך הרב
לב"ס פי' דבריו המ"א כא"ר גם הרב יד יוסף סק"ה הסכים
כהא"ר ועיין להרב שע"ה פ"ט מה"ש שתמה בעיקר דיונו של
המ"א דלמה חייבת חטאת דהא קו"ל נשים סומכות רשות ע"ש
ועיין עה"ש סי' שא אות יא :

ד אפי' באותם מינים דקויבא דזיונית ליבא בהו לא חיובא
דרכן אפי' מותר לזאת בהם דהא א"א ללבוש את הבגד
זולת הלזיונית והרי הלזיונית ככגד עצמו וכן משמעות הרמב"ם
זל עו"ת סק"ג אשל מפרי אות ב :

ה שם בהג"ה רק שלא יהיה מונח לו על כתיפו וכו' יד

סינו שלא כדרך לבישתו בחול עיין סימן שא מ"א סק"ד ואחרונים :

ו סעיף ג אם נודע לו כשכת כשהוא ככרמליה וכו' ואין חילוק בזה בין טליתות שלהם שהיו להם כמקום מלבוש לטליתות דידן דאינם מלבוש רק עכידו למנוח וכמ"ס מרן ככ" ודלא כהרב זקן אהרן סי' קנר שחילק בדבר ועיין בס' בני חיי וכו' ומ"א סק"ז ברכ"י אות ה :

ז טלית מזוינת כהלכתה מותר ללאת בה בשבת והוא כרובה סביב לוארו לפי שיש שולא דרך כך והוא דרך מלבוש ולא משאוי והואיל שהיא מזוינת כהלכתה אעפ"י שאינו מתעטף בה אין זה מחייב שתחזור להיות משאוי מהר"ן בן מיוגש כשו"ת כ"י ברכ"י סי' שא אות ז :

ח אם הטויל טיית בשבת בשונג כשרים ולית בה משום חולמ"ה אבל אם עשה כמזיר בשבת פסולים אבל בין השמשות של ערב שכת י"ל דהוי ס"ס ואל מ"ש י"ל שתחזק איסורא פרמ"ג במש"ז כס"י יח אות א ועיין להרב ברכת יעקב דפסל ה"ף אם עשאם בשונג ודבריו תמוסין מאור ואכמ"ל ועיין שו"ת זרא סי' ד :

סימן יד

א סעיף א לזית שעשאן גוי פסול וכו' האשה כשרה לעשותה הג"ה ויש מחמירים להלריך אנשים וכו' ולפ"ד אף קטן פסול להטיל לזית בכנר מ"א סק"ג הלכה ברורה סק"ב וכתב המחמ"ם על דברי המ"א והיונו עד שיהיה בן י"ג והביא ב"ש בכירור כמ"ס המ"א עלמנו כס"י טל עכ"ל וכו"כ הרב פמ"ג באש"א סק"ג ע"ד המ"א ע"ש וכו"כ בס' אמרי בינה ח"א סי' ואו ועיין לה"ר סק"ב שכתב דזה דקטן פסול או לא תלוי כב' הטעמים שכתב הלבוש דלעפעס הא' רב' בני ישראל ולא בנות א"כ קטן כשר לעשות לזית אך ע' הכ' דרמיה לתפילין כל שיטנו בקשורס וכו' גם קטן אפילו הניע לחינוך אין לעשות לזית ע"ש :

וב"כ הרב א"א ולענין הלכה כתב האש"א שם דראוי לתקמור בקטן אבל כל שהניע ליג"ש אפילו לא הביא כ"ש מותר אפילו לכתחילה ע"ש וכו"כ כס"י דה"ח אות א וכו"כ בגליון ח"א ע"ש וכו"פ בתשו' כתב סופר סי' א להלכה ולמעשה עי"ש וכתב עוד שם דבדיעבד ה"ף אם עשה קטן שלא הניע ליג"ש לזית כשר עי"ש וכתב הר"ן אות ב דהא דקטן פסול אפילו גדול עו"עג ואומר שיעשה לשם מלות לזית כמו ל"מ ע"ש :

ב שם בהגם ויש מחמירים להלריך אנשים וכו' סינו דוקא הקשירה אבל הטוויה והשזירה מותר אף לכתחלה ע"י נשים וכן מכו"ד בהדוא בהגם"מ וכו"פ הלבוש עו"ת סק"ג ע"ז סק"א ח"ר סק"ג מא"מ סק"ב מעשה רוקח על הרמב"ם פ"א וכו' שכן מנהג העולם ברכ"י אות ג חלקו של ירדיר אות א : **ג** אם עשה ישראל תוליה אחת דהיינו כרובה וקשר וגמרו כותי כשר וכו"ש כשגמרו הישי"א שלא בכוונה וכו"מ בכ"י סי' יא ובס"י זה ח"ר סק"א וכו"כ הרב עו"ת סק"ד ו"ל דאם עשה קשר העליון בכוונה אעפ"י שגשה אח"ך שאר הקשרים והחוליות שלא בכוונה גם בראיבא לזית אחרים יש להכשיר עכ"ל ועוד עיין בסק"ה ע"ש :

ד סעיף ג השוש מחכירו טלית שאינה מזוינת פטור וכו' וכן השוכר דינו כשוש עו"ת סק"ז ח"ר סק"ה דה"ח אות ג :

ה שם פטור מלהטיל בה לזית כל ל' וכו' והרובה לעשות לזית תוך ל' ולכרך עליו הרשיית בידו כמו נשים לקמן סי' יו כ"כ התוס' והפוסקים עו"ת סק"ז מ"א סק"ס ח"ר סק"ה ר"ז אות ה ודבר פשוט הוא דהיינו דוקא להתוס' והר"א ש דרעמייהו אבל להרמב"ם ורש"י ורעמייהו דס"ל דאין נשים יכולות לכרך על מ"ע שה"ג ה"כ הכא לא יכרך וכבר פסק מרן ז"ל בהרמב"ם לקמן כס"י יו ובס"י תקפט ע"ש ומ"מ וכול ללאת בו לר"ה המ"א מר ז"ל עש"ב :

ו שם אבל לאחר ל' יום חייב וכו' ואם הוא שלו ונתנו לאחר במתנה וקור ושאו קייב מיד מדרכנן מ"א סי' יג :

סק"ח ערך השלחן אות ג :
 פ' שם ששה כשהיא מזוויגת מברך עליה וכו' והוא לשרא"ש
 שהביא מרן כבי' ועיין להרש"ל כפ' כל הכשר מ"ש ע"ד
 ומסיק דירא שמים לא ילכש טלית שאינה שלו ואם אין לו טלית
 אחר ילכשו בלא ברכה כי הכרכות אינם מעכבות ע"ש
 והביא דבריו הט"ז סק"ד וה' והסכים עמו וכן הביא דבריו
 הרב עו"ת סק"ח עוד כתב רש"ל שם דא"ל לפי דעת
 המברכים על טלית שאולה היינו הטלית שלובש בעת התפילה
 אבל מי שלובש כדי לעלות לתורה או לירד לפני התיבה
 א"ל לברך עליו ע"ש והביא דבריו העט"ז אות כ והט"ז שם
 ושאר אחרונים שם אכן המ"א סק"ו כתב דבהר"א"ש ריש
 ה' לזית משמע דהעובר לפני התיבה מברך וכ"כ בפסקי
 תוס' מנחות ע"ש וכן פסק בס' א"ר סק"ו ריש לברך בטלית
 שאולה אף לעלות לתורה ושכ"כ בתשו' שער אפרים ושכן
 נהגים ע"ש ועיין עוד לה' ז"ל מע' כ שכתב גם כן בשם
 תורת חסד סי' ג' דהמנהג לברך ואין לערער יעושו וכתב
 שכן ראה לכמה גדולים שמברכים וכיון שכן אין כזה משום
 סב"ל ועוד עיין להרב פני יצחק נר"ו מערכת ט אות קטו
 דבא לזיין כמה וכמה אחרונים הם המברכים לענין זה וסיים
 דמ"מ י"ש יעשה כל טליתו שלא לברך על טלית שאולה
 שלא להכניס עצמו בס' פלונתא רכוותא בכרכה ואם א"א
 בלא"ה עכ"פ יוכל לברך כהסקמת אחרונים כמ"ש הרב לב
 חיים סוף סי' ז' והחש"ל ברך יג' יעושו ועיין בס' ר"ח
 אות כ שכתב דאם קראו לו לס"ת ואינו לובש טלית לא
 יעלה אם לא שלכש טלית ומסתמא כחפזן שעולה הטלית
 היא שאולה דלא יברך והוא מיקל בטורה הליכור שלא ימתינו
 עד שיברך כשמכוין בכרכותיו דלא יבצר שהייה ואיתור עד
 שיברוך הליזית ויברך ומאריך בכרכותיו ע"ש ובש"ע ר"ז
 אות ח לחלק ילא דאם המשאיל יודע שהשואל לובשו לשם
 מלות לזית א"כ אדעתא דהכי השאילו שיברך עליו והוי
 כאלו נתנו לו כמתנה ע"מ להחזיר ולכן מברך עליו השואל
 ברכה מחויבת כשו' היתקם שלו ממ"ש אבל אם אין בדעת

המשאיל שהשואל לובשו לשם מלות לזית רק שהוא סובר
 שאינו לובשו לא מפני כבוד הליכור א"כ אין עליו לומר
 דהוי כאלו נתנו לו כמתנה ע"מ להחזיר ולכן א"ל השואל
 לברך עליה וכו' ע"ש גם בס' שער יוד חילק בזה
 חילוק אחר דהיינו היכא שאין חזירו לבוש בטלית רק שהוא
 מונח אליו וזה שאו ממנו לעבור לפני התיבה או לעלות
 לרובן בוס י"ל דהוי כמו מתנה עמ"ל אבל כשחזירו לבוש
 בו ומחמת שזה לריך לעלות לתורה שאל מחזירו טלית
 להתעטף בו כשיעור זמן הקריאה משום כבוד התורה וזה
 פושט טליתו ונותן לו ומיד אחר הקריאה לריך להחזירו
 לכעלויו כלי שהייה כלל ככה"ג כ"ע מורים שאין כאן הקנאה
 כלל ע"ש ובס' ד"הח כתב דאם שאלו כדי לעלות לתורה
 יכוין כפי' שאינו רוצה לקנותו וא"ל לברך עליו לכ"ע :
ח כתב כנה"ג ועו"ת סק"ח בשם מהר"מ מינץ דטליתות
 שהם הקדש מברכים עליהם ע"ש וכ"כ הא"ר שם דעל
 טליתות של הקדש ולדקא יש לברך עליהם לכ"ע דהוי בטלית
 של שותפים ואפילו כדי לעלות לתורה או לעבור לפי התיבה
 מברך עליה לכ"ע ע"ש וכ"כ סולת כלולה אש"א סק"ו סי'
 ד"הח וכ' בשע"א שם דמ"מ נראה דוקא כשמעטף בו
 ראשו הלא"ה אין לברך וכו' וע"כ מי שקורין לו לעלות יותר
 טוב לשאול טלית מחזירו ולא יברך עליו מליקח טלית
 הקהל שבטלית הקהל נכנס לכלל ספק שמא מחויב לברך
 ואם לוקח טלית הקהל אם רוצה לברך יתכוין שרוצה ללובשו
 לשם מלבוש של לזית ויתעטף בו עטיפת הראש כדרך
 שמתעטף בלבישת שחרית וא"ל לעמוד מעוטף שער ד"א
 רק מעטף ראשו ומיד לובשו כדרכו והולך בזריזות לקרות
 ואם אין רוצה לברך עליו לא יעטף ראשו כלל רק עטיפת
 הגוף לבר עכ"ל ועיין ג"כ בס' שמן המאור שהביא דברי
 הא"ר הנו' וכתב שדבריו נכונים וה"ה כשמעטף להנכה
 ולגלילה ולפתחת הארון ג"כ לריך לברך רק בטלית של
 לדיקא הליזית אינם כחוקת בדוקים ואם יברקס בעת ההיא
 חיבה טרחה דליבורא לכן ראוי ונכון לכל שמש ביהכ שיברוך

תמיד הניחות בכל יום ואז כוכל לומר לאוקמים אחזקתים
עכ"ל :

ט כתב הט"ז סק"ד דהא דמחייב הרא"ש ברכה בטלית שאולם
היינו בטלית המיוחד למזות ליתא כהנהו טליתות של
ב"הכנ רבזה ודאי לא מקני ליה אלא לעשות המזוז ולכרך
עליה אבל במלבוש של ד' כנפות שארס לובש ללאת לדרך
אלא שמטיל בו ליתא משום שיט בו ד"כ השואל מחבירו
מלבוש בזה אין השואל מברך עליו דאין לנו כירור שהשאלה
היא משום מזוז דילמא למלבוש בעלמא השאלה וכו' ע"ש
סולת כלולה סק"ג וכו"כ הר"ז אות ז"יין חיי אדם כלל יא :
יוד סעיף ד מותר ליטול טלית חבירו וכו' דווקא
באקראי בעלמא אבל בקביעות אסור שאל
וקפיד בעל הטלית כ"ס ע"ת סק"ט מ"א סק"ז א"ר
סק"ז סולת כלולה סק"ד רבינו זלמן אות ט חיי אדם
כלל יא אות כב ש"ץ דף לו ע"ד :

יא כתב רש"ל דוקא בב"הכנ אבל להוליאו מבי"הכנ לא דלא
ניחא ליה במה שיוציא את שלו מחזקתו דהיינו סיבא
שהניחו במקום מיוחד ט"ז סק"ו ע"ת סק"ז מ"א סק"ז
א"ר שס סולת כלולה שס רבינו זלמן שס וזל ואפילו
באקראי לא התירו להתעטף אלא במקום שהניחו בעלים
אבל לא יוליאנו מאותו מקום למקום אחר כגון מבי"הכנ
לביחו או מבית לעליה בב"הכנ ואפי' יחזור ויניחנה במקום
שנעלה שס אסור דלא ניחא ליה לאיניש שיטלטלו חפציו
במקום שאין מיוחדים לו ע"כ שערי אפרים שער יוד חיי
אדם ש"ץ שס דרך הקיים אות ה אכן בס' פרי לדיק
ד'פג חולק ע"ז וב' ואפי' אם יחד לו מקום מותר להוליאו
משם כגון להוליאו מבי"הכנ ללבוש בביתו ע"י שיחזירנו אח"ך
למקומו וכתב שכן הוא דעת מרן ורמ"א מדסתמו דבריהם
משמע דמותר בכל גוונא ע"ש והביאו הרב עיקרי הד"ט
סי' ב אות ג :

יב מי שגרר טלית לקהל להתעטף בו ש"ל לפני העמוד
אין רשאי היחיד לפעמים לשאול אותו לעלמו דדעת

הנודר רק לש"ל וכבר אין שלו לומר ניחא ליה לקיומי מזוז
כממוניה פמ"ג באש"ה סי' הר"ד סק"ח והביאו עיקרי
הד"ט סי' לב אות יו :

יג שם ולכרך עליו וכו' משמע מדברי המחבר אפי' בלא
נעילת רשות יכול לכרך אבל מהר"ם רקנ"טו כתב
בתשו' סי' ב דיש אומרים שלא יכרך רק בנעילת רשות וכן
נראה להוכיח מלשון הרא"ש שס ע"ת סק"ז אמנם הא"ר
דחה דבריו ופסק לכרך אפי' בלא נעילת רשות וכן פסק
כהשו' בית יעקב סי' קיר ובמ"א סק"ח מסיק דרשות הוא
לכרך ולא חובה כמו הנשים ע"ש ועיין מ"ש ע"ד המא"מר
אות ה ובס' חלקו של יודיר גס רבינו זלמן פסק כהמ"א
דאם ירצה לכרך הרשות בידו ע"ש ועיין בסו' ד"הס אות ד
שחלק על המ"א וכתב דזה גריע מנשים ואין לכרך ולכן
מי שלוקח טלית חבירו שלא מדעתו אפי' להתפלל בו יכוין
ג"כ שאינו רוצה לקנותו ולא יכרך עליו ע"ש גס הט"ז
סק"ה כתב דאין לכרך על טלית שאולם כ"ש אם נוטל אותו
שלא מדעת חבירו ע"ש ומ"מ סמנא פה כנראה יע"א
לכרך על טלית חבירו אפי' שלא מדעתו אם ירצה להתפלל
בו ובמקום מנהג ליבא סב"ל אכן הר"ח טוב נר"ו דרש
ברבים בשנת סק"ד דהאידנא נהיגי עלמא להקפיד על טליתם
וע"כ אין ליקח טלית מהשמש בלא רשות בעלים ומכ"ש
שאין לכרך עליו זקד וכתב בשע"ת סק"ד דאף מי שנוסג
לכרך על טלית חבירו שלא מדעתו כשלוכשו במקומו אמנם
אם מוליאו חוץ למקומו לפי שבעל הטלית לא הקפיד להניחו
במקום מיוחד לא יכרך עליו :

יד שם וכלכד שיקפל אותה אם מלאה מקופלת וכשכתב
כתב הכנס"ג בסו' זה ובסו' ש"ב בשם הגהת כ" דאסור
ליטול טלית חבירו ביון שאינו יכול לקפלו ואם לא יקפלו
כבר נתבאר דאין להתעטף בו דהוי גזלן אבל הוא עלמו
כתב שאם מקפלו שלא כסדר קיפולו הראשון אף בשבת
מותר ליטול טלית חבירו דאין אדם מקפיד לא אם מניחו
בלתי מקופל מכל וכל אבל אם מקפלו אפי' אם מקפלו

שלא בקדר קיפולו הראשון אינו מקפיד וכ"כ עו"ת וקולת
כלולה בשם הנו' . אכן הרב מ"א סק"ט כתב דבחול שרי
לקפלו שלא בקדר קיפולו הראשון ובשבת אפי' אין מקפלו
שרי ע"ש . וכ"פ רז' אות ט . ועיין להא"ר שהביא דברי
הכנה"ג וכתב שהמ"א מקיל וטוב לומר עכ"ל ע"ש . גם
הרב עיק"הר סי' ב האריך בזה וקיים דסברת הכנ"הג נכונה
ע"ש . וכן נראה עיקר בהכנ"הג ורעימות דלריך שיקפלו
שלא בקדר קיפולו הא' דאלא"ה נכנס בספק ברכה לבעלה
כיון דיש סוכרים דאסור ליקח אותו אם לא יקפלו וכמ"ש
הכנה"ג שם :

טו והא דכתב המ"א דבחול שרי אפי' שלא בקדר קיפולו
הא' . עיין לאש"א שנמנס בזה והרב שמן המאור מישב
ומ"מ טוב להחמיר :

טז שם מותר לטול וכו' שלא מדעתו וכו' . יש להסתפק
אם גם בכית ראוי לטול טלית חבירו כי כבו הביא
אותם המניחים טליתם בכ"הכנ הא בכיתו לא . וראוי גראי
כשבעליו עמו שיטאל לו ואין סומכים על חזקה במקום
דאפשר לברורי בקל וכ"ש אם יודע בו שהוא מקפיד . מש'
סק"ו . שו"ת הרמ"ץ סי' ח :

יז כתב עוד בשו"ת הרמ"ץ שם דלריך שיתכוין הלוקח טלית
של חבירו לקנותו לו במתנה ע"מ להחזיר ונחון להודיע
כזאת להמון העם שיתכוונו להקנות במעמ"ל עש"ב . ונראה
דגם בטלית של הקדש ולדקה סדיון כן :

יח שם בהנהגה וה"ה בתפלין . וגם זה דוקא באקראי בעלמא
ויזהר שיקפלו אם מלאים מקופלים ושלא יזיחם במקום
שמלאם שם כנו' גבי טלית . רז' אות יב ואחרונים שם :

יט שם בהנהגה אכל אסור וכו' . ואפילו באקראי בעלמא
משום דבעל הספרים חושש שמה יקרא בהם סריכה ער
שיקרעו מרוב משמושם ובשביל כך לא נוחא ליה שילמוד
בהם כלום . מ"א סק"ו . רז' אות יג :

ך כתב הט"ז סק"ז ת"ח שהפקירו בידו ספרים מותר ללמוד
בהם ולהעתיק מהם אם אין כוונת בהם כמ"ש רמ"א

בח"מ כפי' רב ס"ב וה"ה בממשכן דחד טעמא הוא ע"ש .
וכתב בסמ"ע דאם המפקיד לרר וחתם הספר בקשר משונה
דגילה דעתו דמקפיד עז' אסור . אבל הש"ך שם חולק וכו'
דשרי והביא דבריהם המ"א סק"ו ורעתו נוטה כהסמ"ע ע"ש .
וכן נראה דעת הא"ר סק"ט . וכ"כ בספר קולת כלולה סק"ה .
ובס' נהר שלום כתב דאף הש"ך מודה דאין מקפיד בהדיא
אסור ע"ש :

כא העולם נוחגים בכ"הכנ כשמואלים סידור תפלה וכוונת
של חבירו שלוקחים בלא דעת בעליו ואין הותר לזה
דמאי שאל סידור מספרים אחרים דדא ודא אסת היא וטלית
כב"הכנ הוא דשרי הא ספרים אף בכ"הכנ סידור ומחזורים
מש' סק"ז :

כב סעיף ה טלית של שותפים חייבת בלתיית וכו' היינו
שחבירו מדולה שילך חבירו והוא בלא
זיאת חייב לעשות בו זיית ואסור בלא זיית אבל שותפין
בבגד שיש בו זיית וא' מקפיד על חבירו שלא ילך אפילו
יש בו כרי חלוקה וככל חלק שיעור טלית אפ"ה אם לובשו
בגולה והמכרך עובר בלא תשא כי חלק הא' שבו ב' זיית
אינן שלו וכ"ש אם אין בו עדיין זיית . מש' סק"ז :

כג טלית של גוי וישראל שותפין בו אינו חייב בלתיית משום
דהפקידו כקות הגוי בלא רשות אם לא שיתן לו כקות
אחר . מ"מ בשעת עשיית המנוה קודם נטילת רשות לא היה
מחוייב ואם נתן לו הגוי רשות שישתמש בכקות ויתן לו
כקות אחר ה"ז כאו מכרו לו ועדיפה משאם ואפילו לא נתן
לו הגוי רשות לא לשמש בכקות לפ"ש והשותפות קיימת
כיון שיודע כטוב יהודי חייב בלתיית . י"ה בשם רמ"ש"א
והכה"ט סק"ו הביא זה בקלר אמין ולכן נתן מקום להרב
דעק"א אל והרב המאיר לארץ לתמוה ואילו היו רואים הדברים
במקומם לא היו מערערין . ועיין להרב יפה ללב ח"א
אות ה . וה"ה בטלית שאיש ואשה שותפים נמי פטור הטלית
מזיית אם לא שנתנה האשה רשות . כ"כ הרב לב חיים
הביאו הרב פני יחזק את קב"א . ועיין להרב יפה ללב

שם בשם המאיר לארץ מ"ש כזה . וכ"כ בספר אמרי בינה
ח"א סימן ט :

סימן טו

א סעיף א מותר להתיר זיויות מטלית זה וליתנס בטלית
אחר וכו' . אפי' מטלית חדש וכ"ש מיטן
שאינו ראוי ללבושו עור לחדש ויקיים בו מנהג . כ"כ
עו"ת סק"א . וכ"כ הרב ברכ"י ושע"ת בשם כמה גדולים
ע"ש . וכ"כ הרב משתף דרכותא :

ב שם אבל שלא להניחם בכגד אחר לא וכו' . דוקא
כשמתיירם שלא ע"מ לעשותם בכגד אחר וגם אינו רוצה
לעשות זיויות אחרות בכגד זה דה"ל כיווי מלוק לזיויות
ולכגד אע"ג דק"ל דזיויות חובת גברא הוא מ"מ אסור להתיר
ממנו שלא לזורך אבל אם רוצה להתיר מן הכגד ולהשליכם
ולעשות בו זיויות אחרות יפות מן הראשונות כ"ל וראי שהוא
מותר דהוי נוי וכתוב זה שי ואנוהו . לבוש . ומ"א . וקיים
דה"ה אם נפקו הראשון אעפ"י שכשרין רשאי להתירן ולעשות
שלמים . וכתב הרב שירי כנה"ג בהנה"ט אות א . וראיתי
פה הזמיר יעף כותבים דאם נמלא הזיויות מקוטע והוא כשר
כפי הדין אעפ"י שרוצה להטיל בו זיויות יותר יפוס טובים
חדשים וארוכים ושלא יהיה שום א' מקוטע אין עושים כן
אם לא שהזיויות היו פסולים לגמרי ואין להם על מה שישמחו
עכ"ל . עו"ת סק"ב . עו"ת סק"ב . וקיים אמנם יתיר הקשרים
והכריכות כדי שלא יבלה את הזיויות שיהיו ראויים לכגד
אחר עכ"ל . א"ר סק"א . וכתב דמכתב הלבוש ולהשליכם
משמע דמותר להפסידם ולא בעינן שיהיו ראויים לכגד אחר
ע"ש . ומט"ז סק"ב משמע כהעו"ת עיין מש"ז . רבינו זלמן
אות ה . יד אהרן הנה"ט אות ג . קולת כלולה אות א .
גם הנאון ח"ד"א ז"ל בכרכ"י אות ב האריך בזה והביא דברי
הרב מהר"י מולכו ומהרמ"ב שמהם ידבר הרב הלבוש
דכיון דכוונתו לקיים מנהג בזיויות נאה לקיים מנהג זה שי

ואנוהו שרי לתתוק הזיויות הראשונים ע"ש . וכן כתב הרב
ח"א כלל יא אות לב וכתב דאם קשה בעיניו הטרחה להתירן
מותר לנתקם ואין בזה משום כל תשחית כיון שאינו עושה
דרך השחתה ע"ש . וכ"כ עיקרי הד"ט סי' ב אות סח דאם
עושה זיויות אחרות באותו כגד מותר אפי' לתתוק לא שאין
ראוי לזורקם משום כבוד . אך הרב ז"ל הפריז על המדה
להתיר אפי' כשעושה הזיויות אינם נאים מן הראשונים מותר
אפי' לחתכם ע"ש . ואין כן דעת רבינו ח"ד"א הנו' בשם
מהר"י מולכו דאם הזיויות חדשים גם ישנים שוו בשיעוריהם
כזוי וכפוזק אז בעינן דהראשונים כלו אז מותר להתירם
ואי לא כלו אסור ע"ש . וכן עיקר . ודלא כהרב מו"ק והרב
פרי עין חיים בש"ת סי' יוד שכתבו דכל שאינו מתירם מן
הכגד להניחם בכגד איבא כיווי מנהג אעפ"י שרוצה להחליטם
מהם ע"ש :

ג מי שנפקו לו ב' או ג' זיויות וזריך לעשות אחרים מ"מ
אם נשאר כשר אפי' אחר אין להתירו מהטלית להשליכו
שגם בזה יש משום בזוי מלוק . אך אם רוצה לעשות זיויות
נאות יותר מותר כז"ל . ברכ"י שם בשם מהר"י מולכו . ז"ל
אות ז בשם הנו' שע"ת סק"ב בשם הנו' :

ד שם מותר להתיר וכו' וליתנס בטלית אחר וכו' . כתב
הרב לב הארץ ואפי' מטלית גדול לטלית קטן . וכתב
הוא ז"ל בח' המאיר לארץ סק"ג שכ"כ בשו"ת בית יאור
ח"ד סי' כט . ואכ"מלך בס' לב חיים הביא דברי הרב ב"י
הנו' וכתב זקו לפי הפשט אבל ער"הם מנינו לרבינו המקו'
ז"ל דמעלה יתירה אשכחא בט"ג יותר ויותר מט"ק וא"כ יש
לחוש להורדה דק"ל דמעלין בקודש ול"מ ויש לחוש לדבריהם
ז"ל יגע עכ"ל . הרב יפה ללב נר"ו בח"א ח"א :

ה עוד כתב הרב הנו' אות ב בשם לב הארץ הנו' דמותר
להתיר זיויות מטלית של אמר וליתנס בטלית של משי . וכתב
עליו ז"ל והך מילתא דפשיטא ליה להרב הנו' מספקא ליה
להרב פמ"ג בח' ח"א סק"ב כמ"ש הרב הנו' בח' המאיר
לארץ סק"ס ע"ע . ואולם לכבי לא כן ידמה דכיון דטלית

של למר הוא נחוייב מה'ת כלי פקפוק כמ'ש מרן סי' ע
א'כ יש לחוש להורדה וכבן אין להתיר ממנו כלי להניחם
בטלית של משי אם הטלית של למר הוא ראוי והגון
ללבושה עכ"ל :

י שם אכל שלא להניחם בכגד אחר לא וכו' . משמע כתו'
הטעם דאסור לכתול מנות טלית זה ולכן אם רוצה לעשות
מהטלית כגד שלא יהיה לה ד'כ שהוא רוצה למכרה לגוי
מותר להתיר הלויות ממנו אף אם אינו מניחם בכגד אחר
כיון שאין הכגד בר חיובה אינו מבטל שום מנה ממנו
בהתרה הלויות . מ"א סק"ב ר"ז אות ה ח"א כלל יא אות לב
וכן הסכים הרב ברכ"י אות יוד עש"ב :

ז אם מוכר הטלית לישראל אחר אסור ליטול הלויות אה"כ
רוצה לקבעו בטלית אחר . עו"ת סק"ב . מ"א סק"ב . יד
אחר . ואם הישראל הלוקח יעשה לויות שרי למוכר להתירם
אע"ב דאין לו טלית אחר שיתלם בו הלויות . עו"ת שם . אמנם
סרבי"י אות ד חלק עליו ופסק דהגם הישראל אחר רוצה
ללבושו ויעשה בו לויות אין להתיר הלויות אה"כ כשיניחם
בטלית אחר ע"ש :

ח יראה לי דהא דמתירין הלויות מבגד לכגד היינו דוקא
כשאין לויות מלווין בעיר הא יש לויות מלווין אין להתיר
לויות מבגד לכגד מאחר דאפשר לקנות כזול כקל לויות
אחרות . מש"י סק"ב :

ט שם ודוקא בטלית של בר חיובה וכו' . משמע אפי' חיובה
דרכן . א"ר סק"ב . א"א סק"ב . וז"ל עו"ת סק"ג ודוקא
בטלית בר חיובה מדנקט סתם בר חיובה משמע אפילו
אינו לא מדרכנן אינו ראוי להתיר ולהניחם בטלית שחייב
מדאורייתא מיהו בטלית שאולה שפטור לגמרי אפשר דמותר
עכ"ל . וכתב עליו הב"ח הטו שדבריו מגומגמין וכמא"מר
כתב שטעות סופר יש בדבריו וז"ל בטלית כ"ד והכוונה דר"ל
דאפילו בטלית שאינו מחויב אלה מדרכנן אסור להתיר הלויות
ממנו ולהניחם כלומר ולהניחם כן בטלית ולא בכגד אחר
כמו שה"ה בטלית שחייב מדאורייתא . ומ"ש עוד העו"ת

מיהא בטלית שאולה ר"ל טלית שאולה דאמרינן לעיל כפי'
יד שפטור להטיל בה לויות ואם הטיל בה כתבו האחרונים
דיכול לכרך (עיין מ"ש לעיל בדיון זה באות ה) כמבואר
שם כזה יכול להתיר הלויות אפי' שלא להניחם בכגד אחר מאחר
שפטור לגמרי אפי' מדרכנן עכ"ל :

יוד **סעיף ב** אינו יכול ליקח הכסף עם הלויות וכו' .
הנה בסעיף זה ובסעיפים שאחריו האריכו
למאור רבותינו האחרונים ז"ל זה אומר בכה וזה אומר בכה
ואנחנו לא נכתוב רק מה שעולה לענין דינא . והוא דבסעיף
זה כתב הלבוש דאפילו יש בכסף זה אמה על אמה נמי
פסול מהאי טעמא והביאו דבריו הרב עו"ת והרב אליה
רבה סק"ד . וכתב בחדושי רעק"א ז"ל רבונות הלבוש הוא
דגם ריש באותו כסף שיעור חיוב לויות דלא יש כזה משום
תולמ"ה כיון שלא היה פסול מקודם שתפרו בכגד אפי"ה
אסור מטעם זה דעל כסף בגדיהם ע"ש . וכ"ד הט"ו סק"ג
כמ"ש דבריו להדיא הרב לב"ש . אמנם דעת הרב מ"א ז"ל
דכסף איירי באין בו שיעור כגד ונפסל הלויות שבו ואעפ"י
שחור ותפרו הוי תולמ"ה אכן אם יש בכסף שיעור כגד
מותר לתפרו בכגד אחר . ועיין בלב"ש ויד אפרים שביאר
דבריו להדיא כן וכ"כ בא"ח סק"ג וכתב שכן נראה דעת
הש"ע שהשמיט חיבות אמה על אמה ע"ש . וכ"פ הר"ז אות ז
וכתב שכן דעת הש"ע ע"ש :

יא **סעיף ג** לויות מלוות כהלכתא שחלקה לב' וכו'
אין בו משום תולמ"ה . דין זה הוא מתשוכת
הרשב"א שהביאו מרן ז"ל כבי' והנה רוב האחרונים ז"ל פירשו
דהכוונה הוא כשמתעטף בכל חלק טלית לבדו ועושה כ'
לויות חדשים גם כ' לויות הראשונים
כשרים ואין בו משום תולמ"ה . הלא הם הלבוש והט"ו והא"ר
והמא"מר סק"ד . אך בר"מ סי' יוד הבין ככוונת הרשב"א
דר"ל שחלקה לב' ורוצה לחזור ולחברו לא מקרי תולמ"ה .
וכ"כ סרבי"י לרעת המ"א ע"ש . ומ"מ לדינא הכל מודים
שאם רוצה להתעטף בכל חלק לבדו ומשלים כ' או ג' לויות

חדשים דשפיר דמי אך באם נחלקה לכ' ורואה לחזור ולחכרה
 כזו איבא פלוגתא בין רבותינו האחרונים זל דלדעת ר"מ
 והמ"א הנ"ל יכול לעשות כן להתיר שום זיונית מהב"א אך הט"ז
 סק"ג פליג עלייהו ופסק דאם רואה לחזור ולתפרס לריך להתיר
 הב' זיונית של חלק א' מהם ואח"ך יתפרס יחד ואח"ך חזור
 ועושה הזיונית מחדש יעש' וכ"כ הרב נחלת לבי הביא
 דבריו הא"ר סק"ח וכתב שכן פסק בש"ת מהר"א ששון
 אך בש"ת מהר"מ מנין דעתו נוטה להתיר לא שסויס שלא
 מלאו לכו לעשות מעשה אלא"כ מחובר קלת ע"ש ועיין
 להרב פרי הארץ סי' כ שהסכים עם הר"מ דיכול לחזור
 ולתפרס מבלי שיתיר שום זיונית וכ"פ המא"מר וכ"כ דעת
 הרב פרי לריך וכן פסק הר"ן אות ט' וכן הסכים הרב חמר
 משה אות ז' וכ"כ דעת הרב מחה"ש ודעת הב"ח בזה אין
 הכרע דיש סוכרים דהב"ח דפליג בנידון שכתוב לקמן באות
 טו גם בנידון זה פליג וס"ל דלריך שיתיר כל הד' זיונית
 שכת' החלקים כ"כ מהפמ"ג באש"א אות ד ומחל"כ ויש
 סוכרים דהב"ח מודם בזה להר"מ דא"ל להתיר שום זיונית
 עיין ביד אפרים מיהו הר' נחפה בכסף סי' א האריך
 בנידון זה ופסק כהט"ז דלריך שיתיר דוקא הב' זיונית שכתלק
 הא' וכתב דגם הב"ח מודה בזה עש"כ הביא דבריו רבינו
 ח'דא כברכ' אות ואו ונראה שמסכים עמו וכ"כ ת"א כלל
 יא סעיף כח וכ"ד הרב נאות דשא וכ"פ בסו' ר"ה אות כ
 וכ"כ ה"ל א בשם הרב ח'דא הנ"ל :

יב ולפ"ד זו דהט"ז ורעמייה אם אין הב' חלקים בכל חלק
 לכדו כדי להתעטף או שנקרע כנף א' בעיגול אזו לריך
 להתיר כל הזיונית מב' החלקים ויחברם ואח"ך יטלם בו
 מחדש כ"כ בסו' ר"ה אות כ ובגליון ח'א שם וכן מתבאר
 מלכ"ש :

יג בד"א כשתתך את הטלית לכ"ח מופרדים או שנקרע
 לכ"ח מופרדים אבל אם לא נפרדו לגמרי לא מחוכרים
 זלו מעט אם יש בחיבור הקוא כרוחב ג' גודלים הרי הם
 כלא מחוכרים לגמרי ולא נחלקו כלל ולכן כשרואה לחזור

ולתפרס א"ל להתיר הזיונית אפי' מן החלק שאין בו שיעור
 טלית אבל אם אין בחבור הקוא רוחב ג' גודלים הרי הם
 חשוכים כנפרדים לגמרי ולכן כשיתפרס לריך להתיר הזיונית
 מהחלק שאין בו שיעור טלית ויחזור ויטילנה לאחר התפירה
 ר"ז :

יד ואפילו אם לא נקרע מהטלית לא ראוה א' שבת תלוי
 הזיונית ויש ברעוה שנחתכה ג' גודלים על ג' גודלים
 מותר לחזור ולתפרה וא"ל להתיר הזיונית מהרעוה ולחזור
 ולהטילה אחר שיתפרנה כ"כ הלבוש ס"ד לפי הסברות שהביא
 מרן בש"ע' וכ"ד המ"א הנז' וכ"כ המא"מר א"ר וכ' שכן
 דעת מרן זל וכ"כ הרב נהר שלום אך לדעת הט"ז והכ"ז
 ורעמייהו הנ"ל מכ"ש דלריך בזה להתיר הזיונית מהרעוה
 שאין בה שיעור טלית ואח"ך יתפרנה ויחזור ויטיל הזיונית
 גם הר"ן אות יא כתב דיש להחמיר בזה היבא דאפשר ע"ש
 וכ"כ הרב חמר משה אות ט' וכן עיקר :

טו אם רואה לתפור כל חלק עם חתיכה אחרת כתב הב"ח
 דפסול אפילו אין בחתיכה האחרת שום זיונית יש בראשונות
 משום תולמ"ה שהרי כשמתחיל לתפור האחרת בקרן אחר
 נתבטל אותו הכנף ואין שם לא ג' כנפות וכשתפר אח"ך
 כולה נעשה בת ד' כנפות ואיבא בראשונות משום תולמ"ה
 ע"ש והביא דבריו הרב עו"ת סק"ה וכתב שדבריו נכונים
 ונראה מדבריו דאם היה בת ג' כנפים ועשה בה כנף אחרת
 כדי שתהא בת ד' ודאי דכשר וליבא משום תולמ"ה וזה פשוט
 והביא דבריהם הרב א"ר סק"ה וכתב דנראה עוד דאם תופר
 מתחילה אמצע הכנף יחד ואח"ך הכנפות מודה הב"ח דכשר
 בכל ענין ע"ש מיהו בעיקר דברי הב"ח השיגו עליו הרב
 ט"ז והמ"א ורעתם להכשיר לעולם הזיונית הראשונים ושכן
 נראה מתשו' הרשב"א סי' ר"ז ע"ש וכן הסכים הרב א"ר
 שם וכתב שכן נראה מתשו' מהר"מ מנין סי' יג ע"ש וכ"כ
 דעת הרב חמר משה ויש להחמיר כס' ב"ח :

טז סעיף ד נקרע הטלית תוך ג' אלכעות סמוך לשפת
 הכנף וכו' ופירש רש"י דחוישין שיסתוו

מחוט התפירה וכו' . ולפי' אם נקרע חוץ לג' אלבעות יכול לתפרו דליכא למיחש להכי דהא סס לאו מקום לזית הוא לבוש ואחרונים . ואפי' תוך ג' ובתוך קש"ג משפת הכנף נמי מותר לתפרו דסס נמי לאו מקום לזית הוא כדלקמן בקוף הסי' אך ק"ק ניחוש שמא יקרע וימשכו הזליות למטה מקש"ג דכשר כדלעיל סי' יא ס'וד ואפשר דלא חישינן כולי האי א"ר סק'ו וכן מתבאר מדברי המ"א סק'ו וסק'ד וכ"כ דעת האש"א סס . ודלא כמשמע מדברי רישה וכ"כ בפשיטות המא'מר סק'ו . וכ"כ רז' אות כב . וכ"כ בסי' ד"ה אות ג : ין סס ורב עמרם פירש דעמא וכו' ואי עכיר ביה לזית לא פטר לטלית וכו' הט"ז סק'ד תמה ע"ד מרן ובתב דלכ"ע כשר להטיל אחר התפירה עש"ב וכ"כ הב"ח . וכ"ד א"ר סק'ג ואנו אין לנו לא דברי מרן ז"ל וכ"כ דעת שאר האחרונים : יח סס ולפי' אם נקרע ונשתייר כ"ש כשר וכו' . וכלבוש מייטוי ז"א דבני שיסאר מחובר ג' אלבעות שלמים . וכתב הא"ר כסס מיוט שכך דברי התו' וסר"א ש ע"ש . והגם דלפי דעה זו יש קולא וחומרא . קולא אם נקרעה רצועה ממוקם הכנף ולמעלה ונשאר מחובר למעלה ג"א אף אם אין ברוחב החתיכה זו ג"א מותר לחזור ולתפרה . וחומרא היינו אם לא נשאר מחובר למעלה ג"א אף אם יהיה רוחב החתיכה ג"א ויותר ריך לתפור הזליות ממנה ולחזור ולהטילו אחר שתופרה כדמשמע מדברי הפו' . והכי מתבאר בדברי הגה"ש והח"מ והמש"ז מ"מ אנו אין לנו לתפוס רק החומרא לכד ובדברי הלבוש . אמנם אם יש גם בחתיכה שיעור לזית א"ל לתפורם אף לדיעה זו אף אם נפסקה לגמרי . לכד מהט"ז שכתב לעיל שמחמיר גם כזה אם נפסקה לגמרי ונקטינן כדבריו ועיין :

יש סעיף ה אם נקרע מנקב שהלזיות תלו בו וכו' . ואם נקרע ותפרו ואח"ך הטיל בו לזית איבא לספוקי וכו' . הט"ז בסק"ה הכין דהיינו שהתחיל הקרע בתוך הנקב ונקרע עד לג' הארץ ונשאר מעט חיבור רק שלא נשאר שיעור גורל משו"ה מכשיר לזית הראשונים דוקא

כמו שתבאר בסי' יא . דאם היה בשעת עשיית הזליות שיעור קש"ג אף שאח"ך נפחת השיעור כשר משא"כ אם נפסלו הזליות ובה עתה להטיל לזית חדשים פסול כיון דרבעת עשיתן ליבא קש"ג . ואם נקרע ונשתייר כ"ש ותפרו ואח"ך הטיל בו לזית כשר לכ"ע זולת רש"י ז"ל . ואם נקרע לגמרי ותפרו איבא לספוקי שמא לא חשיב חבור וע"ז תמה הט"ז דאפילו להרא"ש ולנ"י דאע"ג דתפרו הו"ל כפסוק היינו כשנקרע רצועה באורך הטלית לגמרי אבל זה הו"ל סדק בעלמא ומחובר באורך הטלית מב' זרדים ודאי מהני התפירה . והמ"א מפרש דברי הש"ע שנקרע רצועה לאורך הטלית למטה מן הנקב ולא נשאר גורל דאז כשר דווקא לזית שהיה קודם שנקרע ואם נשתייר כ"ש ותפרו והטיל כשר לכ"ע זולת רש"י דאע"ג דהרא"ש כתב דכפסוק דמי בפחות מג' הא' ס"ל להרבי דמייירי בנקרע לגמרי אבל אם נשתייר כ"ש לא . ואם נקרע כולו ולא נשתייר כלום ותפרו ואח"ך הטיל בזה יש ספק דכיון להרא"ש כפסוק דמי לענין דאין בו לזית ה"ל אפשר דחשוב כפסוק לענין דאינו עולה לשיעור גורל כן ביאר דבריהם הרב לב"ש ז"ל . גם הרב חלקו של יודר ביאר מדעת עלמו כוונת הש"ע כמו שפירש הלב"ש בדעת המ"א . אמנם מדברי הפמ"ג והמקמ"ש נראה שמפרשי בדעת המ"א שכוונת הש"ע כמ"ס הט"ז וכן משמע מדברי השב"ה והמא'מר ושאר אחרונים ז"ל ע"ש . ויש להחמיר :

ך לפ"ד הרב חלקו של יודר והלב"ש בדעת המ"א הנז' מתבאר יובא דאם הטיל הזליות בנקב למעלה מהחתיכה שתרפ והחתיכה אין בה גע"ג בזה יש ספק אם נחשב לשיעור גורל א"ל . אמנם מדברי הט"ז סק'ד משמע מבואר דפשיטה ליה בדעת הש"ע דחתיכה אינה עולה לשיעור קש"ג וכ"כ בפשיטות הרב נה"ש אות ב ע"ש . ועיין לרז' אות יב :

כא כ' הר' נה"ש באמלע אות ב וז"ל ומ"מ נראה דכשהבגד בתולתו נתחבר ליו חתיכה קטנה שאין בה ג' אחשביה בגד כהני וקייב בזליות וקבי דייק לשון ב"י שכתב שחתיכה זו כיון שנפסקה אע"פ שתפרה תו לא חשיבה . משמע דאם

מתחילה נתוסף שם תו לית לן בה ע"ש . אכן מדבריו המ"א
סק"ד נראה דאין חילוק בין אם תפר החתיכה מתחילתו או אחר
שנקרע . וכ"כ מדבריו הר"ז אות יד .

כב סעיף ו התופר חתיכת בגד בכנפי הטלית וכן מה
שנוהגים לתפור סביב הנקב וכו' . אם
הטלית של משי ותופרו בחוט משי לבן יש לחוש לדעת רש"י
אל וכו' אורחה דמלתה נקט שרגילים לעשות טליתות לבנים
וע"כ אין לחוש רק בחוט לבן . אבל של שאר לכעונים מותר .
אף אם הטלית לכובע יש לזוהר ג"כ שלא יתפור בחוט הלכובע
מאותו המין . מ"א סק"ג :

כג שם כהנה וה"ה בכ"מ שתופר בחוט שהוא מן הליטות
דחוישינן וכו' . אבל אם תופר בחוט שלא ממין הליטות
כגון אם הבגד של אמר גפן ותופר בחוט של משי מותר
ואין לבגד שאינו משי חטו מינו . מ"א סק"ו ר"ז קיטור ש"ע
סי' ט אות יז . וכ"ד הרב חלקו של יודר ועיין ח"א :

כד נסתפק באו"ח אם הטלית מלויץ . כהלכתו אי חוישינן
שמה פייש ואין לתפור ממין הליטות או לא עיין שם
שהניח כל"ע . אמנם בשו"ת מהר"י מברוכה סי' קע"א כתב
להדיא דאפילו היבא שיש בו ליטות כבר אסור לתפור בגזרינן
חטו היבא דלית ביה או שמה יתיר הליטות ויעשה ליטות אחר
ויירף זיין חטוים ע"ש . וכ"כ בפשיטות הרב מה"מ אות ה
שכן מכוון מדבריו מרן כ"ו ע"ש . וכ"כ הפמ"ג באש"א
סק"ט ע"ש :

כה כ' הרב נה"ש אמנע אות כ וז"ל דלר"ש טלית שנקרעה
תוך ג' ותפרה בדיעבד נראה דכשר כיון דאין הטעם
לא משום חשש שמא יניח חוט של תפירה וה"ז לא הניח
ע"ש והרב חלקו של יודר כתב כהך דבריו לפרש שמרן אל
מסתפק בזה אם בדיעבד כשר לדעת רש"י . אמנם בסידור
ד"ה אות ג פסק דאף בדיעבד אם תפר ולא שויר מחוט
התפירה והטול שם ליטות אעפ"כ פסולים מחמת גזירה עכ"ל :
כו מה שנוהגים לתפור חתיכות בגד בכנפי הטלית אע"ג דיש
אופרים כמ"ש סק"י וא"מ נוהגים בן משום דרוב

בגדים אפי' חדשים יש תפירה תוך ג' ולרב עמרם כמאן
דפסיק חשיב ולכן נותנים חתיכה של גע"ג שאין בה שום
תפירה . מ"א סק"ד ואפי' החתיכה שהיא שנותנה בכנפות
הטלית ההיא של עור אין בכך כלום שהרי טלית של בגד
וכנפיה של עור חייבת . ר"ז אות יד קיטור ש"ע סי' ט אות
יו והרב פרה"א ח"א ה"ז הקשא על המ"א דבשאר מינים חוץ
מל"פ בעינן שיהיה רוחב החתיכה געג'ט ע"ש . ודבריו
תמוהים וכבר תמה עליו הרב חלקו של יודר ע"ש :

כז להיות כי ראינו כסו' זה חלקו דינים וסברות רבות
וכמ"ש קצת דבריהם באותיותינו ולעיל והיבא דאפשר
לריך אדם להקמיר בכל התמרות ע"כ ראינו להעתיק פה
דברי הגאון ר"ז בסידורו ססידר כל החששות והתמרות שיש
בזה הסו' בסדר נכון וז"ל אם נקרע הטלית מהנקב ממש
שהליטות תלוי בו ולמטה עד שפת הטלית ולא עד ככלל בין
באורך בין ברוחב הטלית ויורה הליטות למטה כשרה וא"ל
לתפור הקרע כל שנשתייר משהו אבל אם נפסק ליטת
הא' ולריך לעשות ליטות אחרת לריך לתפור הקרע בתחילה
ויתפור בחוטי משי ולא בחוטי אמר וכן אם נקרע למעלה
מהנקב שהליטות תלויה בו אפילו קרע ארוך מאוד לאורך
הטלית רק שנשתייר כ"ש שלם כשפת הטלית מלכה לרוחבה
כשרה וא"ל לתפור וכן אם נקרע כמין גס נשתייר כ"ש שלם
מב' שפתי הטלית דהיינו מלכה ומשוליה אבל אם הקרע מפולש
מלכו הא' ועד השפה ועד ככלל בין שנקרע לאורך הטלית
ומתחיל משפת הטלית שמלכו תוך ג"א לשוליה וכן שנקרע
ממטה למעלה ומתחיל משוליה תוך ג"א לשפת הטלית
שמלכה לרוחבה אעפ"י שמקום הליטות שלם נפסלה הליטות
הואיל ואין לה כ"ף שלם כשיעורו שהוא גע"ג והוא שאורך
הקרע יותר מרוחב אלבע ומחלה שהוא רוב שיעור הכנף
וכשו נקרע כולו ואם חוזר ותופיו אינו מועיל להכשיר ליטות
הא' מאחר שנפסלה כבר והתורה אמרה תולמ"ה כפיסול .
אבל להסיר הא' ולחזור ולתלותה או ליטות אחרת יש מכשירים
ויש פוסקים ואומרים שאין תפירה מועלת בקרע מפולש

בלבו א' שכתוך ג' א' שיעור הכנף ויש לחוש לדבריהם במקום
 שאפשר אבל אם הקרע הוא למעלה מג' א' ושוליה הולך
 לאורך הטלית וכן אם הולך משוליה ממטה למעלה ברחוק
 ג' א' משפת הטלית שמלרו ואפילו הוא כמין גס ונפסק
 הכנף לגמרי מהטלית מועלת התפירה לד"ה מאחר שאין
 הקרע בשיעור הכנף עלמו ואם לא נקרע ונפסק הכנף
 לגמרי מהטלית אלא נשאר מחובר כ"ש מלמך למעלה מג'
 אצבעות לשוליה או מחובר בשוליה ברחוב ג' א' מלמך לא
 נפסקה הליצית ויחזור ויתפור הכנף עם הליצית בחוטו משי
 (ולא ידענא מניין האי סברה של חוטו משי למעלה מג' א'
 וזה לא ראינו ולא שמענו האי סברה בשום פוסק לא בכ"ו
 ולא באחרונים ואפשר שזה ב' מילות ט"ס הוא) אבל אם
 נפסק לגמרי ז"ל שנפסק הליצית הא' ויש חולקים ויש אומרים
 שאפי' חיבור משהו אינו מועיל להכשיר הליצית הא' עי'
 שחזור ותופר עד שיהיה מחובר בשיעור רוחב ג' א' ואז
 כשרה אפי' בלי תפירה ויש לחוש לדבריהם במקום שאפשר ע"כ :

בח אם מכיף ליצית מטלית אחרת כאשר כרוכה וקשורה
 ועשויה גדיל ותולה אותה בטלית זו לא מצריכנן ליה
 שיתיר הקשרים ויכרוך ויקשור פ"א דתלייתא לכד חשוכה
 מעשה ואע"פי שאינו כורך וקושר עכשיו : וא"ת היאך יכול
 לתלותה כך כמות שהיא אם לא יתורנה יכול שיכניס ראש
 הכפוף בנקב הכנף ויכניס ראש הענף לתוך הכפל וימשוך
 ותעמוד יפה : כ"כ רבינו ישעיה הא' בס' סם חיים והביאו
 הח"ד ז"ל בש"וב סי' ב' אמנם מהר"ח פלאנו נשג' בכה"ג
 ד"נד והביא דברי רש"י בגמרא דף מא' בר"ה ושון והובא
 ברא"ש ורעיומה ודיוק מנייהו לאסור בכה"ג שמסיר הליצית
 שלם כמו שהוא מטלית זה ומניחו שלם כמו שהוא בטלית
 אחר דדיוק למכעני קשורה וכריכה מחדש בטלית הב' וכחב
 שדכרי רש"י ורעיומה הם היפך דברי רבינו ישעיה סנז' ותמה
 על הגאון ח"ד איך הביא דברי ר"י בלי חולק והאריך עיון
 ע"ש : אך רבינו מהר"ח בתש' הסכים כר' :

סימן טז

א סעיף א שיעור טלית שחייב כליצית שיתכסה בה
 באורך ורוחב ראשו ורוכו של קטן וכו' קיינו
 קטן בן ט' שנים בנונו שאינו לא ארוך ולא גוף : כ"כ
 האחרונים ז"ל ע"ש :

ב מדברי מרן לו מבואר יולא דשיעור הטלית אינו תלוי
 לא בכיסוי דקטן שאם מתכסה בה ראשו ורוכו חייב
 ואז לאו פטור ומ"ש בגמרא והגדול יולא בה עראי אינו
 תנאי להתחייב כליצית כי הכל תלוי בקטן לא משום דקטן
 לאו בר חיובה הוא הילכך תלו הדבר בגדול וכמ"ש הב"י
 בשם מהר"א ומהר"י בן חכים אכן הב"ח ז"ל חולק עז' וכחב
 דתתני בעינין חדא שיעורא דקטן וב' שהגדול אינו כוש ללא
 בו עראי ואם אין בו שיעורא דקטן פטורה אף אם הגדול
 יולא בה אכן אם יולא בה קבע אף שאין בה שיעורה דקטן
 חייבת ע"ש : והסכימו עמו רבים מגדולי האחרונים ז"ל ויש
 מהם שכתבו שכן היא דעת מור"ם ז"ל כהנה כאן ע"ש :
 ומ"מ אינו און לנו אלא דברי מרן ז"ל דכולי שיעורא תלוי
 בקטן וכ"פ הרב נחפה בכסף סי' א' ע"ש :

ג כתב בס' דרך חכמה ששיעור ט"ק הוא ג' רבעי אמה
 באורך וחלי אמה ברוחב ושיעור ט"ג הוא שיכסה ראשו
 ורוכו כעטיפה ויגיע עד החזה : וכ"כ בספרו סולת כלולה
 ז"ל שמעתי בשם גאוני ארץ שיעור ד' כנפות חלי אמה ברוחב
 וג' רבעי אמה באורך ע"ש : אכן בס' פרי הארץ סי' א'
 חלק עליו חדא דאין לשום הפרש בין ט"ק לט"ג ועוד רבמ"ש
 ג' רבעי אמה ליתא אלא שיעורו אמה על אמה עש"כ :
 והביא דבריו הרב יד אהרן כהנ"הט' וכן דעת הרב בני חיי
 סי' עו והרב כ"ד סי' ח דשיעורו אע"א כת' וא' טפחים
 וכן הסכים הרב פרי האדמה ח"א ד"כג ע"א שאין להקל
 כמ"ש הרב דרך חכמה ז"ל אין לפחות מאמה על אמה יעושי :
 והביא בז' הש"ל דף כו והרב ז"ל אף ט' ע"ש : וסיים שם
 הז"ל ז"ל ועיין ג"כ להרב נחפה בכסף דנראה דגם הוא אינו

מנריך יותר אלא אדרבא כתב בתוך דבריו כדף ואו ע"ב
 דשיעור דקטן בן ט' באמה אורך וחמי רוחב ע"ש . והמנהג
 פה כגדלד יעל להלריך אמה ורכיב אורך ונ' רכעי אמה
 רוחב באמה של השוק שהוא לערך מ' גודלים אורך וכ"ד
 גודלים רוחב וכן דרש הר"ח טוב נר"ו וסיים דאף הפוחת
 לא יפחות מל' גודלים אורך וכ"ד רוחב א"ד נר"ו . ולא
 ידעתי מנא ליה זה ועיין להרב בית עובד ז"ל דף כד שהביא
 עוד סברה מחודשת להגאון כמהר"ר שניאור זלמן אשכנזי
 ז"ל בסידורו בתחילת שער הליטית שכ' רוחב טלית קטן לריך
 שיהיה אמה של תורה שהוא רוחב כ"ד גודלים מרווחים
 מאדס בינוני והאורך של אחריו מבית הוואר ולמטס לריך
 להיות ג"כ אמה של תורה מרווחת בכדי שיהיה אמה על"א
 שלם עד תחילת נקב בית הוואר שמלאחריו והאורך שמלפניו
 מסוף נקב בית הוואר עד למטס ז"ל ג"כ אמה של תורה
 ורוחב אמה כמלא כל האורך ב"א לכד מבית הוואר שהוא
 נקב שיש בו חסרון ואינו עולה למדת שיעור טלית וזה
 מקיים המלוא לר"ה ובקטנים שהגיעו לחינוך מכן שש עד
 בן י"ג אפשר להקל ולסמוך ע"כ האומרים דשיעור כגד
 להתחייב בליטית הוא אמ"עא בלבד . וכל השיעור הזה דרוחב
 ואורך הטלית קטן לריך להיות כולו מופשט ומלביש את
 האדם ככל שיעור הנו' כלו כמו שנאמר אשר תכסה בה
 דייקא ולא יתקפל ולא יתקמט כלום משיעור זה דמקום
 הנכפל והנקמט אינו עולם מן המדה ולריך להשניח עז תמיד
 כל הנוהרין לקיים מצות ליטת כל היום וג"כ לריך ליוזר
 שיהיה שיעור זה כריוח עם עורף ברוחב הטלית קטן ולא
 בלמאוס כי זה דבר קשה ליוזר כ"כ כל השיעור כולו ברוחב
 וגם נכון ליוזר להיות ב' לדי הוואר למעלה אלל הוואר
 תכופים זלו ע"י הקשירה בנשיחות או ע"י הקרסים בכדי
 שהחזה יהיה מכוסה כמ"ש בכתיבי האר"י זל יעוש . ומ"ש
 שלא יהיה מקופל עיין להרב באה"ט סק"א בשם חשו' בית
 יעקב שאין דעתו כן . הרב מסגרת השלחן סי' ט אות א
 ועיין להרב בני חיי שדחם דאית הב' מיהו ב' שמ"מ קדון

דין אמת ע"ש . והביאו הרב ש"ל דף כו :

ד כתב הרב ב"ר שם ששמע מי שאומר דאם אין באורך
 הטלית אמה ויש ברחבו יותר או להיפך ע"ד שגלרף יש
 בו אע"א ש"ד ומקמי לירוף וכמדומה לי שהרב נר"ו הסכים
 עמו ול"כ דזה תלוי בפלוגתא דשיעור בית לעניין מוזה
 עיין ב"ור סי' רפו ק"ג יעוש . ועיין נחפה בכסף שם דרחה
 זה דאפשר דכאן כ"ע מורו דלא הוי לירוף יעוש . והכרכ' **ז**
 אל שמהר"קש בחשו' הביא סמך למנהג שנהגו לעשות טליתים
 קטנים וכתב דהאורך והרוחב מלטרפים דאם הוא ארוך
 והרוחב לר מלטרף שאם יש בו שיעור קטן שיתכסה בו ראשו
 ורובו כשר והררכ' בחשו' כתב להיפך שאין מלטרף האורך
 והרוחב ע"ש :

ה כתבנו לעיל שהרב דרך חכמה לחלק ילא בין טלית קטן
 לט"ג דבט"ק די בנ' רכעי אמה אורך וכו' ושיעור ט"ג
 הוא שיכסה ראשו ורובו בעטיפה ויגיע עד החזה ע"ש .
 והרב פרי הארץ תמה ע"ד דמ"ל לשום הפרש בין ט"ק לט"ג .
 גם הכנה"ג בהנה"ט כתב בפשיטות בשם ס' הזכרונות
 דלענין שיעור אין חילוק בין ט"ג לטלית קטן . אכן הרב
 נחפה בכסף סי' יא החזיק במעוז לסברת הרב דרך חכמה
 מדברי הרב נמי שהביאו הב' בסו' ח שכ' דמלוא מן המוכחר
 שיהא כולו מעוטף כמלוא זו וכו' וא"כ יפה כיון הרב דרך
 חכמה דטלית גדול לריך שיכסה ראשו ורובו בעטיפה דהיינו
 ראשו ורובו של גדול ורובו ככולו כמ"מ וה"כ מ"ש הנו' שיקא
 מעוטף כולו ה"ה רובו ע"ש באורך :

ו כתב כי בשם האגור בשם מהר"י מולין שנהגו קלת לעשות
 טלית קטן חתיכה מרובעת ברצועות אכן יש לעשות
 הכתמים רחבים מכאן ומכאן דלא ליתיה אוריה דהאי גיסה
 ודאוי גיסה (ר"ל אוריה דעלמא ואוריה שבין כתף לכתף
 ס"מ) ומכטל ליה ע"כ . וכ"כ המ"א ברוש הסי' בשם מ"מ
 וכ"כ הא"ר בסו' ח סק"א רז אות ב . אכן הרב עם"ש אות
 א כתב וז"ל אין להקפיד שיהיה הכתמים רחבים דלא לית
 אוריה דהאי גיסה . והאי גיסה ויכטל . ליה מהר"ך . ויעב"ך

כשם כתבו ולא כמקראל ע"כ ועיין ח"מ ומח"ס :

סימן יז

א סעיף א אע"ג רכ' ורחיקת אותו סומא חייב כליטת וכו' עיין להרב עה"ש אות ה והרב יפה ללב אות א מ"ש בזה וזל הרב פני יחזק נר"ו מערכת ט אות קכא סומא חייב ללבוש טלית מלווה כהלכתה כרס לא יכרך כיון שהוא מחלוקת הפוסקים וסב"ל כ"כ הרב לב חיים סי' ק זעושב ע"כ ובעירונו פה כגדלד יעא נוחגים המאורי עינים לברך על ליטת ותפילין ובמקום מנהג ליכא סב"ל כידוע :

ב סעיף ג קטן היודע להתעטף אכיו צריך ליקח לו טלית לחנכו פי' ליקח לו טלית בת ר"כ ועיין ריש סי' כד דאין חובה כ"כ לא מלך תיורר והטוב אף כגדול אבל מ"מ אכיו חייב להטיל ליטת בכל כגד שיש בה ר"כ שהקטן מתלבש בו מ"א סק"ג דז' אות ד ושאר אחרונים :

ג כתב בספר לב חיים ח"א ססי' ק"א הכיאו הרב יפה ללב ח"א וזל ולענין הלכה נראה כקטן שהוא כבר שית כבר שבע מקרי הגיע לחינוך לעניין שאכיו מחנכו כליטת וכו' לפי פשטן ש"ד ואולם ע"ד האמת כתב בקיבור של"ה וא"ר דנער קטן היודע לרכר תיכף ילכשו אותו טלית קטן כי בכח זה יוכה כקטנותו לנשמה רמה וכשגבה ושורה עליו רוחא דקודשא ויוכה להכין בדברי תורה ולכל הפחות לא ימתין יותר מלהיות הנער בן ג"ש שילבישו אותו טלית קטן והסי' כי האדם עץ השדה כמו העץ הוא ג"ש ערלים זעוש וב"כ כס' שבע מוסר פל"א כשם המקובלים משנעשה הקטן בן ג"ש יעשה לו תכף טלית קטן ולא ימתין יותר זעוש :

ד שיעור טלית של קטן שהגיע לחינוך כדו שיתעטף ראשו ורובו שלו ומשערים כקטן עלמו שמתעטף בו לפי גורלו ולפי קוטנו ואם יש בו זה השיעור צריך להטיל בו ליטת

ואם אין בו זה השיעור אין מברכין עליו ואין יולאים בו כשכת לברמנית משז' סי' טו סק"א סי' ר"ה אות א :

סימן יח

א סעיף א לולה לאו זמן ליטת הוא דאמעט וכו' להרמב"ם כל מה שלובש לולה וכו' ולהרא"ש כסות המיוחד לולה וכו' וכסות המיוחד ליום או וכו' חייב אפי' לובשו לולה וכו' ואם נפסק מליטת בכסות יום לולה להרמב"ם ח"ל להסיר מעליו ולהרא"ש צריך להסיר מעליו פמ"ג במשז' אות א ע"ש :

ב שאלה אם ליטת מכסות המיוחד ליום ועשה בו ליטת לולה אם רשאי למעבד כן או לאו תשובה יראה דכשר אף אם עשאן לולה ולא הוי תולמ"ה אף דכסות יום לולה פטור להר"מ דוממא לדבר אין מחוסר זמן לכו כיום וזמן ממילא קאתי ולא הוי תולמ"ה ולא דמי לבעלת ג' שאין חייבת כלל ואין ראוי כלל לליטת וכסות בת ר"כ שהיה בו כלאים בשפה שלו ונעשה ליטת ואח"ך חתך הכלאים ממנה זל דהוי תולמ"ה כיון דכשעת עשייתן לא קרינן בה אשר חכמה בה עתה שאין לנו כלאים ואפי' נאמר מהתורה מותר כלאים עתה רק מדרבנן מ"מ מדרבנן הוי תולמ"ה פרמ"ג שם וכ"כ בשו"ת נחלת בנימין סי' יב עש"ב מסגרת השלחן בשם הפמ"ג אות ואו :

ג שם לולה לאו זמן ליטת להרמב"ם כל מה שלובש וכו' ולהרא"ש כסות המיוחד לולה פטור וכו' הנ"ה וסב"ל וכו' היינו לענין ברכה אבל הליטת צריך להטיל בכסות המיוחד ליום ולולה אף אם לובשו לולה וכן יטיל אפילו לכסות המיוחד לולה אם לובשו ביום ואסור ללבוש כסות של לילה ביום בלא ליטת וכן כסות של יום לולה עו"ת סק"כ ח"ר סק"א רבינו זלמן אות ב :

ד שם בהגה ע"כ אין לברך עליו לא כשלוכשו ביום והוא מיוחד ג"כ ליום וכו' ואם כסות מיוחד ליום ולילה ג"כ

אין לברך עליו כ"כ הכ"ח אכל הלכוש כתב וזל ולפוכך לא יברך לא בכסות המיוחד ליום או ליום ולילה ולובשו כיום ע"כ וכ"כ עו"ת סק"ג קולת כלולה אות א רז אות ב :

ה שם בהנה ואחר תפילת ערבית אעפ"י שעדין יום הוא אין לברך עליו כתב הכ"ח בתענית ליכור שלובשים טלית בשעת מנחה כשמגיעים לברכו יסיר הטלית מעליו דכיון שאין לובשים טלית לא לקיים מצות ללבוש כלאו לילה זמן ללבוש הוא אם לא יסירו מעליו מלבד ערב יו"ת שלובשים מבעוד יום לאחר מנחה ואין מסירו מעליהם כלילה לפי שדומים למלאכים עכ"ל והביאו הרב מ"א סק"א רז אות ג ועיין להרב ברכ"י זל שאחר שהביא דברי רבינו ישעיה שכתב דאם יתעטף כלילה עובר בעשה כתב עור זל גם הרב המקובל מהר"י גקטליה כתשו הביאה הרב ב"ד סי' ט כתב שהוא איסור גמור והאריך ע"ש (ומדבריו נראה שאף אם יתעטף מבעוד יום יש להסירו מעליו י"א כמ"כ) והגם שיראה מדברי ש"כ בס"י זה שהיה נשאר בטלית ותפלין אחר שקיעת החמה לפעמים והיה מתפלל ערבית בהם ע"ש יש להחמיר להסירם תכף אחר שקיעת החמה וכ"כ מהר"י בספר הכוונות שרבינו האר"י זל היה נוהג בתכלית שלא להיות מתעטף בטלית ותפלין אחר שקיעת החמה ותיכף היה מסירו מעליו אחר שקיעת החמה והיה חושש מאוד לדבר הזה עכ"ל וכן ראו לזוהר עכ"ל הברכ"י והביאו דבריו האחרונים זל :

ו וכן בטלית גדול אך בטלית קטן כבר כתב הברכ"י לעיל סי' ח אות זיין בשם האר"י זל דראוי לזוהר שלא להסיר הטלית קטן בשום זמן אף בהיותו יבן ושם ביאר קודן של דברים וכתב שיועיל גם לכתל כוחות החילונים וכתב הברכ"י דהכי נהיגי שלמים וכן רבים המושרים אורחותם ע"ש וזל הרב נגיד ומלמד דף יד שאין לובשים טלית גדול כלילה כי הצינית והטלית הוא אור המקיף וכו' הנקרא מרת י"ס אך טלית קטן צריך שיסבב עמו אפי' במטה ולעולם לא יתכטל

אפי' כלילה ע"ש וכ"כ האחרונים זל הגם שיראה מדבריו הרב ב"ד שם בסוף התשו' ראין לעשות כן לא אם הוא לבוש מכיוס ע"ש מ"מ משמעות הפוסקים הנו' אין נראה כן לא ראין לחלק בין אם לובשו כיום בין אם ילבושו כלילה : ו מי ששכח או הזיז ולא נתעטף בטלית כל היום אחר שיתפללו ערבית יתעטף כל"כ שיו"כ הגב' אות ד כשם מהר"י סול"ב סק"ב והיינו אם התפלל הוא ערבית אמרינן דמתעטף כל"כ אבל אם הוא לא התפלל ערבית אע"פ שהזיזו התפללו אמרינן דמתעטף בכרכה אם עדיין הוא יום תפלה לדור אות כר :

ח שם בהנה וכליל יו"ת יתעטף מבע"י ויברך עליו וכו' כתב הברכ"י בס"י תריט וזל וכתב מ"ה חסד לאברהם שהאר"י זל כתב שאע"פ שמתעטף מבע"י לא יברך עליו עכ"ל ועתה אמת אנוד דלשון ס' הכוונות שלפני הוא סתום ואפשר לפרש דלא יברך גם מבע"י ואפשר דלא איירי לא בשמתעטף כלילה אבל מהר"ש ויטל כתב שראה למ"א מהר"ח זל שהיה מתעטף בטלית קודם שתשקע החמה ולכן היה מברך עליו וכיון דמהר"ח זל עביר הכי כבר נודע כל מילי דמר עביר כרב וכן יש לנהוג דעתה כל הקהל מתעטפים מבע"י ואם יאחר עד הלילה ולא יברך אין נכון לפרוש מן הזיכור ותו ראין שום פקפוק לברך כיון דמהר"ח זל היה מברך כאשר העיר העיר בנו מסר"ר שמוא זלטה עכ"ל וכ"כ הש"ל דף שיט ע"ד בשם הנו' וכ"כ הרב זל אות ט והביא דבריהם הרב פני יחזק באורך ע"ש כמע' ט וע' והרב תפלה לדור כתב פה ירושלים ת"ו במדרש הרב החסיד חר"ש ה"י ראיתי אותו שהיה נוהג להתעטף בטלית עם חשיכה ולא היה מברך ע"ש :

ט סעיף ב סדינים וכו' וה"ה כרים ד"מ רבינו זלמן אות ה :

יוד שם סדינים אע"פ שאדם יבן בהם בכורך אין וכו' לכאורה נראה דרין זה לשיטת הרא"ש זל דס"ל רכסות המיוחד ללילה פטור אף כיום אבל לשיטת הרמב"ם חייב

בזוית וכן איתא בהדיא בהג'מ' בשם רבינו שייקו שהטיל
 זיית בסדינו וע'כ יש לתמוה על מרן ז'ל שהול' לפסוק
 לחומרא ואפשר דסמך על המרדכי שכתב דסדינים פטורים
 דלא חייבה תורה רק דרך מלבוש מיהו מדברי התוס' מנחות
 נראה דאין לחלק עו'ת סק'ו מ'א סק'ג' וכ'כ בכיאווי
 הגר'א ז'ל ור' אות ה' ולכן הם הסדינים או הכר של אמר
 יעשה קרן עגולה כדי לפטור מן הזיית לדברי הכל מ'א
 שם הר' שם סולת כלולה סק'ג' וכ'כ בסו' ר'ה' אבל
 בשל פשתן אין להקפיד דו'א דאין עושין לפשתן כלל זיית
 וגם בשאר מינים יש להקל דכמה פוסקים סוברים שהם
 מדרכנן ואיכא בזה ס'ס' אש'א סק'ג' ועיין להרב שמן
 המאור שהאריך ליישב המנהג שנוהגים שלא לעשות זיית
 בסדינים אף של אמר וכתב שיש נגד דעת הרמב"ם המחייב
 בסדינים כמה גדולים דפטרי הלא הם הר'ן ורש'י ור'ת
 והר'א' והרמב"א ז'ל והוי דעת הרמב"ם יחיד לגבייהו ועז'
 פשוט המנהג שלא לעשות זיית בסדינים ולא סקפק ארס
 בדבר עש'ב :

יא עוד נסתפק הפמ"ג שם אם יחד טולת קטן ללילה לבר
 ועשה בו זיית דפטורה או ואח"כ כמלך ויחדו לכסות
 יום או הוי תולמ'ה הואיל ובעת שעשאן היתה פטורה או
 דילמא כיון דלאו מחוסר מעשה לא הוי תולמ'ה והניח בל'ע
 ע'ש' ועיין להרב נאות דשא סו' כב שנשא גם הוא ז'ל בזה
 והאריך בתשו' הרמתה להעלות לדיוקא דיש בזה משום תולמ'ה
 ולריך להתיר הזיית ולחזור ולקושרם ע'ש' :

יב כסות יום שיחדו להיות כסות לילה והיה כך איוה זמן
 ואח"ך חזר ויחדו להיות כסות יום כשר ואין בזה משום
 תולמ'ה נאות דשא סו' סד :

יג ואם נקרע זה הכסות שהיה מיוחד ליום ויחדו ללילה
 ונקרע לכ' ותפרו בזמן שהיה מיוחד ללילה ואח"ך יחדו
 ליום אזי צריך להתיר כל סד' זיית ולחזור ולקושרם בין
 אם יש ככל חלק זיית בין אם לא יש שם סו' סה ע'ש'
 טעמו :

יד נסתפק הרב ח'מ' בכסות אשה אם מתכסה בה איש
 כתב דלכאורה זה תלוי בפלוגתא להרמב"ם והר"א
 דלהרמב"ם חייבת ולהר"א פטורה וכו' ושוב כביא דברי
 התוס' דמנחות דף מ בשם ספרי ז'ל כיחוד בטלו חכמים
 את כסות של אשה מן הזיית ולא חייבו לא שבעלה מכסה
 בה ע'כ וע'ש מה שזרר בזה והביאו הפמ"ג באש'א סק'ג'
 ועיין להרב יפה ללב נר'י אות ג אחר שהביא דברי הרב
 ח'מ' כתב ז'ל ובשאיני לעלמי נראה דזה ס"ל כדיון טולת
 שאולה שכתב לעיל סו' יד סעיף ג השוש מחבירו טולת
 שאינה מלוות פטור וכו' א"כ הס"כ האיש המתכסה בכסות
 המיוחדת לאשה כיון שהוא לפרקים כפעם בפעם היינו שוש
 ופטור מלהטיל בה זיית כן נראה לו עיקר ופשוט ועוד
 כתב משם הרב דברי מנחם סו' ט שכתב משם מהר"א נחום
 דכסות המיוחדת לאשה ולכשו איש פטורה מזיית דדמיא
 לכסות של מתים :

טו סעיף ג משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה וכו' .
 והוא שיעור א' עם זמן הפילין שכתב בסו' ל
 זמן הנחתן משיראה את חבירו הרגיל עמו קלת ויכירו
 דאידי ואידי קד שיעורה כ'י בסו' נח' וכר"ב' שם ושאר
 אחרונים :

טז כתב באש'א סו' נח סק'ב דלכאורה השיעור הוא מעש'ש
 עד זמן שיראה את חבירו יהיה וא"ו מינוטין ועדיין אין
 זה ברור ע'ש' :

יז שם בהנהגה אם לכשו מע'הש ואילך יא' דמכרך עליו וכו'
 וה'ה בערב עד לאת הבוככים מ'א סק'ד' סולת כלולה
 סק'ד' והיינו אם לא התפלל ערבית אבל אם התפלל ערבית
 אע"פי שעדין יום אין לברך עליו כמש"ל אות ז' רבינו זלמן
 אות ח ח'יא' כלל יא' אות ג אש'א סק'ד' סו' ר'ה'ס :

יח ויש להחמיר לכתחילה שלא לברך על הזיית עד שיכיר
 בין תכלת ללבן אף שלכשו כבר לכוש וא"ר סק'ה' :

א סעיף א זליית חובת גברא ולא חובת מנא וכו' אין זה סותר למ'ש רמ"א בהנה סי' יו דאינו חובת גברא דהתם בא למעט שאינו מחויב ליקח לעצמו טליית בת ר' כנסות כמ'ש בסו' כד' טו סק"א מ"א סי' יו סק"ב :

ב סעיף ב עשה טליית ללורך תכריכין אע"פי שלובשו פעמים בחייו פטור עיין לב"י שכ' דפטור לכ"ע ואפי' להרמב"ם דמחויב כסות לילה כיום שאני הכא כיון דתקיב על כסותך משמע דוקא כסות המיוחד לאדם חי אבל זה לא מקרי כסות כלל ע"כ אמנם העו"ת והמ"א סק"ב חלקו עליו וכתבו דלהרמב"ם חייב ע"ש וכ"כ בהגהות הגר"א שכן משמע נמי בכ"י וכן משמע מגמרא ע"ש וכ"כ הרב חיי אדם כלל יא אות ד' ומאחר שלא נתברר לנו הלכה כדברי מי לכן יטיל בה זליית אבל לא יכרך עליה א"ר סק"א ר"ז אות ב :

ג מוכרי כסות מותרים ללבוש טליית שאינה מזוינת כיון שאין בוונתם להנאת לבישה לא כדי להראות ללוקחים מדת הטליית אבל אסור ללבוש טליית שאינה מזוינת כדי להעביר את המכס שאין נוטלים מכס מן המלבושים שהרי נהנה הוא בזאת הלבישה ומתכוון הוא שיעז' אין נוטלים ממנו מכס מ"א שם רכינו ולמן אות ב חיי אדם כלל יא אות ב :

סימן כ

א סעיף א הלוקח טליית מזוינת מישראל או מתגר כותי כשר וכו' שי' אפילו אם הוא אינו תגר למכור טלייתות לא הוא תגר לשאר סחורות נאמן ב'י כשם ל' עו"ת סק"ב טו סק"א מ"א א"ר סק"ב ר"ז אות ב ושאר אחרונים : **ב** שם טליית מזוינת וכו' כתב הדרישה דה"ס זליית בלא טליית נמי בשר ליקח מהתגר ע"ש אך הטו' סק"א אסר ליקח

מתגר גוי אם כל סחורתו כלינית אך אם סוחר בכגדיום מותר והתיר ליקח ממנו שאינו תגר באקראי בעלמא והמ"א סק"א אסר בתרומתו כיון תגר בין שאינו תגר וכ"פ ר"ז אות ב וכ"כ דעת המאמר סק"א וכ"כ סולת כלולה ע"ש וכ"ד הרב חמד משה וכ"ד הרב נה"ש והא"ר סק"א הסכים להתיר ליקח מהתגר כפסק הדרישה ע"ש וכ"כ דעת הרב ישועות יעקב אך הרב ערה"ש אות א הביא בשם הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה שכתב לחסור בתרומתו ע"ש וכן עיקר :

ג שם בהנה ואומר שלקחה מישראל נאמן עיין להא"ר סק"ב שהבין דלריך שיאמר שקנאה מישראל נאמן ותיבת נאמן קאי על ישראל ע"ש שהניח בל"ע אמנם באש"א כ' דמלבוש לא משמע בן מדהשמיט תיבת כשר ע"ש וכ"כ מר"ז וחיי אדם : **ד** אם מלא טליית מזוינת בשוק כשר עו"ת א"ר ופשוט הוא מ"ש' סק"א ברכ"י אות ד

ה המולא חוטי זליית בשוק אם הם שזורים ומופסקים לר' חוטים יש מכשירים שבודאי לשם זליית נעשו ויש פוסקים עיין לב"י והב"ח ועו"ת בסו' זה והמ"א בסו' יא סק"א ועיין ברכ"י ועה"ש בסו' זה ע"ש ויש להחמיר :

ו השולח זליית לחכירו ביד גוי לריך שיחתמו חותם בתוך חותם וע"ד שנתבאר ב"ד סי' קיח לפי שיש לחוש שמא יחליף הגוי בחוטין אחרים שלא נעוו לשמן כד"א כשהוא בענין שיהנה הגוי בחליפין אבל אם לא יהיה לו הנאה כלל בחליפין אין חוששים שמא יחליף הגוי כדי להכשיל את ישראל וכ"ז ששולח חוטין שאינן שזורים או אפילו הם שזורים אלא שאינם מופסקים לר' חוטים ארוכים רק עדין הם חוט א' לריך אבל אם הם שזורים ומופסקים לר' חוטין ארוכים אין לחוש שיחליף אותם הגוי שבודאי אין לו חוטים אחרים כיוצא בהם לפי שאין עושים חוטין ע"ד זה לא לשם זליית מ"א סק"א ר"ז אות ג' ולפי מש"ל באות הקודם ריש להחמיר כמולא אף אם הם שזורים ומופסקים נראה דה"ס כחן יש להחמיר וכע"כ חותמות וכ"כ בסו' ד"ה חכ בשם הפמ"ג :

ז שם אבל אם לקח מנוי שאינו תגר פסולה ונראה דהין

ככלל זה הטליות שנוכחים ידוע שהכרו לא יעשה ליות
כבנר שהעיקר הוא הטליות חיו אדם כלל יא אות מב :

ח סעיף ב אין מוכרים טליות מליות לגו וכו' כתב
הב"ח דמותר למכור לתגר ע"ש הכיאו הרב
עו"ת אמנם הרב ש"וב והרב מ"א וה"ר יהוד אפרן והרב
מא"מר אות ב והרב חלקו של יריד והרב נהר שלום ורכינו
ולמן כולס באחד ס"ל ראין למכור אפילו לגו תגר ע"ש
וכ"כ הרב מעשה רוקח שיש להחמיר וכ"כ הק"דא זל בס'
כרכ' אך בקפרו ש"וב כתב דרכינו ישעיה כתב כהב"ח ור"ך
לרחוק גם בדברי רש"י והרמ"ה כן ע"ש :

ט שם אין מוכרים טליות מליות לגו אבל להחמיר הטליות
אף שנקבו הטליות שהיה בהם טליות קימים מותר למוכרו
כו' ואחרונים :

סימן כא

א סעיף א חוטי ליות שנפסקו וכו' וה"ה מקורם
שעשאו כבנר דהזמנה לאו מילתא היא
עו"ת סק"א ואפילו שאין לנהוג במנהג כיוון מאחר שהם
קובים ושורים לשם ליות שעת סק"א ומכ"ש אם עשה
ליות בטליות חדש אף אם עדיין לא לבשו כלל מ"מ יש
להחמיר שלא להשתמש בו יפה ללב אות א כשם לב הארץ :
ב שם יכול לזורקן לאשפה וכו' זהו מדינא אבל לפי
מ"ש בסמוך בס"כ טליות של מלוא אדם כודל מהם
וכו' כ"ש שיש לזוהר בטליות שלא לזורקם לאשפה כרכ'
אות א ובתבו האחרונים כשם מהר"ל דיניח הטליות בס' לכו'
הואיל ואתעביד בהו מלוא חדא יעשה בהו מלוא אחריתי :
ג שם אבל כל זמן שהם קבועים בטליות אסור להשתמש
בהם וכו' משמע אפי' אינו מלובש בטליות וכ"כ הב"ח
להחמיר כיון שעומד ללאת בו ידי חובת מלוא ולפי' שופר
גם לאחר שנעשה בו המלוא אין נוהגים בו כיוון עו"ת
סק"ב א"ר סק"א :

ד שם אסור להשתמש בהם וכו' אבל מותר להשתמש
בטליות כשהחמיר הטליות כמו דמותר למוכרו לגו וכלכד
שלא יהיה תשמיש מגונה ומכ"ש דמותר לעשות ממנו כנר
אחר בלא ד' כנפות וכ"מ מפוסקים א"ר שם ועיין להרב
עו"ת שכתב דמותר להשתמש אפי' בעור הטליות בו תשמיש
שאינו מגונה ולא אסור להשתמש לא בטליות עלמו אבל לא
בטליות ע"ש ועמ"ש עליו הא"ר שם ומדברי הברכו לעיל
סי' טו אות ד נראה שמסכים כהעו"ת וכ"כ הרב יפה ללב
אות ד ע"ש והרב אש"א סק"א לחלק יא טליות של תפילה
המיוחד לכך חמיר הטליות כמו הטליות אבל טליות קטן
לבוש פשיטא דשרי לכל תשמיש באינו מגונה דהא לבוש
הדיוט הוא ע"ש :

ה סעיף ב טליות של מלוא שכלו אדם כודל עלמו
מהם ואינו רוצה לקנח עלמו בהם וכו' כן
הנפקה במקלת ספרים והיא נוסחה עיקרית ואמתית ר"ל
דהוא מנהג טוב וסלסול שנהגו ולאו מעיקר דיון כרכ'
אות ב ועיין מא"מר ושאר אחרונים :

ו טליות שנפסקו ליותו לא יעשה אותן מכנסים ותשמיש
מגונה אסור ואפי' בטליות קטן פרמ"ג באש"א סק"א :

ז סעיף ג מותר ליכנס בטליות לביה"כ כתב הט"ז דרוקא
כבנר שעשאו למלבוש אבל בטליות של מלוא
שלנו שאין רק להתפלל בהם אין נכון שיכנס בהם וכן הסולך
לפנות כ"וב לר"ך לפשוט הקיטול כיון שאינו מיוחד רק להתפלל
ע"כ והביאו דבריו הרב א"ר ור"ז והמחמ"ש וכ"כ בקידור
ד"הח באות ה וכתב חס"ל הביאו הרב יפה ללב נר"ו
דאפילו בטליות קטן כשיכנס לביה"כ יכנס הטליות שלא יסו
כגלו ע"ש וכ"כ מדברי הט"ז שם שכתב וזל אבל הטליות
קטן שלוכשים תחת הכנר שאנחנו נוהגים בו כוס וראי מותר
ליכנס ללרכיו כיון שהוא מכוסה ע"כ וכ"כ המש"ז וזל משמע
למעלה מכבריו לא ואין נוהגים כן ע"כ :

ח שם בהנהגה וכ"ש לשכב בהם וכו' שנהגו שלא לשכב בטליות
וכו' והא"ר זל כתב שראוי לזוהר שלא להסיר מעליו

סע"ק בשום זמן אף בחיותו יאן ע"ש הביאו דבריו הנאון
חידא אל ושאר אחרונים . וכמ"ש לעיל סי' יח אות ד ע"ש :
ו כתב של"ה מס' תולין וזל ונראה בעיני שאף הנוהרים
שלא לשכב בטלית זהו בטלית של מלכה שמתעטף בו
דוקא כשעת תפילה . אבל לא כמלכוש שהוא לובש ויש בו
טלית ואף את"ל שאף כזה נוהגים שלא לשכב נראה דזהו
דוקא שינת הלילה דהדרך לחלוץ מלבושיו ואם אינו חילץ אותו
נראה ככוזו . אבל לא כשינת היום ע"כ :

יוד שם בהנהגה שלא ליתנו לכובס נכרי וכו' . כתב בי' על
וזה ולא ראינו ולא שמענו מי שהקפיד בזה מעולם
ע"כ . גם הלבוש השמיט זה וכתב הא"ר דסב"ל דמ"ש רמ"א
דנוהגים לשכב בהם ה"ה דנוהגים ליתנו לכובס נכרי לכנס
וכ"מ מל"ח דף קיב . מיהו השכנה"ג כתב וזל בומנינו
מקפידים על כובס נכרים ע"כ :

יא סעיף ד יש לזהר כשאדם לובש טלית שלא יגורר
טליותיו . השכנה"ג הקשה מההיא דר"י רז"י
ההו' אזלו כבו קברו וכו' א"ל דלוייה שלא יאמרו וכו' וה"ה
זכר בסי' כג משמע דוקא משום לועג לרש א"ל דלויים
הל"ה אין איסור בגרורם וחילק בין גורר על האכנים לגורר
על הקרקע עוד תירץ דשמה האגור לא אסר אלא בהולך
בטליותו בגררין . אבל אם יושב במקום א' לא ע"ש ועיין
להמא"מר בסק"ד שדחה כל תירוטיו וקוא זל כתב ראפטר לא
קאמרינן לא כמגרר טליותיו ככוונה דרך שררה וגאווה .
ועיין עוד להרב מ"א סק"ג מה שחילק בזה והרב יד אהרן
חילק בין טלית גדול לטלית קטן ע"ש . ועיין להרב מלות
שמורים וכשאר אחרונים מ"ש בזה ונכון להחמיר במה דאפשר :

סימן כב

א סעיף א קנה טלית ועשה בו טלית מברך שהחיינו
וכו' . כתב הרב מקור חכמה אל אפי' אם
הטלית שקנה הוא יאן ועשה בו טלית מברך שהחיינו מפני

שהוא שמחה לו וסכי מבוחר מדבריו מרן אל לקמן סי' רנב
סעי' ג כדון קנה כלים חדשים שכ"כ ולא דוקא חדשים
דה"ה ישנים אם הם חדשים לו שלא היו אלו שלו מעולם
שמברך שהחיינו יעו"ש . יפה ללב אות-א וכ"כ בס' רז"ח
אות א :

ב אמנם בטלית יאן שכבר קנה וכירך עליו שהחיינו שקנאו
ואת"ך עשה בו טלית אינו מברך שהחיינו פ"א כשכיל
הטלית שנחמד בו . כ"כ הלבוש . והב"ח כתב לדעת הרמב"ם
והטור דאף בטלית יאן כיון דעל עשיית טלית מברך וכן
הסכים הא"י . אכן הרב תפילה לרור דף יד כתב דמדבריו
הש"ע משמע שלא לברך וכ"מ מלכוש ע"ש . וכ"כ הנאון
חידא אל במח"כר . וכ"כ הר' יש"ל ח"א בשם הרב המאיר לארץ :
ג דעת הט"ז ועו"ת לפסוק כהרמב"ם לברך אף בתפילין
וסיים הט"ז וזל ומ"מ בין בטלית בין בתפילין יש לברך
כפ"א שלובש שהחיינו כמ"ש רמ"א בי"ד סי' כח לענין כיוסו
הדס ומיניה לבל מלות שאדם עושה כפ"א מברך שהחיינו
עכ"ל . משמע לב"ע מורים בזה שמברך כפ"א שמתחנך
בה וכן דעת הא"ר סק"א . אמנם מדבריו הש"ך והפר"ח
בי"ד סי' כח לא משמע כן ע"ש . וזל הנאון חידא אל
כמחבר"ד סק"ב לדעת מרן נראה שאין לברך כשמניח תפילין
חדשים וכן המנהג . ועיין להרב יפה ללב כמ"א שאריך
בזה וסיים רבפ"א כשמניח תפילין יש לברך שהחיינו ושכן
עביר עיבדא כנפשים כפני מו"א אל ע"ש . וכ"כ מדבריו
מו"א אל ברו"ח ע"ש . והמנהג פה כנדאר יעא שלא לברך
שהחיינו על התפילין אף כפ"א כשמתחנך . ומ"מ מי שמתחמיר
ע"ע ללבוש בגד חדש או לאכול פר"ח ומברך שהחיינו בעת
שמתחנך ללבוש תפילין וכפרט אם הוא כיום שנכנס לבר
מלוא שעיטמו של יום גורם תעב"ט שבוש יולא ידי כל הדיעות
וכמ"ש הרב רז"ח שם :

ד שם בהנהגה ואם לא כירך כשעת עשייה מברך כשעת
עיוטוף א' וכו' העו"ת סק"ב כתב וזל פי' שהחיינו תחילה
ואת"ך להתעטף ע"כ וכ"כ הרב מקור חכמה . אכן דעת

סא"ר דמברך תחילת להפעטק ואח"ך מברך שהחיינו וכן
הסכים הגאון ח"דא זל בכרכו ובמחכ"ר אות ג וזל לרעת
מרן מברך להפעטק ואח"ך מברך שהחיינו ע"ד שאנחנו
נוהגים באכילת פר"ח דמברכינן ברכת הסרי ואח"ך ברכת
שהחיינו ע"ש וכן הסכים הרב חס"ל והרב כרס שלמה והרב
ז"ל נר"ו ושאר אחרונים וכן עיקר וכן נוהגים :

ה שם בשעת עיטוף ח' וכו' כתב האש"א ז"ל יראה ללאו
דוקא עיין רכ"ה כלבוש ע"כ ר"ל דשם כסוי רכה כתב
הלבוש גבי הרוחה פרי חדש דאם לא בירך בראיה או באכילה
ח' יכול לברך בשניה או אימתי שזכור דהא עדיין לא ילא
ידי חובתו שחלה עליו ע"ש וא"כ ה"ה נמי הכא דאם לא
בירך בשעת עיטוף ח' יכול לברך אח"ך אמנם הר' שירי
כנה"ג ומ"א שם סק"ט חלקו עז וכתבו שאינו מברך בראיה
שניה וה"ה אם לא בירך בשעת אכילה ע"ש בשם הרדב"ז
וכ"כ הרב שולת כלולה והרב חיי אדם ושאר אחרונים שם ע"ש
א"כ ה"ה נמי הכא אם לא בירך בשעת עיטוף ח' שוב
אינו מברך :

ו כתב מור"ם בסנה לקמן סי' רב המנהג לומר למי שלובש
כגר חדש חבלה ותחרש ו"א שאין לומר כן על בגדים
הנעשים מעורות כתב הרב יפה ללב שם עז וזל וכ"ש על
תפילין שאין כבוד למזוה ונראה דאפי' על טלית חדש וכדומה
מדבר מזוה אין לומר כך משום כבוד המזוה שמלפני לראות
כבלע את הקודש ע"כ :

סימן כג

א סעיף א מותר ליכנס לביהק וכו' אבל לנו שאין
מכוונים לא למזוה אסור אבל אם הם מכוסים
וכו' כתב הפמ"ג באש"א סק"כ דבטלית גדול המיוחד לתפילה
אף בלילות מכוסים ג"כ אסור משום לרע"ל עיין ב"ו ע"כ
ודבריו תמוהין דלא יאה זה חמור מתפילין דפסק מרן בסו'
מה דאם הם מכוסים מותר ליכנס וגם מדברי הב"ז אדרבא

משמע דמותר ליכנס בט"ג שהלילות מכוסים וכבר תמה
עליו כוח הרב ז"ל נר"ו אות כ ע"ש :

ב שם שלא יהיו נגררין על הקברות וכו' וה"ה שלא יהיו
נגררין על הארץ נמי תוך ד"א אסור ולא דוקא על
הקברים אש"א שם :

ג סעיף ג הכנס תוך ד"א של מת וכו' משמע כבי'
דכב"הק נמי מותר חוץ לד"א של מת וכ"כ

הב"ח סי' מה וע"א והא דנקטו במת רבואת קמ"ל דאף
בגלוי נמי מותר חוץ לד"א כ"כ עו"ת ונחלת נבי ושכנה"ג
וכ"ד המא"מר אבל הט"ז לקמן סי' מה כתב דכ"הק אפי'
חוץ לד"א אסור משום גדר וסייג שמא יתקרב לד"א של
קבר ע"ש ועיין להרב נה"ש שחלק עליו וכתב שיהא
חומרא יתירה דא"כ אפילו קרקע מיל שסוקלה לכ"הק כיון
שנכנס לתוכו יהיה אסור אע"ג שרחוק כמה מהקבר וזה
דבר רחוק ולחלק ילא רכל שנכנס לתוך כ"הק ועומד בין
קבר לקבר אעפ"י שיש בינו ובין כל קבר של סביביו ד"א
אסור דדוקא בקבר יחיד דהוא כל שהוא רחוק ממנו ד"א
מותר אבל בקרקע של ביהק שעומד בין הקברות אסור
אכל קודם שנכנס בין המתים יש מקום לומר דאעפ"י שנכנס
תוך השדה שהוקלה לביהק עדיין לא נאסר ע"כ והמ"א בסו'
מה החמיר לאסור אפי' תוך ד"א של ביהק מבחוץ ע"ש וכ"פ
ר"ז בסו' זה ע"ש ואם ביהק מוקף מחיטה מותר חוץ למחיטה
אפילו הוא בסמוך לה אע"פ שהוא תוך לד"א להקברות מפני
שהמחיטה מפסקת ואינו נראה כלועג לרש כמ"ס מרן זל ב"ד
סי' שסו סעו' ו וכ"כ ר"ז סי' מה :

ד כתב מהרי"טן בחדושו כפ' איזהו נשך ד"ב ע"ד דאף בקבר
קטן או אשה שהם פעורים מהמלות ג"כ אסור ליכנס בעליו

ותפילין או להתפלל אללם ע"ש טעמו גס הלל"ח בכרכות דף
ג ע"כ וד"ח פשיטא ליה דגם במת קטן ואשה הוי לוועג לרש
ע"ש וכן הסכים הרב ישועות יעקב בא"ח סי' עא סק"ו והביא
דבריו הפ"ת ב"ד סי' שסו סק"א ע"ש (ומ"ש שם היסו"יע
והפ"ת כשם מהרי"טן שכתיר דון גרמא רלא היה נוף הס' בירס

לעיון בו) והא"ר סק"ג כס"ו זה הכיף דברי מהר"טן הנו' בקלרה דאסור ליכנס לקבר קטן וזה נתן מקום להאש"א סק"כ להקויר בקבר אשה ע"ש . גם הרב כ"ס שלמה והרב יא הכיאו דברי מהר"טן בקולר כנו' . והעיקר דברי מהר"טן ודעמיה שאסור ליכנס כט'ות בין בקבר אשה בין בקבר קטן :

ה כתב הרב ח"דא ז"ל כ"ס הגדולים ח"א באו' א' דף ס' ע"כ דמה שנהגו ישרא שמחפללין בזה"א ארה אלל קברי הדיקים הנס דאין לקרות שמע ולהתפלל תוך ד"א של מת או כב"הק (משום לועג לרש) כמ"ס כש"ע סי' עא . הטעם כמ"ס כסה"ח סי' תתש"כט כי הדיקים נקרא'ים חיים ולא כשאר מתים שהם חפשי מן המלות ע"כ :

סימן כד

א סעיף א אם אין אדם לכוש טלית וכו' ונכון ללבושו על המלבושים וכו' עיון בדרכינו לעיל ס"ו ח' כתבנו כ"ס הא"י ז"ל דאדריכה לריד ללבוש אותו תחת הכנדים ע"ג החלוק ע"ש :

ב סעיף ב בידו השמלית וכו' ואין חילוק בזה בין איטר לשאר אדם . נגיד ומלות :

ג שם בידו השמלית כנגד לכו כשעת ק"ש וכו' וכשיגיע לפ' לילית יקחם גם ביד ימין ויביט בהם . מ"א כ"ס כתבו הא"י ז"ל . וכ' הפמ"ג באש"א דר"ל כשיגיע לפ' לילית יקחם ביד ימין לבד ומילת גם כלומר ע"ע ע"ש . אך מדברי הא"י ז"ל כ"ס הכוונות מבואר להדיא דיאחוס כב' רדיו וז"ל ובהגיעך לפ' לילית תיכף בחילה וכו' כי כבר ביארנו למעלה כי בהגיעך אל מהר והבא עלינו וכו' תזקוף ב' לדי הטלית על ב' תפיתוך באופן שיסארו ב' לילות מאחור וכ' לילות לפנים . ואח"כ תקבלם יחד שרשי ארבעתם בידך השמלית ותניחם על לכך עד עתה ובהתחילך פ' לילית או תאחו כנפי הלילות גם בידך הימנית ושרשיהם יהיו בידך השמלית ותביט ותסתכל בהם ככל פ' לילית וכו' . ובהגיעך לפסוק וראיתם אותו וכו'

תסתכל בפ' זו בהם ב"פ פעם אחר פעם וככל פעם ופעם תבויין בהם א שם ק"ל שהוא כגי' עין וכו' . ולכן לריד לכיון כשמסתכל בלילות כאלו יש שם בחינת התכלת וכו' . ובהגיעך א ולא תתורו אחרי וכו' אז תנשק הלילות כפיך ותשימם ע"ג העינים שלך והנה לריד שיהיו ב' ידים אחוים בלילות ע"ד הנו' עד הגיעך א ודכריו חיים וקיימים וכו' . ובהגיעך כאן תנשק הלילות כפיך ותשימם על עיניך ותתירם ותניחם מידך יורדים ומשולשלים מאליהם ואל תאחוס ותקחם עור כירך עכ"ל והכיאו הר' ש"ז דף לו ע"ד . וכ"כ בס' פרי עץ חיים כשנוי קלה ע"ש . ועיון לשר' יפ"ל כר"ו או' וא"ו שהאריך בזה ע"ש :

ד ואחו הלילות בידו השמאלית בין קמינה לזרת . מ"א סק"ב ר"ו או' ד וכ"כ הברכה בשיו"ב כ"ס הא"י ז"ל וכ' שכן נהגו ע"ש . וכ"כ הר' ש"ז דל"ג יפה ללב כר"ו כ"ס הא"י ז"ל וכ"כ בס' רב יעב"ץ ע"ש :

ה הסומא יש לו לאחו הלילות כשעה שקורא פ' לילית וכן לנשק אותם משום שחוב מלות . אבל להעביר הלילות על עינו לא דמתוי כחוכא ואטלולא . שבות יעקב ח"ב סי' לא י"א כ"ס"הט ושר' ש"ז דף לו כ' ע"ז וז"ל ולפי"ד שפיר קאמר הר' ז"ל לפי פשוטן של דברים . אמנם לפי מ"ס ז"ל כ"ס הכוונות כסוד ההסתכלות וההעברה ע"ג העינים יראה רפקח ועיור כולם שויס בזה ואדריכא אפשר דהסומא לריד יותר לענין זה עכ"ל ע"ש :

ו נמלא כ"ס הקדמונים שכל המעביר הלילות על עינו כשהוא קורא פ' לילית יהיה מוכטח שלא יבא לירי סמוי עיניו ע"כ . גם הוא טוב להשנה גדולה ומביא לירי וראה גם ההסתכלות ככנף הלילות טוב להסיר הכעס כנף גמט' כעס . מלת שמורים א"ר סק"ג :

ז הא"י ז"ל כתב שריד להסתכל כל היום בלילות ככל שעה והוא טוב להשיג השנה גדולה וכשעת הראיה של כל היום לריד להסתכל ב"פ זו אחר זו כדי שיהיו ב"פ עין וכו' מלת שמורים :

ח כתב מרן בש"ט סי' רפג כעיקר ד' וז"ל אסור לרקוס פסוקים בטלית ע"כ והוא מתשו' הרמב"ם שכתב בבי' וכתב שם הטעם מפני שהוא מביא פסוקי התורה לריו ולזול כי הליטת שבטלית אינם הלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה ומותר לבוא בטלית מלוילת לבי"ה ולבית המרחץ ולששתמש בו ולכסות בו את הערוה ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול ע"כ. ט"ז שם סק"ד ש"ך סק"ו וכ"כ בכנה"ג בהגב' שם אות ה בשם הרדב"ז ח"א סי' מה וכתב עוד שם דאפילו של חול אסור לרקוס ויש לתמוה על מנהג העולם שנוהגים לרקוס בטליתות פסוקים ושירים ואין פולה פה ומלפ"ק ואולי נהגו כן משום דס"ל דרקוס לא מקרי כתב וכן מלמתי למורי הרב בתשו' ח"ב סי' ג. מ"מ כיון שז"ל הרב לאסור מפני הרמב"ם והרדב"ז ראוי לחוש לדבריהם עכ"ל:

סימן כה

א סעיף א אחר שלבש טלית מלווץ ינות תפי' שמעלן בקודש פי' שהארס מתכסה תחילה ואח"ך מתקשר בקשר היסוד והקדושה. א"ר בשם זוהר הקדוש וגם מטעם זה יש להקדים הליטת כי הליטת הם תדירים שנוהגים גם בשבת ויוט ועוד דליטת שקולה כנגד כל המצות. כ"י ואחרונים:

ב אפילו אם לובש טלית של משי שיש אומרים שאינו חייב בליטת הלא מדרבנן כמש"ל בסי' ט או הלוכש טלית שאולה שנ"כ אינו חייב לא מדרבנן כמ"ס סי' יד. מ"מ יש להקדימו לתפילין. הרב ארנות החיים בלב הארץ ס"א:

ג מי שאין ידו משגת לקנות ליטת ותפילין כתב בכנה"ג דליטת קודם ע"ש וכ"כ בש"ו"ך וכל האחרונים חלקו עליו הלא הם הרב עו"ת והרב בני חיי והרב הלכות קטנות ח"א סי' יד והרב בית יהודה כ"וד סי' רפה והרב א"ר סק"א והרב ידו לייאיו והרב ז"ל והרב בית דוד והמאמר והרב עה"ט

אות כ והרב חלקו של יודר והנאון ישועות יעקב והרב פרמ"ג בפתיחה כוללת וכן הסכים הנאון ח"דא ז"ל בברכ"י ובמת' בר שדכרי האחרונים עיקר דתפילין קודמין ע"ש. וכן הסכים הרב כנסת ישראל דף יח וז"ל באופן שכל האחרונים פליגי עליה דהכנה"ג כדון זה ופשיטת דכוותיהו נקטינן ע"כ. **ד** מיהו אם מולא תפילין בשאלה יקנה ליטת ויקיים מצות תפילין בשאלה שיטל מאחרים דנמלא מקיים שניהם מצות ליטת ותפילין. ברכ"י שם בשם אחרונים. ש"א דהיינו אם נכון לבו בטוה שיוכל לשאל תפילין שעכ"פ לא ילטרך להחזירם כ"ז שירצה אם לא יודמנו לו לקנותו ואם לאו אכתו איכא למוחש שמה ילטרך להחזירם טרם יודמנו לו אחרים וכמלא בטל ממלות תפילין שהיא קודמת למלות ליטת לרברי הפוסקים או שהם עיקר לדונא. שעת' סק"א:

ה כתב יד אהרן דאס יש לו בגד של ר"כ שחייב בליטת ואין לו תפילין שיקנה ליטת לבגדו מאחר דגם בק"ש בלא ליטת מעיד עדות שקר. אבל אם אין לו בגד של ר"כ או תפילין קודם ע"ש. וכ"ד הרב רברי מרדכי אות ח. אבל הרב כנסת ישראל שם כתב לש"ד הפוסקים החלוקים על הכנה"ג דס"ל דתפילין קודם היינו אף הובא שזובש כגד של ר"כ כיון שיכול לפושטו או לחתוך ממנו קרן באופן שיפטר מליטת ע"ש. וכן פסק הרב חלקו של יודר ע"ש:

ו אפי' אם אינו מולא לקנות רק תפילין ח' של ראש או של יד ואם יקנה תפילין של ראש או של יד לא יוכל לקנות ליטת כ"ל דתפילין של יד או של ראש שנמלא לו לקנות קודם לליטת ויקנה תפילה ח' שמואל לקנות לקיים בו מצות תפילין כתפילה ח' מיהא ולה יקנה ליטת. בית עובד אות ד: **ז** אם יש לו תפילין של דעת רש"י ואין לו תפילין דר"ת והוא נוהג להניח גם דר"ת ואין לו ליטת ואין ידו משגת לקנות ליטת ותפילין דר"ת אינו מסופק אם יבטל מצות ליטת כשכיל תפילין דר"ת ולכאורה נראה דליטת קודם כיון דהא מיהא קיים מצות תפילין בתפילין דרש"י שיש לו והם תפילין כשרים לרוב הפוסקים ככ"ל לפום ריהטא ועדיין צריך להתיישב לענין

מעשה . שם אות ה והרכ שצ"ת סק"א מפשט פשיטה ליה
רז"ת קורמים כיון דרובא דאינשי אין מניחים תפילין דר"ת
כלל אבל אפכא לא ואפי' יש לו של ר"ת אם אין לו של
רש"י הם קורמים לז"ת שהם העיקר לענין כרכה כמ"ס
בסו' לר ואף שקדושת תפילין דר"ת גדולה מאוד . מ"מ
לענין לזאת בו י"ח של רש"י קורמים . ולכן פשוט מי שאינו
יכול לקנות שניהם יקנה של רש"י תחילה ואח"ך יקנה דר"ת
וכי נהוג עלמא . הרכ יפה ללב נר"ו הביא דברי הכ"צ
והשע"ת הנו' וחלק עליהם והעלה דתפילין דר"ת קורמים
ויש להם קדימה לז"ת כמו תפילין של רש"י כיון דתרווייהו
אלעריכו להניחם מל"ה החיוב ולא משום ספק כמ"ס
המקובלים ועצ"ב :

ח מי שאין ידו משגת לקנות תפילין של יד ושל ראש ש"ר
תחילה . ר"מ דבר משה ח"נ סי' א ש"ך דף לו שצ"ת סק"א
וכתב הרכ יפה ללב נר"ו סי' בו אות א וז"ל וכשאני לעלמי
נראה להכריח דזקנה ש"י אי משום שכתוב בתורה תחילה
ועוד דאמר קרא והיו לטוריפות בין עיניך ורשינן לו תפילין
שכראש ורשינן כ"ז שבין עיניך יהיו שתיים ועוד שכתוב שלא
יניח של ראש בפני עלמה שיש בה שין ורלת כרלועה ועניינו
שר וח"ו שלא יהיה ניווק כמ"ס הרכ מהר"ר עראמא על
הרמב"ם בפ' ר' מה' תפילה דף כא ע"א וכו' ועוד משום
הא דהביא הרכ ברכ"י בסו' זה אות ב מתש' הרכ מהר"ר
מולכו כ"ז שכתב מי שהולך בין הגויים ומלעיגון אם יניח
תפילה ש"ר ויכול להניח ש"י ע"ש ובכן מה"ט נמי יקנה ש"י
תחילה דאם יודמן שהולך בין הגוים שימלא אהו תפילה
שיכול להניח ולא יתבטל ממנו תפילין מכל וכל וק"ל עכ"ל
הרכ נר"ו . ולענין הלכה לרכים שומעים שאמרו כהלכה :

ט כתב הרכ חשק שלמה דהא דאמרינן רז"ת תפילין
תפילין קודם לקנות אם כ"ל לפניו טלית קודם תפילין
אין כאן משום אין מעבירין על המלות ומניח הטלית וקונה
התפילין ונראה דכשאנו יודע כודאי אם ימלא תפילין וכל
לפניו טלית חייב לקנות הטלית דעל הספק אין לעבור על

מלות לז"ת ע"כ והביא דבריו הרכ יפה ללב נר"ו כח"א אות א :
יוד מי שאין ידו משגת לקנות תפילין אינו חייב לחזור על
הפזחים וס"ה לשאר מלות . עו"ת בשם ירושלמי דפאה
א"ר סק"א ונראה דה"ד בענין ביותר מדאי שאין לו כי אם
לחס . לר ומיס לחץ אבל כל שאפשר לו כלמנוס אחר למנוס
חייב ללמנס ויקנה המלות שחייב בהם . כ"י דף יח :

יא כתב הב"ח מק"ת בני הדס בומנינו שאין להם תפילין
וסומכים על חבירהם שמשאילין להם תפילין לאחר
שיולאים י"ח עונסם גדול דכשעה שמגיע לק"ס ותפילה אין
תפילין בידו להניחם ואף לקטן שנינו דחייב לקנות לו תפילין
לחנכו כ"ש לעלמו ע"ש . א"ר סק"א :

יב לא ינער התפילין מהכיס אלא יתפשט בידו ויולאים .
כנה"ג בשם ס' חסידים סי' רעג א"ר ואחרונים :

יג שם והמניחים בים התפילין והטלית לתוך כיס א' לריכין
ליוהר שלא יניחו בים התפילין למעלה וכו' ואם לא
נוסר בים והניח בים התפילין למעלה מהטלית אצ"כ יתעטף
תחילה כהטלית קודם שיניח תפילין ואין זה כמעבור על
המלות כיון שהתפילין הם מכוסין ומנחים עדיין כתוך כיסם
אבל אם התפילין הם בגלוי ומנחים בלא כיסם למעלה
מהטלית אסור להעביר עה"מ שתורמן לידו . מ"א ור"ז אות
א . אמנם הרכ א"ר סק"ד והרכ חמד משה חלקו על המ"א
ופסקו כדעת הב"י דאין חילוק בין אם התפילין מכוסין או
מגולין כדריייהו שייך אמע"ה ויניח התפילין וכו' דעת הרכ
נח"ש וחש"י וכו' ה"ב ח"א כלל יג אות א וכו' הרכ ארנות
החיים סק"ט וכתב שכ"מ בט"ז ובלבוש דאין חילוק ע"ש .
וכ"כ הרכ קיטור ש"ע והגאון ישועות יעקב אות כ ע"ש .
ועיין בדרכינו אות יז מ"ג ע"ד האמת :

יד נוהגים העולם להניח הטלית ע"ג התפילין בכיס ואינו
יודע על מה סמכו להקיר אחר דלכ"ע קדושת תפילין
חמורה מקדושת לז"ת והיה ראוי שיהיה הטלית בכיס א'
והתפילין בכיס אחר דהא להניח התפילין ע"ג הטלית לא
יתכן שלא יעצ"הם כמ"ס מרן שלא יפגע בהם תחילה ויטורד

להניחם קודם הטלית . ש"ל ד'מב ע"ב ארבות החיים סק"ט
מבואר מזה דהמניח התפילין בכיס אחר והטלית בכיס אחר
תו לא איכפת אם יהיה הטלית למעלה ע"ג התפילין והנכון
שכיס התפילין יהיה כתוך כיס רחב עם הטלית כשויס זה
אלל זה פנים בפנים יפה ללב אות ה :

טו מותר להניח התפילין בכיס ע"ג סידור התפילה או
פרשה שמונח בתחתית הכיס ופוק חזי מאי עמא דבר
ש"ל דף מב וכו' הרב ח'ירא כמחבר' אות יב וכתב שגם
הרב קולת כלולה שאמר כס' זה חזר בו כס' מה ע"ש
והביאו הרב המנהיג לש"ל שם :

טז אם הטלית של שבת היה מונח בכיס שנתן בו תפילין
וטלית של חול ושל שבת היה מונח לעילא מכלי יוכל
להעביר על טלית של שבת וליקח הטלית של חול כיון שאין
חפץ ללבוש הטלית של שבת עכשיו לא שייך בזה אמע"ה
כרכ' אות ג ע"ש ב' . וכ"כ הרב ש"ך בשם הנו' ושע"ת סק"ב :
י' שם כדו שלא יפגע בהם תחילה ויזטרך להניחם קודם
הטלית וכו' וע"ד האמת אף אם פגע בתפילין תחילה
והטלית מוזמן לפניו יניח הטלית תחילה כמ"ש הרב סו"ב
סק"א ועיין לעט"ו אות כ ובס' ש"ך דף ח ע"ד ובדף נו ע"ב .
יפה ללב אות ואו :

יח שם בהנה מיהו אם תפילין מוזמנים בידו ואין לו זליית
א"ל להמתין על הזליית לא מניח תפילין וכו' בס' מו"ק
העלה דיותר הגון ומוכרח להמתין על הזליית אם אפשר
שיביאו לו מיד אע"פ שאינם מוזמנים בכיתו ע"ש והביאו
הרב יפה ללב אות וזין גם הרב ש"ך דף ח ודף לו אחר
שהביא דברי סהנה לו כתב דבזוהר פרשת במדבר ובספר
הכוונות נראה דאיסור גדול לעשות כן להניח תפילין קודם
הזליית לפי סודן של דכרים ע"ש . ולפ"ו נראה דאף אם כבר
הניח תפילין כשמביאין לו הטלית יחלסם ויתעטף בזליית
ואח"ך יניחם כל"כ וכן שמענו מפ"ק הרי"ח שוב כר"ו :

יט סעיף ב מי שהוא זהיר בטלית קטן ילבשנו ויניח
תפילין בכיתו וכו' . כ"כ ככ"י שכזה יולא

ירי חובת הרשב"י שכתב בספר הזוהר פרשת ואתחנן שרידך
שיהיה לבוש זליית ותפילין בלאתו מפתח ביתו לילך לב'הכנ
ומאן דעייל לכו כנישתא כד נפיק מתרעיה ולא תפילין
כרישיה וזליית בלבושיה ואמר אשתחויה אל הוכל קדשך
כיראתך קב"ה אמר אן הוא מוראי ודא אסקיד סהדותא
דסקרא ע"כ . וכ"כ בכנה"ג בשם הרדכ"ז ח"א סי' לו בשם
חכם מקובל בשם הזוהר וכתב ע"ז הכנה"ג וזל אמר המאסף
אי מטעם זה די כשיניח תפילין בעזרה ויכנס בב'הכנ כשהוא
מתעטף בטלית ותפילין וכן ראיתי לקאת מאנשי מעשה . אבל
ג'ל שטעם הנוהגים להניח זליית ותפילין בכית לקיים מעשה
רב שלא הלך ד"א בלא זליית ותפילין ע"ש . אמנם הרב ח'יר
סק"ו כתב דהכנה"ג לא עיין בתחילת דבריו הזוהר פ' ואתחנן
שהביא הלבוש דבריו וזל כד נפיק מתרעא דכיתא בזליית
ותפילין ד' מלאכין קדישין מזרוגין עמיה ונפקי עמיה
מתרעא דכיתיה ואזופין ליה (פי' מלווין אותו) לכו כנישתא
ומכרוי קמיה הכו יקר לדיוקנא דמלאכ ע"כ וכן בזוהר שלא
לך מבואר שיניחם בכיתו ע"ש . וכן משמע מדבריו חמ"א
סק"ג לפי גרסה המחמ"ש והרב שמן המאור וכ"כ הרב
מח"מ סק"ד וכ"כ הרב ש"ל ד'כו ע"א וכן משמעות שאר
פוסקים ומקובלים זל . ובלא"ה לדינא גם הרב כנה"ג מודה
לזה לפי הטעם שנתן הוא עצמו כמ"ל . וכ"כ הרב
כנסת ישראל :

ך כתב הרב עו"ת במקומות שיש מבואות המטונפות שאינו
יכול ללבוש טלית ותפילין בכיתו יניחם בפרודור של
כ"הכנ ולא ילך לב'הכנ בלא זליית ותפילין ע"כ . אבל בכנה"ג
בשם הרדכ"ז מבואר דאפילו כשיש מבואות המטונפות יניחם
בכיתו ויכסה התפילין במקום מטונף וכן משמע מתשו'
הרמ"ע סי' נו וכן משמע ממ"א סי' מג וכ"כ הרב ח'יר
סק"ו וכ"כ המח"מ סק"ד וכ"כ הר"ז וכ"כ הש"ל שם וכן
כתב הרב כנסת ישראל דף יט :

כא כתב הרב מקור חיים אמנם מי שרגיל לילך לב'הכנ
לימנות מ"ור ראשונים קודם ע"הש עדיף טפי שנוטל

אבר כנגד כולם ואח"ך מתקדש יותר בעטיפת לזית ותפילין
גם כי אינו מקיים להניח תפילין בכיתו לא יגרע משלימות
ע"כ והביאו הא"ר סק"ו והסכים עמו וכתב שכן כתב שר"ת
נחלת שבעה ס"ו כשם ספר תולדות חיים ע"ש וכן הסכים
הרב ארזות החיים אמנם מדברי האר"י ז"ל בס' הכוונות
מתבאר דטפי עדיף ללכת מעוטף בטלית ותפילין לביהכנ
מלהיות מ"וד ראשונים קודם אור הכוקר בלא תפילין ומוטב
לכטל הא מקמי הא אע"ג דאפשר ללאת מב"הכנ כשיאיר
היום ויחטטף בטלית ותפילין מ"מ אהכי וכוני גומרים
הליכור ברכת השחר ופסקו דומרה ולכן טפי עדיף שלא
לילך לביהכנ עד שיאיר היום כ"כ המ"א סק"ג וכ"כ הרב
סו"בל וכ"כ הרב ש"ך ד"כו ע"א :

כב מזה דן מהר"ם לובלין סי' לו בא' שנתקשר את עצמו
בקנס לילך באמירת תהלים קודם אור הכוקר ועתה
רוצה לחזור בו מפני שאינו יכול לילך לביהכנ מלכוש בטו"ת
הרשות בידו לחזור בו ופטור מקנס דדמי לגדרי שגגות
עכ"ל וכ"כ הרב שכות יעקב ח"א סי' ע"ב דלא כנ"ש ע"ש
וכ"כ הרב מ"א סק"ג וסיים דנראה דמ"מ לריך התרה וציון
ב"וד סי' רלב וכ"כ ר"א אות יוד :

כג שם בהגה והעולם נהגו להטעטף אף בטלית גדול וכו'
ואח"ך מניח התפילין והולך לביהכנ וכ"כ הברכ"א אות
ד כשם האר"י ז"ל וכ"כ בספרו קש"ג סי' ג ע"ש וכ"כ הרב
יפה ללב נר"ו כשם ס' אור חדש ובס' אור לדיקים להרב
מהרמ"פ וכ"כ הרב נזירות שמעון כשם האר"י ז"ל להניח גם
טלית גדול בכיתו ע"ש :

כד כתב הרב מ"א במקומות שמנויים גוים ברחוב לכ"ע
אין מתעטפים בטלית גדול עד כואו לחצר ב"הכנ
וכ"כ הא"ר סק"ה ר"א אות זיון :

כה מי שהולך בין הגוים ומלעינים עליו אם יניח תפילין
ש"ר יכול להניח ש"ר לבדו הרב מהר"י מולכו הנו'
ככ"ו חכ"ש כי' פה עכ"ל ול"כ דאין לו לכטל מלות מפני
לעג השאננים ומיהו ישתדל לכסותם בטלית שלא יראו

ברכ"י סי' כו אות ב :

כו כתב הרב עט"ו כשם הוהר כשם שריך ליכנס לביהכנ
כליזית ותפילין כך לריך ללאת מביהכנ בטו"ת ע"ש
וכתב עליו הרב ש"ך דף מא ע"ג שלא נמלא בשום מקום
בוהר שמוהר ככך ע"ש :

כז סעיף ג הרא"ש היה מסדר הכרכות עד עומר ישראל
וכו' ואז היה מניח תפילין ומברך וכו' .
כתב הרב שו"ג סק"ו שהעולם לא נהגו כן לא להסדיר כל
הכרכות של שחר עד סוף האמור בגמרא ובפוסקים ובגמרא
לא אמרו שיניח תפילין ואח"ך ברכת עומר ואח"ך יסדר
שאר הכרכות אלא כל הכרכות נסדרו ע"ס שנתחייב כ"ש
למי שקם בחלות ללמוד שריך לברך כל הכרכות שאז אינו
זמן תפילין עכ"ל וכ"כ הרב ארזות החיים שאין נוהגים כן
רק מניחים תפילין קודם ברכת השחר או אח"ך כל א' כפי
מנהגו רק שיש מדרקקים למשמע בתפילין של יד ושל ראש
כשעה שמברך עומר ישראל בתפארה ע"ש . גם בא"ר כשם
מקו"ת כתב שאין עיכוב בברך ע"ש ועיון להרב יפה ללב
נר"ו הוסיף עוד שריך לברך ברכת התורה קודם עשיית
המלות וכמ"ש להדיא הרב בכורי יעקב סי' תרמד סק"א גבי
נטילת לולב דיברך ברכת התורה קודם נטילה כ"עווש ה"ה
כאן במלות הנחת תפילין ושאר מלות שבתורה יש להקדים
ברכת התורה לברכת המלות ועיון בקש"ג סי' ה אות לא
עכ"ל . גם בס' מלת שמורים ד"ח ע"כ כתב וז"ל הנה אחר
שכבר כריך ברכת החי' ברכות כל אחד במקומו אח"ך לריך
להניח ט"ג ע"כ :

כח סעיף ד לריך שיהיו עליו תפילין כשעת ק"ש ותפלה
וכו' לפי' הקדמת התקונים דף יוד יש
טעם וסמך למה שנהגו רוב העולם להניח טו"ת קודם וכמו
שכתב שם בגליון שם אות ב ומז' הרב חקרי לב היה אומר
שיש להניחם קודם קריאת פ' התמיד ופסקו הקטורת וכן היה
נוהג הוא ז"ל . רו"ח סי' לו אות א עש"כ :

כט סעיף ה יכוין בהנחתם וכו' ואם לא כיון לא קיים המלוה כתקנה . כ"ח וא"ר סי' ח סק"ע
וכ"ב הרב יפה ללב אות יב . ועיין בדרכינו לעיל סי' ח .
ועיין להרב אש"א סק"ו :

ל כתב הב"ח בשם הגאון מהר"א שייבש דלריך לקרות גם
הב' פרשיות פ' קדש לי ופ' והיה כי יביאך וכ"כ בשל"ה
ועיין מ"ש המ"א וז"ל המחבר בקוג"א סי' לר אות ג ראיתי
בס' אור לריקים להרב המקובל המופלא עיר וקדיש מהר"מ
פפ"רש ז"ל שמלא כתב בשם הרמב"ן ובשם מהר"ו שחייב
כל אדם לומר ד' פרשיות דתפילין כל יום בעורם עליו
והב' פרשיות שמע והיה אם שמוע כבר אומרים בק"ש וב'
פ' קדש לי והיה כי יביאך לריך לומר קודם כ"ש שהם
קורמים לשמע והיה אם שמוע עכ"ד . ונראה שאם א"א
לאומרים קודם כ"ש לפחות ואמרו לאחר עליונו לשבח קודם
שיקור תפלו עכ"ל המחבר . וכ"כ הר"ש ז"ל בשמו ע"ש :

לא שם ויניח של יד תחילה ויברך להניח תפילין וכו' .
וירגיש הלמ"ר דתפילין להורות על הכפל דתפילין לשון
פילוג . ל"ח מ"א א"ר :

לב מי שטעה וברך על תפילין ש"י על מנת תפילין ולא
ואם הוא מבני אשכנז אם נזכר קודם ההדוק יברך
להניח ועל של ראש על מנת . מהר"ש ווינטורה הובאו
דבריו בשו"ת מכתם לרוד והרב המחבר חלק עליו ברין בני
אשכנז ומסיק דאם נזכר קודם ההדוק יברך להניח ובשל
ראש לא יברך כלל ואם לא נזכר לא יברך בשמניח של ראש
להניח לבר . מחכ"ר אות זיין שע"ת סק"ה כרס שלמה ארלות
הקיים סק"מא :

לג שם ולא יברך כי אם ברכה א' לשתיהם . הנקה ויא'
לברך על של ראש ע"מ וכו' וטוב לומר בשכמ"לו .
כתב הרב עו"ת סק"ו דיותר טוב שיכוין שלא ללאת בכרכת
להניח ואז ברכה שמברך על של ראש אינה ברכה לבעלה
כמ"ש הרמ"ע מפאנו סי' קז עכ"ל והביאו הא"ר סק"ט
וכתב עליו וז"ל וזה דבר תמהון דהא ק"ל אם שח או אין לו

שא ש"ר מברכין כ' א"כ אם יכוין שלא ללאת בכרכת להניח
ילערך לברך עוד ברכת להניח על ש"ר ואדרבא לריך לכוין
בכרכת להניח גם על ש"ר דתקן נמו על ש"ר כמבואר
בדברי הלבוש ומתשו' הרמ"ע אין ראה דס"ל לברך רק
ברכה א' על שתיהם ואם שח אין מברך ע"מ . אבל לדין
דמברכין כ' לא שייך זה הולכך העיקר בדברי הרמ"ע ע"כ .
וכן תמה עליו המא"מ סק"ו ועיין להרב ארלות הקיים
מה שהאריך לישב דברי העו"ת :

לד כתב כל"ח ובא"ר דאם הפסיק ביניהם או הניח ש"ר
לבר לבני אשכנז דמברכין כ' יכוין כשכמ"לו על
ברכת להניח ועיין בש"ות פ"מ סי' ט . ארלות הקיים סק"טל :
לה יש להסתפק אם יענה אמן אחר ברכת ע"מ שמברכין
בני אשכנז על תש"ר דמ"ש בסו' רטו ס"ד האסור
לענות אמן אחר ברכה לבעלה וזה ספק הוא . אש"א כרס
שלמה ויש לברך בלחש שלא ישמע אחר . סי' ד"ה אות ג
וכ"כ קיטור ש"ע :

לו כתב הרב ט"ז בשם אחיו הגאון הה"ר הלוי לברך ע"מ
בחולס דקאי על ש"י ועש"ר אך אם אינו מניח רק של
ראש אז יברך כפתח עש"ב אך הרב ל"ח כתב לברך כפתח
ולא בחולס דשניהם כחדא חשיבה ע"ש וכתב שכנה"ג שבן
מנחם העולם וכ"כ הרב עו"ת וכ"כ המ"א בסק"ט וכ"כ האור
חדש והא"ר ור"ז וק"א וארלות הקיים בשם שו"ת יעב"ז סי'
קמ"ג ושו"ת חינוך בית יאודה סי' א וקיים אילו ראה מתר"ו
הלוי כל האחרונים הים מבטל דעתו ע"ש . וכ"כ הרב יפ"ל
בשם כמה וכמה אחרונים ע"ש :

לז סעיף ו אם פגע בשל ראש תחילה וכו' ויניח ש"י
תחילה וכו' ואם עבר והניח תפילין של ראש
תחילה א"נ לסקלו . כ"כ הט"ז בסו' תרפ"ד דלא כאכוררהם
וכ"כ הא"ר שם וכ"כ האש"א סק"ז וכ"כ החיד"א כדרכי בשם
מהר"ו מולכו כי ובש"יוב בשם שו"ת יעב"ז וכ"כ ערך השלחן
והש"ז וכן הסכים הרב כנסת ישראל דף יט וכן עיקר ודלא
כהלק"ט והרב א"ה שכתבו אפכא ע"ש :

לח סעיף ז יברך להניח בקמץ תחת הה"א וכו' כספר
מלת שמורים ד"ס כתב בשם המעריך
שחלק על הש"ע וכתב דלריך לומר בפתח ודגש ע"ש . אך
בלבוש ובל"ח הסכימו בהש"ע שיש לברך דוקא בקמץ וכן
הסכים בא"ר שכן עיקר ע"ש וכ"כ הגאון חידא במחבר
אות ואו בשם הרב מו"ק והרמ"ז כ"י ע"ש . וכ"כ רבינו
זלמן אות טו :

טל סעיף ח כל המלות מברך עליהם עובר לעשיתן .
פי' סמוך לעשיתן לפיכך מברך אחר הנחה
על הקיבורת דקודם לכן אין ראוי לברך דהוי קודם דקודם .
עו"ת בשם הב"ח מ"א סק"ב א"ר סק"ג סולת כלולם ארלות
החיים סק"מט רבינו זלמן ערך השלחן :

מ שם בהגה וכן בשל ראש קודם שמהדקן וכו' היינו ג"כ
אחר הנחה כראש קודם ההדוק . ב"ח מ"א סק"ג ושאר
אחרונים :

מא אם שכח ולא בירך ער לאחר הקשירה יברך אז דמלוה
שיש לה משך זמן הוא . אש"א סק"ב ומשמע מסתמיות
דבריו להניח והיינו לפ"ס המ"א סי' ח סק"ב בשם תוס'
דמברך להתעטף בטלית אע"ג דכבר לבשו וכ"כ הראב"ד
פי"א דברכות וכ"ד מהר"מ . אבל לפ"ס הרמב"ם ורבינו יונה
שהבאינו לעיל סי' ח דמברך על מלות זינית ה"ה הכא יש
לברך ע"מ תפילין וכ"מ מדברי הרמב"ם שם . ונראה שיותר
טוב להסיר התפילין ולברך להניח עב"ל ולחזור וללבוש כמ"ס
בעניותנו שם ע"ש . ועיין מה שהעיר הרב תאומים בס'
חשבון פירוש של מלות הנד"מ :

מב סעיף ט איסור להפסיק בדיבור בין תש' לתש"ד
וכו' הטעם כתב התוס' משום דיכול
לפטור עצמו בכרכה א' ומביא עצמו לירי ברכה אחרת
מפני כך איסור וכ"כ ר"י אבל תה"ד בפסקים שלו כ' דהפסקה
עלמה הויה היא עכירה ויש כ"מ מזה אם חבירו מברך על
תפילה והוא מכויין ללאת בברכת חבירו וגם חבירו מכויין
לקולאו דאי משום ברכה לית לן כה אבל להפסקה עכירה

ואסור ונקטונו להחמיר . עו"ת סק"ב . ועיין לא"ר סק"ד
מה שהבין בכוונתו לבין דאיהו מכויין על חבירו וחבירו
לא הפסיק גם הוא א"ל לברך וע"כ השינו בזה וזל ונראה
דלריך לברך במי ששח בין ברכת חבירו לבין הנחת תש"ד
כמו שכירך לעצמו ע"ש . וכבר תמה עליו הרב ארלות
החיים וזל ולא הבין כוונתו דגם העו"ת מודם דלריך לברך שנית
רק חוקר אם עשה עכירה במה שהפסיק ועז' כתב שרעת
התו' ור"ו שהוא משום בשא"ל אין איסור להפסיק דהא יותר
טוב אם מברך לעצמו ממה שיואל בברכת חבירו ע"ש .
אכן מאי דפשיטא ליה למר לדירן לריכה רבה דמשמעות
הפוסקים לא משמע כן וכ"כ מדברי המא"מ דמאחר שילא
בברכת חבירו וכויין שומע ומשמע עכשוו אין עליו חיוב
ברכה כלל וכאילו בירך הוא בעצמו היאך יוכל להפסיק
ויביא עצמו לירי ברכה שא"ז וכ"כ להדיא הרב ע"ש בס'
קלט וזל לענין עולין לס'ת דהמכוין ללאת בברכת חבירו
אם יספר גורם ברכה שא"ז אם רוגה לברך אח"ד ע"ש .
ונראה לפ"ק דפרש דברי העו"ת דהאי דאם חבירו מברך
על התפילין והוא מכויין ללאת בברכת חבירו וכו' היינו
ברכת תפילין ש"ר ועז' קאמר דאי משום ברכה שא"ל לא
שייך כאן דאינו מוילא ברכה מפיו לא שומע מחבירו והוא
מכוין וכדאי שאין בזה אפי' חשש בשא"ל והכי משכתת לה
זה כגון לבני אשכנז דמברכים על תש"ד (ופשוט שכוונתו
המברך הוא מבני אשכנז אבל השומע ממנו ומכוין ללאת
בברכתו מבני ספרד המעתיק) והנלע"ד כתבתי :

מג עוד יש כ"מ לפי ב' הטעמים הללו דחמניקים תפילין
בחו"מ כל"ב דמשום גורם ברכה ליכא ושרי להפסיק
ומשום איסור הפסקה איכא כמ"ש בב"י בשם תה"ד ע"ש .
כ"כ המ"א ושאר אחרונים וכן המניח תפילין של ר"ת אחר
שסלק תפילין דרש"י דא"ל לברך כשמניחם מ"מ אין איסור
להפסיק משום ברכה שא"ל רק משום דיש עכירה בהפסקה .
כ"כ בשו"ת פ"מ ח"א סי' נט וכ"כ הברכ"י אות ח בשם כמה
אחרונים . וכבר כתב ארץ יהודא שלב"ע יש איסור להפסיק

אפי' במקום שאין ברכה ע"ש. וכן מסקנת כל האחרונים
אל דנקטינן להחמיר אפי' במקום דליכא ברכה משום דעבירה
הוא להפסיק :

מד וכל הני שבי' דמשום גורם ברכה ליכא ורק משום
דעבירה להפסיק אפי' במקום שאין ברכה סייעו דוקא
בשיחת חולין אבל לענות קדיש וקדושה שרי וכמ"ס לקמן
בס"ד אות נג ע"ש :

מה שם אסור להפסיק בדבור וכו' : הר' הלק"ט ח"א סי'
נו נשאל אם רומז בעיניו מורה באלכעיותיו אי הוי הפסק
בין תש"י לתש"ד וכתב בתשו' דמ"ס שם בין תפלה לתפלה
לאו דוקא דיבור לא כל שהסית דעתו מהם רומז בעיניו
מורה באלכעיותיו מברך ב' והביאו הרב יד אהרן כהנה"ט.
אכן הרב מא"מ סק"ח כתב דלריד עיון למעשה דשמא יש
לחלק בין היסק לשם ועל זה אינו אומר לא הן ולא לאו
ע"כ גם הרב יפה ללב אות כא חלק על הלק"ט ופסק דלא
חשיב הפסק בזה וא"ל לחזור ולברך והביאו שכן כתב הרב
חשק שלמה דלא כהלק"ט ע"ש :

מו שם להפסיק בדבור וכו' : וה"ס בשתיקה יותר מכדי
דיבור לריד לזוהר לכתחלה אבל בדיעבר אס הפסיק
בשתיקה לא שגא מרובה ולא שגא מועטת אף יותר מכדי
הילוך כ"כ אמר כל שלא הסית דעתו לא הוי הפסק וא"ל
לחזור ולברך. עיון עז' סי' ה סק"א ומ"א סי' רו סק"ד
ואש"א שם ומש"ל ב"ור סימן יט סק"ד וכ"כ מורינו הרב
בכתובותיו ל"ור שם אות יח בשם אחרונים. וכ"כ ח"א
בנש"א כלל ה' אות ט עש"ב. ער"ה ש' סי' קמ וסי' רו.
קומץ יוד כלל יא ע"ש. ודלא כהרב זרע אמת סי' ב :

מז כתב הרב שירי כהנה"ט אות ג בשם ברכת אברהם
אס הניח תפילין של יד בכית א' והלך להניח תש"ד
ככית אחר אעפ"י שבשעת הכרחה היה דעתו לכך לריד לחזור
ולברך ע"ש. והביאו העו"ת וכתב עליו דל"ע למעשה ע"ש.
וכ"כ הרב יא בשמו ועיון להרב א"ר והרב ארלות החיים
שליינו בזה לסי' ח סעיף יג ע"ש. ולפמ"ס פדברינו לעיל

אות מה בשם קלת אחרונים דס"ל דחליכה ל"ח הפסק ופסקנו
כוותיהו משום דסב"ל ע"ש ה"ה כאן בדיעבר אל"ל. ועיון
להח"א בנש"א כלל ה' אות יוד וכלל יב אות א מ"שכ ע"ש :
מח כתב בס' באר שבע דאסור להפסיק בדבור אפילו
בלה"ק ופשוט הוא. עו"ת ושכנה"ג ואחרונים. ופשוט
הוא דאפילו בדברי תורה :

מט שם אסור להפסיק בדבור וכו'. ובדיעבר אס שם
אפילו מלה א' דהוי הפסק ולריד לחזור ולברך על ש"ר.
ער"ה שם לקמן סי' רו אות ג פמ"ג כמש"ל בפתיחה לה'
ברכות אות יד ובסי' רו באש"א ואע"ג דהרב פ"מג כמש"ל
ב"ור סי' יד סק"ד נסתפק שכתב וז"ל דל"ע לדינא בסח פחות
מכ"ד מ"מ בא"ח פשיטה ליה דחזור ומברך וזו ידוע דחלק
א"ח חיברו אחר פמ"ג של יוד וכ"כ הרב שמ"ס ב"ור שם
אות ז ור"ז שם אות ג ושש"א אות כ וכן הסכים הרב פניס
מאירות ח"כ סי' ה הביאו ברכ' לקמן סי' קסו אות ד
ושע"ת שם סק"א ע"ש. וכן ראיתי בדברי הרא"ש אל כהדיא
בס' תפילין סי' טו שכתב וז"ל ואס הפסיק לענות קדיש
וקדושה ואמן וכו' מ"מ איכא איסורא שגורס ברכס שא"ל
וכו' ע"ש. הרי כהדיא דבמלת אמן הוי הפסק בין תש"י
לתש"ד ולריד לחזור ולברך. גם הרב עו"ת סי' רו סק"ג
כתב דפחות מכדי דיבור הוי הפסק ועיון להרב א"ר בסו'
רו סק"ד באופן שלא מלינו חולק עז'. והגם דהרב קומץ
כתב דבעינן הפסקה כדי ד' מלות כדי שאת תלמיד לרב
מ"מ כתב בסוף דבריו דמותר לברך פ"ב אפילו בפחות
מכדי דיבור ע"ש. ועל כן הכי נקטינן דאפילו בדבור א'
לריד לחזור ולברך. וכ"מ משו"ת דבר שמואל סי' קמב.
ועיון בשו"ת זכור ליחזק סי' ג לו דברי מוה"ר אל בכתביו
ל"ור סי' יט אות יז והגם דהרב חיי אדם כלל ה' אות יא
נסתפק במלה א' או בב' אי הוי הפסק יע"ש מ"מ בנש"א
נראה דדעתו נכונה יותר דהוי הפסק יע"ש. ועוד כיון
דהרא"ש אל בה' תפילין ס"ל דאף מלה א' הוי הפסק כמ"ס
לעיל או ראה הרב חיי אדם דברי הרא"ש אל הללו לא היה

מסתפק בזה כלל . והרב מנחת יוסף סי' יט סק"כר כתב רביון ראין לנו האיה לזה ע"כ מספק יש להקל בכרכות ע"ש . ואילו היה רואה דברי הרא"ש הנו' גם הוא לא היה כותב כן :

מי שרצה לפטור עצמו בכרכותו של חבירו בתפילין ושם המברך בין תפילה לתפילה נסתפק הרב חק"ל ב"ור ח"א בקו' כונן לתקן בסופו סו"ס נג דף שיג אי השומע ח"ל לברך על ש"ר ע"מ תפילין או דילמא לא עדיה השומע מנכרה דאתי מחמתו וכתיב דרז זה נראה לו יותר . והביאו הרב בית עובד וחלק עליו ומסיק דאף שהפסיק המשמיע אע"ג דהוא לעצמו לריך לחזור ולברך ע"מ תפילין מ"מ השומע ח"ל על ש"ר ע"מ תפילין וע"ע לו שכ' בסו' בית מנוחה בדיון טעימת המולא דאם שח הבולע בין כרכה לאכילה והמסובין לא הפסיקו אע"ג דהבולע לריך לחזור ולברך מ"מ המסובין ילאו בכרכותו כיון שהם לא הפסיקו וכ"כ הפמ"ג במש" סק"ח דאם הבולע הפסיק האחרים ילאו בכרכותו ע"ש . ועיין להרב נדבך לב ח"א סימן ט' וסכ"ל :

נא סעיף יוד אם שח לזורך תפילין אינו חוזר ומברך וכו' אפילו שח בין הכרכה ובין תפילין שי לזורך תפילין ג"כ ח"ל לברך . הרב ארלות החיים ופשוט הוא כמ"ש בסו' קסו :

נב אבל לכתחילה אסור לו להשיח אפיו לזורך תפילין אם לא היבא שא"ל לו כענין אחר . מ"א רז' אות ב' וכ"כ ח"ר דהירא דבר ה' לא יפסיק . הרב ארלות החיים סק"סו : **נג** אבל המניחים תפילין בחו"מ וכן המניחים תפילין דר"ת לברך כל"כ שרי לכתחילה להפסיק בין תפילין שו' לתש"ר לזורך תפילין . כ"כ דעת הפר"מ באש"ח סקט"א ע"ש . ומ"מ טוב להחמיר :

דן שם אם שמע קרוש או קדושה וכו' לא יפסיק לענות וכו' ואם פסק וענה קרוש או קדושה כתב הלבוש דלריך לחזור ולברך וכ"ד הרב מ"א סק"ז בשם הרא"ש והרשב"א

ואנור ע"ש וכ"פ הא"ר סק"ד ושכן פי' הכ"ץ דברי הש"ע וכן מובח מדברי כ"י ע"ש . וכ"כ הרב רז' קי"א וסו' ד"הס וכ"פ הרב זכור ליצחק סי' ג' . אמנם הרב ט"ז סק"ח כתב דמדברי הש"ע נראה שאילו עבר וענה אי"ש וכיוצא בה לא הוי הפסק לענין שילטודך לברך שנית על התפילין כדיון המפסיק בשוחת חולין וכ"כ כ"י בשם המרדכי' מנעם ראין הפסק אחרו שזורך הוא לו עכ"ל . וכן המ"מ א"ת ט' ושכן דעת הש"ע ע"ש וכ"ד הרב קולת כלולה סק"ה וכ"פ הרב נה"ס א"ת הוכתב שכ"כ בתשו' דב"ש סי' קמב דמשום ספק כרכה לא מברך וכתב שע"ז נשענו תשו' האחרונים מהר"א בן חיים ומהר"ט ז"ל ע"ש . ועיין להרב ארלות החיים לחלק י"א דבמקומות שנוהגים כמרן ז"ל שלא לברך על תפילין שא ברכה ח' יחזור ויברך ואם הוא במקומות שנוהגים כמר"א לברך ב' לא יברך ב' . ולענין הלכה הדבר ברור כיון דמידי דכרכות הוא נקטינן כהשו' ודעימיה שאם עבר וענה אי"ש וכיוצא אין לחזור ולברך בין אם נהג כמרן או כמר"א ז"ל :

הן אם שמע חבירו מברך על תפילין יכול לענות אמן ואין זה הפסק . כ"כ בשו"ת פמ"א ח"א סי' נט הביאו בשע"ת סק"ח וכ"כ הרב קינור ש"ע סי' יוד אות ח' וכן סק"ס הרב ארלות החיים סק"ע"א . אמנם בתשו' דב"ש שם כתב דלכתחילה אסור לענות ואם בדיעבד ענה אמן אין לחזור ולברך ע"ש . וה"ד הרב ז"א בהגה"ט והב"ה"ט סק"א והרב כס"א אות ד' ע"ש . וכ"כ הרב זכור ליצחק סי' ג' וכ"כ הח"י"א בקש"ג סי' ג' אות טו' . וכן עיקר :

נו וה"ה בין כרכה להנחת התפילין לא יפסיק לענות קרוש וקדושה וכיוצא ואם עבר וענה לריך לחזור ולברך . ש"מ ח"ב"ור סי' יט אות יוד קומץ אות ט' זכאי רלון במוספין סי' יח סק"ו וכ"כ הרב חקי דעת ב"ור שם . מנחת יוסף שם אות ט' . אכן מכאן בהש"מ"ח שם ובתכ"ש דדעת המרדכי בשם ר"ת שהביא בכ"י כאן אינו כן דאפי' בין כרכה למולה לא הוי עניית קרוש הפסק . לא דאיהו ז"ל לא חייט

לזה משום שדעת רוב פוסקים אינו כן עי"ש וכן שאר
אחרונים הנו' נגררו אחריו בזה גס הגרעק"א סי' רו כתב
להדיח דאם ענה קדיש בין ברכה לעשייה קלויא במחלוקת
הט"ו והמ"א הכול באות שלפ"א עי"ש ולפי' אכן כדיון דפסקינן
לעיל כהט"ו ודעמיה דאם ענה קדיש בין תל"ת לא יחזור
לכרך ה"ה בין ברכה להנחה נמי הדין כן דסב"ל וקל"ת
תימה על מוסר"ר אל דפסק ב"ור כהשמ"ת ודעמיה ול"ת
להאי כלל"א דסב"ל :

נו סעיף י"א

אחר שקשר ש"י על הזרוע יניח ש"ר קודם
שיכרוך וכו' אמנם בס' הכוונות להאר"י
אל כדדוש תפילין דרוש ה דף יד ע"ג וז"ל סדר הנחת תפילין
בתחילה יקשור תש"י בזרועו וכו' ואח"ך יכרוך הרצועה סביב
זרועו ו' כריכות וכו' ואחר שיכרוך הז' כריכות אז יניח
תש"ר ולא קודם הכריכות וכו' וכ"כ בפרי עץ חיים למתק"ו
אלל שער יוד ע"ש וכ"כ מלת שמורים בשם האר"י אל
וכ"כ עו"ת למתק"ו למח אל בשם הנו' וכ"כ נגיד ומל"א וכ"כ
סרב ט"ז בשם האר"י אל וכ"כ מ"א בשם הנו' וא"ר אל בשם
הנו' וז"ל אבל בס' הכוונות להאר"י אל כתב דהנה לכרוך ו'
כריכות בזרוע ואח"ך הניח ש"ר וכ"כ הט"ו ושל"ה ומל"ש
וכן אני נוהג דכל שגס לדברי הטור לאו איקורה הוא ואינה
הפסקה גמורה וכן מלאחי במהרי"ל הל' תפילין דלא חשיב
הפסק עכ"ל וכ"כ הרב י"א בשם הנו' וס'בל וסרב
חי'רא אל בכרכ"ו בשם הרדב"ז וכתב שכן נתפשט המנהג
בא"י ארלות החיים סק"ער סידור ר"ז ע"ש וכ"כ האש"א
וכתב שכן נוהגים העולם והכי נקטינן ועיין לסרב יפ"ל
שהביא כמה מהמקובלים שהסכימו לזה וכ"כ הרב ש"ל ר"מ :
נח אמנם נראה שאם אחר שכרוך וקשר שמע קדיש אז
קדושה וכיוולא בזה ואם יכרוך לא יוכל לענות יניח
של ראש קודם אם אפשר שלא ימיטו התש"י ממקומם וכן
אני נוהג מאמר סק"ג שעת' סק"ב ארלות החיים
סק"עו ש"ל שס בשם הנו' ע"ש :

נט כתב הרב רוד עראמה כפי' על הרמב"ם בפ"ד מה'

תפילין ד'כא ע"ב שצריך לכרוך על הזרוע והאלכע לרה
קודם שיניח ש"ר עי"ש הביאו הרב יפה ללב נר"ו אבל
בס' הכוונות להאר"י אל וס' פרי עץ חיים כתב אחר שיניח
ש"ר יכרוך ג' כריכות על האלכע וז"ל ואחר שכבר הניח
תש"ר שהוא בעלה אז יתן לה הבעל קדושין שס"ס כריכות
הרצועה סביב האלכע האמלעו הנקרא אמה כדרך הטבעת
העגול וכו' עי"ש וכ"כ מט"ו סק"ט ע"ש וכ"כ חי'רא
בליפורן שמיר סי' ב אות א פ"מ במש"א יפה ללב נר"ו
ש"ל שס :

ס שס ויש מי שאומר שאסור להוסיף תש"ר מהתיק
עד שתהא ש"י מונחת וכו' לכאורה משמע דזה חולק
עמ"ש לפני זה מדכתב וי"מ שאומר וכו' ואינו כן שהמעין
ככ"י יראה ברור שהוא ענין בפ"ע וכל ש"ל יש מי שאומר
כלא וא"ו ומ"ש בשס יש מי שאומר היינו מפני שלא מלא
דבר זה כי אם בפוסק א' וכך דרכו בכמה מקומות לכתוב
דבר שהוא מוסבס בשס יש מי שאומר אחר ש"ע דפוס
ישן בלי הנהגות רמ"א וכתוב שס יש מי שאומר וכו' בלא
וא"ו וכו' מאמר סק"ב ע"ש :

סא שס ויש מי שאומר שאסור וכו' וכ"כ מהרמ"ו אל
בס' הכוונות וז"ל מורי אל הים נזר שלא יוסיף תש"ר
מן הכיס עד שיניח ויקשור תש"י סביב הזרוע בקבורת
במקום הקשר ואח"ך לא הים חושש מלהוסיף תפילין ש"ר אף
שעריון לא הקיף סביב הזרוע וכן כתב הרב ש"ל דף לו
בשם הנו' :

סב כתב הרב כנ"הג בהגב"ו בשם רבו רזין קפידא אלא
בשהמניח עצמו מתיר רצועה ש"ר או מוסיף מן התיק
קודם שיניח תש"י אבל אדם אחר בעוד שחבירו מניח תש"י
מתיר לו תש"ר אין קפידא ע"ש וכ"כ עו"ת וסרב ארלות
החיים סק"פ"א אמנם הרב נהר שלום לעיל סק"א כתב
בדעת מנן דאפילו אדם אחר ג"כ אין להוסיף בשבילו וע"פי
הקור כמ"ס וכ"כ הרב מאמר והאש"א סק"ט וסרב שעת'
בשם משנת חסידים ובה"ר סק"א כתב בשם מקו"מ דדוקא

ח"א וקיים דאף דהמ"א כתב דאפשר דכ"הכ שלנו שום לשאר
מקומות לא שבקינן פשיעה דהני גדולים משום ספיקא דמ"א
ע"ש . וכן תמה הרב קלוור ש"ע בגליון ע"ד המ"א הנו' .
אמנם הרב פ"מנ במש"א סק"א ובא"ש ה"א סק"כ הסכים כהמ"א
ובתב דכן נוהגים רב"הכ שלנו שהוא קרוב אין מברכין .
וכ"פ כפי' ד"ה דאין לברך וסב"ל וכן עיקר :

סח אם לא היה בדעתו לחזור ולהניחו מיד לריך לברך . מ"א
שם . ש"ץ דף מ ע"ג ארלות החיים ח"א סי' ד"הח
ואפילו חזר ונמלך והניחו מיד לריך לחזור ולברך . ר"ז
אות מב :

ע ואם חללם כסתם אם חלץ ש"י וש"ר לריך לברך ואם נשאר
עליו תפי' א' אין ג"לב . ארלות החיים סק"נה :

עא ג"ל דהמניח תפילין קטנים בכיתו והולך בהם לכו"הכ
וחולץ ומניח גדולים דלא יברך מספק ויותר טוב לברך
בכיתו על הגדולים ויניחם ויכוין לפטור הקטנים ויניחם
ואז כיון שמניח אותם שבירך עליהם יותר מסתבר דלא יברך
עליהם . חיו ארס כלל יג :

עב אם לא היה בדעתו לחזור ולהניחם מיד אפילו נשאר
עליו תפי' א' לריך לברך אם נמלך להניחם . ארלות
החיים סק"נה :

עג שם מי שמניח תפי' ובירך ובתחילת ההרוק נפסק הקשר
וכו' א"ל לברך וכו' . כיון דלא נעשה עדיין מלות
הנחה נמא לא חלה הברכה על שום מלוא וכיון שלא הסיח
דעתו ממנו חיויל שפיר על הנחה ב' . כ"כ בי' ומדבריו יש
ללמוד במי שיש תפילין בידו כלא קשר מברך ועושה קשר
ומניח דשפיר עולה לו הברכה שעשה תחילה דעשיית הקשר
חינו הפסק אלא תיקון המלוא ודומה להביאו מלח שבין
ברכה המוליא לאכולה לקמן סי' קס"ו ק"ז . ע"ז סק"ב א"ר
סק"כא ארלות החיים סק"נו . ופשוט דאין לעשות כן לכתחילה
ארלות החיים שם :

עד אם נפסק הקשר ורואה להניח תפילין אחרים נ"ל שיברך
הרב זרע אמת והרב מח"כר בקוף אות ט וכשם הרב

מא"מר ע"ש . וכן כתב הרב ארלות החיים סק"קר . אמנם לפי
מ"ש לעיל כפי' ח אות כד כמי שבירך על הללויות ובא
השמש וחטפו מידו והביא לו אחר דסב"ל נראה דה"ה כאן
וגם הרב מא"מר דומה דין זה לדין עליות שחטפו השמש
ע"ש . וקיים הרב ארלות החיים שם אם אפשר למשוך הברכה
ימשוך עד שיניח התפילין האחרים ויולא כברכה הראשונה ע"ש .

עה שם מי שמניח וכו' ובתחילה ההרוק נפסק א"ל לברך
וכו' . מסתמיות דברי הש"ע משמע אם אחר ההרוק
נפסק לריך לברך וכ"מ בלבוש וכן פסק העו"ת . אבל הט"ז
פסק דשום להותר וא"ל לברך כנפסק הקשר אף אחר ההידוק
וכ"מ בכ"ץ ויש להקל בס"ב . א"ר סק"כב ואף העו"ת השוה
דין זה לאם הזיון וכבר פסקנו לעיל דא"ל לברך בהזיון וכ"מ
מדברי המ"א בשם של"ה . וכן הסכים הרב הלכה כדורה
ארלות החיים ור"ז והרב ח"א וסי' ד"הח וסב"ל :

עו אבל אם אין לו לא תפילין ש"י ולאחר ההידוק נפסק
ה"ה לאחר שהניח ש"ר נפסק אחר מהם לריך לחזור
ולברך . ע"ז ח"א ר"ז . אמנם הרב ארלות החיים כתב דדמי
האי דנפסק אפילו אחר תש"ר לנשטנו ממקומם ולדין
שפסקנו דאפילו נשטנו א"ל לברך ה"ה כאן כיון שלובש
תפילה א' בין שנפסק אחר הנחת תש"ר וכ"ל עיקר וסב"ל :

עז שם אבל אם הניח ש"ר ואח"ך הותר ש"י מהדק ומברך
וכו' . דה"ל כנשטנו ממקומם ולפמ"ש לעיל ג"כ לא
יברך וכ"ש הוא :

עה שם מותר לברך על תפילין שאולים וכו' משום דלא
כתוב בתפילין לכס . עו"ת סק"כא :

עט שם מותר לברך על תפילין שאולים וכו' נ"ב אמר
המאסף בשוש מדעת חבירו איורי אבל בשוש שלא
מדעת לא כתברר מה דינו וראיתי בס' בנימין זאב סי' קנט
נשא ע"ז והשיב דש"ד ויולא ח' דניחה ליה לאויש לממ"ב
לא שאם מלאס מקופלות ומכורכות לריך שיברך אותם
ככתחילה והוא נלמד מדין הטלית וכן עמא דבר . ככ"הג
הגבי' עו"ת א"ר ושאר אחרונים וכן נוהגים . ודוקא באקראי

ולא כקבע כמו כלינית לעיל כס' ח :
ף שם ולא על הגדולים וכו' דה"ל מה"כ ואפילו לאחר
יאוש ושינוי רשות לא יכרך : עו"ת סק"כא א"ר באורי
הגר"א ארזות החיים סק"קה חמד משה ושאר אחרונים ויש
חולקים ע"ז וסב"ל :

פא ולענין לנחת בו י"ח לאחר יאוש ושינוי רשות דעת הטו'
שהם פסולים ואינו יולא בהם י"ח ומדברי המ"א סי'
יא סק"י נראה דולא בהם י"ח וכ"כ ר"ז אה"ל וכו"כ חלקו של
יריד וכתב שכ"ד מרן וכ"כ הרב חמד משה :

פב סעיף יג נהגו העולם שלא לחלוק תפילין עד אחר
קדושת וכו' לזיון וכו' ויש שאין משהין
עליהם יותר מן החיוב דלרכיב גוף נקי ולא כהירא והכל
לפי מה שהוא אדם : מט"מ ואם אין לו גוף נקי ומתיירא שמה
יפוח בהם וסלק מיד : פר"מ :

פג שם נהגו העולם וכו' אחר קדושת וכו' לזיון וכו' הג"ס
ויש מי שכ' ע"ז הקבלה שלא לחלוק תפילין עד שיאמר
בהם ג' קדושות וד' קדושים דהיינו לאחר קדיש יתום וכו' :
והרב סולת כלולה כתב בשם הארי"ז אל עד אחר עלינו לשבח
וכס' הכוונות למהר"ש ויטל אל כתב אין להסיר התפילין עד
אחר עלינו לשבח ועל כן נקוה לך ובהגהות מ"ה שהכאתי
על ברכי' כתב אחר עלינו ונראה ש"ס אחר לאו לאפוקי
על נקוה לך לא עס נקוה לך וכ"כ מס' מקו"ח שכתב אין
חולטים עד אחר עלינו עד שיאמר והיה ה' למלך ע"כ וכו'
עכ"ל הא למדת דעלינו כולל עד הסוף : מחב"ד אה"ל יוד
וכן הסכים בשכנ"הג וכחכ וכן נהג מורי וכן אני נוהג :
וכ"כ בח"ד ובס' נגיד ומלמה ונהג שלום סי' בו אה"ל ד וב"ה
כל האחרונים עפ"י הקבלה :

פד כתב בס' אור נדויקים להרמ"פ דף יוד ע"ד אין לחלוק
התפילין עד שילמוד בהם תחילה א' המרכה וא'
הממעיע כי לא יזכה האדם לקנות ג' חלקי הנשמה נר"ן
אח"כ ילמוד בתפילין כמ"ס בר"ח שער הקדושה וביותר אם
לומד בתפילין דר"ת : מחב"ד אה"ל טוב ובקש"ג סי' ד אה"ל א

וכ"כ הרב כס"א אה"ל ואו ח"ל ויש מי שנוהג שלא לחלוק
אותם עד שלומד בהם עיון ד"ח אל כס"הק : ושמעתי באומרים
לי דבערי מערב אחר התפילה יושבים וקובעים ד"ח של
הלכה בתפילין עליהם רבנן ותלמידהון אשריהם ואשרי חלקם
עכ"ל ע"ש :

פה והטעם יהיה עליו עד שיחלוק התפילין : הארי"ז שם
מחב"ד שם שע"ת בשם הארי"ז אל קיזור ש"ע אה"ל :

פו שם וכיום שיש בו ס"ת נוהגים שלא יחללם עד שיחזירו
ס"ת וכו' והחולטן קודם לכן לא יחלוק בפני ס"ת לא
יסתלק לדרדין עיון סי' ל"ח ס' יא : מ"מ רש"ל מ"א והטעם
היינו מפני שמגלה ראשו ולא גרע מרכו עיון סי' לח במ"א
סקי"ד ולזה שרי כשיסתלק לדרדין : פר"מ באש"א אה"ל ל'
ר"ז אה"ל מב ארזות החיים סק"קיה קיזור ש"ע אה"ל כ ש"ז
ד"מב ע"א :

פז וכן יש לזהר שלא יחלוק התפילין כשהארון הקודש פתוח
לאנעים ומירות כי אסור לחלוק לפני רבו : סולת
כלולה סק"ט :

פח ולפי' דוקא בתפילין ש"ר דחיוב גילוי אבל תשי' או
תש"ר תחת טלית גדול א"ל סילוק לדרדין : פר"מ שם
ארזות החיים שם :

פט ומ"מ אפשר שזה היה בזמנם דלפי סדר ומנהג לניפת
ראשם היה לריך לגלות ראשו בחלוצת תפילין אבל
לדין כנקל יכול לחלוק בלי שום גילוי ברכי' : והכי מסתבר
דמעשים ככל יום חולטים התפילין ואין מתגלה ראשינו :
וזה דוקא כס"ת אבל לחלוק תפילין בפני רבו שיש טעמים
אחרים שהביא ט"ז בסו' לח סק"ד דהוא כמו מורה הוראה
כפני רבו ולפ"ט אחר שפי' המ"א בשם הגאון מורה"ש משני
עבדות איבא למיחש להני טעמים דאין לחלוק בפני רבו :
ועיון מ"ס לקמן בסו' לח :

ץ כתב בהגהות מנהגים כיום שיש בו מילה אין לחלוק עד
לאחר המילה משום התפילין הם אה"ל והמילה ג"כ אה"ל
ש"ך ב"ור סס"י רסה מ"א סק"כא ר"ז אה"ל לח' ופשוט דהיינו

אם נעשית המילה בכ"הכך או שמתפלל בבית שנעשית המילה
שם מחבר אות יא ש"ך דף מא ע"ב ארלות החיים סק"קטו :
צא שם וכיום ר"ח חוללים אותם קודם תפילת מוסף וכו'
כתב ב' הטעם משום דבאותה תפילה אומרים כתר
אין ראוי להיות עליו תפילין שג"כ נקראים כתר וגם בתפילה
בלחש יסיר התפילין עו"ת סק"כר מ"א סק"לב ר"ז ארלות
החיים סק"קי :

צב שם קודם תפילת מוסף וכו' בתשו' מהרמ"ע דרש
להסיר קודם שאומרים הלל וש"ל אחר הקדים וחז"מ
של סבות קודם שמברכין על הלולב וכ"כ הלבוש וכ"ל אעפ"י
שכל"ח חלק עליו ע"ש עו"ת ס"ס וכ"כ הרב"ז הטעם משום
דבאותה תפילה אומרים כתר וכתב עוד ט"א עפ"י הקבלה
וסיים ומ"מ אין לנו מורה לחלוץ ושלא לחלוץ הכיאו הרב
כנ"הג בהגב"י ולענ"ד נראה לנהוג בר"ח אחר קדושת וכו'
לפיון כמו בשאר הימים אבל לא ימצין עד אחר קדיש דהוי
יותר כחולץ בפני רבו כיון שעומד להתחלת התפילה ומה
טוב לעסוק בחלילה כשאומר יהו רטון שנשמור חוקך כי במערכת
היו מברכין לשמור חוקיו וכסי' כט : ובחו"מ דפסק קודם
פר' מוסף בס"ת : ובחו"מ דסוכות קודם הלל כמ"ש הלבוש
ואפילו הש"ך : א"ר סק"כה : אמנם המח"כר אות טו כ' כתוב
כס' הכוונות על זמן הסרת התפילין בר"ח וז"ל הר"ל לא היה
מסיר התפילין עד אחר שגמרו הקדים של חזרת ס"ת בהיכל :
ואח"ך היה חולץ תפילין ומתפלל מוסף עכ"ל ובספר הכוונות
המתוקן והמסודר ממח"ש ויעל בדרוש ר"ח דק"א ע"א
כתב כן בשינוי לשון ע"ש וכך נהגנו ודלא כמ"ש הרמ"ע ז"ל
דלריך לסלקם וכו' ולא יטעה לתוללם אחר קדושת דסדרא
ובתב דחולץ תפיליו בשעה שהוא רדוף להתחיל מוסף הוא
מנונה מאור וגרוע עש"ב וכו'דאי אי שמיצ ליה למור מנהג
האר"י ז"ל גם הוא היה נוהג כן וק"ק על מ"ה וכו' ובספר
כנף רננים אשר לו כ"ו כתב דמנהג האר"י ז"ל שלא היה מסיר
התפילין עד אחר קדיש של חזרת ס"ת בהיכל כמ"ש בספר
הכוונות ונראה שבהנהגותיו לעיכובא קאמר דלא סגי בלא"ת

אך וראי שטוב לנהוג כמנהג רבינו האר"י ז"ל וסמך עמ"ש
בספר כנף רננים עכ"ל הס"דא ז"ל : וכ"כ הרב נגיד ומלוק
משם האר"י ז"ל שאין לחלוץ לא עד אחר קדיש וכן הסכים
הרב שצ"ת סק"כב :

צג כתב הכ"ח בשם הזוהר פ' פינחס מי שמניח תפילין
בתפילת מוסף חייב מיתה ע"ש :

צד כתב הפר"ח ז"ל סי' תכג בשם הר"יקש ז"ל אם השעה
דחוקה שאינו מספיק לחלוץ התפילין ויוזם ממקומם
ללך אחר דחשיב כמונחים בכיסן כמ"ש סי' כה ס' יב' ש"ס
ד"מא ע"ד : וכתב הרב שצ"ת שם ונראה שיש מליאות לענין
זה כגון שהוא עומד לבוש בתפילין והליכוד כבר התחילו
קדושת כתר שאין שהות לחלוץ שכמו רגע א' שיאחר ישלמו
לומר הקדושה ע"ש :

צה עוד כתב הרב ער"ח שם וז"ל נסתפקתי על מי שכבר
יאל יח חזרת מוסף ואח"כ הניח תפילין והלך לב"הכנ
אחר שעדיין לא התפללו חזרת מוסף ובעי למימר כתר
עממם אי מלי לומר בתפילין הואיל וכבר יאל יח אור"ה ה"ג
בעי לסלוקינהו ודעתי נוטה להתיר ודו"ק עכ"ל : וכ"כ הרב
יא בסו' תכג בשמו' אבל הרב מחבר אות יד כתב ז"ל ולי
נראה דיסלקס ויאמר כתר עכ"ל : וכתב הרב ש"ס ונראה
מדכתב בזה הלשון ולא כתב אסור עד שיסלקס משמע דלא
אמר כן אלא כלפי מ"ש הפר"ח להתיר לכתחילה ע"ז אמר
דיסלקס אבל אם היה עסוק בלימודו ולאו ארעתיא וכשהתחילו
הליכוד הקדושה ננער משנתו ושמעו אינו ואין שהות לחלוץ
בהא איזל ומורה להרב פר"ח דעונה כתר עממם עכ"ל הש"ס
והביא דבריהם הרב שצ"ת שם : ארלות החיים סק"קטו :

צו כתב הרב החסיד מו"ז מהר"א אזולאי ז"ל בכתבדקויו כ"ו
כפי ררך האר"י ז"ל יש סוד נשגב בזה ולריך שלא לחלוץ
אותם לא וכו' וכחול אין לסלקם אלא אחר עלינו לשבח
וטעמנו נסתד ונגלה לבעליו וכן ראוי לנהוג גם מי שאינו
יודע הטעם כי מלות להיות פועלות בסגולה ועושות רושם
למעלה אף שנעשות בלתי כוונה הפרטית רק שגריך לבוין

הכוונה הכללית שיכוין המניח והעושה המלוה שעושה המעשה
הזה לקיים מצות אלוהי עכ"ל . ומכאן אזהרה לדרקק בכל
מעשה המלות שיהיו כסדרן וכמשפטן אף כי אין איתנו יודע
עד מה רמוזהם וסודותיהם . הרב ח"ד"א ז"ל בכרכ' אות יא
ובקש"ג סי' ד אות ג :

צו קדושת ר"ח עולה ויורדת לפיכך יחזרו תפילין למקומם
במנחה וקודם שיה ג"כ אחר תפילת מוסף לרובה ללבושן
ללמוד בהם או ללבושם כל היום . הרמ"ע מפאנו בתשו'
סק"י קח . וכן הסכים הרב ח"ד"א במחבר' וז"ל והכי תוינן
לרכנן קדושי עליונן ומנייהו מקובלים מופלגים המתנהגים
עפ"י דעת רבינו הארי' ז"ל בכל שהיו נוהגים להניח תפילין
במנחת ר"ח וכן הגיד לי חכם א' זקן מקובל שכך היו נוהגים
המקובלים המופלגים וחסידים בערי מערב להניחם במנחת
ר"ח וכן נהגו תלמידיהם אחריהם וכו' ופשוט דברי ס' הכוונות
מוכיח קצת כהרמ"ע וכו' אחר זמן זכני ה' וראיתי בהגהות
הר' מהר"מ עפירש עלמו לס' הכוונות כי בתפילת ההגהות
שכתב ע"ד ס' הכוונות (כפי סדרו) וז"ל וגם זה אינו לא
בעת מוסף לבד . כ"כ אמר מאיר מכאן שיש להניח תפילין
במנחת ר"ח לפי שיש ירידה בחטאת ר"ח דכתיב וירד וכו'
וכדברי הרמ"ע ז"ל במאמר לבאות ה' עכ"ל הא למדת דמהר"מ
עלמו שידע מנהג מהר"ק הוא עלמו הכריע כהרמ"ע מדברי
האר"י ז"ל והו' שכת' אור לריקים הביא דברי הרמ"ע בסוף
וכו' ז"ל המחבר' אות יג באורך ע"ש . וכן הסכים בספרו
מ"ב סי' ואו אות קפח אס אחר התפילה רולה ללבושם
ללמוד הקביעות יכול להניחם וכ"ש שצריך שלא ימנע מלהניח
תפילין בתפילת המנחה משום ר"ח עכ"ל . וכ"כ הרב ארנות
החיים סק' קטו ושכן מבואר מדברי הפר"ח בסו' תכג :

צה במנחת ע"ש הנהגים להניח תפילין יש מחלוקת בזה
שדרעת הרב חמו' פ"ד מה' שכתב דמניח תפילין
במנחה יעושה גס כס' נגיד ומלוה דף מט ע"ב כתב דמורי
ז"ל לא היה מניח מלאומרה כלתש ובטלית ותפילין וכל זה
אפי' כע"ש ע"ש . וכ"כ הרב משנת חסידים דף פז ע"א

שכ"כ יעש כל זה הביא דכריהם הרב מהר"ם בספרו רות
אות ב ולעומתם מלינו חולקים וס"ל דאין להניחם והם הרב
שמש לרקה בתשו' סי' ח והרב הרמ"ע מפאנו שהים נוסב
שלא להניחם והרב מהר"מ עפירש ז"ל קבלתי ממורי ז"ל שאין
להניח תפילין במנחת ערב שכת כי כבר נתנוץ קדושת
שבת ע"ש . והרב שומר אמונים ושכן כתב הרמב"ן ז"ל והרב
מהר"א יחזקיהו והרב מהר"ר יעקב ווילנא כמ"ש הרב הגדול
ח"ד"א ז"ל בס' חיים שא ח"א סי' א ובספר מראית העין
בליקוטין סי' ד אות ב וכן הסכים בספרו מחבר' בסו' זה
אות עו יעש . ובקש"ג סי' ג אות כח ובס' עיקרי הד"ע
ח"א סי' יא וכתב שכן נוהגים פה פריזני שלא להניחם
כתענית עשרה עבת וסיים כיון דאיכא מחלוקת בין המקובלים
א"כ קט דינא שוא"ת עדיף עכ"ל יעש . וסיים הרב מהר"ם
שס בסוף דבריו ומו שאפשר לו לעמוד בהם משחיות עד
מנחה גדולה כי היום יור כעבת קצר מה טוב וכן הייתי
עושה בימי חורפי מקדמוני ועיין להרב דברי מרדכי גלאנטי
סי' א עכ"ל :

צט וכתב הרב בית שאנבה דף קסח ע"א וממ"ש הרמ"ע
ז"ל כמ"ש משמע דוקא כע"ש אבל כעיו"ט מניחם
תפילין גס במנחה אך ממה שסיים מילתא בטעמא כי כבר
נוץ קדושת שבת אפשר גס במנחה דעיו"ט אין להניח
מח"ט או שמה נוץ קדושת שבת קדים ואתי קודם נוץ
קדושת יו"ט והרב אלכב קטנה נר"ו דף עו ע"א ה"ד הרב
הנו' וכתב ממה שהקפירו ז"ל בכמה דברים לעשות כע"ש
קודם חלות נראה דוראי קדושת שבת קדים ואתי קודם נוץ
קדושת יו"ט עי"ע ולכבי לא כן ידמה דאדרבא יותר נראה
דקדושת יו"ט קדמה ואתי קודם נוץ קדושת שבת והא
ראיה דכע"ש אומרים תחנון ונפלים ע"פ בכוקר וכעיו"ט
אפי' רר"ה אין אומרים תחנון ואין כע"פ גס כשחיות כמס"ל
סי' קלא סעיף ואו ע"ש . כ"ד הרב הגאון מהר"ר יחזק
פלאני נר"ו ביפ"ל ח"ה סי' רסו אות א ע"ש :

ק שס כהנה וס"ה כח"המ וכו' ועיין סי' לא דיש אומרים

שלא להניחם כלל בחו"מ והזוהר מחמיר מאוד כדבר :
קא הנה לא קלת אזהרות בהלכות טלית ותפילין ועוב
לאדם שיהא זהיר בהם שהם תועלת עלום להקבלת
התפילה כמ"ש בזוהר פינחס וז"ל אשר הק' בה למשרייה דלעילא
למאן דיהא רשוס בשין סימנין בלבושא דמלוא ותפילין מניה
תקבלון ללותא וכו' ע"כ : ש"ל דף מב ע"ב :

סימן כו

א סעיף א אם אין לו לא תפילה א' וכו' אם אין ידו
משנת לקנות תש' ותש"ר עיין לעיל כס'י
הקודם בדברינו אות ח ע"ש :

ב שם מי שאין לו לא תפילה א' וכו' וה"ה אם יש לו וכו'
ויש לו שום אונס וכו' מניח אותה שיש וכו' .
כתב הרב בכ"י משום דאם יש לו ב' ודאי שאסור להניח
ש"ר קודם ש"י כ"ש לבטל שום א' מהם אם לא מפני האונס
ומ"מ נראה שאם לא הניח אלא א' מהם אע"פ ששתייהם
בזרו ולא היה לו שום אונס ולא ידו אותה מלוא שקיים וכו'
שאע"פ שכתל המלוא בלא אונס מ"מ מלות דיעבד עבר
עכ"ל . וכתב עליו הרב דרישה ואינו מוכרח וכ"כ הרב
מו"ק דאין זה מוכרח וכ"ש הבא דקרא כתב שכ"ז שבין עינוך
יקו ב' דאי עבר על מומרא דקרא שלא מאונס לאו מודי
עבד ואין לו שבר מלות תפילין כלל כך נ"ל עיקר עכ"ל .
ולא זכר ש"ר להרב הלבוש כס'י זה שכתב כפ'י כדברי מרן
ז"ל וז"ל וה"ה אם יש לו שתייהם ואין לו שום אונס לא שוגג
או הזיר ולא הניח אלא א' מהם שולא י"ח מלוא אותה
שהניח דהא מלוא כפני עלמה היא והא קיים אותה אלא
דלמלוא אמרו כ"ז שבין עינוך יהיו ב' וכו' ע"ש . ופה ללב
כר"ו אות ב ע"ש :

ג שם אם יש לו שום אונס וכו' כגון שיש לו מכס בזרועו
או שריון ללאת לדרך עם שוירה ואין השוירה ממתנת
עלוו ואינו יכול להתעכב בידו להניח תפילה ש"י מפיח

תפילין ש"ר לכד שאין בהנחתו שהות כ"כ לכוש . מ"א סק"א
ד' אות ג ארלות החיים סק"ה :

ד כר"א כשיהיה יכול להניח אח"ך גם תפילין ש"י אבל אם
לא יהיה יכול להניח תש"י לריד להניח עכשיו תפילין
ש"י ותש"ר דמשום איחור דרכו לא התירו לו לבטל מלות
תפילין . מ"א שם ר"ז שם . מיהו אם הוא במדבר מניח
אותה שיכול משום סכנה . ארלות החיים שם :

ה אם יכול להניח תפילה האחרת בדרך יניח עתה ש"י
ואח"ך בדרך יניח ש"ר ואם לא יוכל להניח תפילה
האחרת כלל יניח ש"ר דקדוש טפי . ארלות החיים סק"ו
ודלא כהרב יפ"ל כר"ו ועיין מש"ל כס'י כה אות ח ועיין
להרב ישועות יעקב כס'י זה סק"א :

סימן כז

א סעיף א מקום הנחתו ש"י בזרוע שמאל וכו' ואם
הניחו בימינו אפילו בריעבד לא ילא חוט
השני סי' כח י"א בהנה"ט כס"א סק"א וכ"ד הא"ר סי' כו
והשע"ת סק"א . אכן הרב בית יעקב סי' קמט כסוף מזרר
לומר דילא וכ"כ הו"ל לא ח"א"ת מצ' ת בשם בית הרואה
דכתב דאם הניח בימין ילא ולכן יחללנו ויניח בשמאלו כל"ב :
ב שם בכשר התפוח שבעלם וכו' הנה ולריד להניח בראש
העלם הסמוך לקובדו וכו' ר"ל על כשר התפוח אשר
שם ולא סמוך לקובדו ממש ששם אין הכשר תפוח . אש"א
סק"כ ארלות החיים סק"ח ואחרונים :

ג שם בהנה גירס שאין לו יד וכו' יניח כל"ב וכו' . מי
שנקטעה ידו השמאלית למעלה מן הקבורת פטור מלהניח
בימין . תשו' רמ"א סי' קנב . חוות יאיר סי' קסו הביאו
הרב שע"ת סק"ד כנ"הג בהנ"הט ושהיא גמרה ערוכה .
עו"ת סק"ב א"ר סי' סק"א נהר שלום סק"א פמ"א ח"ג
סי' יא רבינו זלמן אות ג . אמנם בתשו' שבות יעקב ח"א
סי' ג חולק וסעלה להלכת דיש להניח בימינו ולפרך על

ש"ר ולענון הלכה יש להחמיר בד"ת ולכן יניח בלא ברכה על ש"י כהש"י ארלות החיים שק"ט שע"ת סק"ד :

ד' מי שנכרח בלא זרוע שמאל אפשר לומר דכ"ע מורו רחייב בתש"י אע"פי שנחלקו בנקטעה ידו אחר שנוכר וללחץ ידו ספק ברכות יניח גס ש"י ויברך על ש"ר ב' ברכות ויכוין להוציא ב' שבות יעקב ח"א קי' ג' ולדידן דאין מברכין אלא ברכה אחת על ב' נראה דככהאי גוונא לא יברך אלא על מלות תפילין על ש"ר ויכוין להוציא כבכרה זו גס הש"י סידור בית עובד דף מה אהת ח :

ה' מי שאין לו זרוע למאן דפטר מתפילין ש"י היינו דוקא מש"י אבל בש"ר מיהא חייב ומברך עליו הגאון שאגת אריה בה' תפילין סי' לו ושכן מלא בש"ג הל' תפילין מוכ"ר אות א בית עובד שם אות ז וכן אם נקטעו ב' ידיו מ"מ לא נפטר מש"ר ארלות החיים סק"י :

ו' נסתפקתי כמי שמחמת חולי מתה כל ידו שמאית עם הזרוע והפסידה כל הרגשותיה לגמרי אם חייב להניח בה תפילין ש"י כיון דהא מיהא אות ליה יד שמא וקרינן ביה על ירך או דילמא כיון דמתה היא ולא חלי ולא מרגיש בה כלל הגס כי למראה עיניו יב לו יד כרלית ליה יד שמא חשיב כיון דיד מתה היא וכנקטעה ידו וזרועו חשיב ויש לעיין בזה בש"ס פ"ק דקדושין דכ"ד סע"ב גבי סימה עין עברו שהיתה כהויה וכפיר"ש גס ד"ה דמעיקרא וכו' וגס כמ"ס בש"ס יכול יבשה גפה וכו' ובחידושי הרשב"א שם ולריך להקיימא ביה לדינא ואכמ"ל בי"ע ועיין להרב שוש ומשיב מהד"ב ח"ג סי' קכג שנשא בזה והעלה רחייב להניח בה תפילין דעכ"פ יד כהה מיקרי ע"ש :

ז' חולה שא"י לנענע באיבריו ר"ל והוא כעין חולי שנקרא שלח"ק ויש לו שכל ורעת ואינו מוטרד מחליו ואין לו כ"א בת אחת המשמטו והיא מנחת לו תפילין על ידו וקושיהם : אם מותר לברך עליהם וגוף הספק סוכך על ב' דברים א' דילמא אינו מחוייב כלל כיון דא"י לקשור אינו בר קשורה ואינו ראוי לכילה וכו' והב' אפילו חייב אי אשה

דפטורה יכולה להיות שלוחו לקשור עיין להרב מהר"ם שי"ק ז' ח"א"ח סי' טו שנשא בזה ומסיק דיכול לברך דאי משום הם' הא' ל"מ אם הוא יכול לסייע קצת להמלא גופו וידו להקל על הקשור לו מסייע כי האי קי"ל דיש בו ממש וכו' אמנם אפילו אי אינו יכול לסייע הרי ילפינן מושטמו אותו וכו' דש"א כמותו ופשוט דאפילו גידם חייב בפסק כיון דשלוחו כמותו הרי יש לו יד אריכתא וקרינן ביה ושטמו מכ"ש כנ"ד דאפשר שיתרפא ותו' גיטין ר"כ כתב דהיכא דאפשר שיתרפא חשיב בר הכי וה"ה דקרינן ביה וקשרתם וכו' ולעניין הם' הב' אי אשה דשאית לקשור הואיל והיא אינה בקשירה והנה אם א"א באיש כודאי האשה דשאית לקשור אלא אפילו אפשר באיש נראה דש"ד וכו' וא"כ שפיר עביר דמברך עכ"ל ועיין ג"כ בש"ת מהר"א ח"א"ח סי' יט שנשאל גס הוא בנדרון זה והעלה כדכרי מהר"ם שי"ק ז' ממש ע"ש :

ח פעיף ב

המנהג הנכון שיהיה הי"וד של קשר תש"י ללד הלב והתפילה עליו ללד חוץ וכו' כתב בתשו' כ"ש סי' מא שאלה איטר יד שרצה להניח של אינו אוער שריך להסיר הרצועה להוציא הרצועה לתוך מהמעברתה ולהשימה בלד ב' אי מותר לברך עליהם אף שי"וד מהופכת מכנגד הלב או אם לריך לתקן הי"וד תחילה תשו' כ"ל דאין להקפיד וראיה מתה"ד סי' מט בני רונוק וכו' והרב א"ר סק"ד הביא דבריו ודחה ראיותיו והאריך הרחיב ובסוף דבריו כתב לכן נראה שיש לזהר ע"ש וכ"כ הרב חיי אדם דיש לזהר לכתחילה וז"ל כ"ל דאם יכול להוציא הרצועה ולהכניסה מלד אחר כדי שתהיה הי"וד סמוך ללב אע"פי שאינו יכול להפוך הקשר של הי"וד שתהיה פניה ללד הבית טוב יותר וקיים ועכ"פ לא יתבטל ממלות תפילין עכור זה ויניחם כך עכ"ל וכ"כ הרב קיצור ש"ע דיש לזהר אמנם הרב בית עובד דף מה ע"ב אות יב כתב בשם הרב ש"י שגה ג' דאין לריך אפילו להסיר ולשנות אלא יניח הקליפה ללד הכתף וללד היד המעברתה וכן בהיפך כמי שאינו איטר

ומניח תפילין של אישר מניח הקלטה לנר הכתף וכתב עליו וכן עיקר

ט כשיש לו לאדם תפילין בזוועו אם יקום לו דבר לישא לא ישא בין אלילי ידיו שהרי יכריל בין תפילין ללבו ואע"פי שהכנדים מכרילים אין זו הכרלה שכן דרכו ס"ח סו' תשער ע"ש

יוד שם יש לזהר שלא תזוז יוד של הקשר מהתפילה וכו' בזהר פרשת פינחס מחמיר מאוד בזה כח"ט סולת כלולה וכתב הרב ש"ך דף מ ע"א שבס' זר וזה הוכיח מהר"י למח מדברי הרב ז"ל דלריד שלא תזוז היוד לעולם אפילו כהיותן מונחים בתוך כיסין וע"כ נוהגים רבים מראי ה' לקשור היוד עם חוט של גיד עם התפילה ואין קושרים אותה עם הרצועה כשעת הנחה עכ"ל וכתב עליו שע"ת סק"ה ל"ט דע"י קשורה זו יקום החוט של גיד סביב התורה והוא חולץ בין הזרוע לתפילין ואכ"י ביון שהחוט הקשור הוא בכלות התורה במקום המעברתא לא איכפת לן שם בחליטה רק במקום התורה שהפרשיות מונחים בפנים ול"ע ע"ש וכן בספר ארלות החיים אות יג והרב קינור ש"ע הביאו דברי הרב מהר"י למח שרריך שלא תזוז היוד מהתפילה אפילו בתוך כיסין ופה עירנו כנדחד יע"א נוהגים שקושרים אותה בחוט גיד סביב התורה כס' הרב הנו' משעת עשייה ולא תזוז עוד לעולם ושמענו מפי"ק רי"ח טוב נר"ו שאעפ"כ לריך לכרכה כרצועה כשעת ההנחה לפי סודן של דברים

יא סעיף ג המנהג הנכון לתקן שהמעברתא וכו' תהיה מונחת לנר הכתף וכו' עיין בדברינו לעיל אות ט

יב סעיף ד לא יתא דבר חולץ בין תפילין לבשרו ל"ש ש"י ל"ש ש"ר וכו' כתב האגור וז"ל כתב הרוקח שיש לגלח השער שעל הנואר כדי שתהיה הרצועה נוגעת בבשרו ולא נהנו כן ע"כ והביאו הב"י וכתב המ"א סק"ד דבזכחים דף יט מבטיח אם כנה חיה ושערו היו חליטה לעיניו כגדרי כהונה ולא איפשטא ומפני זה כתב הרוקח

שיש לגלח השער ע"ש ועיין להרב ארלות החיים סק"ע דבאמת המעיין בזכאים שם רמבעיח ליה ולא שערו בכגרו מהו שערו כגופו או לאו כגופו פ"רשי אילא שערו בין כתנפו לבשרו משמע שנחפשו שלא במקום שער כפרט שהרמב"ם פי' פירוש אחר על אבטיח וזו גס הא אמר שערו היה נראה בין לין למנפת ששם היה מניח תפילין ועוד נזיר איך יניח תפילין עכ"ל גס באש"א סק"ד תמה על המ"א בזה דמה ראה מייחי מזכחים הלא שם איירי ביוזא השער חוץ למקומו כדפ"רשי ע"ש ועיין במח"ש מש"כ ועיין באות שאחז:

יג אותן המגדלים כלורית מלכד כי הוא ררך שחץ וגאווה ויש קלת איסור ממ"ש ב"וד סי' קעח יג בו איסור בהנחת תפילין ביון שגדולים הרבה ליכא למימר היינו רבתייהו וחוללים ומשום מעשה אנשים הללו ל"ל היינו רבתייהו ואפילו לדעת הרשב"א שאמר להלכה ולא למעשה דבראש לא קפדין אחליטה מ"מ כה"ג אפשר דמודה הרשב"א וכמו שאקור לדרידה על כובע עכה וכמ"ש מ"א סק"ה ה"ה הני שערות מרוכים הרי הן ככובע עכה מחה"ש סק"ד ועיין באות סקורס אבל אותם המגדלים כלוריות לפניהם ובשעת הנחת תפילין נותנים את השערות למעלה עד הראש ועליהם הקלטה שלא יהיו השערות תלויות למטה בין עיניהם נראה דלכ"ע הויא חליטה דלאו היינו רבתייהו הרב קינור ש"ע סי' יד אות ואו בהנה:

יד עד כאן לא מבע"ל בזכאים אי כנה הויא חליטה לא בכנה חיה אבל בכנה מתה ועפר לא מבטיח לן כלל ופשיטא דהויא חליטה מ"א סק"ד א"ר סק"ד רז אות ז ארלות החיים שם:

טו כתבו האחרונים משם של"ה שיש לרחוץ מקום הנחת תפילין ופשוט דהנוהגים כן לריכים לנגב המקום היטב אי משום כבוד תפילין ואי משום שהמים אפשר שהם מפסיקים ובעינין שתפילין יהיו על בשרו ממש ברכי אות א והביאו הרב שע"ת סק"ו וקיים וז"ל ונראה דשאל"ה כ"כ

לפי שהמשכים בחלות נותן אפר תחת פאר וכשרולה להניח תפילין לריך לרחון המקום משום כבוד וכן הוא בכתבי הארז זל ע"ש :

טז כתב בתשו' פני אריה סי' ואו על הכק הלבן שמניחים על אצרות הראש דלא הוי חטלה דכל שהוא משום נוי אינו חולץ ע"כ . והביאו הרב א"ה שם . ועיין להרב ח"דא בקש"ג ס"ג שחלק עליו בזה והניח בל"ע ע"ש :

יז שם לא יהיה דבר חולץ וכו' כתב הרב חסד לאפים ויש להסתפק במניחים בוונות דלפי קודן אפשר דלא חייבי דגוף א' חשיבי אמנם לשי פשוטן שיכוון ללאת באותן שהן איבא דהלכתא ואינך חשיבי כרצועות בעלמא כודאי יש לזוהר בין כשי' בין כש"ר שלא יתן הקליטה של הא' על המעברתא של האחר לא יהיו זה למעלה מזה מופרדים ומנוחים כולם על הכשר עכ"ל והביא דבריו הרב יפה ללב כר"ו כח"א אות כ וכתב עליו דכשי' כנקל יכול לזוהר שיהיו מופרדים ומנוחים כל א' על סבאר אבל כש"ר א"א לזוהר כשיעור קליטות שלנו שיהיו הב' קליטות של רש"י ור"ת מופרדים ומנוחים על הכשר אם לא יעלה ויבא ויגיע הקליטה של ר"ת על המעברתא של רש"י ושוב הביא דברי הרב פתח הדבור ח"א סי' לה בשם הרב שם חדש ח"א דף קיג שכתב בזה להתייר משום דמין במינו אינו חולץ עוד הביא דברי המטה"ש סי' לר סק"ה שכתב דהמניחים ב' זוגות כפ"א לריבין לזוהר שלא יהיו התפילין רחבים עם המעברתא והתיאורה יותר מב' אלכעפות לבל יזערך להניח של ר"ת על המעברתא של רש"י ע"כ וקיים וכתב לפיד יש לומר דביון דמין במינו אינו חולץ א"ל לזוהר בזה ולא סוף דבר דלא חייך כדעברך לא אפילו לכתחילה ליבא חטילה ע"ש . וא"כ אפילו כש"י הנע עצמד יבא מהקליטה של רש"י על המעברתא של ר"ת ליבא קפידא משום חטילה עכ"ל הרב יפה ללב כר"ו יעו"ש :

יח שם כתב דוקא בתפילין אבל כרצועות יש להקל וכו' היינו כרצועה שביד שאינה מחוקת הקשר אבל כרצועה

שמחוקת הקשר או כרצועות סביב הראש יש להקפיד שלא יהיה דבר חולץ . עו"ת סק"ד וכ"כ הלבוש שנהגו להחמיר בזה וכתב הטו' ונכון וכ"כ המ"א סק"ה א"ר שם רז אות ויין ושאר אחרונים . ובש"ת יד לייחו סי' ג העלה דחטילה כחנם בלי לורך פשיטא דאינו נכון אף כרצועות אבל ביש לו איזה זער או קפידא בדבר שרולה לעשות כן אין להקפיד כלל כרצועות וכן עיקר סי' בית עובר אות יז . וכתב המש"ל דלכתחילה אף בכריכות נמי ראוי להניחן על כשרו ובשל ראש מה שחלו בכבודו אין להחמיר כלל עכ"ל :

יט במקום שכתוב שימה לריך לרבך וכוונן ושמתם את דברי לה על לכבכס שריך לרבך כחוק את התפילין . ס"ח סו"ס תשע"ג :

ך סעיף ה אדם שהוא עלול לנזילות וכו' . יש להתייר לו להניח תש"ר על הכובע דק וכו' אבל אם הכובע עבה אסור להניח דלא מקרי הנחה על הראש מקום שמוחו של תינוק רופס . מ"א סק"ז רז אות ז ח"א כלל יד אות יד ארלות המיים סק"כ :

כא לכאורה היה נראה לומר דדוקא דק ממש אבל כיסוי ששוכניו בו הנקרא כריטו וכיולא כ"ש מי שיש לו מיוחד הראש דנוהגים לשום עוד סודר על גובה מלחם ועל מקום הנחת תפילין דבכ"הג לא מקרי דק . אמנם אחר העיון בכ"י נראה דכל זה וכיולא בו ככלל כובע דק דהא הטעם שחלקו בין דק לעבה הוא משום דכעבה א"א לביון להניח תפילה במקום שמוחו של תינוק רופס וא"כ נראה דלא הויתאו לא בעין מלנפת שקורין טו"רכ או כובע הנקרא קורפילו משא"כ כהני דלעיל וזה ברור לעין . מא"מ אות ה :

כב כתב הב"ח במלכותינו לא ראינו ולא שמענו מי שנהג קולא זו ואף למי שחישש כראשו מפני הקרירות כ"ש למי שמעוקר לנזילות ואפילו לס' הרב לריך שכשעת כרכת ק"ש ותפילה יהיו על כשרו בלי חטילה כלל וכן עמא דבר . שכנ"הג בהגב' אות כ עו"ת א"ר סק"ה בשם הב"ח אר"ה אש"א סק"ז . והמק"ס כתב טוב להורות לבני ישראל להכתיב

אותם אל יחשו לענין זה כי מי שמניח תפילה ככוונה נכונה כלי ספק לא יאונה לדריק וכו' ע"כ ולענין הלכה אנו אין לנו שא דברי מרן זל וכו' פ' בס' דבר משה סי' ו' :

כג מי שיט לו נתק בראשו וזמנין דניזוק וגם מתלכלך טוב שיניחם על כובע הדק דבר משה ח"א ח"ת סי' ו' ואו ברכי' סי' בית עובר :

כד וכו' בתפילין ש"ר אכל אס יש לו מכה ביד משמע ככ"ח והטו' דלכ"ע אסור להניחם על הכגד אכל יכול להניח על גבי סמרטוט דהא לבוש כגד אחר על גבו מ"א סק"ו ח"ר בשם המ"מ רז' אות ח חו"א שם חר"ה סק"כס' אכל לא יניחם על הכתונת אע"פי שמכסס כגד חו"א שם חר"ה ס' :

כה עיין להמ"א והמחה"ש סק"ה מי שיט לו מכה בראש ואפשר להניח בית ש"ר על ראשו ממש כי באותו מקום אין לו מכה רק הרטועות שמקיפים הראש שם יש לו מכה ודריך להניח שם כגד רק ועל הכגד יקיף הרטועה דכה"ג דאיכא תרתי למעלותא שהוא בראש דלהלכה ס"ל להרשב"א דאפי' הבית ש"ר אין בו משום חליה וגם אינה התלויה כי אס ברטועות המקיפים ולא בהבית דברטועות אפילו ש"ר דן הרשב"א להקל ח"כ בתרתי למעלותא דהיינו רטועות ש"ר וגם עלול לנזילות יש להקל ואפי' לברך עליו דכ"הג אפשר לכ"ע אפי' לדעת הרא"ש שרי ע"ש ועיין לעיל אות יח מש"ש :

כו שם בהנה והמניחים בדרך זה לא יברך וכו' וכן אס מניח ש"י על הסמרטוט כנו' באות כד לא יברך על ש"י דהא יש אומרים דחליה פוסלת מ"א סק"ח רז' שם חו"א שם ולכן יברך על ש"ר ע"מ תפילין לדיון לאיכתיים וברך כ' ברכות עש"ר משו' ורעק"א ועיין חר"ה ס' :

כז סעיה ו' ואטר יד ימינו אס עושה כל מלאכתו בשמשו מניח בשמשו שהוא ימין של כל אדם וכו' ואס הניחו בימינו שהוא שמש כל אדם כתב בשו"ת חוט השני סי' כח דאפי' בדעיבר לא יא"ע ע"ש ומדברי הבה"ע שהביא הכי' נראה דס"ל דילא שעת"ה סק"א ועיין למש"ל באות א'

ונראה דה"ס כאן דנכון שיחללנו ויניחנו בשמשו כל"כ ובש"ל כתב זל מלאתי בספר זר זהב למחר"י למח שהאריך בראיות שאטר יד ימינו אינו ראוי לשנות משאר כל אדם שלא לשנות הסדר עליון ע"ש ונכון ליר"ש שיתקן כ' תפילין א' ללכשו בימינו וא' בשמשו שהוא ימין כל אדם ויניח תחלה של שמשו ויברך עליו ואח"כ יחללנו ויניח של ימינו וכזה יא"ח ח"כ הדעות הפשט והסוד יפ"ל בשם חס"ל וכן הורה רי"ח עוב הלכה למעשה :

כח וכתב ד"מ בשם מרדכי דאס הרגיל עצמו לעשות איטר חוי דינו כאטר שנוגר כך עכ"ל ומיהו במרדכי שם יש חולקים ע"ש מ"א סק"ט והחוי"א הביא כ' הסברות ולא הכריע אמנם הרב רז' והרב סי' ד"ה סק"ט הסכימו כדעה א' ע"ש :

כט גם החולקים שבמרדכי היינו בהרגיל עצמו כן מרזנו ולכן ס"ל דהרגלתו לאו כלום היא אכל אס מן השמים הרגילותו שנוגר לו חולי בימינו ויטול הכח מימינו ולריך לעשות כל מלאכתו בשמשו בודאי דינו כאטר גמור דגול מרכבה הביאו השול ומשיב מהד"כ ח"ג סי' קכג ושק"ט בדבריו ונראה שמסכים עמו ע"ש :

ל שם ואס כותב בימינו וכו' ויא' שהיד שכותב בה היא חשובה ימין וכו' משמע בסמ"ק אפי' כותב גם בשמשו ועושה כל מלאכתו בשמשו כיון שכותב גם בימינו היא חשובה ימין מ"א סק"א ח"ר סק"ו רז' אות ט :

לא והנה הכ"ח והעו"ת חלקו על הש"ע וס"ל דאס כל מלאכתו בימינו וכותב בשמאלו כ"ע מודו דמניח בשמשו דיימין עיקר ולא נחלקו לא ככותב בימינו ועושה כל מלאכתו בשמשו ע"ש ואנו אין לנו לא דברי הש"ע מ"א שם ח"ר שם רז' שם מ"מ סק"ז חו"א כלל יד אות יא :

לב מיהו כשלא נולד כך רק אח"כ הרגיל עצמו לכתוב בשמש ושאר כל מעשיו עושה בימין יש לו להניח בשמש רובה יש לסמוך על הכ"ח כיון דכלא"ה יש חולקים בהרגיל דלא חשיב כאטר כמש"ל אות כח מ"א שם רז' אות

יוד וכן פסק סרור דרך החיים וכדור בית עובר ע"ש :
לג ארס שאינו יבול לכתוב נראה שינוח כימין כשעושה
 כל מעשיו בשמאל ח"ר שם ח"א שם מש"א סק"ו :
לד כתב בהגהות סמ"ק הוכח ככ"ו וז"ל ארס שהוא איטר
 יד ימינו ירגיל עלמו לכתוב גם כימין ואז יניח בשמאל
 עלמו ע"כ והביאו הא"ר שם וכתב בשו"מ מהר"ב ח"ב סו'
 נח דאפי' אס אינו כותב בטוב כמו בשמאל הדיו כן ע"ש :
לה סעיף ז אעפ"י שיש לארס מכה וכו' יניח תפילין כי
 מקום יש בזרוע להניח ב' תפילין וכו' ואם
 המכה ע"כ הקבורת ומלטער להניחה ע"ג המכה פטור
 מתפילין ש"י כמ"ש בסו' לח : מ"א סק"א הגר"א סק"ח ר"ז
 אות ח אר"ה סק"ל ומ"מ אס אפשר יניח סמרטוט על
 המכה ויניח תפילין עליה אך לא יכרך כמ"ל אות כד ר"ז שם :
לו אס יש מכה בכל מקום תפילין יניחנו סמוך לקבורת
 ממש אע"פ שהוא נמוך או על בשר הגבוה אף מה
 שהוא בחצי העליון שהעלם הסמוך לשתי ולא יכרך ח"א
 כלל יד אות יוד : והפמ"ג באש"א סק"א כתב דאס המכה
 בכל מקום התפילין יש להניח כל"כ כימין ע"ש :
לז סעיף ח אורך הרצועה ש"י כדי שתקיף את הזרוע
 וכו' ותמתק עד אלכע אמלעי וכו'
 ואס נפסקה בתוך שיפור זה עיין
 במ"ש מרן ז"ל בסו' לג סעי' ה ומ"ש שם בס"ד :
לח שם ויכרך ממנה על אלכעו ג' כריכות וכו' כתב
 בכוונות האר"י ז"ל ב' מהס יהיו על פרק התחתון של
 האלכע והג' בפ"א אמלעי של"ה ועז' סק"ח מ"א סק"ב וא"ר
 סק"ח ר"ז אות יב ושאר אחרונים בשם האר"י ז"ל וז"ל הרב ז"ל
 כספר הכוונות סדר הנחת התפילין בתחילה יקשור התש"י
 בזרוע השמאלית במקום הקבורת ויכסה זרועו עם הטלית
 כדי שתהיה הנחת התפילין בהלנע ואח"ך יכרך הרצועה
 סביב זרועו זיין כריכות כנגד זיין הנערות הראויות לה
 ואחר שיכרך הז' כריכות השו' אז יניח תש"ר ולא קודם
 שיכרך הזיין כריכות ואחר שכבר הניח תש"ר שהוא בעלם

אז כותן לה הקדושין הניתן באלכע ונריך ג' כריכות שם
 והכריכה העליונה תהיה כפ' האמלעי של האלכע הזה וב'
 כריכות תחתונות כפ' התחתון המחובר אל היד שלא כדברי
 המתיישרין לכרוך כל הג' כריכות כפ' התחתון ושכוש הוא
 בידם עכ"ל והביאו דבריו הש"ל דף מ :
מ שם ויקשור וכו' קשירה אינו יודע מה עיבה ונראה
 דהכוונה להחזיק הרצועה שלא תתפרד מעשה רוקח
 על הרמב"ם ה' תפילין פ"ג ה"ב :
מ וכורך המותר על כף היד ר"ז בס"י ונראה דמש"ס אין
 אנו נוסרין בקשירה שאחר הכריכות האלכע כיון דטעמא
 הוא משום שלא תתפרד כמש"ל ואללינו עפ"י הרוכ כשאר
 הרבה מהרצועה אחר הכריכות ואנו כורכים אותם על כף
 היד וממילא היא מתהדקת ופה :
מא שם נוהגים העולם לכרוך על הזרוע וא"ו או זיין וכו'
 ובכוונות כתב לעשות זיין כריכות וכ"כ של"ס מ"א
 סק"ג ואחרונים ובכר כתבנו זה אות לח בשם האר"י ז"ל :
מב שם לכרוך על הזרוע וכו' ויכרך הרצועה על הקבורת
 ג' כריכות כעין שזין ואח"ך יכרך על הזרוע כ"כ א"ר
 וסו"כ בשם האר"י ז"ל וכ"ה בפ"ע דף כד ע"ד אמנם בס'
 הכוונות להאר"י ז"ל לח נזכר מזה כלל וכמו שהבאנו דבריו
 לעיל אות לח גם הגאון ח"ד"א סי' כה אות ט כתב וז"ל
 כתבו בשם הרב המקובל מהר"י למח שהרב מהר"ש ויעל
 העיר שאביו מהר"ח ז"ל כשהיה מעביר הרצועה בזרועו
 היה מהדק היטב וקושר היוד עם התפילין וממשיך הרצועה
 אלל הזרוע לעשות הכריכות אבל בקבורת לא עשה שום
 כריכה כלל ואמר מהר"ח"ו שכן נהג רבינו האר"י ז"ל ומהר"י
 למח הוכיח כן מדברי הפוסקים ומדברי הקבלה וכך נהגו
 עכ"ל ועיין ג"כ להרב ש"ך דף לח שהעתיק דברי הרב
 מהר"י למח בס' זר זהב שהאריך בזה להוכיח שאין לעשות
 כריכות על הקבורת ובסוף דבריו כתב שראה בחלוס להרב
 ז"לה שהאמת נכון עליו ואמר לו הנה בס' הכוונות בדף
 עלמו שמלאת כתב שזריך להיות הרצועה ש' ארוכה כדי

שיעשה זיון כריכות בזרוע וג' באלבע סה סס תמלא רחיה
 יוקר כרורה נכונה וחזקה והוא שתמלא ענין קשירת תש'
 יקשור תחילה תש' ויקיף ו' כריכות סביב הזרוע כנגד זיון
 בערות ר"ל שיקשור תחילה היור עם תש' וזו קשירת היור
 כלכד ותיכף ימשיך הרצועה סביב הזרוע לעשות זיון כריכות
 ולא אמרתי כי אם קשירת היור בדברי הרשכ' מן הטעם
 חכ' בשמו וכן אמרתי כמ"ס וכן תעשה ע"כ החלוט עש"כ
 והביא כז' הרב שצ"ת סק"טו וכתב שמכאן תראה שמ"ס
 בפע"ח לעשות ג' כריכות בקבורת הוא מהחכמים ואינו
 עיקר כיון שאינו מתורת מהרש"ו שהוא העיקר ועיון עוד
 להרב הנאון ר"ח טוב נר"ו בס"ה רב כריכות מע' ת שכתב
 שמלא בס' עז"ת למתרח"ו שיש לעשות ג' כריכות בקבורת
 וזה חידוש גדול וע"כ שאל לת"ר אליואזו מני נר"ו לידע
 מנאנ בית אל שכירוש"תו כזה והשיבו שסס נוסגים לברוך
 ג' כריכות בקבורת ושאל את פי הרב רפאל יודיה אבו
 לעפיה מי עשה מנהג זה והשיב שהוא עשה אותו לפי
 שראה בכ"ו רבינו הרש"ס שכתב שיעשה ג"כ והראה לו הכת'
 וראה שהוא כ' ופגור בחלאי לבנה והרב פנו' אמר שזה אינו
 מתק והרב מהר"א מני לא ערב לו זה לפי שהסגור רחוק
 וקיים דאף את"ל שהוא ספק מ"מ לא שביקנו ודאו של
 הברכ' וכו' עכ"ל וכן הסכים הר"ח טוב נר"ו שס דשו"את
 עדיף ע"ס וכן העלה מהרש"פ ז' בס' ל"ח ח"ב סו' קמג
 וברו"ח סו' זה אות ד :

מג סס ויכרוך ממנה על אלבעו ג"כ וכו' כריכה זו של
 האלבע לריך שתהיה מעומד כ"כ בס' נגיד ומניה
 וכ"כ א"ר בשם ר"ח וכן נראה מדברי המ"א לקמן סו' כח
 סק"ג כמ"ס המנה"ס סס וכ"כ הרב יפה ללב אות ד משם
 האחרונים

מד בעת שעושים הנ' כריכות לו ראו לומר פסוקי וארשתוך
 לו וכו' מל"ס

מה יכרוך תחילה כריכה א' בפ' האלמעי של האלבע
 ואח"ך בראש פ' התחתון ואח"ך בסוף פ' התחתון

כמ"ס הא"ר סס בשם המק"ח וכ"כ הרב יפה ללב נר"ו בשם
 סו' עבודה ומורה דרך ודלא כמשמע מדברי הטו'
מו סס בהנה ואין לברוך הרצועה על התיתורה וכו' רק
 יהיה תלוי כעין ש"ר מהר"ל מ"א סק"ר ובשכנ"ה
 חלק על הרב בזה וכתב פוק חזי מאי עמא דבר שכל
 העולם נוסגים לקשור המעברתא עם הרצועות וכ"כ הרב
 עטז' וז"ל הרב תיר"א במחבר' שנהגו העולם בהפק' מ"ס
 רמ"א כמ"ס האחרונים וכתבו שכן מוכח מדברי גורי הא"ר
 ז"ל גס הרב מר"ק העיר שהגאון מר"א מוהר"ל היה כרוך
 הרצועה על התיתורה וכתב בטעמו ונמוקו עמו עש"כ עכ"ל
 ועיון להרב שצ"ת סק"טו שתמה שזה סותר למ"ס בכרכ'
 אות ט שהבאנו דבריו לעיל אות מב וע"ס מה שדחק ליושב
מז לברוך הרצועה סביב הקטילה ש' להדק הקטילה ברצועה
 שרי לכ"ע כמ"ס הרב זעבן בס' מו"ק וסו' עמודי
 שמים כן כתב הרב מהרמ"ס בס' אור לדיקים והרב ספר
 לאפים וכן אני נוהג יפל אות ה

מח סעיה ט מקום הנחת תש"ר בהתחלת עיקרי השער
 וכו' דהיינו שקנה התחתון של התיתורה
 יהיה מונח על מקום התחלת עיקרי השער במלחו וריכס
 כשלים באיסור זה ומניחים הקלה העליון בעיקרי השער
 ועיקר התפילין מניחים על המלח וזוכרים על איסור דאורייתא
 והוי קדקפתא דלא מנח תפילין דכל התפילין לריך להיות
 מונחים במקום שיש קרחה אף התיתורה כ"כ כל האחרונים
 ז' הלא בספרתם וכתב במש" דוקא עיקרי השער לא מי
 שיש לו שערות ארוכות ושוככים עד חזי מלח ומניח סס
 תפילין רק התחלת מקום תפילין בהתחלת עיקרי השער
 דלא יו"ח בזה ע"ס ופשוט הוא וכ"כ מסגרת השלחן סו'
 יוד אות ואו :

מט מי ששערותיו גדולים בעיגול על גבי המלח יוקר אף
 בזוית התיתורה של מטה יהיה על עיקרי השערות
 עיון כ"ו ואחרונים ובלשון רז' וכ"כ בס' שלחן שלמה ופשוט הוא
 דהא ריבוע דתיתורה הל"מ היא מסגרת השלחן סס עי"ס :

בכב כס' נן המלך סי' קננ שהנחת קליפת התפילין ש'ר אינה מושכת ומיושבת על הראש אלא נוטה וזקופה כלפי האויר עי"ש שהוכיח כן מדברי רש"י בעו' אמנם הרב מהר"י ארנאס בדברי יוסף סי' קג חלק עליו וכתב דמכל הפוסקים מוכח כהפך והוא שריון קליפת התפילה ש"ר מושכת ומיושבת על הראש ולא זקופה כלפי האויר ומתחלת עיקרי השער של הפרחת יתחיל התיקורה באופן שכל התיקורה והמעברתא יהיו מונחים ומושכים על הראש הרב חידא כשי"ב אות א והרב ארנות החיים סק"ג והרב שעת' והש"ך :

נא שם ער סוף המקום שמוחו של תינוק וכו' דהיינו כל נוכח הראש לבוש וכן הוא בטור ושאר פוסקים ואל הסמ"ב מקום יש בראש לב' תפילין והוא ממקום שהתחיל להשעיר ער חלו שיפוע הראש ע"כ והביאו הרב ארנות החיים ע"ש והוא הוא :

נב שם ער סוף המקום שמוחו של תינוק וכו' דהיינו שהקלה העליון של התפילין לא יהיה למעלה ממוחו של תינוק רופס ר"י ונראה דלאו דוקא הקלה של הקליפה אלא המעברתא לריד אלא תהיה למעלה ממוחו של תינוק וכ"כ להדיא הרב קיטור ש"ע סי' יוד אות ג :

ג עיין לקמן סי' לר בעו' סק"ב שכתב דהך מילתא שהביאו הפוסקים דמקום יש בראש להניח ב' תפילין לאו הלכה ברורה וכ"מ לכל המניח תפילין לריד להניחם דוקא בלד השנים ולא למעלה מזה דהיינו מקום שמוח התינוק רופס דשמת אין מקום לב' תפילין ע"ש ועיין להרב נה"ש שם שדחה דבריו ועוש עמ"ש שם כס"ד :

דן סע"ף יוד לריד שיהיה הקשר וכו' למעלה בעורף וכו' שהוא סוף הגלגולת רמב"ם והוא נגד הפנים כדאיתא פ"ק דחולין מ"א סק"טו עו"ת א"ר סק"א ר"י אות עו :

דן כתב הכנ"ה כס"ג שג' שמדברי רשבת המניח הקשר של התפילין למטה מלמחת השער שעל הוואר לא רי

שלא קיים המורה לא שמכרך ברכה לבטלה והיינו אף קלה התחתון א"ר שם שעת' סק"ו אר"ה וכתב במש"ו וז' ואינו יודע מהו דבאחור בעורף יש כמה כני אדם שיש להם שערות כוואר ממש וקשר לריד להיות בנוכה מאחוריו סוף עגס הגלגולת באמור ע"כ ועיין להרב אר"ה שמישכ דשער של מטה לא מקרי שער הראש והביא ראייה לזה ע"ש וכזה אין מקום לדברי השעת' סק"ו :

נו שם לריד לבוין הקליפה שתהיה באמצע כרי שתהיה כנגד בין העינים וגם הקשר יהיה באמצע וכו' ולא יטה לכאן וכו' וע"כ לריד ליוהר שהרצועות הסוככות הראש יהיו מהודקים היטב דא"כ בקל יתהפך ההשר מן הטרדים גם פן יתהפכו הרצועות לאחד מן הטרדים כמש"ת בסע"ו שאחז' ופן תרד הקליפה בין העינים גם שההרוק עלמו הוא מן המורה אר"ה סק"א כשם עט"ו ושל"ה כשם אכיו מה"ש סק"טו :

ז כתב פמ"א ח"ב סי' ט מי שנגנ ולא הניח תש"ר במקומו כמה שנים ועל מנות עשה נכתבר לו כודו דברים אף לבו חרד במנות ל"ה של ברכה לבטלה לפ"ד סרמב"ס שמדאורייתא ורובה לקבל תשובה על וניאם כיון שדעת החוס' והרא"ש הוא מרובן שפני מנהגינו אומר אחר הברכה בשכמל"ו שזה תיקון שלא יעבור על לא תשא א"כ לא הט"א בברכה לבטלה ולכן אף שכתל עשה ולריד עולה לכפר מ"מ מקרי דורון וא"ל לענות נפש רק תשובתו נראה בחרטה ומורה ועוזב ירוחם והביאו הרב עיקרי הד"ט סי' ב ונראה מדבריו שאם לא הניח ש"י כתיקונו דלא שייך בהו הדר תיקון אמירת בשכמל"ו יש לו לקבל תשובה על כרכתו לבטלה שעת' סק"ו :

נה שם לריד שיהיה המקום שכקשר שנראה כעין דל"ה ללד חוץ וכו' מכאן משמע שאין עושין ד' לא מלד אחד דלא כמו שנוהגים קלת לעשות ב' דלתין מב' לרדיו מ"א סק"טו ועיין להרב אר"ה החיים שכתב כשם האר"י ז"ל לעשות הקשר כב' דלתין ראשו של זה כדר רגלו של זה וכן הוא במלת שמורים ובס' משנת חסידים ע"ש ועיין לקמן

ברכינו ס'ס ל'כ מ'ט כס'ד כי שם מקומו :

נט שם ולריך שיהא המקום וכו' כעין ד' ללד חוץ וכו' כי שתי הרצועות היוולדות מתוך הקשר למטה אותה היוולדת מלד שמהל המניח נמשכת לרחבו וכמו גג הדלת ואותה היוולדת ללד ימין נמשכת באורך למטה וכמו רגל הדלת וע'כ לריך ליוהר כעשית הקשר שיהא הרגל ללד ימין מהעומד אחריו כמו שהראה ה' למשה קשר ש'ת שמסתמא הראהו לקרות ככתיבתה לא שיש הרגל ללד שמהל וכן שלא יתהפך אח' ותהיה הד' מהופכת . א'ר סק'יב אר'הח סק'סג וס'ד :

ס סעיף יא לריך שיהיה השחור שברצועות ללד חוץ ולא יתהפכו וכו' כתב הרא"ש בשם תשו' הגאונים הוכחו דכריו כב' וז' מאן דהפוך לרצועה ז' או ש'ר מחייב למיתב בתענית דפושע הוא ולריך תענית אבל לחייבו מ' תענית כר'ס לא דמרוכ חסידות הוא דעביר ע'כ . וכתב מעד'מ מאן דהפוך ל' שבכוונה ורלון הפוך אותם כדמסיק דפושע הוא ע'כ ושכנ'הג הקשה עליו ובס' א'ר תירץ לקושייתו מיהו כתב שמדברי רבינו ירוחם נראה דלא כהרב מעד'מ לא אפי' אם נתהפכה בשוגג מחיב בתענית והא דכתב דפושע הוא נראה משום דהיה לו לתקן עש'כ גם הרב ח'רא בכר'ב' אות ד הביא בשם תשובת הגאונים כת' דמשמע דאפי' בשוגג ודלא כהרב מעד'מ ובס' אר'הח הסכים כהרב מעד'מ דדוקא אם הפסם ככוונה או שהיו הפוכים ולא תיקנם יתענה ע'ש :

סא כתב כ'י דמהר"ו אבוהב דיוק מהרמב"ם דלא קפדינן לא שלא תהפך בשעת הנחה אבל אם הניחה בתקונה ואח'כ נתהפכה אינו נקרא פושע ע'כ וכל שאינו דקדוק עכ' ל כ'י ולכן סתם כש'ע ולבוש דמשמע דאף אחר שהניחה בתקנה מקרי פושע אבל מלאתי בגליון מררכי על קלף וז' יתיב בתעניתא משום דהוי ברכה לבטלה ע'כ וא'כ שהניחה בתקנה אף שנתהפכה אח'ך לא הוי ברכה לבטלה וכו'מ מרכינו ירוחם . א'ר סק'יג . (מיהו דוחק לפרש כן דעת

הרמב"ם דנקט גם תש'ר ושם ליכא ברכה לדיריה . יע'ר) ועיין ישועות יעקב מ'ש בזה ודו'ק . גם הברכ"י כתב שכן משמע קלת בתשובת הגאונים כת' דלא קפדינן לא בשעת הנחה ע'ש וכו' כס' אר'הח ע'ש :

סב כתב המאמר ד'כו אינו לא כשהניחה כך מהופכת אבל אם בשעה שהיה מניחם נתהפכו ונוהר בהם להופכם כראוי פשיטא דאין לנו עליו כלום וכו'מ כהדיו מדברי רבינו ירוחם ע'ש . והכי מסתבר דכל שוקיר וזריו לתקנה תיכף אע"פי שנתהפכה מתחילה אינו בכלל זה עכ'ל וכו' בא'ר שם בשם רבינו ירוחם דאף כשנתהפכה בשעת הנחה אם תקנה אח'ך ל'מ פושע וסיים בזה דדוקא כשלא דיבר בין ברכה לתקנה דל'כ מ'מ הוי ברכה לבטלה ע'כ וכו' בכר'ב' שם ובס' אר'הח :

סג מדברי תשו' הגאונים שכתבנו לעיל אות סמך מכואר דחייב מדינא למיתב בתענית וכו' מתשובת הגאונים כת' שהביא בכר'ב' וכו' הא' סק'ח ובס' קשל'ס ד'כד ע'ר . ברם מתשו' קמיתא שכתב הרא"ש בשם גאון שהביא מר'ן כב' משמע דמידת חסידות הוא להתענות וכו' הרב מ'ה ז' וכו' בא'הט סק'יט וסרב נוה שלום אות כ וסרב ש'ך דף לו ע"ג כ"כ כס' בית הרואה דף ב ע"ב ע"ש . וכ"כ הרב שו"ג סק'כב וכתב דמרן לא חייב בתענית בין רב למעט כדברי התשו' ראשונה של הגאון דקאמר דר"ס דתיב בתעניתא לחו משום טובה הוא לא מדת חסידות וזהו דעת הרמב"ם והטור דלא כתבו לא יוהר שלא יתהפך לו הרצועה ולא כתבו דאם נתהפך דיתענה וכן נסגו שלא להתענות עכ"ד . וכ"כ הרב ר' אות יט ע"ש . וכתב הרב יפה ללב נר"ו אות זיין וז' דמ"מ הירא אח דבר ה' יסגף עצמו כמקלת של תענית דהיינו שלא יאכל באותו יום . לא פעם א' אכילה מועטת או שלא לאכול כי אם פת קריכה או כדקה פרוק ועיין בס' חסד לאפים אות יוד ובס' כף החיים סו' יוד אות לח עכ"ד :

סד משמע בטור דלא קפדינן אלא מה שמקיף הראש

והקשר הא' שבזרוע אכל מה שמפסול אח"ך לפניו ולאחריו בשל ראש ויתר הכריכות שבזרוע לית לן בה' ל"ח ומ"א וא"ר ר"ז וארלות החיים וכמת"ה ה"ה הוסיף גם ג' כריכות שעל האלבע ע"ס :

סה מ"מ טוב משום נוי מלוח ראוי ליוקר ככל הרלוועות שיהא השחור ללד חוץ : אש"א סק"ו אר"ה סק"עד :

סו שס ישלשל הרלוועות שיהיו תלוים מלפניו ויגיעו עד הטבור וכו' . פי' של ימין ושל שמאל עד החזה ו"א של ימין עד המילה ושל שמאל עד הטבור וקבלת כ"ע שיהיה לר ימין ארוך משל שמאל . לבוש א"ר סק"ד עיין כס' נגיד ומלוח למחר' למת שכתב כסברה א' וזל לייך להיות הרלוועה של שמאל עד החזה של המניח ורלוועת ימין שלו עד הטבור ע"כ וכ"כ משנת חסידים וכ"כ הרב סולק כלולה וסיים שראה לאנשי מעשה שמדקדקים שיהיה רק באותו שיעור ולא להאריך יוחר מזה וכ"כ כס' מל"ש וזל ולכן ראוי ג"כ לעשות הב' רלוועות מתחילה השמאל עד הלב והימין עד הטבור ואם עשאן יותר משיעור הזה יגביהם למעלה וישים סופי קלוות הרלוועית בתוך אבנטו ע"ש ועיין בסמוך מ"ש כשם מהר"י למח ורו"ק ועיין בזה שלום :

סז כתב מהר"ן כס' נגיד ומלוח דגם איטר יהיה תלות הרלוועה לפניו באופן זה מלד שמאל עד החזה ולר ימין עד הטבור ואינו ראוי לשנות . סי' בית עובד אות טו :

סח כתב מהרמ"ו זל כס' סכוונות כדרוש לתפילין וזל ובענין הרלוועות ראיתי מקפידים להניחם תלויות ולא להניחם באבנט כדו שלא יגעו לארץ אס ארוכות ומורי זל אמר לי כי אדרבא ראוי הוא להניחם באבנט . דהיינו לשים קלוות הרלוועות תחת האבנט כדו שלא יגעו לארץ עכ"ל . וכ"כ כס' מל"ש ובס' משנת חסידים ובס' נגיד ומלוח ובעו"ת וכתב מהר"י למח בהגה שס שמע"ל דרלוועה של שמאל עד החזה ר"ל שלא יהיה פחות שהרי אמר שישים באבנטו אס הם ארוכות ע"כ הגה :

סט מדברי הרב משנת חסידים בסדר הנחת תפילין נראה

דכתחילה יכרוך ג' כריכות של האלבע ואח"ך יתחוב קלות רלוועות הראש באבנטו וכז' יעשה מעומד ע"ס . וכ"כ לנו הרב הגדול ר"ח טוב נר"ו שכן נראה מדוקדק להרא' מלשון ס' הכוונות וכן מפורש עוד בשאר ספדי המקובלים זל ויש בזה טעם עפי' הסוד לו דבריו נר"ו :

ע שס רוחב הרלוועות ש"ו וש"ד באורך שעורה לפחות וכו' ובתוס' ובמרדכי ואגודה וכולכו כתבו יותר מאורך חטה ופחות משעורה . מ"א סק"י וכתב כס' אר"ה סק"פא שכדיעבר די בזה השיעור :

עא הך אורך שעורה בלא עוקלים דיש בה עוקלים ארוכים מאד ובקליפתה משערינן . פמ"ג באש"א סק"יח ארלות החיים שס :

עב העולם אינו נזהרים בש' במקום הסידוק ככפל שפסק שס ולא יש שיעור אורך שעורה וגרדומי רלוועה פקולים פמ"ג באש"א שס אר"ה סק"פא ועיין מ"ש כס' לג אס רשאי לתופרה יע"ש :

עג שס פחת משיעור אורך הרלוועה ורוחבו וכו' כ"כ בב"י וזל ודע שמ"ש רבינו הטור אס פחת או הוסיף אינו מעכב אשיעור אורכו נמי קאי וכך סס דברי הרא"ש אכל לא פירש כמה יפחות ויפסל ומשמע שאפי' נשתייר כ"ש כשר והמרדכי כתב שאס נפקו הרלוועות או נזדמנו שאינם ארוכות כ"כ כדאי רש"י לסמוך עליו וכבר כתבתי בסמוך שהרמב"ם פוסל כשפחת מהשיעור בין באורך בין ברוחב וכן הלכה היבא ראפטר למלוח אחרת כתקנס ע"כ . ונתבאר דבריו דאס לא מלא אחרת כדאי הוא רש"י ושאר פוסקים לסמוך עליהם בשעת הדחף . שו"ג סק"כר וכתב הרב מ"א סק"יט דאס אין ברלוועות של תש"ר באורכו כדו שיהיו משולשלים אף מעט פקולים מפני שזה נזכר בגמרא רז' :

עד עיין להרב עו"ת סק"ב והא"ר סק"טו כדיון אס פחת משיעור אורך הרלוועה ש" מה דינו והביא דבריהם הרב אר"ה סק"פג והאריך הרבם בזה וכך העלה דאס אין מניח לא תש"י לבר או ש"ר לבר לא יכרך עש"י עד שתהיה

הרצועה ארוכה כדי שתקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר ותמתח עד אלכע אמלעית ויכרוך עליה ג' כריכות ועל ש"ר לא יכרך עד שיהיה אורך הרצועה כ' טפחים ואם מניח שניהם יכרך על אותה שיט בה כשיעור ויכוין להוליך האחרת וכרוחב הרצועה די ביותר מחטה ופחות משעורה ובפחות מזה לא יכרך עכ"ל :

עה שם תש"ר טוב להוותם גלויים ונראים וכו' ורכינו האר"ז אל כתב שריוך לכסות התפילין בטלית ובמש"ל סי' ח אות יא :

עו שם כהנה ובש"י אין להקפיד אם הם גלויים וכו' פי' שאם נקרעו כגדיו לית לן בה כיון שע"כ מפונקים תחת בגדיו אכל אסור להניחם על הבגדים משום לך לאות ולא לאחרים לאות מ"א סק"כא ר"ז אות ח :

עז שם ובש"י אין להקפיד וכו' אכל הלבוש כתב שיהיו מכוסים דכתיב לך לאות וכ"פ הב"ח והאר"ז סק"טו וכתב הכרכ"י אות ה משם מוז' מהר"א אזולאי דמ"ה נהנו המדקדקים להאפיל בטלית על הזרוע בשעת הכתת תש"י וכן ראוי לנהוג עפ"י קבלת האר"ז אל ע"כ וסבירא דבריו הרב ש"ץ דף טל והשע"ת סק"ו :

סימן כה

א סעיף א קייב ארס למשמש בתפילין ככל שעה שלא יסוח דעתו וכו' כתב הב"ח דמשמוש זה לא שמענו פירושו וכי בכל הזמן שתפילין בידו ועל ראשו ימשמש בהם שלא יסיר ידו מהם אתמהה ונראה דהכי קאמר קייב ארס למשמש בתפיליו ככל שעה שזכר מהם דמיד דאחר שזכר מהם קייב למשמש בהם כדי שלא יגיע לידו הסח הדעת ע"כ והביאו המ"א סק"א וכתב המ"הש דאם לא נזכר בהם מ"מ זה לא מקרי הסח הדעת וכמ"ס הרב מ"א סי' מד וכמו שנכתוב דבריו בסמוך ע"כ וכ"כ ר"ז אות ב חיי ארס כלל יד אות טו קיבור ש"ע סי' יוד אות יז :

אמנם הרב אר"ה כתב שמדכרי הרמב"ם פ"ד מה' תפילין הי"ד שכתב קייב ארס למשמש בתפילין כ"ז שהם עליו שלא יסוח דעתו מהם אפילו רגע א' ע"כ וזה נראה דלא כהב"ח ע"ש שהאריך בזה וכ"ד הא"ר סק"א וכ"כ הרב יפל נר"ו כשם הרב נוירות שמשון ועיין באות שלאח :

ב שם שלא יסוח דעתו מהם וכו' ואינו נקרא הסח הדעת לא שעומד בשחוק וקלות ראש אכל שעומד ביראה ומתעסק בלרכיז אעפ"י שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו על התפילין ממש אין זה נקרא הסח הדעת ש"כ איך יוכל כ"א לילך בתפילין כל היום מ"א סי' מד כשם הטור ר"ז אות א ח"א שם :

ג לפ"ז א"ל למשמש בהם בשעת תפילה דבל"ה אסור בשחוק וקלות ראש עיין סי' קנא (דכ"הכ אסור לנהוג בו קלות ראש מח"הש) מ"א סי' מד סק"ב מכ"ש בשעת תפילה אפי' שלא כב"הכנ לב"ש שם וכתב המ"הש שם דכשעומד כב"הכנ אף שאינו מתפלל א"ל למשמש בהם ע"ש אמנם בש"ות שאנת אריה סי' מ אסור הסח הדעת בכל ענין רק כתב ש"ל ששיעור הסח הדעת כפי הילוך מאה אמה ע"ש והביאו השע"ת סק"א וכתב עליו דבאמת הוא זוער כשיעורא טפי שאינו לא חלק ס"ז משעה ולא נתנה תורה למלאכי השרת והעולם סומכים בזה על הטור ושאר פוסקים כג"ל ע"ש :

ד ומ"מ מזה מן המוכרח שיהא דעתו תמיד על התפילין שלא יסוח דעתו מהם כ"כ סי' מד מ"א שם ר"ז שם האר"ז ז"לה הוהיר מאד מאד בענין הסח הדעת דאין פגם גדול מזה ואפילו בהיותו מתפלל ובכל רגע לריך לתזור ולכוין וולתי בעת שעוסק בתורה איזה זמן שיהיה או בעת שהוא מתפלל י"ח אכל בכל שאר התפלה לריך לכוין בהם ככל רגע כמ"ס בס' הכוונות דרוש התפילין ובס' נגיד ונלוה והוסיף שם שאף אם הוא עוסק בתורה אם הפריד מעט מחשבותיו מן התורה תיכף לריך הוא לחשוב בתפילין ויותר מאור בזה ע"ש וכ"כ בספר מלת שמורים והסודא במחכ"ר והש"ל ושאר אחרונים כשם האר"ז אל ומ"ס קשר"ב

כסס הארץ זל דגס כשעת ק"ש א"ל ליתן דעתו כתפילין
יפה השיב עליו הרב יפה ללב כר"ו ובכל הספרים לא זכרו
מזה כלום :

ה פעם אחת ראה הרב הארץ זל בשמת לריק חכם אחד
גדול הדור כאשר היו רגלים להעלותו למדרגה גדולה
אז היו מענישים אותו על שפעס א' היה מכויץ עלמו
בקדושה של ובה לטיון באומרו לא נוגע לריק ולא נלד
לבהלה (שלא יבשל בקרי לבעלה וע"ז הוא מוליד לבהלה
שהנשמה של אותה העופה לוקחים החיטונים לילדים שלהם)
וע"י הכוונה ההיא שכתב והסית דעתו מתפילין ולכן הענישו
אותו וע"כ לריך ליוהר מאד מאד כמ"ש בס' מל"ש ובספר
נגיד ומלוח ועו"ת ע"ש . וכן האדם יאנח בשכרון כמו חי
כמו חרון ובמרידות יאנח אהנה שוכרת ובעלמו ישער מה
היה לו כהסח הדעת בתפילין יום יום והדר לבושה בושת
ופגס לכן ימהר לשוב לגדר גדר משמרת מסח ואקיבו
מרחם לא ימנע טוב להולכים בתמים . לו דכרו קדשו של
רבינו חיד"א במת"כר . וכתב בס' נוה שלום שראה לאנשי
מעשה שכותכים בפתקה א' תיבת תפילין ותיבת פסת"ס
ומניחים אותה בס' תפלה באופן שהיה לנגדם ככל סדר
תפילה ורואים בה תמיד שלא יסית דעתם מתפילין וכן הוא
זל נוהג ויש שרושמים תיבת תפילין בס' תפילה ככל דף
ודף שע"ז לא יסית דעתו מתפילין עכ"ל וכתב בס' ד"הח
ככל עת שימשמש בתפילין או שיחשוב במחשבתו שהתפילין
עליו יחשוב כוונה כוללת . תפילין לו הם אות שאתה יחיד
ומיוחד ושהולאתנו ממלרים . ולמען להגלל האדם שלא יסית
דעתו מתפילין כידוע מהפגס הגדול לכך יכתוב תיבות לו
ככל דף ודף מהקדור וכך הרפס כסדרו ע"ש :

ו סעיף יב תפילין ש"ר חולץ תחילה וכו' . כתב הרב
של"ה שראה רבו שהלץ תש"ר ביד שמאל
שהיא יד כהה כדי להראות שקשה עליו חליפתן מפני שמתוון
כל היום לא מפני שאין לנו גוף נקי אהנו חוללים מיד
אחר התפילה . מ"א סק"ג א"ר סק"ר רז' אות ה הקיד"א

בקש"ג סי' ד אות ד ובספורן שמיר סי' יב אות זיין ארומ
החיים סק"א :

ז לפי' האטר יחלוץ בימין כל אדם כיון שהיא יד כהה שלו
ובזה תלוי ודאי לכ"ע חי עושה כל מלאכתו בשמא מיקרי
איער אף שכותב בימין מ"מ כיון שעושה כל מלאכתו בשמא
אם יחלוץ בשמאל יעשה החלילה במהירות ולכן יחלוץ בימין
כל אדם . מת"הש סק"ג אש"א סק"ג :

ח קודם שיחלוץ תש"ר לריך להסיר הכריכות של האלבע
מ"א סק"ב כשס גלי רויא א"ר סק"ד וכ"כ מהרש"ו זל
בס' הכוונות ע"ש . וכ"כ החיד"א במתכ"ר אות ד והש"ל ד"מב :
ט כתב עוד הרב מהרש"ו זל שס שיקיר ג"כ ב' ג' כריכות
מהזרוע קודם שיחלוץ ש"ר וכן נהג הוא זל ושכן היה
נוהג מו"א מהרש"ו זל ע"ש . וכ"כ רבינו חיד"א במ"כ שס
והש"ץ שס וכ"כ הרב נוה שלום :

יוד שס לריך לחלוץ תש"ר מעומד וכו' . וה"ה הכריכות
של האלבע . מ"א סק"ג נגיד ומלוח דף לב והרב
משנת חסידים והרב חיד"א בליפורן שמיר סי' ב אות ז והש"ץ
שס ודלא כהרב סו"כל ע"ש :

יא אבל התש"י לריך לחללס מיושב דכהנתתס כך חלילתתס
כמ"ש בס' הכוונות ובס' נגיד ומלוח ומלת שמורים
ומשנת חסידים והמ"א סק"ג והסולת כלולה סי' כה והרב
חיד"א שס והש"ל שס וכ"כ האחרונים :

יב שס ויניח בתיק ש"ר ועליו ש"י וכו' כהשו' בנימין זאב סי'
רפט כתב שיעשה הגיס או התיק לר כדי שיהיו זה על
זה וכ"כ הרשב"ץ ח"ג סי' בו וכ"כ הב"ח והט"ז סי' כד סק"י
ובכנ"הג כתב שלא ראה נזהרים בזה ע"ש . אמנס הרב מ"א
סק"ד הקשה עז' כיון דש"ר קדושתו חמורה אסור להניח ש"
עליו וכו' וכתב דמש"ה נהיגו עלמא להניח זה אלל זה
ומ"ש מרן ועליו פי' שיתלה קלת ללר מעלם ע"ש . גס
בס' בני חיי כתב דע"פ הקבלה לריך להניחם זה אלל זה
והביאו דכריו הרב יא' והרב כסא לוישו וקיים הכס"א וכן
דאיו לנהוג וכ"כ הרב סולת כלולה סק"ג והרב ש"ל כשס

עצי היער

האר"זל שריוך להניחם זה אלל זה מניס בפנים וכתב הרב חי"ר ר"ח ככר"כ"י שכן המנהג ע"ש :

יג יש נוהגים לעשות ב' ביסוס ה' לש"י וא' לש"ר ונהגו לסמן חיוה ש"י ואיוה ש"ר וכתב הב"ח שם דאין לעשות כן דאתי למטעי להחליף ש"י בש"ר ע"ש וב"כ הרב ט"ז בסו' כה והמ"א סק"ד הביא מנהג זה ולא ערער עליו גם סק"ר הביא מנהג זה וכתב עליו דכזון קוא :

יד כתב הטור יסיר ש"ר תחילה ויניחם בתיקן ואח"כ יחלוץ ש"י ודקדק הב"ח מזה דמיר כשמסיר ש"ר תחילה ויניחו בתיקו ולא ימתין להניחו בתיק עד שיסיר גם ש"י שלא יבא לרדי שגגה להניח ש"י וש"ר עליו והיינו לפי שיטתו לעשות תיק אר והמ"א לא הביאו כיון שסובר שמניח זה אלל זה ולכן מו שיש לו תיק אר יש לו ליוהר כשחולץ להניח את ש"ר בתיק תיכף כשמסירו כדי דלא ליתי למטעי וכמ"ש הב"ח שעת"ס סק"ד . אמנם הפמ"ג באש"א סק"ד נתן עוד טעם אחר לרדיו הטור הכ"ל משום דאין ראוי להניח ש"ר מידו עד יניחם בתיק ע"ש . ולפי"ד אף אם הכיס רחב שמניח זה אלל זה דליבא משום אתי למטעי ג"כ לריך ליוהר בזה להניח מקודם תש"ר בכיס ואח"כ יחלוץ ש"י משום דאין ראוי וכו' כנו' . וב"כ קצת מדברי ס"הכ בסוף סדר התפלה שכ' וזל ואח"כ יסיר תש"ר מעומד ויניחנה בכיס ואח"כ יסיר תש"י וכו' ויניחנה בכיס ע"כ :

טו כשמקפל התפילין לא יכרוך הרצועות על הכתים שקדושתם חמורה מן הרצועות לא על הצדדים דהיינו על התקורה מ"א ואש"א ומח"הש סק"ד ר"ז אות זיין ש"ל ד"מב ע"א :

טז כשכורכס על גרדי התפילין לריך לאסוו התפילין בידו ולגלול הרצועה עליהם ולא לאסוו הרצועה בידו ולגלול התפילין לתוכה שמוטב שתגלל הרצועה ממה שיתגללו התפילין . מ"א שם א"ר הק"ד ר"ז שם ארלות החיוס ש"יוב אות א כשכ הרוקח :

יז וכן כשפותח התפילין יאסוו התפילין בידו ויגלול הרצועות ממנו דאם יאסוו כרצועות ויגלול הכתים יתפסכו הכתים :

עצי היער

א"ר שם ארלות החיוס סק"ז :

יח יש נוהגים לכרכס בכנפים ע"ש כנפי יונה מ"מ בשם ס' המוסר מ"א סק"ד א"ר שם ר"ז שם :

יט תיק תפילין אסור לעשותו משעטנו כמו מטפחה ספרים שפסק מרן ביור סי' שא ס"ט דאסור לעשותו מכלאים שהיו יודים כוגעות בהם וכו' ע"ש אש"א סק"ד . ונראה דה"ה בכיס שמניחים הטלית :

כ סעיף ג מנהג החכמים לנשק התפילין כשעת הנחתן וכו' והמנהג לנשק גם כשעת משמוש . ח"א כלל יד אות טו קיטור ש"ע אות יז :

סימן כט

א סעיף א אין לכרך שום ברכה כשחולץ תפילין וכו' . לאפוקי מבני מערבא שהיו מברכין לשמור חוקיו מיהו כדי לעשות זכר לבני מערבא יאמר כשחולץ תפילין ויאמר אם שמוע תשמע בקול ה' שהיך וכו' . ושמרת כל חוקיו וכו' דקריאתה זהו הלולה לעשות זכר לברכת טוב . רו"ח אות א בשם האר"ז זל וב"כ מור בריה הרב יפה ללב כר"ו בשם חסד לשפיס . כיולא בזה כתב הרב א"ר סי' כה סק"כה שטוב לעסוק בחלילה כשאומר יהי רצון לשמור חוקיך ע"ש :

סימן ל

א סעיף א זמן הנחתן כבוקר משיראה את חבירו וכו' עיין בדברינו לעיל סי' יח אות טו מ"ש בשם האש"א :

ב שם שיראה את חבירו הרגיל עמו קצת וכו' שאילו רגיל עמו הרבה יכירנו אפי' ברחוק ואם אינו רגיל כלל לא יכירנו אפי' מקרוב מאד . כ"י בשם הירושלמי . ט"ז סק"ב : **ג** שם משיראה את חבירו וכו' . תלו אותו כראיה משום

וראו כל עמו הארץ וכו' . כי בשם ר' . טו סק"א . מיהו
אסמכתא הוא ועיקר הטעם שמה יישן בהם שקודם זמן זה
הוא ככלל לילה ויש לחוש שמה יישן בהם . לבוש סעי' א
וב' פמ"ג במש"ו וכ"כ ר"ז אות א וז"ל ולכן אף לאחר שעלה
ע"הש שהוא יום ככל המלות האמורות בתורה אסור להניחם
עד שתגיע עת קימה משינה לרוב בני אדם דהיינו בכרי
שיראה את חבירו וכו' ע"כ . וכס' זכר נתן דף ו כתב דלפי
מ"ש מו"רס בהנה סו' יח גבי לילה דאם לבשו מעלות
השחר ואילך ר"ה דמכרך עליו וכן נוהגים ע"כ ה"ה תפילין
ע"ש . ולפמ"ג אין מקום לדבריו דשאני תפילין מזליות
דחיישינן שמה יישן ואפי' לאחר ע"הש עדיין יש חשש זה
ומש"ה לא הגיה רמ"א בהנה באן כלום ועיין במש"ו סק"א
שכתב דאף כהולך בדרך והגיע ע"הש לא יכרך עד שיראה
את חבירו :

ד אם הוא מקופק אם הגיע זמן שיראה את חבירו כגון
בימות החורף שימי עננים הם ולא ניכר היטב אם ניכר
בין תכלת לכרתי או שיעור שיכיר את חבירו מ"מ מותר
להניח תפילין כיון דק"ל לילה זמן תפילין ומדרכנן הוא
שמה ישכחם וישן בהם ה"כ הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא .
שו"א ומשיב מהד"ג ח"כ סו' קסב . ונראה דאף להרמב"ם
שפסק דלילה לאו זמן תפילין והמניחם כלילה עובר כלאו
מ"מ מעלות השחר מקרי יום ורק מדרכנן יש לזוהר שלא
להניחם עד שיראה את חבירו וכו' וא"כ אם כרוז לו שעלה
ע"הש ורק מקופק אם הגיע השיעור או לאו א"כ הו"ל
ספיקא דרבנן ולקולא אבל אם הוא מקופק גם בע"הש א"כ
הו"ל ספיקא דהוריותא לדעת הרמב"ם וטוב לחוש לדבריו
שלא להניח תפילין ולכרך אם הוא מקופק כזה כנלע"ד :

ה סעיף ב אסור להניח תפילין כלילה שמה ישכחם וכו'
אם הניחם קודם שקיעת החמה וכו' מותר
וכו' האי שקיעת החמה היינו סוף שקיעה שהוא לה"כ . כי
בשם המרדכי . מ"א סק"ב ר"ז אות ב אר"ה סק"ר . אבל
בתחילת שקיעה שהוא ב"הש מותר ומורין כן שלא לחללם :

עטו' . ולהניחם לכתחילה אפי' ב"הש אסור . אש"א סק"ג .
ו שם ואין מורין כן וכו' ולכן לא יעשה כן לא כינו לבין
עצמו אבל ברכים לריך לחללם שמה יעשו לומר דמותר
להניחם לכתחילה כלילה . מ"א סק"ג וכ"כ בשו"ת הרמ"ע
סו' קח ר"ז אות ב ח"א כלל יד אות טו' . ועוד עיין מש"ל
סו' יח אות ה בשם האר"י ז"ל :

ז שם אם לא חלץ תפילין וכו' ונמלאו עליו כרי לשומרם
מותר וכו' . אבל לכתחילה אין מורים להניחם בשביל
השמירה . טו' סק"ד ר"ז אות ב אר"ה סק"ט :

ח שם כרי לשומרם וכו' ולריך שיאמר כרי לשומרם . מ"א
סק"ד ר"ז אות ב אר"ה סק"ו :

ט סעיף ג היה רוצה ללכת לדרך בהשכמה מניחם וכו'
דלכתא למיחש שמה יישן בהם וכו' דוקא
כשהולך כרגליו או רוכב אבל אם יושב בעגלה אסור להניחם
שמה יישן בהם . לבוש טו' סק"ה מ"א סק"ה ל"ח ונ"ץ הביאם
האר"י סק"ג וכ"כ העט"ז בשם לחס רב . אמנם הוא ז"ל חלק
עליו ובתב שהוא חומרא יתירה וכו' וקיים דהמתמיד יאמר
והמקל לא הפסיד ע"ש גס האר"י שם הביא בשם מגדול
דוד להשיג על הלבוש ומתיר למעשה אף בעגלה דלא
חיישינן שיישן בהם בזמן קלר כזה ובתב בא"ר דבשעת הדחק
אפשר לסמוך על המתירים ע"ש . והרב ר"ז אות ג פסק
כהלבוש ומ"ש שם דגם הרוכב אסור כמו היושב בעגלה
כמשך אחר גרסת המ"א שלפנינו אמנם כבר הא"ר והרב יד
אחרן והרב שמן המאור והרב ארנות החיים כולם כאחד כ'
שט"ס נפל בדבריו המ"א וז"ל כמו שהעתקנו לעיל . והיושב
בספינה כיושב בעגלה דמי ח"ה כלל יד אות וז' :

יוד שם כשיגיע זמנם ומשמש ויכרך וכו' ואם קדם וכירך
כלילה א"ל לכרך שנית בכוקר . א"ר סק"ג רעק"א
החיר"א בכרכי' אות ג בשם מו"ה הגאון בשם ס' זכרון משה
דאם כירך על תפילין כלילה או שסבור יום והוא לילה א"ל
לכרך אח"כ כשיגיע זמנן . שעת' סק"ו ארנות החיים סק"ד
ט"ל ד"מא ע"א :

יא סעיף ד היה כה כדרך ותפילין בראשו ושקעה וכו' כתב העות סק'ה וזל פי שקדש היום ונכנס שבת שאסור להניח תפילין התירו לו חכמים לילך עד מקום שמשתמרים שם וכו' וע"כ לרוך לפרש כן דאי בימות החול איירי הא כתבאר בסמוך דביולא מותר להניחם אפילו לכתחילה מכ"ש שא"ל לחוללן וכו' ע"כ וכ"כ בכ"ח אמנם הלבוש והטו והמ"א פי דברי הש"ע דבחול מיירי ואע"ג דאמרין לעיל ס"כ דא"ל לחוללם היינו כינו לבין עצמו אבל לא ברכים כמש"ל אות ואו ומה שהביא העו"ת מס"ג דביולא לדרך מניחם לא דק דשם השכים ויולא לדרך אמרין דסתמא לא יושן בהם כיון דהשכים והיום ממשמש ובא אבל הכא דמיירי בכניסת הלילה דוראי חיישין שלא יתלון ויושן בהם כלילה א"ר סק'ר והמאמר סק'ה ישב בזה כדרך אחר ע"ש ר"ז אות ד :

יב שם או היה יושב בכ"הם וכו' וקדש עליו היום וכו' מדבריו נראה דגם זה מיירי בחול ולישנא דקדש עליו היום כבר תירץ בכ"י דנקט לישנא דקדש לאשמעינן דמשעה שקדש היום כע"ש הוי לילה לענין הנחת תפילין וכו' ע"ש אמנם הט"ז סק'ו כתב דמ"ש הש"ע וקדש עליו היום ר"ל קדושת שבת עליו ואין לחללם אבל בחול א"ל כיון שהוא בכ"הם וליכא חשש טועים אין לחוש ע"ש וכ"כ ר"ז אות ב :

יג סעיף ה יש מי שאומר שאם התפלל ת"ע מבע"ו ער שלא הניח תפילין אין לו להניחם וכו' לפי שכבר עשאו לזמן הזה לילה ואם יניח בו תפילין יחזור ויעשהו יום והרי הן כ' קולות שסותרות זו את זו כ"י ט"ז ר"ז והא"ר סק'ה חולק על הש"ע בזה ומסיק כיון דלקחת פוסקים מותר להניח תפילין אפילו כלילה לא שאין מורין כן אף שאין הלכה כמותם מ"מ כאן שלא הניח תפילין ועדיין יום הוא וראוי יש לסמוך עליהו ולהניחם כל"ב ומורין כן בזה ע"כ וכ"כ דעת המש"י סק'ו :

יד שם אם התפלל ערבית וכו' אבל אם הוא לא התפלל ערבית אעפ"י שהליבוור התפללו מותר להניח תפילין

כ"מ מ"וד סס"י שע"ה דהא תפילין כלילה נמי אינו אלא דרכן ע"ש בש"ך ובא"ה ע"ס ס"י קב"ג מ"א סק'ו א"ר שם ארנות החיים סק'ו וכש"ע ר"ז הביא ריש מי שחלק ע"ז והיינו לפי תירולין אחרים שכתב הש"ך כ"וד שם וסיים וטוב לחוש לס' אחרונה ע"כ ולכן יניחם בלא ברכה :

סימן לא

א סעיף א בשבת ויוט אסור להניח תפילין וכו' ולענין הנהוגים להניח תפילין במנחה אם יכולים להניחם במנחת ע"ש ועיר'ט כתבנו משפטו לעיל ס'י כה אות נח ולט ע"ש :

ב כתב הפר"ח ס'י תלו וזל כשהלכתי למדרים ורעתי לחזור לא"י ת"ו כיו"ט כ' בכוקר התפללתי בבית כלנעה הנחתי תפילין וקריתי ק"ש עממם משום כל הקורא ק"ש בלא תפילין וכו' ואח"כ הלכתי לבי'הכנ והתפללתי ח"י דכיון דאיא בלחש כלנעה דמי ואע"פי שיש קלת אריכות אין בכך כלום ואף עפ"כ בשקמו מקלת העם סמוך לחתימת אמת ויוליב קמתי והתחלתי להתפלל קודם שיתחילו הם דהא אריכות לאחר שיסיימו איכא היכרא טפי מהתחלה ומלבושי יו"ט לבשתי דהוי מולתא דפרהסייא ע"כ והביאו דבריו הרב ש"ל ד"מ והרב שע"ת סק'א והרב זכר נתן דל"ז

ג שם אסור להניח תפילין וכו' פסק כן מרן משום מאמר רשכ"ו שהביא בכ"י אבל לדעת הרא"ש והטור כתב כ"ו לעיל ס'י בט דאינו אסור להניחם בשבת ע"ש ועפ"ז פסק מור"ם לקמן כס"י שח דמותר לטלטל התפילין בשבת ולפי"ז לדין דנקטינן כזוהר אסור לטלטלם בשבת ולזה נוטה דעת מרן שהשמיט היתר בש"ע לקמן ס'י שח והכי נקטינן ברכ"ו אות א וע"ש שהאריך בזה

ד שם מפני שהם עצמם אות וכו' ואפילו ערל שמתו אקו מחמת מילה ג"כ אסור להניח תפילין בשבת ברכ"ו אות ב עש"ב

עצי היער
סימן רב

א סעיף א מנות תפילין שיכתוב וכו' עיון לקמן ס' כ
דלריך להיות המתעסק בכתיבת תפילין ותקונן

ירש מאור וחרד לדבר ה' ע"ש וכבר האריכו בזה רבים וכן
שלמים מגדולי האחרונים ז"ל להזהיר את הסופר שיהיה ירש
ש"ס עשה איזה קלקול או שלא עשה איזה תקון כפי הראוי
מפסיד את נשמתו כי הוא גוול את הרבים וגם מחטיאם
ששרויים בלא מ"ע ומברכין בכל יום ברכה לבטלה ועליו
הכתוב אומר וחוטא אחד יאכר טובה הרכה ויאמר ארור
עושה מלאכת ה' רמיה ע"כ מן הראוי למי שיש כח בידו
למנות סופרים מהוגנים אנשי אמת שונאי כלע בעלי תורה
יראי להים וחרדים ל דברו ככל עיר ועיר ובכל פלך ופלך
כמו שממנים שוחטים ובורקים וכל מי שכותב סת"ם טובים
וכשרים כפי כל יכלתו שפרו ונכפול וניגול מדינה של
גוסנס . קס"ה אות א בשם מהר"א ולכוש . וכתב הפמ"ג
דהזירות בסופר יותר משוחט כי שם רק לאו דנכילה ובאן
מבטלן כל ישראל מ"ע בכל יום ומברכין ברכה לבטלה
ואפילו נאמר דל"ת חמור מעשה מ"מ ברכה לבטלה שעובר
על לאו דלא תשא י"א דהוי ד"ת ובלירוף עשה וראי חמור
משוחט עכ"ל :

ב כתב רבינו חיד"א ז"ל כס' תו"הש ז"ל נאה לסופר הטבילה
התמידית ויקרא את פיו מכל לה וקללה ויהיה לשונו
גקי וכו' וקודם שיתחיל לכתוב ראוי להרהר בתשו' ויתודה
ע"מ שעבר וכו' ע"כ והביאנו הרב הקה"ס והרב א"מ"ש
בראש ספריהם :

ג כשהיה הקלמוס מתוקן לכתוב ישים ראשו בפיו וינגלגו
בריר הפה ויאמר בשם שריר זה טהור קודם לאתו מהפה
כך יהיה קלמוס הזה טהור שאכתוב בו תפילין הקדוש ויכוין
ר"ר גמטריא קדוש וכשיטכול בדיו יאמר בשם הקלמוס זה
טהור כן יהיה זה הדיו טהור וקדוש שאכתוב בו תפילין
הקדוש וכשיטכול קלמוס וכוין גמטריא אר"אל דיו הוא יור

עצי היער
תו"הש שס :

ד טוב שכל פעם שיתחיל לכתוב יאמר לשם יחוד וכו' .
הרובי כותב לשם קדושת תפילין הקדוש ולשם קדושת
כל שמותיו של הק"כ המפורשים והרמוזים והמגורפים .
תו"הש שס . ויאמר יקר"מי או"א שתשרה שכינתך כמעשה
ידו ותליתני בכתיבתי זאת שאני כותב תפילין אלו לשם
קדושת מנות תפילין אשר לנו ה' להינו ותזלנו מטעות
הכתיבה אכ"ר . שער הכוונות :

ה בעודו כותב לא יגע במקום המכוסה ואם נגע יטול
מיד ולא ישיח שיחת חולין . תו"הש שס :

ו עיקר הכתיבה תהיה מהבוקר עד חלות . שס :
ז שס ד' פרשיות וכו' . הטעם פרשיות הללו מפני שיש בהם
יחורו ית' ומופתיו ונפלאותיו וחסדיו שעשה עמנו אשר
לו הכח בעליונים ובתקונים וגם יש בהם זכרון כל מלותיו
וקבלת כל מלכותו ית' עלינו . לבוש בסי' כה ס"א :

ח שס עד למועדה מימים ימימה . כל' כ"ח ר"ז ושאר
אחרונים

ט שמע ע' רבתי . מסרה . ש"הב כדרוש ק"ש . ולריך
לכתוב בתפילין ובמזוזה שיעור ד' דאחד גדולה ועבה
כשיעור עובי ארבע דלתין קטנים . ש"הב שס והביאו המ"א
ושאר אחרונים . ואפשר שאין משערין אותו באותו כתב כי
אם כל שיש ד' דלתים קטנים מאד סגי מש"ה כותבים רק
גדולה משאר דלת דאותו כתב . אש"א סק"א אמרי שפר כלל
ך אות ג פתחי עולם מטעמי השולחן סק"ב .

יוד מיהו לענין דיעבר אם לא כתב העין ודלת גדולות
כ"א באותיות שאר הכתב אם נפסל . הנה הרמב"ם ז"ל
פ"ו מה' ס"ת כתב ז"ל ויזהר באותיות הגדולות וכו' וכל
הדברים האלו לא נאמרו לא למלית מן המוכתר ואם שינה
כתיקון זה וכתב כל האותיות כתיקון ה"א ספר כשר ע"כ .
והביאו מרן ז"ל כב"י יוד סי' רעד וכתב עליו הכנ"ה הגב"י
שס בשם תשו' מהר"י מינץ סי' טו דשמא ה"ד במקום שאין
ס"ת עשוין בהלכתם דאז חשיב כדיעבר וכשרה אכל במקום

שיש ס'ת עשייה כהלכתה אפילו לדעת הרמב"ם פסולים
 האחרים ע"כ וכתב עליו וז"ל אמר המאסף והרב פסקים
 ובתכים חולק ע"ז וס"ל דכל עוד שאנחנו מונעים לקרות בו
 אפילו שיש אחר אשר כתיקונו אנחנו פוגמים זו והוי דיעבד
 עכ"ל הכנ"ה והביאו הרב אמל"ע דף מט אות ב והוסיף
 עליו שכן מדוקדק מתשו' הכ"ח סי' קיג וס"ל כדעת הפ"ז :
יא שם בהנה ולריך לכותבם כסדר הזה וכו' ואם שינה
 פסול וכו' : כן הוא בכריתא הביאה רבינו הטור בסי'
 זה ובסי' לר וז"ל כתבן של"כ יגנוז ומרן ז"ל שם בכ"ז הביא
 בשם הגהת סמ"ק דאין קפידא אם החליף בש"י כדועבד דהא
 דתניא החליף פרשיותיה פסולה אש"ר קאי וכו' וכתב עליו
 מרן ז"ל דאין כן דעת הפוסקים לא בין בש"י בין בש"ר אם
 כתב של"כ סכתובות בתורה פסולים ע"כ : והגאון מו"ק
 הביאו הרב פת"ר בסי' לר חיפש ומלא כמה רבותא קמאי
 דסברי דבש"ר אין להקפיד וע"כ פסק דאפשר רש"ד למסמך
 עליוהו בשעת הדחק והיינו סיכא ללא שכיחה תפילין בר
 מהני כגון באחרא דליכא סופר וכיוצא כ"כ הפת"ה שם
 וכ"כ בפתי עולם סק"ב בשם הפ"ח דכשעת הדחק שאין
 לו להשיג כעת תפילין אחרים וכול להניחן עד אשר ימלא
 תפילין אחרים וחזן מזה קשה להקל אף לעני דחיקא ליה
 שעתא ורלא כתשו' עמק הלכה ס"ט שפסק להתיר כדיעבד
 בתש"ר שכתבן של"כ ובפרט לעני אם נפסלה לו הפ' ראשונה
 דיכול לכתוב הפ' שנפסלה בלבד וא"ל להוסיף גם האחרונה
 הכשרין ע"ש גם בעיקרי הד"ט הביא משם הרב מהר"י ווילנא
 שהכשיר כדיעבד בתש"ר ע"ש דחילתה להקל בזה נגד מרן
 ומור"ם ודעימיהו דפסקו לפסול אף כדיעבד אם לא בדחק
 הכ"ל דוקא :

יב נסתפק הגאון חק"ל ז"ל חא"ח סי' ו כשהקדים פ' והיה
 כי יביאך לפ' קדש רלא אהני ליה פ' והיה כי יביאך
 דהוי של"כ אי פ' קדש נשאר ככשרתה לכתוב אחריה ג"פ
 אחרות א"ר כיון שיטנה כסדר נפסלה גם פ' קדש ואחר
 שהעמיק הרחיב בדיון זה זו הלכה העלה דגם פ' קדש נפסלה

ע"ש . אמנם הגאון רז"ו בסי' זה כתב לסירוף להכשיר פ'
 קדש לכתוב אחריה הנ"פ וכ"כ הרב פת"הר ח"ב בקונ"א
 סי' לר בשם הרב ארני פו בתשו' סי' מו שנשל בזה והעלה
 להתיר ע"ש . גם הרב תורה לשמה כת' הביאו רבינו הגדול
 מהר"ח נר"ו בתשו' שינו נסתפק בזה והעלה להכשיר בראיות
 נכונות מדברי מרן ז"ל בש"ע סי' קח סעיף א וממ"ש הר"ש
 ז"ל כנגעים פ"ד מ"ז ומר"י קורקוב שם ע"ש וכן עיקר :

יג אם נמלא פיסול בפ' א' או בכ' פרשיות הא' דאם בא
 לכתוב אחרות במקומם הוי שלכ"ס אם יש כיד הסופר
 ב"פ שמעיד עליהם שכתבן קודם תפילין או אפילו עד א'
 יש שמעיד כן ש"ד לרף ב"פ הא' שהיה לו מקודם עם ב"פ
 האחרונות או אבל במקום שיש להסתפק שנכתבו של"כ אם
 לא לא תהיה בואת לרפס יחד ח"ו . תשו' עבודת הגרשוני
 סי' ס א"ר סק"א יד אהרן בהנה"ט וכתב שהוא פשוט .
 מא"מר סק"א מא"א סק"א ישועות יעקב אות א מלא"ש כלל ח
 ק"הס סי' ט ע"ת סק"ב אמ"ש כלל ד חיי עולם בסי' זה
 פתחי עולם ומטעמי השלחן סק"ג ורלא בהגאון חק"ל בסי'
 זה שהשיג על עה"ג ופסל מק"ו מהנ"ז דכבר כתב עליו
 הרב פת"הר בסי' לר דלא ידע מאי ק"ו רידיה ע"ש שנדחק
 ליישב ובלא"ה כבר מלתינו אמורה באות הקודם דגם שם
 נקטינן כהמשירין רביס נינהו וכן עיקר :

יד ואין חילוק בין אם נכתבו הר"פ בכשרות ואח"ך נפסלה
 א' מהראשונות או אם נמלא טעות או חסרון או ב"פ א'
 דכלהו יבול לרף ליה א' מהפ' שנכתבו קודם לזה וכן
 מוכח להידוא מדברי השע"ת סק"ב שכ"כ כדעת הרב"ש סי'
 טב דמורה לתרב עה"ג ולא פסל כי אם לכתוב אחרת
 תחתיה עתה והרב"ש שם איירי באם נמלא פסול חסרון
 או באחת מהפ' כמו שי"עוש מבואר דליכא לחלק בזה וכן
 יש להוכיח מדברי המש"ר סי' לב בסוף הס' ע"ש . וכ"כ
 עיקר דלא כמי שחילק בזה בין נכתבו הר"פ בכשרות ואח"כ
 נפסלה א' מהם וכן נמלא חסרון מעיקרא :

טו סופר שכתב כמה פ' לזוגות תש"ר בכ"א א' ונוהר

בכתובתם שיהיו כל ד"פ של כל ראש כסדרן אך נתעברו
אח"כ כל הפ' ולא ניכר בכל הד' שיקח מהם אם לו שלקח
כתובת כסדרן דמשכת לה בפרשה ראשונה שלקח
היא כתובה באחרונה דג' לו המלרפין עמה וכיולא טעונים
גניזה לפמשל' כ"כ האחרונים : מחכ"ר אות ג' וכל האחרונים :
טז אם נתקלקלה פ' אחרונה וכתוב אחרת תחתיה : מחכ"ר
אות ד וכל האחרונים :

יז תש"ר א' שהיה מסופק בה אם נכתבה ספ' האחרונה
מקודם לשלפניה והיו ש"כס דפסולה ואח"כ ע"ז איזה סיבה
נתעברה הפ"ש"ר ההיא בהרבה תפילין ואינו יכול להכיר איזהו
הספק יש להחיר משום דפק שמה נכתבה כסדרן ואח"ל
שנכתבה ש"כס שמה לא זו היא וקוי ס' א' כנוף וכ' בתערוכת
וכו' ויש ללרף דברי הסוכרים דשלא כס' בס' הפרשיות כשר
ועוד יש ללרף דברי הר"ד רס"ל דבתש"ר אין להפיר כס'
בתיבתם : תשו' תורת חסד סי' ג' פתחי עולם סק"ג :

יח סופר שכתב הפ' ש"כס אין לפסול התפילין שכתב
מקודם ללו מטעם ש"ס ס' שמה האמת כדבריו דרק
עכשיו כ"כ ושלא היה מנהגו כן מעולם וס' ב' שמה הלכה
כהסוכרים ד'פ לא אכתב לן ש"כס וכיון דבלא"ה יש לומר
דאוקמיה אחזקתיה ומסתמא כשנעשה סופר ידע הדיו והשתא
דאתרע ומ"מ מאי דאפשר להוליא מיד הלוקחים יקחנו
בחזרה ולא נסמוך ע"ז רק שלא נלטרך להכריז עליו וגם
עכ"פ לקבל עליו כחרס גמור וכשכועה דאורייתא שכן הוא
כדבריו שלא נהג כן רק בפעם הזאת ואם לא ירצה לקבל
עליו כן יש להכריז עליו שתפילו פסולים למפרע : אבל
מכאן ולהלאה סני בקבלת ד"ח : ש"ת הר המר סי' ב' :

יט אם ולכתחילה וכתוב ש" קודם ש"ר : כ"כ מרן כ"י בשם
מהר"א וזל י"א שראוי להקדים ג"כ פרשיות ש" קודם
ש"ר מכני שהם מוקדמים בפסוק מיהו אם לא הקדים לא
פסל וכ"כ בכ"ש ע"ש : אמנם הב"ח בראש הסי' כתב דעת
הטור דלכתחילה וכתוב תקילה ש"ר מפני שקדושתו חמורה
מש" וכ"כ העט"ו וכ"כ האר"י זל כס' הכוונות בדרוש תפילין

וזל הנה תקילה נריך שיכתוב תש"ר ויתקנס לגמרי ויתפרס
וישחירם ואח"כ וכתוב תש"י ויתקנס וישחירם עכ"ל וכ"כ סי'
עו"ת למחרי' למח וס' מל"ש וס' מ"ח וכ"כ הא"ר והכס"א
וה"א בהג"הט ור"ז כשם האר"י זל :

ך ומ"מ פשיטא דאין כפלוגתא זו כ"א משום סידור לכתחילה
אבל כ"ע מודים דבין הקדים ש"ר ובין הקדים ש"י התפילין
כשרים כלי שום פקפוק דרוקא כתיבה של"כ בפרשיות ענמס
ואפילו באות א' מהם זהו פסול אבל לא הקדמת בית א'
לחבירו : פרמ"ג במש"ז אות א' בשם ע"ז אות ג' מלא"ש
כלל יז אות יג וכ"כ פתחי עולם אות ד :

כא נשא הגאון שא ומשיב מהר"ג ח"ב סי' ער באחד
שנפסל תפילין ש"י שלו וש"ר הוא כשר ולקח תפילין
ש"י של אחר וע"ז גערו בו דילמא אינו כסדרן : והשיב הגאון
זל דכיון דיש דעות דש"ר נריך לכתוב קודם ש"י שוב אין
פסול והו"ל ס"ס ספק ש"י הנ"ל קודם ואח"ל ש"ר קדים אכתי
דילמא נריך ש"ר קודם וכוה נראה לפ"ד דגם יכול לכתוב
ש"י כעת ללרפו לש"ר כיון דכדיעבד אם נכתב ש"ר קודם
לש"י כשר א"כ זה הוי כדיעבד דמה יצאה בש"ר לפסולו
חלילה ולקחת ש"י של אחר מי יתן לו והוי כדיעבד וכשר
ובפרמ"ג לא משמע כן ולפ"ד נראה כמ"ש עכ"ל : והנה
לרדן דנקטינן כהאר"י זל דבלא"ה לכתחילה נריך לכתוב ש"ר
קודם א"כ אם נפסל תש"י אין כאן בית מישוש ויכתוב תש"י
אחר וילרפו עממס מיהו גם אם אירע להיפך דנפסל התש"ר
שלו והש"י כשר יכול לכתוב תש"ר אחר וללרפו עמו דהוי
כדיעבד וכדבריו הגאון זל :

כב גם נריך ליוהר לכתוב כל ד' פרשיות ש"ר או ש"י רלופים
יחד ולא יפסיק ביניהם בשום דבור כלל ועיקר מכ"ש
באמצע ואם הוא זקן או חולה ואינו יכול לכתוב כל הד'
פרשיות ביחד וכתוב ג' פרשיות הראשונות ביחד וכתוב הד'
לברא ואם ג' קשה עליו וכתוב עכ"פ כ' פרשיות הראשונות
לבר בלתי הפסק בנתיים כשום אופן ואח"כ וכתוב כ"פ
האחרונות יחד והנה אם כתב כ"פ הא' והפסיק אח"כ כשיבא

לכתוב פ' שמע לריך שכתחילה יעביר הקולמוס בדיו ויכתוב על תיבת וירכר של פ' קדש ועל תיבת והיה של פ"ב ואח"כ יכתוב משמע ואילך וע"כ נקרא קלת חיבור ואם כבר כתב ג"פ והפסיק אז יעביר הקולמוס גם על תיבת שמע שבפ' ג' ואח"כ יכתוב פ"ד כולה ביחד . ס' הכוונות בדרוש התפילין וכ"ה בס' עו"ת למתרו' למת' ובס' מל"ש ובס' מ"ח וכ"כ הרב שע"ת בשם פע"ק ובס' מלא"ש בכונה כלל יו סק"י כתב וזל ודיבורים טובים ויקרים הם לסופר הראוי לרבים כשא כגון שהוא זכיר וריו ואומן וכוחו יפה ויריעתו כסלכות כתיבת סת"ם רחבה ויראתו שלימה אבל מי שאין בו דברים הללו כולם יש לקוש הרבה שע"י הכתיבה הרעופה יעץ ויגע ויקלקל יותר ממה שיתקן ע"כ יותר טוב להפסיק בין הכתיבה ולנוח בדיו שיעלור רוח לתקן מלא"ש כהלכה ומה' ישא ברכה עכ"ל . ודבריו טעם הם . קס"ה סי' ד כלשכה אות ואו :

בג סעיף ב בשל ראש וכו' וש"י כותבן כולם בקלף אחד . מרכיב והיה לאות על ירך רמשמע או' אחת כלומר בית א' וכשם שהוא בית א' מבחון כך יש לסיות אות אחת מכפנים שתהיינה כל הפרשיות כאגרת אחת על קלף א' . טז" סק"ב עו"ת סק"סו א"ר סק"ג מש"י סק"ב רז אות ג ולענין דיעבד אם כתב של ראש בקלף א' או ש"י בד' קלפים עיין סעי' מז מש"ש בס"ד :

בד סעיף ג יכתבם בדיו שחור וכו' זל הרמב"ם פ"א מה' תפילין כי"ד מעשה הדיו מקבלין העשן של שמנים או של זפת או של שעה וכיוצא בהם וגובלים אותו בשרף האילן ובמעט דבש ולותתין אותו הרבה ורכין אותו עד שיעשה ריקין ומיבשין אותו ומלניעין אותו ובשעת כתיבה שורפו במי עפלא וכיוצא בו וכותב בו שאם תמחקנו יהיה נמחק וזה הדיו אמורה מן המוכתר לכתוב בו ספרים ת"ומ' . והביאו מרן זל בכ"י וזל וכתבו שם ההגהות בשם התוס' ורכינו שמחה שהעיקר נראה שכל דבר שיעשה ארס דיו בדבר שיתקיים והא' ניכר על הקלף דיו הוא וכותבים

בו סת"ם עכ"ל . וזהו כדבר הרמב"ם והרא"ש וכן נהגו העולם לכתוב סת"ם כמו עפלא וקנקנתוס עכ"ל . משמע מדברי מרן בכ"י ובס"ע דלכתחילה כשר בכל דיו אף שאין עשוי מעשן שלא כדברי רמ"א בהגה אמנם בי"ד סי' רע"א ס"ו החליפו שיטתם דמרן זל כתב לכתחילה יכתבו בדיו העשוי מעשן השמנים ששרוי במי עפלים ואם כתבו במי עפלא וקנקנתוס כשר ורמ"א כתב דלכתחילה טוב לזוהר שלא לעשות הדיו כ"א מדברים הבאים מהעץ ע"ש . ובא"ר הניח זה כל"ע . ועיין פמ"ג באש"א סז"ב ושאר אחרונים מ"מ כתב הרב ברכ"י בי"ד סי' ער"א בשם מהר"ם פרוכינלל דעקה הסופרים אין כותבים בזה הדיו העשוי מעשן מפני שהוא מתקלקל ונמחק בנקל עכ"ל והביאו זל בי"ד שם :

כה שם בין שיש בו מי עפלים וכו' כתב הרב פתחי עולם בשם ב"ה זל להגר"א במי עפלים לבד או בקנקנתוס לבד פסול אפילו כדיעבד דלא מיקרי דיו כ"א במי עפלים וגומי יחד או במי עפלים וקנקנתוס יחד ומגומי וקנקנתוס מחמיר כביאור מדברי לכתחילה (יבואר שם דפסול אף כדיעבד) ובגומי לחוד מחמיר אפילו כדיעבד ומשכנות יעקב מחמיר אפילו במי עפלים וקנקנתוס יחד בלא תערובת גומי והגם כדיעבד אין לפסול במי עפלים וקנקנתוס יחד נגד פסק הש"ע לכתחילה יש לזוהר כדבריו עכ"ל . מיהו פה עירוינו יע"א נהגו הסופרים לכתוב במי עפלים וקנקנתוס לבד אף לכתחילה כפסק מרן זל :

כו כתב השו"ג סי' תרל"א שמה שנהגו הסופרים ליתן אבק קנקנתוס שקורין בערבי זג לתוך הדיו כשרואים שהדיו הוא קלת לכן ועי' משחיר הדיו לאו מנהג ותיקון הוא דלא חתיר הרמב"ם לכתוב בו לא במימיו דוקא ער"י שאבק זה נותנו בתוך כגד פשתן דק וקושרו היטב ונותנו בתוך הדיו ונמלא כותב במי קנקנתוס לבד ולא בקנקנתוס עצמו אבל כשהוא נותנו תמיר וכותב מיד כמו שנהגו הסופרים הוא פסול ודאי שאעפ"י שאבק זה יושב בשולי הכלי א"א אם לא יבא אבק זה בקולמוס ונמלא כותב בקנקנתוס עצמו

שפוטל מתנתין עכ"ל ע"ש :

כז אם לקח דיו מנשמים הנשארים על הגג או במרוב פסולים בית אה"ן סי' ד פי' אע"ג שהמים קלטו מראית אבני גג השחורים כטובעם ונשחרו אפ"ה פסולים דלא מקרו דיו מלא"ש כלל ד בכונה אות ה :

כח דיו הנעשה בתערובת סתם יונס כשר לקטו' מהר"מ פרוכינלל בתשו' כ"ו סי' לח דב"ש סי' קס"ב וע"ש בסי' קס"ד (שכתב שם דמ"מ דדבר שבקדושה ובקיבת כמה שמות חמיר טפי ונכון לקדש עצמינו כמות לנו ולהרחיק מן הכיעור ומן הדומה לו) אבל מהר"ר עזריא ריבא בתשו' כת"י סי' ס אשר ועמ"ש יד לויאו סי' לה באר עשק סי' קט דהחליט דשדו ושדו וס' מנעשה רוקח ברכ"ו יוד סי' רע"א סק"ט וכל כו'ר רע"ה ועיין פהר ולעק מע' דיו :

כט שם כתב אפילו אות בשאר מיני לבעונים וכו' ואפי' מתחילה כתב בדיו שחורה ואח"כ נתקלקל הדיו ונעשה ארום נמו פסול בני יונה ופרמ"ג סי' לב באש"ה סק"טל קס"ה סי' ג אות כ מלא"ש כלל ד אות ב ובכונה בית שלמה או"ה סי' ז :

ל וכו' אם ותהפכה לגמרי למראה ארמדם אמנם אם נתארמו קלת כס' בני יונה שם סיוס כל"ע עד כמה תשתנה ממראהו ותכשר והביאו בש"ת בית שלמה או"ה ז' והוא ז' האריך הרחיב ברין זה ומסיק דכל שלא נתהפכה משחרוריתו לגמרי ועדין נכנה שחור קלת יש להכשיר ובאמת ד"ז מלוי ברוב ס"ת ות"ו לפסלם ועיין בש"ת ח"ס סי' רנו שנשל ע"ע כזה אורות ס"ת שנשתנה הדיו לאחר הכתיבה ונהפך לארמדם או כשר והעלה דאם השנוו לארמימות ומחמת יושן וכדרכו של דיו הרי הוא כשר וכו' שכך הוא וסתן של רוב דיו בעולם כשזקין יבהם מראיתו ויתהפך קלת לארמדם כעין מראה כרוין והרי הוא כשר ועוב להעבירו בקולנוס כדי לקיימו ימים רבים יותר אמנם אם נשתנה לאורם ממש משא"כ וסתן של סתם דיו או אפי' רק לארמימות רק שנשתנה מיד מהר שגראה שאינו מחמת יושן וע"כ יש

חסרון בעיקר הדיו שנעשת מסממנים אחרים ס"ת כזה פסול מעיקרא אפילו מה שקראו בו כשחרירותו כי לא נכתב בדיו וכו' ע"ש והביאו פתחי תשובה יוד סי' רע"א סק"ת וכן העלה בש"ת נחלת בנימין או"ה סי' כב וכ"כ עיקר דלא כהרב מלא"ש כלל ד ובכונה סק"ג דהחמיר מאד דנראה מדבריו דהחמיר אפי' בדיקא ע"ש :

לא היבא שירוע שהדיו נעשית כדונא רק שלא נגמרה מלאכתה ויש בה קלת ארמימות וכחב בה אם מעביר דיו שחור ומלהירו ש"ד ובתפולין פסול מחמת שכ"ס חתם פופר שם פת"ת שם ומדברי ש"ת ז"ל שהביא הפתחי עולם סק"ח משמע דשפיר דמי ואין לחוש משום שכ"ס ע"ש :

לב דיו הדומה למראה הכחיל יש להחמיר אפי' אם טבעו להיות כשאר לגמרי אחר הכתיבה יש לעיין אי כשר כדועבר דמשמע דבעינן שכנת הכתיבה יהיה שחור ב"ה פת"ע בסק"ח :

לג כשכאים לתקן תיבות או אותיות כספר תורה הנכתב נכון לתקנם כמין הדיו שבו נכתב הס"ת הרב מהר"מ פרוכינלל בתשו' כ"י ברכ"ו יוד אות ס ז"ל יוד שם ושאר אחרונים :

לד דיו או"ה לעשות אותם לשמה באר עשק קה"ס מלא"ש סק"ג :

לה שם אם כתב אפילו אות א' וכו' אם זרק עפרות זהב מעביר וכו' לשון הלבוש לא יזרוק וכתב עליו הל"ח דף עט הביאו א"ר כאן סק"ו דברי הלבוש סותרים דביוד סי' רעו סעיף ה כתב הלבוש דלזרוק הזהב על שאר אותיות ס"ת דכשר ותיקן הא"ר ז' דשם מיידי לאחר הנדוד וכו' ע"ש :

לו ינית ליכשו ואח"כ יעביר הזהב לבוש ס"ב א"ר שם :

לז שם מעביר הזהב וכו' ולא מהני ספוי אח"כ בדיו על הזהב וה"ה בדיו הקודם שכתבו בזהב עלמו לא מהני ספוי דיו כן משמע מעו"ת סק"ה א"ר סק"ה משז פת"ע סק"ט פת"ת כוור סי' רע"א סק"ח :

לח והיינו מטעם של"כ כ"מ במ"א סק"לח וא"ר סק"מר :
וא"כ אם כתש כירוק וכדומה או' א' ומעביר עליו
דיו ש"ר דריו עליון מבטל תחתון אש"א סק"לח וכמש"ל
סק"טו ע"ש וכ"מ ממל"א"ש כלל ח אות ה :

טל אף אם כתב אותיות רבות ובכמה דפים יכול להעביר
הזהב וישאר כתב הדיו מתוקן ולא אמרו כזה מחזי
כמנומר . וכן כתב א"ר סק"ז והעיקר כדבריו דהוי"כש לא
איירי מזה רק בכותב כזהב עלמו ורל"א כהרב דרישה ול"ח
ע"ש . ברכ"י ו"וד סי' רעו אות טו וכן כתב בספר פתחי
עולם בשם בני יונה גם הגאון ישועות יעקב כתב להחיר
כזה מטעם אחר :

מ לפי"א אם כתב האזכרות בדיו וזרק עליהם עפרות זהב
ועבר איסורא והעביר הזהב ונשאר האותיות בדיו אף
ככל האזכרות כשר דלא מחזי כמנומר אלא שעשה עבירה
למחוק השם :

מא והגם דלא שכיח עתה שיזרוק עפרות זהב על הכתב
מ"מ כ"מ לדון שכתב הרב מלאכת שמים כלל ואו
אות ח וז"ל אסור לזרוק עפר או חול (שקורין שטריוואנד)
על האותיות הלחות כנהוג בכתיבת דברי חולין ואם עבר
וזרק עליהן נפסלי ואם הוא על א' משמות הקדושים דאסורין
כמחיקה פשיטא דאין להם תקנה כלל ואף אם הוא על
אות אחר כל זמן שהחול עליו פשיטא דפסול וסיים אמנם
אפילו אחר שנסתלק החול י"א שנפסל משום ח"ת ואין
תקנה כי אם לגרור כל האות ההיא ולכתבו מחדש ואם של
שם אין לו תקנה . וע"ש בכונה שהביא ט' הג"פ וכו' וכתב
הוא ז"ל שם ולבאורם הדעת נוטה להחמיר ופשיטא מירוי
ספיקא לא ילחנו דכיון דהדיו לחה ונחאחר חול זה עמה
פשיטא דלפי שעה נתבטלה הדיו וכשמסלק המבטל הוי ח"ת
וכו' ע"ש ועיין להברכ"י כי"וד אות טו שרחה דברי הג"פ
מדברי מרן בסעיף זה . וכך נראה וכפרט שאין להחמיר
ולאסור מספיקא שזהו איסור לגרום גניזה במקום שאפשר
לתקנו ועיין להרב קה"ס בכלל ג אות כ שכתב כעין זה :

מב סעיף ד לריך שלא תדבק שום אות כחברתה וכו'
משמע דאין חילוק בין דיבוק מלמעלה
או מלמטה ככל ענין פסול וכ"כ המדרכי מיהו כירושלמי
דברכות מחלק בין אם דיבוק מלמטה או למעלה ומסיק
דלמטה אין לפסול וטעמו דס"ל דדיבוק סו"ל כאלו ניצל
מקום הנדבק ואם ניטל מהירך עדין נשאר כשיעור אות
קטנה אבל למעלה פסול ובאמת טעמא דמיסתבר הוא ויש
לסמוך עליו ושוכ ראיתי בשם הרד"ך וז"ל הא דבעינן שתהא
מוקפח גיזל דוקא כשאין שם רק לורת אות וכשחסר ממנה
יפסיד הורה ואין שם אות כלל אבל אם יש בה יותר מלורת
אות ער שאם תגרור חלק מה ממנה תשאר האות בלורתה
אם נדבקה כראשה וכן כאמלע פסולה אבל אם נדבקה
בסופה כשירה עכ"ל עי"ש בית א חדר כ"ב ועי"ש בחדר
כ"ו סרי פסק הוא כהאי ירושלמי . עו"ת סק"ו וכ"כ סכנ"הג
כהנה"ט בשם הרד"ך הנ"ל . אמנם המ"א סק"ג חלק על
הרד"ך והעו"ת ופסק דיש להחמיר עי"ש . והביאו הא"ר סק"ח
וכ"פ הר"ז אות ה וכן הסכים מק"מ סק"ו והיינו בלא גרירה
אבל גרירה מהני אף בתום אבל בשנתנה מחמת זה האות
כגון לאבותיק שנדבק הואו לתיו שנשתנה הואו לטון אין
להכשיר בגרירה דהוי של"כס . פרמ"ג באש"א סק"ג פתחי
עולם סק"א ולענין דינא הגם דרכינו תירא ז"ל בלד"א פסק
להכשיר ממנהרד"ך ודעימיה מ"מ נראה דטוב להחמיר לגרור
לחוש לרעת האחרונים ז"ל :

מג אם אינו רבוק האות בעלמו רק התג של תיבה א'
נוגע עם תג שכתובה שאללה ואותיות נפרדים כשר .
כ"כ הסכ"הג בהנה"ט בשם המאירי ז"ל וכתב עוד בשם הרב
לב"ח שגראה שהרמב"ם חולק ע"ז ע"ש . וכ"ר העו"ת סק"ז
והמ"א סק"ג וכן פסק הפר"ח בה' גיטין סי' קבה וז"ל ואין
נראה כן מדברי הרמב"ם ושאר פוסקים דכתבו סתם פיסול
דיבוק אות באות וכו' אף בדיבוק ע"ז תג לריך לגרור עכ"ל .
ר"ז אות ה וכן פסק מהר"י לגאון ז"ל באמת ליעקב דף נו
וז"ל ולענין הלכה בדבוק ע"ז תג נראה דנקטינן כתשובת

הרלב"ח שכתב דרעת הרמב"ם לפסול ובהסכמת האחרונים
 הרב מ"א והרב עו"ת והפר"ח כל שאין בידו להכריע
 בדברי מרן ז"ל מאי דעתיה כמ"ס הרב טו" עכ"ל וכן פסק
 החיד"א ז"ל בלר"א סי' יב אות לא וב"ב מק"מ סק"א וכן עיקר :
מד סופר שהקן אות בס"ת וכרך הס"ת קודם שנתויבש הדיו
 היטב וע"ז נתפשט על שאר אותיות אבל עכ"פ ניכרים
 האותיות היטב יען שהדיו של האותיות הוא טוב מאד יותר
 ויותר מזה לא שעכ"פ היה באמת זה ג"כ הדיו הקל נתפשט
 על האותיות אם יש בו משום רבוק ומשום תו"ת א"ד כיון
 שהאותיות ניכרים בטוב וניכר זהו לכלוך מהדיו אינו
 פוסל הנה לדעתו עניין פיסול הרבוק אינו משום היכר
 האותיות לא משום חיוב ה"ג לכל אות ובנידון זה ליחוס
 שאם היה משום היכר אות לא היה לריך לנרוד רבוק שבין
 האותיות כשהאותיות ניכרים ולפסול כל זמן שלא נרר עיין
 סי' זה ס"ח וכו' ע"ש פקודת לעזר אות ב :

מה אם נתפשטו האותיות מכח ליחות הדיו עד שניא"ס
 כדבוקים ומ"מ נראה שאין האותיות נוגעים כשר כ"כ
 רמ"א ב"ה הע סי' קכה ס"ו לענין גט וכ' הגט פשוט שם
 וז"ל וראה דהיינו דוקא כשהתינוק קורא אותה כחכנה אבל
 אם מכח הליחות של הדיו שנתפשט נראה לתינוק כדבוק
 ואינו קורא אותה יפה יש לחוש ולפסול ע"ש והביא דבריו
 הרב גט מקושר שם בס"י בה אות מד וכ"כ הגאון שדי חמד
 נר"ו מערכת גט סי' טו אות יד בשם כמה אחרונים :

מו שם כהנה ולכתחילה יכתוב כתיבה גסה קלת שלא יהיו
 נמחקים מהרה וכו' כי אם יכתוב כתיבה דקה יש לחוש
 מאד שבזמן מועט יקפזן הדיו מראות או מחלק ממנו או
 תכהה מראה השחורה והוא לא ידע כי הלא התפילין תפורים
 הם ואין העין שולטת בהם תמיד וקלקולים כלה שכיחים
 מאד בכתובה דקה ע"כ ויהרו הסופרים מאד שלא לעשות
 תפילין מכתובה קטנה דקה כ"כ ואעילו אותם קוי האותיות
 בגון רגלי היורים שעל האפים ורגלי השינין והיוד של הלרי
 וכדומה שרגילים הסופרים לעשות דקים יותר משאר חלקי

האות ויהרו להעכותם קלת ולחברם בקו עב אל החלק
 מהאות ששייכין לו כדי שיתקיימו לזמן מרובה ויקיימו
 המניחים אותן התפילין המנוה כהלכה וכמלא זכות הרבים
 תלוי בהסופרים קה"ס אות ה מלא"ש כלל יו אות יוד :

מז שם כהנה וכן מנוה ליפותם מבחון ומכפנים שהרי
 כבית המקדש פנימה זהב טהור וכותב זה לי ואנוהו
 התנאה לפניו במלכות פרישה רז אות ואו וסיים פרישה שם
 וע"כ יהיו השעות ישרות ולא עקומות ולא יכתוב תיבה א'
 גדולה וא' קטנה קה"ס אות ה מק"מ סק"ד פת"ע סק"עו :

מח כתב בס' חסידים סי' תתעט וז"ל אם כתב אדם ספר
 יפה וכתב דף אחד שאינו כ"כ יפה כמו שאר הדפים
 אעפ"י שאין בו טעות אם חפץ יסיר אותו הדף ויגנוז ויכתוב
 אחר יפה ואין לומר עובר משום ב"ת לכך נאמר זה אלי
 ואנוהו וכו' עכ"ל והביאו בס' קס"ה סי' ה סק"א :

מט סעיף ה לריך שיכתוב בימינו וכו' מכתוב וכתבם
 שיהא בשלימות ואין אדם יכול ליפות
 הכתב בשלימות אם לא בימינו ועוד דכתיב וקשרתם וכתבתם
 שתהא הכתיבה כמו הקשירה והקשירה היא ע"כ בימין שהרי
 קושר על שמש ורשינו מה קשירה בימין אף כתיבה בימין
 וכו' לבוש סק"ה ועוד אחרונים :

ן שם ואם כתב בשמש פסול וכו' היינו בשולט בימין לכד
 אבל שולט בכ' ידיו אם כתב בשמש כשר מ"א סק"ד
 א"ר סק"י רבינו זלמן אות ז קה"ס סי' ג אות ז :

נא שם ואם כתב בשמש פסול אם אפשר למנוה אחרים
 וכו' ואם אין לו אחרים יכרך על לו שאין זה היקש
 נמור וכו' ואינו פוסל התפילין אם אין לו לבוש שם אות ה'
 אמנם בס' ב"ש בא"ה ע סי' קכג סק"ד כתב רמ"מ אין לכרך
 עליהם דהא ברוב פוסקים מבואר להדיא דפסולים וכו'
 והביאו מח"ש סק"ד וכ"כ הא"ר סק"י דאין לכרך וכתב דכן
 משמע בב"י וב"ח ע"ש וכל האחרונים :

נב אם כתב בימין ומלאכהו בשמש או להסיד כפי דעתו
 ההדיוט אין ראוי לקבלו לסופר ועיין סי' כז סעיף ואו

והכי נהוג לעלמו אכל אחריות דאחרונה למה לנו שמה
תפילין ירבה יד כפה וכו' ומידי סביקא לא ילאנו ותפילין
כי רב חכו משכח שכיחי וכדיעבד אין לפסול להמ"א אוח
ד כמו שולט בכ' ודיו וכו' כ"כ פרמ"ג באש"א סק"ה
קס"ה סי' ג אוח ו מלא"ש כלל כה אוח יב אמ"ש כלל ב
אוח ו פת"ע סק"ו :

נג כתב הרמ"ע כסו' לח וז"ל ושמעתי שיש במלרים ארס
אחר שהוא גרם וכותב בפיו ת"ומ וס"ת ואין מוחה
ואני אומר כבירור שהם פסולים ולא אמרו גרמת חוללת
בשניה לא משום שאין חלילה לריכה ימין מה"ת וכו' וחס
כפי' אמרו כפי' הכונה אין דרך כתיבה בשמש כ"ש אין
דרך כתיבה כפה וכו' עכ"ל והביאו בקלור הכנ"הג בהג"הט
והעו"ת סק"א וסיים דה"ה כיוצא בזה דלאו דרך כתיבה
הוא אפילו ליכא אחרים אין לכרך על תפילין שנכתבו ככה"ג
ע"כ משמע דש"ד להניחם כל"ב אם אין לו אחרים וכו"כ
הנאון רעק"א והשיג על מ"א סק"ד שכתב לפסול אפי' ה"א
למזל אחרים ע"ש :

נד עושה כל מלאכתו בשמש והרגילו אכיו לכחוב בימין
וכתב אשורית כותב בשמש כל ארס יותר בנקל מהימין
רק מחמת שהורגל בכתב מושיטה מנעוריו בימין הכתב
לע"ע יותר מהודר בימין כל ארס רק בשמש הן כתב
מושיטה והן כתב אשורית בנקל וכמהירות יותר ואשורית
אלא הורגל היטב יותר כבר אללו לכחוב בימין כל ארס
יותר ממושיטה וכו' יניח תפילין בימין כל ארס שהיא שמשו
ומ"מ אפשר יש להחמיר להניח ג"כ קודם התפילה על שמש
כל ארס ומה גס עד שירגל היטב בכתיבה בשמשו ולעניין
כתיבה ירגיל לכתוב בשמש כל ארס וכה יהיה רשאי לכתוב
סת"ס לאחר שירגל בה בלי שום פקפוק ז"ל ס"ב הביאו
פת"ע סק"ו :

נה סעיף ו אין נריך לשרטט וכו' מרן לא כתב תיבת
נריך לא אין לשרטט כלל וכו' משמע דאסור
לשרטט כל שירדע לכתוב כך דפטור מן הרבר ועושהו נקרא

הדיוט אכל סכרת רמ"א אינו כן מדהוסיף תיבת נריך משמע
דליכא איסורא לשרטט אף ביודע ליישר השיטה בלא שרטוט
כ"כ הב"ח והעו"ת והמ"א סק"ו וכ"כ באורי הגר"א ז"ל סק"ח
לדעת הש"ע אין לשרטט ולדעת רמ"א אם רונה לשרטט
הרשות בידו ולא מיקרי הדיוט אלא אם עושה משום חומרא
אכל כה"ג שכוונתו יותר ביושר ש"ד אמנם הא"ר סק"ב
כתב דאף לדעת רמ"א אין לשרטט משום מעשה הדיוט ומה
שהוסיף תיבת נריך משום דיוקא דשיטה עליונה לריכה
שרטוט ע"ש וכו' רבינו ת"ד"א בשער יוסף בדעת רמ"א
ז"ל ע"ש :

נו שם כי אם שיטה עליונה וכו' והעולם נהגו לשרטט
הכל וכל שאין עושה לחומרא כ"א ליפות הכתב אין
נקרא הדיוט ולא מלתא יתירתא פרמ"ג באש"א סק"ו ור"ז
פת"ע סק"ח אמ"ש וכן מנהגנו פה בגדאד ולא שמענו ולא
דאינו שכתב א' תפילין כלי שרטוט אפי' שיטה א' :

נז שם לא ישרטט בעופרת וכו' ואם שרטט בעופרת פסול
דה"ל לבע יתר אפילו הוא שחור דה"ל כתב יתר לכוש
ס"ו ולדעתו אפילו הוא בין השיטות פסול דה"ל כתב יתר
פרמ"ג באש"א סק"ח אמנם כל"ח דעתו להכשיר בדיעבד
וכן דעת הא"ר וכ"כ בס' בני יונה הובא במלא"ש וקס"ה
סי' רע"א וקס' ז"ל תלקו עליו מדברי ב"י אה"ע קכ"ה וכ"כ
פת"ת ב"ד סי' רע"א סק"טו בשם ש"ת רעק"א ע"ש וע"כ
יש להחמיר :

נה אם לא שרטט אפילו שיטה עליונה לדעת מרן או מכל
נר לדעת רמ"א לר"ת אפילו בדיעבד נפסל ולפי מה
דק"ל בס"ת ישרטט כולה אין לנו ראוה לפסול סגר"א
ופתחי עולם סק"ט :

נט איתא בהגהות רבינו ברוך תאומים שלדונא אין מלריכין
שרטוט בד' רוחות היכה דכל השיטין משורטטין א"כ
גבי תפילין לפי מנהגנו כעת לשרטט כל השיטין אינו מן
הדין לעיכוב שרטוט הנרדין מלא"ש כלל יב אוח א וב"מ
מהגהות מרב"פ הדפס סביב הש"ע יור סי' רע"א ז"ל אפשר

לדינא אין מזריכין נבי ס'ת שרטוט כד' רוחות הוכא
משרטוטין כל השורות זה אחר זה ולכך לא הביא הרמ"א
דיו זה נבי ס'ת ומזוזה רק נבי תפילין שאין לריך שרטוט
רק בשיטה העליונה עכ"ל שם וכ"כ פת"ע בהדיא כזם
הסי' סק"ט :

ס יש אומרים דא"ל דוקא לכתוב על השרטוט ממש אלא
יכול לכתוב או למעלה מהשרטוט מעט או למטה
מהשרטוט רק שיהא משורטט להיושר הכתיבה משנת
אברהם בשם תשו' דבר שמו"ק סי' שסב וכן משמע מהדרישה
סי' רעג ויד שאלו אמרי שפר כלל יב אות ב :

סא ולריך לשרטט קודם הכתיבה אכל אח"כ לא מהני
מל"ש כלל ה אות א :

סב אפילו מה שמניח חלק כפתוחות ופתוחות ג"כ ישרטט
מל"ש שם אות ה :

סג אם אין השרטוט מהעמוד אחר מכיון נגד שרטוט
העמוד הב' בשום אופן בכך כלום וכשר אמרי שפר
כלל יב אות א :

סד אפילו אם ירנה להניח דבר המשורטט מבחון בכדי
שיראו השרטוטים בעבר הב' לא מהני מלא"ש שם :

סה ואפי' אם ישרטט בלד אחורי הכתב לא מהני שם
סו כ"ש כתב שטוב לשרטט להשיטין ללד השער ולמעלה
ולמטה וללדיון ללד הכשר א"ר סק"ב ב"ה פת"ע
וכבר נהגנו לשרטט הכל ללד הכשר :

סז וא שריך לשרטט לשמה והיינו לשם קדושת הדבר שרונה
לכתוב ואפילו בדיעבר מעכב בני יונה בקלור דף א
ע"א וגם באורך שלו וכ"כ אונים דיונה ויא שאין לריך
לשמה עור אור סי' רע"א והביאו ש"ך שם והא"ר כאן
סק"טו ולכתחילה פשוטא דיש ליותר כזה מלא"ש כלל ה אות
ד קס"ה סי' ג אות ה :

סח בס' בית אהרן סי' ח ס"כ כתב שריך לעשות הקולמוס
לשמה ואין לזה שורש בהלכה ואולי מלד חסירות בתב
כן או להרחקה כדי שלא לכתוב בקולמוס ערוך יש בה דביקה

דיו יבשה פסולה ועיין בס"הג למחר"ם מל"ש כלל ד
כבינה אות ז' וכ"כ מקדש מעט כסי' רע"א אות מר דלא
כעיון תיקון קולמוסין לשמה וכנט מנהג בעלמא הוא ודלא
כס' בית אהרן ע"ש עכ"ל :

סט סע"ף ז ולא על הנויל וכו' ולפ"ז מ"ש הממכר לריך
שיהיה מוקף גויל לאו דוקא ולישנא הנאמר
אלל ס"ת נקט ולשון הרמב"ם פ"א מוקפת עור והוא לשון
מדוייק עו"ת סק"ד :

ע שם מלד הכשר גוררין הרבה וכו' הכ"ח זל כתב שאם
גוררים ללד הכשר קרוב לחלי עובי העור וללד השער
גוררין מעט דיו קלף יש לו וכך הוא דעת רוב הפוסקים
וכ"כ ב"י והכי נקטינן עכ"ל וכס' פקודת לעזר השיג עליו

דסברא זו דדי לגרור קרוב לחלי עובי העור מלד כשר אינה
לורקת כ"א לסכרת הרא"ש וכ"ש והמררכי דס"ל דיו כשקולף
תחילה הרבה מלד כשר יותר ממה שגורר ללד שער משא"כ
לסכרת סה"ת והמאורי והסמ"ג ומרן ב"י שכ' שגוררין הרבה

מלד כשר עד שלא נשאר לא קלף כלבר וכו' ע"ש מ"ש
לישב גס בתשו' משכנות יעקב סי' מא הביאו הרב פת"ע
סק"כה כתב דקלף הוא הקליפה הרקה הנקלפת מפני העור
ללד השער וראוי להזהיר לסופרים שיגררו הרבה מאד ללד

הכשר עד שהנשאר יהיה רק יותר מהחלק הנגרר ללד הכשר
וכו' ע"ש אמנם טוב הביא דברי הרב נשמת אדם שכתב
דקליפה הרקה הסמוך לבשר נקרא דכסוסטום והקליפה

הרקה שכמקום שיער הוא קלף וכשחולקים לב' או כל חלק
נקרא ע"ש הקליפה ואם יגרור ללד הכשר רק מעט די רק
שלא ישאר אלס אמנם אם יש לספק שמה לא גרר שם
כלל ראוי להדר שלא יהיה שום ספק ח"ו במלות חמורס

כזם ואם נשאל לסופר שיודע דין זה דתפילין על הקלף ויודע
שמטעם זה לריך לגרור סמכין אחזקה זו ע"ש וכ"כ בתשו'
ח"ס סי' ג כל שנקלף הנוגע בכשר ממש טוב לא אכפת לן
אי איבא עור רק שיהיה אפשר לגוררו ולא גררו רק שלא
יהיה מאתו הנוגע בכשר ממש ולזה כל הסופרים המעבדים

הקלפים מומחין הם ואין לחוש שלא יסירו מלך הכשר ממנו
והתפילין כשירים הם :

עא שמעתי סי' לירע מקום שיער כשמלחמין הקלף
יתכוון למקום כשר וכן כשחותכין רלועה קטנה ותלויה
בה ומלחלה אותה נוטה למקום כשר ומ"מ נראה שאין
לפסול תפילין ישנים מחמת סי' זה דאוקמינן לסיפר בחוקת
כשרות וסמיכין נמי על המרדכי כל שלא ידעין שנכתב
במקום שיער : א"ר סק"ד ואחרונים ז"ל :

עב סעיף ח לריך הקלף להיות מעובד וכו' או כסיד
וכו' יניח העור כסיד עד שיפול השיער
משיו ולא ע"י גרירה ואם מולאה קודם לכן לא יכתוב עליו
דהוי דפתרה : ב"ש סק"ט קס"ה כלל ב אות ואו מלא"ש
כלל ב אות ב אמ"ש כלל ג אות ג וסיים היינו שכלל יוכלו
להסיר השיער מעליהם ע"ש :

עג כוטר סדר העיבור בתחילה ישים העורות במים ללולים
לכד שאין בהם תערובת סיד ויניחם שם לכל הפחות
יום או לפי מה שהעור יבישה ולאחר שנשרו במים ההם
יום או יותר יוציאים משם ובכד הכשר יגרור חלק הכשר
כתער ולקמן יבואר שריך לגרור כל חלק הכשר ואח"כ
מניח העורות במים שיש בהם סיד ותערובת מים סיד זה
יהיה עב וטוב וטריס שיכניס העורות לשם ינענע התערובת
במי סיד זה היטב ע"י מקל וכה"ג כדי שיהיה עב וישהה
העורות תוך תערובת מים וסיד זה עד שיפלו השערות
משיהן ואם יוציאים קודם לכן פסולים : ע"כ ישם שם לפחות
ח' או ע' ימים ואח"כ יוציאים משם ויסיר השיער בתער
ואח"כ יחזירם עוד פעם למי הסיד הנזכר (אחר שניערו
כמ"ש למעלה) ואם העורות גדולות לריכות להיות שם ה'
או ו' ימים ואם של שלול הם די בג' או כד' ימים ואחר
שיוציאים משם יפנטם ככל כוחו כדי שיהיה הקלף ארוך
ואח"ך יקה התער ויוציא המים כב' לרדים של העור בכל
כוחו : ע"כ תוכן דברי ב"ש לא אלל עיבוד הרלועות זכר
גם תערובת אפר עם הסיד וכס' נכ"י ככל הזכיר אפר

בפשיטות : מל"ש כלל ב אות ב :

עד מה שנתנו הסופרים שאחר עיבוד הקלף כסיד מושחין
אותו בלבע לכן שקורין לא"ג ועו"ה הוא חלוק ובהיר
בלבנותו מאד יש מי שמכשיר (היינו מהר"י מינץ כתשו' לשכה)
ויש מי שפ"ל משום דחייז בין הכתב לקלף (היינו בני
יונה ומכמה טעמים : לשכה) וכיון להחמיר : קה"ס כלל
ב אות יב : אמ"ש כלל ג וכ"כ הרב תשובה מאהבה סי'
שן ועוד מטעם אחר וכ"כ הרב שע"ת סק"ה וכתב רכך
יעשה שיעבור על פניו בחווק יד מטלית לכן ולקנת היטב
ואז מה שאינו רבוק בקלף מהלבע דבק טוב יסור ממנו
ע"י הקנות הזה ומה שנשאר מדובק בו הוא נעשה גוש א'
עם הקלף ואינו חולץ : ומ"מ נראה שאין להסיר רק משיחה
דקה אבל לא אם הוא טוח על פניו ועב קלת עכ"ל :
אמנם הרב מלא"ש שם אות ו נראה מדבריו רכלל וכלל לא
ע"ש בחכמה וכבינה שהריך הרבם :

עה שם לריך שיהיה מעובד לשמו וכו' : ואם עבדו שלא
לשמו פסול ואפילו כתב בו ס"ת או תפילין פסול
כדיעבד ואם אינו יכול להשיג תפילין אחרים יניחם כל"ב
מאחר דאיכא דס"ל דכשר כדיעבד : ש"ך י"ד סי' רע"א סק"ה :
מש"ז אות ו :

עו אם עיבדו סתם לא לשמו ולא שלא לשמו סוי כאלו
עיבדו שלא לשמו ובית אהרן כתב דהאידנא הוי סתמא
כלשמה ויש לעיין : ועיין מע"ס ס"ב פת"ע סק"ב ועיין
להרב מק"מ ב"ד שם סק"ה שכתב דליתא דאף האידנא סתמא
לא מהני לא בעינן לשמה דוקא ע"ש :

עז אם לא היה להם עור שמעובר לשמו לא דוקא של"ש
משמע ממרן ז"ל ב"ד אפילו כדיעבד פסול ומשמע
אפילו כתב עליו ס"ת וכן משמע בש"ס פ' הניזוקין וכו'
וכן משמע בפוסקים וכו' אבל הרא"ש והטור כתבו וכו' ואם
אין להם ס"ת אחרת ולא קלפים אחרים לכתוב עליו ס"ת
כשרה יכתבו בו אעפ"י שאין מעובר לשמו ויקראו בה בליכור
ע"כ : ש"ך י"ד סי' רע"א ועיין בס' בני יונה הכיאו הפת"ת

כ"ור שס אפילו לקחו אותם מהגוי אשר עדיין אין גרודין וחלוקים ע"י סכין ואכן הפ"מס והס עושים לשמה הגורוד דזה איסור גמור ואפילו דיעבד יש לפסול לקרות מקובה כל שיש ס"ת אחרת לא רבאין ס"ת אחרת אפשר להקל לקרות ויותר טוב לקרות בלא ברכה ע"ש עור פרמ"ג סק"ו פת"ת שס סק"ו :

עח שס בתחילת העיבור וכו' היינו שאומר כן בשעת נתינת העורות למים המעורבים בסיד מועיל אבל אם לא אמרו באותו פעם אעפ"י שאמרו בשעה שזרה העורות במים לחוד שאין בהם סיד המוכרים לעיל זה ל"מ דזה לא מיקרי עדיין עיבור ומ"מ טוב שיאמר כן גם בשעת נתינת לאותן המים ומלבד זה לכתחילה יעשה גם כל תיקון העורות סחיטת המים שבהם וחליקתם וגרירתן וחתוכן הכל לשמה כני יונה ר"ק א' ע"א נודע ביהודה מה"ת סי' קעה קה"ס שס מלא"ש שס אמ"ש שס :

עט כתב בתשובת נ"ב תניינא ח"ור סי' קסח באיש אחד סופר סת"ס שהיה מעבד גויל ואמר שמעבד לשמו ואחר כך היה דעתו לכתוב ספר פסול שפיר אתי דיבור ומכעול דיבור והעיבור עלמו לא מחשב מעשה לא להקל וגם לא להחמיר שהרי בלא"ה לריך לעבדו וכו' ושוב כתב דאף אם מעבדו מעלמו ו"ל דאף אם אמר בפירוש שרובה לכתוב ס"ת פסול כשר שהרי לא אמר שמעבדו לשם ס"ת פסול כשר פת"ת סק"ו וה"ה אם רצה למכור אותם לגוי לפי תנאו כנ"ל דשרי לחזור אותם לכתוב ס"ת :

פ שס או לשם ס"ת וכו' מותר לכתוב עליו תפילין לפי שקדושה ס"ת חמורה לפיכך אם עיבד הקלף לשם ס"ת שהיא קדושה החמורה כ"ש שהוכן לשם תפילין ואין שייך לומר כאן מעלין בקודש ואין מורדין שעדיין אין שום קדושה חלה על הקלף אע"פ שיעבד לשם ס"ת ער שיכתוב עליו ס"ת דקי"ל הזמנה לאו מלתא היא לא שאנחנו לריכין שהעיבור יהיה לשם קדושה והרי הוכן לקדושה וכשכתבין עליו תפילין חל עליו קדושת תפילין שהרי הוכן לקדושה

ואין כאן הורדס בקדושה שבקלף לא אדרכא דעילאה לקדושה בחלף שהרי אינה עולה כהזמנה בעלמא שאינה מלתא לבדה לקדושה ממש של תפילין וכו' לבוש אותה מ"א סק"י א"ר סקט"ו ושם תמה על תשו' עכו"הנ סי' סה שהאריך בשאלה אם מותר לכתוב תפילין על קלף המעובד לשם ס"ת ומסיק לאסור ולא ראה לדברי הש"ע וב"י ולבוש וכו' עי"ש והפמ"א ח"ג סי' יא הסכים כהעכה"ג והוכיח כן מהש"ס דמנחות וכתב שהב"י והלבוש שכתבו אפכא הוא מסבא דנפשייהו כלי ראיה וכו' עי"ש ועיין בשע"ת סק"ו שכתב שהגאון שאגת אריה האריך בזה דעיבור וכתובה לשמה מהני מקדושה חמורה לקדושה קלה ול"מ מש"ר לש"י דמסתברא דחדא מלתא היא ומהני כיון מש"ר לש"י בין אפכא ואם עיבד לס"ת מהני לתו"ס שקלים מקדושת ס"ת כמ"ס הב"י עכ"ל ולענין הלכה ודאי דיש לנו לפסוק כדברי מרן ז"ל הכי דאם עיבד לס"ת מהני לתפילין ומה גם דרוב האחרונים הסכימו כוותיה :

פא המוכר הוא לעבד את העורות כפרטות לשם קדושתן את אשר לס"ת לשם קדושת ס"ת ואשר לתפילין לשם תפילין ואשר למוזות למוזות (והנשאר לא יעשה בהם דבר אחר) דכל לשונות האחרות יש בהם פקפוקים דאם יכלול סתו"ס אין כרייה ואם יאמר דווקא לס"ת ואח"כ יורידנו איכא חששא לכתחילה כמ"ס באות הקודם ותנאו הנשאר לחול ג"כ איבא דס"ל דל"מ עיין באחרונים ז"ל :

פב אך אם א"א לו לעשות כן לעבד כפרטות לכל דבר לשמו וכ"ש פה בנדאד יע"א דאם לא שרית להו לא מעבדי עורות דאפילו עורות שהם מעבדי לסזו"מ מוכרים אותם לקמיעות ולכריכות ספרים וגם לעשות מהם דברי חול ואפ"י למנעלים מוכרים מהנשאר ואף אם גם מהנשארים יועילו לכתובה אם נמכרים להם כיוקר לצורך חול נושאים עיניהם לפריעו דספרא באופן שדוב עורות המעובדים לקדושה נמכרים לחול והמועט והמוכר לסתו"ס ולריכיס תקנה היאך יעשו והיאך יתנו בשעת עבודתם וגם ע"פי מ"ש באות

שאלו בשם האמ"ש שהלריך תנאי קודם למעשה וע"ע מ"ש באות שאלו

פג והנראה לענ"ד היותר המוכח שיאמר כל' הזה אני מתנה בפירוש מעבשיו דכל עור מעורות לו או החיכה מהם שאם ארצה להורידם אחר עיבודם לשם קדושה לרבר חול' או למגילה או למוזה או לתפילין הרשות בידי ובעת אני נותן עורות לו לתוך הסיד ומעבדן לשם קדושת ס"ת עיין אחרונים ז"ל רבעינן תנאי קודם למעשה אמ"ש כלל ג אות ב : וזה לך ל' עיבור כל' ערכי של מדינתנו : אנא קאעד אשרט מן הל סאע אלרי כל גלד מן הל גלוד יא וללה וחדה מנהוס (ואן כאן קאעד יעבד פרד גלד יקול גלד החדה אם וללה מנהו) כל וקת אלרי אריד אנא יא אל יגו מן בעדי נשתגל כינו ולוו שגל לס לאויק ואם למגלה ואם למוזות ואם לתפילין מן בעד מה ארכב"ס לאסס קדושת ס"ת מרכיזין ואל סאע קאעד אכלי הל גלוד (אם גלד) כל נורה לאסס קדושת ס"ת משה וישראל :

פר כל שנכתב על יריעה של ס"ת חיוה שורות תף אם נפסל בשם אסור לכתוב על נותר תו"מ דהוי כמו נר ביה ואזמיניה לבוש סי' ח א"ר סקע"ו ועוד אחרונים ז"ל : **פה סעיף ט** אם עיבדו נכרי להרמב"ם פסול אפי' וכו' ולס' ראש כשר וכו' וסייעו וכו' ואפי' להר"אם ה"ר שאין להם עבדנים ישראל כן מכוואר מדבריו כאשר העתיקו דבריו הטור וכו' כאן ויוד סי' רע"א וכו' בני יונה אות ד וכו' פמ"א ח"א סי' מה וסיים וכל בעל נפש יחמיר כספו"ס שיעבדס ישראל דווקא או לפחות שיסייע מתחילה ועד סופו כפשטת דעת הרב אשר זכרנו וכו' ע"ש ועיין להמחירי פ"ק דמגלה בשם אחרונים שפוסלים מעשה הגוי כלל וכלל ע"ש ופה עירינו כנראה יע"א שיש עבדנים ישראל ועוד כבר נהגו מקדם קדמתא ליקח דווקא מישראל ללורך סתו"ס וכו' חילוק עור לפרוך גדר אפי' ע"י סיוע והוא פשוט לפ"ד כל הפוסקים עיין מח"הש סק"א וכו' קס"ה ס"ב בשם בני יונה דאפי' שהישראל אינו מעבדו כיופי כנכרי ע"ש :

פו שם וסייעו וכו' ואינו מועיל מה שמסייעו להשחיר הרצועות והעורות או מלאכה אחרת אלא דווקא כעיבוד עצמו ט"ז מ"א וכל האחרונים :

פז סעיף יא עור שציבדו ש"לש אם יש תיקון וכו' ושם תיקף אם יש להם יכולת להחזירו וכו' מהני ט"ז וש"ך שם : ויא ה"ר אם נלך הקלף לכך אכל אם הקלף נגמר כתכלית היופי או אירבא הסיד מניק לו ואיך יקרא לשמה אמ"ש כלל ג אות ג :

פח עיין בתשו' ש"ח מטה אהרן ח"ב סי' ק"א שכתב גוילים שהביאום מהשכיה ויש ספק אם מצויבדים לשם ס"ת וכתבו ס"ת על לו הנוילים כשר כדועבד דכיון דהוי פלוגתא דרבנותא או בעינן כלל עיבוד לשמה והכא איכא עוד ספק שמה הם עבודים לשמה הוי ס"ס ועוד דאפילו להני דמחמירים וס"ל דבעינן עיבוד לשמה מודו דכשעת הדחק יכולים לכתוב על שאינו מעובד לשמו וכיון דכשעת הדחק מהני לכתחילה כדועבד לעולם מהני לקרות בו כעיבוד ע"ש ועיין בתשו' פני אריה סי' כב שחולק עליו וכתב שכבר בא מעשה לידו בק"ק ראטרדאס וזהו לסלק היריעות שלא נעבדו לשמן ולגונון ע"ש פת"ת שם סק"ו וכ"כ מק"מ שם אות ו וכתב דלא הוי ס"ס ע"ש :

פט סעיף יב יהיה הקלף מעור בהמה וכו' עהורים וכו' נראה דאחרון אחרון חביב : א"ר סק"ט ושכ"כ הרמ"ע סי' לו דעוף משוכה לתפילין יותר מעור בהמה לפי שרוחות קדושות נושבות בעוף הטמור כי על כן דמו טעון כיוסו מטעם זה עור חיה משוכה משל בהמה אעפ"י שעוף משוכה ויניד עליו קלות העופפת פרמ"ג באש"א אות יד קה"ס סי' ב אות א מלא"ש כלל ב אות ב ודלא כס' משנת אברהם הביא דבריו פת"ע :

צ ושל שליל משוכה מכולן משום שלא נהנה מעולם הזה ואין בריה יולאה לאויר העולם שאינה מקבלת דין שהעפ"י נכרא בהם והשליל פטור מן הדיון שלא ינא לאויר העולם מרדכי בשם ס' המנות סי' יג עו"ת סק"ך א"ר שם פרמ"ג

שם קס"ה שם מלא"ש ככינה שם יב"כ עט"ז וסיים וגם יכול לעשות פעולה טובה לתפילין ש"ר מחמת דקותו יותר מעור עבה וכן נוהגים פה בגדאד יע"א :

צא ואין ספק דשל חיה ערוף משל בהמה ובתרווייתג של שחטה מעלי טפי ששחטת אמו מטהרתו ואין לה דין לגבי עובר אבל כיון כידו אדם כיון שמים משמע שהוא דין קשה גם לשליל ושל בהמה שחטה ערוף משל חיה כבילה ע"כ א"ר שם :

צב יש להסתפק אי עור מבהמה שחטה קודם לעור חיה נכילה דשמא רווקא לענין שליל שאין דין בשחטה הוא דיש חילוק בין שחטה לכבילה וכ"מ בכ"ש משא"כ כבהמה היוולדת לאויר העולם אפשר דאין חילוק מיהו כעו"ת משמע רכוונת מ"ע דבהמה שחטה קודם א"ר שם מלא"ש שם :

צג גם ז"ע בעור מבהמה שחטה ושליל שנתכבלה אמו מן קודם א"ר שם ובכרוך שאמר כתב מזה בעור שליל אף דכבילה משחטה :

צד שם ועוף הטורדים וכו' עיין בס' דה"ח על הל' שחטה וטריפות סי' כ"ג וקנה שכתב דמה דמשמע מדברי שו"ת נו"כ תניינא ח"ור סי' יב דפשיטא ליה ראיח בעור עוף דין גויל וקלף ודכוסטוס הנאמר בסת"ס ז"ע דלא שמענו בזאת בגמרא ופוסקים בעור עוף שהוא רק והרמב"ם פ"א מה' תפילין דייק להדיא כדון הקלף ודכוסטוס דהיינו בעור בהמה וחיה דווקא ועור עוף דלא שייך ביה דין חלוקה ז"ל דיש לו דין קלפים שלנו ומ"מ ז"ע באיזה נד כוהבים אם נאמר דנכתבות לנד השיער כדון קלפים שלנו או לכל נד עכ"ד פת"ת כ"ור סי' רע"א סק"ד ומפרמ"ג באש"א סק"ד משמע קלח דיש לכתוב בעוף מכל נד שכתב וז"ל ובעוף אע"ג דנולה יש בו נקב גדול לאחר העיבוד נסתם הנקב עכ"ל משמע דאף במקום שער כותבים ע"ש :

צה שם אבל לא מעור בהמה וכו' הטמאים וכו' וה"ה דאסור לכתוב על עור מבהמה טהורה שגולדה מבהמה

שמאה כמז"ל סי' עט"כ פת"ת כ"ור סי' רע"א סק"ב כשם יד שיהו ומשמע שם דה"ה אש מלא כבהמה ולר דמות עוף אף שהוא עוף טהורה כמז"ל סי' סה אין כותבין על עורה אבל כותבים על עור מבהמה טמאה שגולדה מטהורה ע"ש וכו' כמק"מ סק"ג ועיין שער אמת :

צו שם ולא מעור בהמה וכו' הטמאים וכו' למען תהיה תורת ה' בפיך וכו' בתו' סוטה דף יז ע"ב כתבו בשם סירושלמי דאפילו שאר ספרים שיש בהם שמות אסור לכתוב על עור בהמה טמאה מ"א סק"ד א"ר סקיט ר"א אות ס קס"ה סי' ב ודוקא שהשמות כותבים בפי' אותם שאינם נמחקים אבל אם רק ברמו לסי' ה' ז"ל דשרי דשרי לכתוב שאר ספרים וה"ה ספרים הש"ס כה"ג והפוסקים דשרי פרמ"ג באש"א סק"ד פה"ע סקי"ב :

צז כתב פרמ"ג בפתחה כוללת לה' תפילין דאסור לכתוב סתו"ס על עור איסורי הנאה דמאים :

צח שם משום דנפיש יוהמיה וכו' ועור אדם מעובר נ"ל שהוא מגונה לכתוב עליו תפילין כסא דהרסנא ס"ט פת"ע סקי"ב :

צט אם נתערכו עורות טמאות וטהורות ביחד הוא דבר שכמנין ואינם בטלים ברוב יד שאול אמרי שפר כלל ב :

ק עיין בס' בל"י הביא דבריו רעק"ח כ"ור סי' רע"א סק"א שהקיר טלאי ודבק אף שאינו ממותר כפיך עכ"ל וכתב עליו הוא ז"ל אין בן רק בטלאי שאין עליה שום כתיבה רק עשויה לחזק ואינו לורך להכשיר ס"ת וכ"ה בדבק משא"כ מה שהכשרות על ידו אינו כשר רק מהמותר כפיך עכ"ל הרע"ק וכ"מ בהדיא מהש"ות באר עשק סי' יד וכ"כ הרב פת"ע סי' לב בשם הרב בה"ר יצחק והרב"פ ע"ש :

קא יש שמסופק אם מותר לכתוב בקולמוס מעוף טמא ע"כ וכתוב בשל טהור דוקא ועיין בינה מלא"ש כלל ד אות ה אמ"ש כלל ד אות ד ומזה מן המוכרח לכתוב בשל קנה כני יונה חוניה דיונה :

קב אין לכהוג שום ביוון כהקולמוסין הישנות המקולקלות (ולא לתקן בהם נר שמה ישים אותם לפיו ולא יחכך בהם עלמו ולא יפתח בהם אכעכועות ס"ק) ולא יכתוב בו דברי חול אמ"ש :

קג סעיף יג יהיה הקלף מעור שלם שלא יהיה בו נקבים וכו' ולענין עור עוף אפילו שיש בו נקבים כותבים בו מאחר שעובר עליו הדיו רז' כשם פמ"ג וכ"כ אמ"ש כלל יוד אות ב כשם שו"ע דכו רב :

קד שם שאין הדיו עובר עליו וכו' האות נראית בו חלוקה לב' וכו' לכאורה משמע דאם יש נקב כחוד גג האות או ירך שלו אעפ"י שנראה חלל הנקב מ"מ כשר כיון דהנקב באמצע ודיו מקיפו דאז אינו חלוק לב' אבל באמת אינו כן שהרי כתב כ"י כשם ה"י"ס פי' נקב קטן כחודה של מחט עד שאם נועביר עליו הקולמוס כדיו נסתם שאין האות נחלק לב' אינו נקרא נקב וכותבים ע"ג עכ"ל הרי שקורא נחלק האות לב' עד שלא נכתב עדיין ותו דכעני דווקא נסתם לא ע"כ אפילו שהדיו מקיפו מ"מ מיקרי חלול לב' שם באותו מקום הנקב לא בעינן שיהיה שם נקב קטן כ"כ שהדיו סותמו ואינו נראה כלל נגד השמש :

טז סק"ז וכ"כ פת"ע אמנם הב"ח והלבוש וכו' הג' והעו"ת והמ"א והא"ר ופמ"ג ולד"ה סי' יד אות ד ורז' דעת קדושים ומק"מ ומלא"ש ושא"ר אחרונים ס"ל דאפילו נראה נגד השמש אחר הפתיכה כשר כיון שאין נרגש בקולמוס וכ"כ קס"ה סי' ז אות ב וקיים הוא זל כחטי לבנה זל ונ"ל דיש לדבוק קלת קלף מבחוץ ולמלא את הנקב כדיו עכ"ל :

קה וה"ד שהנקב הוא באמצע הגג או הירך של האות ולא נפסק לגמרי אבל אם נפסק לגמרי ע"י הנקב אפילו אין נראה לא כנגד השמש אפילו תינוק יכול לקרותו הב"ח פוסלו . שכנ"ה והא"ר סק"ד וקס"ס סי' ז אות ב וכ"כ הרב אולתאי בלד"א סי' יד אות א פת"ע ועיין לקמן בדבריניו על סעיף טז דאפי' שאינו נחסר ונראה לעין :

קי באיזה דיו משערין שיכתב הנקב בו עיין פמ"ג באש"א סקט"ז שכחב דלא מהני דיו עם גומי שנכתב הנקב בו אפילו גדול כ"כ כיון שהקולמוס מרגיש בו ע"ש . וכ"כ מלא"ש כלל ז אות ז וכתב קס"ס סי' ז אות ד בלשכה כפי הנראה דיו שבזמן הגמרה היתה עבה יותר מן דיו שנוהגים בה עתה הסופרים ועיין דע"ק ומקדש מעט אות ח :

קיב ואף אם לא הרגיש בו הקולמוס דכשר לא שאם אינו רואים שהדיו יראה דרך הנקב א עבר הב' של הקלף דפסול לכ"ע . מלא"ש בחכמה ובבינה שם מק"מ אות לד :

קיג סעיף יד הסופרים הירויים וכו' והרק ממנו פרשת והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה ולפ' קדש ולפ' והיה אם שמוע שם ארוכות עושים קלף דק

קו ואם נראה לעין אפילו שלא כנגד השמש אפילו אין הנקב מפסיק כל עובי האות מעל"ע לא הוא באמצע העובי ודיו מקיפו מכל לר מ"מ באותו מקום מופסק ופסול אפי' להב"ח וסיעתיה כנו' באות קד :

קז ונ"ל דאם אין הדיו מקיף את כל הנקב אעפ"י שאין האות נחלק לב' כגון שהוא בקצה האות דמחמת זה יש שם חסרון הקף גויל יש להחמיר אעפ"י שהנקב דק כ"כ עד שאינו ניכר רק נגד השמש קס"ס :

קה ואם לאחר הכתיבה ניקב אף שהוא נראה לעין אפילו שלא כנגד השמש ומוקף מכל לר מאחר שנכתב בכשרות מותר ואפשר דאפילו חז' יודה בזה . כנראה מרוב אחרונים שהבאנו לעיל וה"ה בכאן ג"כ שטוב לתקן ע"י שינוי מאחורי הקלף חתיכת קלף וימלא הנקב כדיו כ"ש הוא כמש"ל באות קד כשם קס"ה כחטי לבנה :

קט ואם לאחר שנכתב ניקב ונחלק לב' עיין לקמן בדבריניו על סעיף טז משפטו וכן אם יכול לגרור מהנקב ולמעלה או למטה וישאר שיעור או' אם כשר ואפילו לא נגרר עיין בדבריניו על סעיף הנו' :

קי באיזה דיו משערין שיכתב הנקב בו עיין פמ"ג באש"א סקט"ז שכחב דלא מהני דיו עם גומי שנכתב הנקב בו אפילו גדול כ"כ כיון שהקולמוס מרגיש בו ע"ש . וכ"כ מלא"ש כלל ז אות ז וכתב קס"ס סי' ז אות ד בלשכה כפי הנראה דיו שבזמן הגמרה היתה עבה יותר מן דיו שנוהגים בה עתה הסופרים ועיין דע"ק ומקדש מעט אות ח :

קיב ואף אם לא הרגיש בו הקולמוס דכשר לא שאם אינו רואים שהדיו יראה דרך הנקב א עבר הב' של הקלף דפסול לכ"ע . מלא"ש בחכמה ובבינה שם מק"מ אות לד :

קיג ואם יש לכנונית באמצע האות ודיו מקיפו מכל לר עיין דעת קדושים שם :

קיג סעיף יד הסופרים הירויים וכו' והרק ממנו פרשת והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה ולפ' קדש ולפ' והיה אם שמוע שם ארוכות עושים קלף דק

מחד וכוז וכו' כל"ל יד אהרן כרכו אות ה הנהות הנר"פ
הנדפס סביב הש"ע ופשוט וכו"כ כש"ע ר"ז ורלא כמו שלא
רעה להגיה עיון י"א :

קיד

והסופרים שלנו מתקנים זה אעפ"י שעושין הקלף
בעובי א' עושין כל הקלפים של הפ' באורך א' ומניחים
גליונים כסוף הפרשיות הקלרות לבוש ומפרישים טעמא
קה"ס כלל ד' ובס' אמ"ש כלל קו בשולי היריעה מפני נוי
התפילין שגם מכפנים לריק לנאותו וסוים שס קה"ס כחלי
לבינה אבל בזמנינו כמדומה שגם זאת ר"ל עלת הלבוש
אינם עושין ולית מאן דחש להא ע"ש וגם פה בגדאד יעא
אינם נוהרין מזה ובס' מק"מ אות על עשה תיקון אחר
שיכתוב פרשיות הקלרות כתב יותר גס ע"ש וכו"ל הדיוט
שזה יותר טוב דבלא"ה כתב רמ"א לעיל סעוף ד וזל יכתוב
כתובה וכו' וכל שאפשר לעשות כתיבה גסה עריף טפי
כ"ש שעכשוו כמדונתנו עושין כתיבת התפילין הרבה דקה מן
הדקה ופשוט :

קטו סעוף טו

אם לאחר שנכתב ניקב וכו' הוך הא
או המים וכו' כשר וכו' אבל לכתחילה
לא יכתוב ה'א או מס סביב הנקב ויהיה הנקב ממלא כל
החלל שהרי לא יהיה האות מוקף גויל מכפנים לא ידלג
הנקב ויכתוב משם ואילך לבוש והרב פמ"ג כמש"כ כתב
כרעת הש"ע האפילו אין ממלא כל החלל לכתחילה לא
יכתוב פת"ע ואחרונים :

קטז

ואם עבר וכתב סביב הנקב לכתחילה כתב הא"ד
שנראה מהלבוש דפסול ושכ"פ הכ"ח ק"ב וקיינו
אם לא שייר :

קיח

ומאחר דאיכא פלוגתא זה אומר בכה וזה אומר בכה
לכתחילה לא יכתוב הפילו ושייר חוט מקיף שא יעשה
טלאי ויסקוס הנקב בטלאי ושייר חוט סביב ממעל לנקב
ועיון יד אהרן ופקודת ליעזר והרב קס"ה סי' ז אות ז
ובקקירק ד' :

ק"ט

ואם ניקב אח"כ או אכלו עכברים ותולעת וניקב כל
תוכו וראי דיעבד דווקא כשר הא כל שאפשר לתקן
הוי לכתחילה ולריק תיקון ואם הוא עב יגרור ממנו אם
תשאר לורת האות עליה דאין שיעור לעיובה עמ"א סקט"ז
מוחק וגורר ולא הוי של"כ פמ"ג באש"א בסו' הסו' וכו"כ
מק"מ א' סג וכו"כ מלא"ש כלל ז אות א וסוים ורלא כפמ"א
ע"ש ובכינה ובזה ג"כ טוב לעשות לו טלאי ויסקוס
הנקב משום נוי עיון לעיל אות קד משם קס"ה ורלא
כשרב חלקו של יודד דאשר הגרורה מכל וכל ע"ש ולד"א
סי' יד אות ד כתב אף שניקב אח"ך אין להכשירו ואפשר
יורה כהאי תקנתא :

קד

שם כל החלל וכו' ואם לא ניקב כל החלל אעפ"י
שנפסק הגויל לתוך האות מחד א' מנין עליו מה
שנשאר מחד הכ' ודומה אם נפסק חלק מחד אחר כקוץ
והנשאר קיים באותה דר גופה דלא מנינו בזה פיסול טו
סק"ח א"ר סק"כ ר"ז וגראה דה"ה יש לתקנו מכחון משום
נוי כדלעיל וממש"א אות יד משמע לדין אפילו בלד אחר
פסול ע"ש :

קכא

ניטל כפנים רצועה מהגויל מקו זה דהאות לקו
שכנגדו שממלא החסרון כל רוחב החלל ז' דהוי
כניקב לתוכו מק"מ סו' אות מג :

קכב

שם כתוך ההא או המ' וכו' הוא ל' הר"מ ז' אבל
ד' פשוטם וכו"ש ואו וכדומה לאו תוך מקרי רק כשיש
לו ג' דפנות הוי חלל כתוכו פמ"ג באש"א סק"כ מלא"ש
בכינה כלל זיון אות ד פת"ע אות מא :

קכג

שם ניקב רגל פנימי (היינו שמאי) של ה'א אפילו
לא נשאר ממנו אף כ"ש וכו' בהגה אבל שאר פו'
מזריכין מלא או קטנה וכו' וכן הסכימו בהגה זאת ר"ז שם
א"ע לד"א סי' יד אות ב קה"ס סי' ואו אות ואו שערי
אמת מלא"ש כלל זיון אות ד ורלא כאמ"ש כלל יוד אות א'
ואלכ"ש כתב שכך נוהגים להחמיר גם בפנימיות וכו"כ ספר
קיום למפרק"פ :

קבר שם ניקב רגל ימני וכו' או' קטנה וכו' היינו יוד
 מ"א סק"ו מק"מ אות מו כשם כמה וכמה פוסקים :
קבה וה"ה אם נפסק קלת עביו אם נשתייר חוט דק כמו
 ואו או יוד דקה כשר . מ"א שם כשם כ"ה הר"מ .
 פמ"ג שם קה"ס סי' ו' אות ואו ופירושו שכל האורך האו'
 קיים לא שנתמעט כרחבו שמתחילה היה הקו רחב ועכשיו
 נתמעט רחבו וכן מפורשים דברי הר"מ ככ"ו . מלא"ש בכינס
 כלל ו' אות ח :

קבו ופשוט דשיעור יוד דאותו כתב דת"מ לו . מקדש
 מעט שם :

קבו ואם לא נשתייר שיעור או' קטנה אפי' תינזק ל"ח
 ול"ט ויכל לקרותו לא משנתינן ליה ופסלינו ליה כיון
 שאין לו מלא או' קטנה . לכוז אלי"ע משפט הג' משפט
 האותיות יד אפרים סק"ח פת"ע סק"מ ד מק"מ שם :

קכה אמנם אפילו נשתייר מלא או' קטנה ל"ל שלא נדמה
 לאות אחרת דאם נדמה לאות אחרת פסול וכתב היר
 אפרים (על ה"א סק"ח) דאע"ג שאין לנו יודעים בכירור
 שנשחנה האות מ"מ כיון שנחסר ולא נשתייר ממנו אלא
 כמלא אות קטנה לריכין אנו לעמוד על הכירור ואין להכשירו
 עד שנראהו לתינוק ויכיר אותו היטב דאל"כ כיון שהוא
 כתב שאינו נקרא לתינוק יש לפוסלו דאין זה כתיבה תמה
 שאמרה תורה שיהא כתב הניכר לכל מחמת הכתב ואם אין
 נקרא לתינוק רק החגם מרגיש בהכנת הלכ ל"מ כיון שאין
 הכרה מנר הכתב עצמו . מלא"ש כלל זיין אות ד מק"מ
 בע"ה א"כ אות ה פת"ע אות מג וסיים ז"ל משם ב"ה
 לכתחילה א"ל להראותו ואם הראהו וא"ל לקרותו יש להחמיר
 ע"ש וכן סיים מק"מ אות מו :

קכט אך לריכין להשניח אם הרגל השמאלי עומד כנגד
 מה שנשאר מן הימני דאם אינו כן אלא עומד כנגד

הפסק פסול . קה"ס סי' ו' אות ו' אמ"ש כלל יוד אות א'
קד הא דמכשירינן כשניקב ונשתיירו השיעורין הנו' וניכר
 לתינוק היינו דווקא כשנשתייר עכ"פ גויל בין הנקב

לאות הסמוך אבל בלא זה פסול משום שאינו מוקף גויל
 מל"ש שם ויוכל לנרוד קלת מהאות אלל הנקב כדי להכשירו
 (כדלעיל . כניקב תוכו כשם הנו' ועוד) לכד מאותיות
 השמות שאינו ראוי לנרוד . מלא"ש כלל זיין אות א' וא'
 שאף באינו מו"ג כשר . מק"מ . וכן להחמיר ולעשות טלאי
 כדלעיל אות קד כשם קה"ס :

קרא שם רגל ימני וכו' וה"ה באות הד' או הריש אם
 נפסק רגלו ונשתייר למעלה כמלא או' קטנה . רז'
 אות יט . ומ"מ לריך הבחנה ע"י תינוק . וכן כנפסק רגל
 החית דינא הכי דאעפ"י שנשתייר בחית מלא אות קטנה מכל
 דר אין זה מועיל רק שיהא שם רגל עליו אבל מ"מ שיהא
 לו דין כתב לזה לריך קריאת תינוק . יד אפרים סק"ח .
 ועוד סיים הפמ"ג באש"א בסו' הסי' דה"ה למ"ד פ"ה פשוטה
 דרי פשוטה וקוף ותיו די כנשתייר אות קטנה ע"ש . ועל
 דלת וריש הרב מק"מ בסוף אות ג הניח בט"ע :

קרב סעיף טז כפסק א' מאותיות וכו' כ"ל דהך נפסק
 מיירי שנפסק קלת מאורך האות ולמטה

לגמרי ולא נשאר ממנו רק החלק שקודם הספסק או תלוי
 בקריאת התינוק אם ספק לנו אם נשאר כשיעור של אות
 שהוא אבל אם נשתייר גם למטה מן הספסק דהיינו שנעשה
 וכו' ונשאר עוד חלק מן הרגל בזה לא מועיל תינוק
 דהתינוק יטרף גם מה שלמטה מן הספסק וכו' ובאמת אין
 לו לירוף וכו' וכוה כ"ל שריך לכסות את חלק הנשאר אחר
 הספסק ולא יהיה בפני התינוק בר מהך שלמעלה וכו' ואין
 זה דומה למ"ש מרן ז"ל דאין לריך לכסות שאר אותיות רבות
 ודאי מודה לריך ככ"ל ברור וכוון . ט"ז סק"ס רז' אות ד'
 פמ"ג במש"א אות יוד ובגורת האותיות קה"ס סי' ו' אות ג
 מלא"ש כלל ז' אות ה ודלא כמי שזירף דרביס . חולקים עליו
 וכ"כ אש"א הנדפס סביב הש"ע כשם תשו' כ"ד אות ואו :

קדג וכ"ש רש"י חלודה למטה דכ"ע מודים כן . פמ"ג
 באש"א בסו' הסי' קה"ס סי' ו' אות ג ועוד אחרונים :

קלד והיינו כשניכר הפירוש ל'מ לרף אבל אם אין ניכר פירושן להדיא מהני תינוק לרף ולתקן אח"כ ולא מכשירין בלא תיקון ולא אית ביה של"כ כ"מ מדברי הלבוש יור סי' רפ אית א וס'ך שם סק"ח וכ"כ מעט"ז כחן שילא לחלק בין נראה להדיא לנכב דק וז"ל וכו' קודם הכתיבה אבל לאחר הכתיבה נחלק האות לכ' ע"י נכב כשר אם תינוק יכול לקרותו וכ"כ א"ר סק"ב מה"א אית יור אמ"ש כלל ט אית ב אמנס מר"א אית ד משמע דאפילו שריטה אם עוברת מעבר לעבר ג"כ לריך לבסות ואינו מנטרף למא שלמעלה וכ"כ מדע"ק ומק"מ וכ"כ בנ"ה :

קלה ולענין לחזק תחתיו בדבק ועלאי כרו שחלקי האות ושפתי הנקב יחד יתלכדו ולא יתפרדו ולמלאת ההפסק כדיו לא כן מבואר בדמ"א ד"ור סי' רפ אליע שם לר"א סי' יד אית ח בני יונה סי' רפ אית יט דע"ק אית ח מק"מ אית לח ומ"ש בד"מ אית ב מהכל בו דכתפילין דובקין בדבק בקרע דס"ת וכו' לא מיירי כנקרע כהאות גופו לחלפין גדולי הקודש סוף אית יא :

קלו שם בהנה כנון וא"ו וכו' ופשוט דבזה לא מהני כמלא אית קטנה דאדרבא אם נשתייר רק מלא אית קטנה פשיטא דפסול דאז הוא' דומה ליוור והנון פשוטה לו' כל האחרונים ז' :

קרו שם הו' הו' וכו' ואפשר ברנל ו' די באות קטנה פמ"ג באש"א אית ד הביאו דעק"א ופת"ע אית מו' ולא משמע כן משאר אחרונים שהשוו' לוא'ו בענין זה וגם הרב מק"מ באות ג כתב עליו וז"ל דיש לחוש שמא' שרגלה קר כוור יאמר תינוק עליה יור דמאי תיית למיזל בחר רישא שעובר כו' וזל בחר רגלה שהוא כוור דע"כ באות כזה שהוא רק ראש וירך דרכו דתינוק להשגיח יתיר על לורת הירך מעל ראשה ע"ש ובלא"ה כתבנו לעיל אית קבח בשם מל"ש דאפילו נשאר ברנל הוא כוור בעיני תינוק לקרותה וא"כ שוו כשיעוריהן ויין וואו :

קרה שם או רגל הנון הפשוטה וכו' כל"ל וכן הוא בלבוש ובש"ע ר"מ רבק"ש ועו"ת וכו"ז היה לו גירסא אחרת א"ר סק"כר י"א ועוד שאר אחרונים

קלט שם וכיוצא בה היינו ד' פשוטה ובאותיות שאינם פשוטות נמי משכחת לה כנון ב' או כ' כפופה שנפסקו הדפנות שלמעלה ושלמטה וריך הכתנה ע"י תינוק אם עדיין לורת בית או כף עליה יד אפרים סק"ח פמ"ג שם :

קמ שם מרן שאינו לא חכים וכו' שמבין הענין דהיינו פירוש המלות ולא טפש דהיינו שלא יודע בטיב האותיות לא אעפ"י שהוא יודע בטיב האותיות מקרי לא טפש ט"ז סק"ח ר"א אית ב פמ"ג כמש"א קס"ה סי' ו אית ב מל"ש כלל כה ח' וכל האחרונים ואפילו מבין בקריאת התיבות א"ר סק"כר ודלא באמ"ש כלל ו אית א שכתב דבעיני שידע בטיב האותיות ולא ידע לקרב האותיות ולקרא תיבה ע"ש דלא משמע הכי מכל הפוסקים וסו"ס המש"א אע"ז דאין בקי כ"כ בלורת האותיות כיון שאומר אין בו לורת אית פסול ע"ש :

קמא שם יודע לקרותו וכו' אם קראו לתינוק א' להכיר כשק ונמלאו התינוקות חלוקים זה אומר בכה וזה אומר בכה כתב הלק"ט ח"א סי' ק דאזלינן בחר רובא אליע דף סו אית ז לר"א סי' עו קס"ה שם אית ד :

קמב אם הם שיה בשיה הביא איגרא רמ"א מהגאון רבינו משולם בשם ש"ת מהר"ם לובלין לחומרא וכ"כ מהרב רע"ק דאזלינן לחומרא וכתב דכשרוב מאותן תינוקות שהראו להם בראשונה אמרו דעתם אין להראות עוד לאחרים כרו שירבו המכשירין וה"ה איפכא מק"מ אית נג :

קמו כתב דרכי נועם חא"ע סי' ג ד"ה ואפשר שזה כתב דא"ל להראות לא לתינוק א' ודי ואין לחוש שמה תינוק אחר יקרא בפיקול עכ"ל ונראה דה"ה איפכא כשאמר תינוק א' לפסול אין להראות עוד לאחרים כגזל והד"ק שכתב שהראו לג' מעשה שהיה כ"ה מק"מ שם :

קמד

כתב הר"ק באמר תינוק תחילה לחומרא וקור בו מהני חורה ונראה דה"ה יופכא מק"מ שס :

קמה

וכתב ש"ת הנ"ל שכשאינו קורא כפי' ואו אע"ג דגם לא קראה יור בהחלט הוי ודאי פסול ע"ש :
מק"מ שס :

קמו

וכן אם התינוק אינו מכיר אם הוא אוח כלל פסול :
כ"מ ברמב"ם ופוסקים : מק"מ שס :

קמוז

שס וא"ל לכסות שאר האותיות וכו' מסקימת לשון המחבר משמע אפילו אותיות הקודמין אינו לריך לכסות : וכ"כ הלבוש והב"ח בא"ה סי' קכה וב"מ מא"ר סק"כה ור"ן אות ד אל"ע : אמנם בכנ"ה הנב' ומ"א סק"ח בשם מהר"מ כתבו מאי דלקמיה קאמר דא"ל לכסות דמאן חכים להבחין מן המאחר ל הקודם ולהגיה האותיות לאחור אבל מה שקודם לו לריך לכסות שיתחיל ללמוד מאותה התיבה עלמא שאם יתחיל מתחילת המקרא סירביס גקט ואילו וכן נהגו וכ"כ עו"ת סק"פ : יד אהרן הנב' וסייס דאף שאינו פרשת השבוע לריך לכסות לפניו ע"ש : וכן הסכים האזולאי בלד"ה סי' טו אות יד קס"ה סי' ואו אות פ מלא"ש כלל בה בחכמה ובכינה אות ה ושכן כתב שערי אפרים ע"ש : ושערי אמת ויותר טוב שלא לכסות לאחוריו אחר האות כדי שיראה התינוק כגנון האותיות של כתב ויכין לנכון דאל"כ יפסול בחנם אבל אם כיסו לפניו שאר אותיות ומ"מ אמר בראוי פשיטא דמהני : מק"מ סקנ"ו :

קמח

ואפילו בתינוק חכים טובא כשכיסו לפניו שאר אותיות ואמר בראוי מהני וכו' ג"ל שס :

קמט

כשכיסו לפניו שאר אותיות אמר שלא בראוי ושוכ מראין לו שאר אותיות אמר בראוי ואף שלא לתינוק זה עלמנו לא הראו לתינוק אחר ולא כיסו לו ואמר בראוי מועיל : שס :

קן

סן כמזוזה שלא עשה הנון - ארוך יותר כ"כ מספס (שעושה ארוכה משאר אותיות בשביל ב' אוריס שכתובה) ספק אי סני לקראת סן לבד ולענד"ג בשאורך נון זו קיא

בשיעור הראוי לכוון פשוטה כדי לכפפה וכשאר נוגין דשם אפילו אמר תינוק עליה ויין אין חשש ואם נון זה קלרה קלק ואו כעי להראותה לתינוק ואולי מזה מיידי הר"ק וכתב לכסות לפניו הפה וכן נכון עמ"ש בג"ה סק"ו מק"מ שס :

קנא

כתב באש"א דגם באורך האות כשרואין ודאי שאין שיעור האורך כרבעי באות זה ל"מ תינוק דרק שאנו מסופקים מהני תינוק ע"ש וכ"כ ב' מהמרדכי וכל הפשוטות יבול להיות הפסולין אפילו תינוק מביר ואף דע"כ כיון שהתינוק מכיר יט בו חיוס סיכר מלך אחר לא מהני כיון האורך והגל אין בו שיעור השייך לאותו אות הוי כחצר הרגל וכו' ולא מהני היכר שמלך אחר וכו' משא"כ שאנו מסופקין וכו' אנו אומרים דמסקמא היא מביר מלך האורך עלמנו : ועיין ש"ת דרכי נועם סי' ג מאח"ע שכתב דאף שאין ברור לנו ממש שאין להאות לורתו ושיעורו רק שדעתינו נוטה יותר כן ל"מ להראות לתינוק (ויש מחמירין יותר דאף בספק לנו ל"מ תינוק אש"כ נוטה לנו יותר שהוא בראוי או מראין לתינוק לחומרא וכו' ונראה דאין חשש לדיעה וכו') : מק"מ אות נט :

קנב

שס כסגס מיהו אם אינו רואים שלא נשאר - לורת האות וכו' כגון יודי שלף וספה וכדומה שאינו נוגעיס בגוף האות אין להסירור בשביל שהתינוק קורא בהלכתם שהרי מפני הפירוד לא יטעה לומר שהיא אות אחרת : שכנ"ה הנב' וט"ז סק"ט בשם הר"בש וכו' ושכן מבואר סכ"ס בש"ע :

קנג

שס בהגה אעפ"י שתינוק קורא בהלכתו וכו' הא דלא משגיחין בתינוק היינו לחומרא אבל לקולא אעפ"י שזמן הדיון כשרה אי תינוק ל"ח ול"ט קרי בענין שהוא פסול משגיחין ביה וכ"נ מדבריו ספר ברוך שאמר שסביא רבינו המחבר סי' לו : שכנה"ג הנב' אל"ע ברין בריקת ס"ת ע"י יצוקא אות יג ומה שסייס השכנ"ה דאפילו לקולא לא משגיחין בתינוק וכו' ונראה שהוא דילוג סופר : לר"ה סי' טו אות יג :

קנר שם מרן ונפסק בו וכו' אם יש שריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מע"ל לגויל כשר כיון שאינו נראה באות חלוקה לב' ש"ת הר"י הלוי הביא דבריו מ"א סך"כא וכיאר דבריו כלב"ש ע"ש וכ"כ אליעזר לר"א סי' יד אות ו קס"ה סי' ז אות ד אמ"ש כלל יוד סוף אות ב

קנה וגם כנפסק רק הדיו והגויל שלם נמי פסול כן פסק בסי' חוות דעת ולא מהני הכרת תינוק ע"י לירוף אפילו אחר הכתיבה נפסק אבל כלא לירוף מה שלמטה מהני תינוק אפילו נפסק בשעת כתיבה מ"מ אות נב וס"א וע"ש בנ"ה

קנו אם לא היה הסופר ממשיד עור סוף והנון לא ער מקום שנפסק ולא יותר היה ג"כ וא"ו וז"ל כדיונו לא שהמשיך אחר ההפסק ביותר ממה שצריך יש להכשיר דל ההמשכה שלאחר ההפסק הא חיבה ואו נון כהלכתו כ"ח שבג"ה הגב' אות יא א"ר סך"כה אליעזר לר"א סי' ה אות ה ומ"מ אות טב החמיר גם כזו שכתב וז"ל היינו שכבר סילק ידו כגמר האות אבל אם בעוד שלא סילק ידו מהכתיבה פגע או נגע בכנף אף שכבר היה נכתב מקודם כל שיעור האות היו נפסל בשעת כתיבה ע"ש וחומרא יקירה לגבי כל פוסקים דלעיל ופשיטא דיש לתקן אם יוכל עיין אות קנע :

קנז אבל אם לא היה עד ההפסק מתחילת כתיבה אלא כמלא אות קטנה רודיה אין להכשיר כיון דלא נכתב כתיקונו מתחילה כ"ח שם ר"ל מלא ואו או נון קטנה א"ר שם אמנם מפמ"ג באש"א נראה דכשר :

קנה ניקב הגויל בין אות לאות היו כנרכקו כנגיעה אלו ובעי תיקון מלא"ש וכ"כ פת"ח ביור סק"ב בשם גו"כ מה' קמא סי' עה ואפילו נקב רק בין אות לאות פסול שאינו מו"ג מהרח"ף בס' חיים סי' כב אות ה :

קנט שם מניע לסוף הקלף בלי ה"ג פסול וכו' אבל אם יכול לגרור מלמטה וישאר שיעור אות שרי כדלעיל אות קנו וכ"כ פמ"ג באש"א אות כב כפי' מ"א סק"בב ושם בסוף הסימן אות קו וסיים דלא היו של"כ דלא ק"ל

כרשכ"א ואע"ז רבאין מוקף מתחילתו הגרירה היו ח"ת מ"מ אות סו :

קס טוב להחמיר גם בכניקב אחר הכתב עיין באות הקודם ובאין יש להחמיר יותר אף אם נעשה חסרון הקלף בסופו אחר כתיבה כיון דליכא קלף כלל למטה להנן וכו' מ"מ ס"ה :

קסא וכ"ש דלא יפה הם עושים הבעלי בתים דתפילין העושין מלאכת תפילין דפה בנדרה דכשרואין שאין מחוייב הבית את הכתב חותכין הגליון כלו מה למעלה ומה למטה ואין משיירין כלל אפילו חוט מקיף ופעמים חותכים מעט מרגל האות ומראש הלמד דעושין זה כירים דיש לבעל מנהגם ולענד"כ דיותר טוב להחליף הכתים כגדולים מהם ולא ירחקו הכתיבה יותר מראי שלא יארע קלקול ופשוט :

קסב אם לא היה מו"ג מתחילתו ל"מ לדבק מעט קלף למטה בדבק פמ"ג באש"א סוף אות כב ע"ש אליעזר שם לר"א סי' יד אות ז מלא"ש כלל ז אות ב ע"ש ועוד אחרונים

קסג ואם עשה טלחי במקום הנקב קודם הכתיבה וכתב מקלת האות על היריעה ומקלתו על הטלחי ולא עוד לא אפילו אם כתב כל האות בולו על היריעה אלא שמקלת הדיו מלך הא' של האות עובר עד הטלחי לא מהני הקפת הגויל שטלחי להאות אלא בעי הקפת הגויל ביריעה עצמה כ"ח בסי' רפ וכן הביא דבריו הר"י ש"כ וכנ"ה שם והשכים עמו וכ"כ בני יונה שם אמ"ש כלל יוד א"ו ב מלא"ש כלל טו א"ו א קס"ה סי' יח א"ו ואו ח"סו סי' רעח מה"רחף בספר חיים סי' כד א"ו יח אמנם הט"ז שם הכשיר וכ"כ א"לעזר במשפט הרביעי בפיסול האותיות ע"ש וכ"כ חו"ד בלר"א ומאחר דליכא רובא דאסרי ע"כ יש להחמיר ומאחר דמקלת מן האסרי פירשו טעמייהו מפני הקפת גויל וכ"כ אפי' רובא לעשות טלחים בסוף הקלף לכתחילה קודם כתיבה כדי להאריך אותיות הפשוטות כדלעיל ע"כ סוף הקלף וישאר טלחי היקף גויל יש להחמיר ופשוט :

קסד

אם נעשה נקב בקולה ט' עיין בק"הס כחקירה ד'
שכ' שיעשה לה טלאי מאחורי הקלף ומשלים הקון :
קסה סעי' ז' אם נפלה וכו' לתוך האות וכו' משמע
דאפי' אחר שנכתב האות כחקינה אפי' ה
פסול ליה טפת דיו וכ"כ הלבוש וכל האחרונים ודלא פמי
שחילק בין נגמר ללא נגמר :

קסו

אם אם נפלה וכו' ואינה ניכרת וכו' משמע אינה ניכרת
לנגמרי הא ניכרת קלה כגון שנפל על אות ס ומתוך כך
נעשה החלל קטן או סביב האות נתעבה כשר ובלבד שיהא
ניכר לינוקא . עכ"ל העו"ת וכ"נ דעת השר"ח באה"ע סי'
קכה סק"טו וכ"כ יא משם השר"ח וכ"נ מס' גט פשוט שם
סק"לכ וסק"לו וכ"נ מדברי מלא"ש כלל ו בכינה סק"ו וא"מ
כלל יא או' ב וכ"מ ממק"מ סק"ט . ומ"ש ה"ד מכ"הג
דסר"ך פליג על האו דינא דהעו"ת כבר עמד עליו הר'
מלא"ש שם בכינה ע"ש וכ"מ קלת מהר' ישועות יעקב שכ'
דאם נפל דיו על אות ונתעבה האות עד שנראה שחלל מן
האות כשר דמה לי אם האות עב או דק וכו' ויכול להעבירו
עד שיהיה דק דסרי אף אם לא יעביר הדיו וישאר הדיו
כשר עיין שם :

קסז

ואם נפלה תוך האות ואינה נוגעת באות בזה הלוי
בקריאת התינוק אם אינה מפסדת זורתה לנגמרי
שאינה ממלאת החלל ורק נשאר חוטו רק מקיף . ג"פ שם
סק"לכ רז' כאן סק"כ פת"ת שם סק"יד וכ"מ מדברי מלא"ש
כלל ו או' ב ויש מחמירין אפי' בניכר לתינוק ולריבוי ליוזר
מאוד בזה כי כח המדמה כנקל ישפוט שזורתו עדיין ניכרת
הואיל שאנחנו יודעין איזה אות היא המכוסה ע"כ
דרך מתון וחקירה ישרה עז' ע"ש ובכינה ובאש"א אות כג
ופת"ע אות נד :

קסה

ויראה אפי' נפל דיו על קוי האות ממש יל פתב
מבטל כתב ועליון שלא לשם תפילין נעשה כי שלא
ככוונה נפל ופסול אפי' כדיעבר וכו' . משא' אות טו וכן
הפסוס מלא"ש כלל ו בכינה אות טו וכ' דבוס אפי' הר"מ

דלית ליה כתב מבטל כתב מורה הכא דפסול ע"ש . פת"ע
סק"נד :

קסט

כתב גט פשוט בא"הע סי' רכה סק"לד וו"ל מספקא
לי לדעת הר"מ שאקר דאית ליה בחלי אות עו' חקיקה
ואפי' ישלימו עו' כתיבה פסול מיהו אם נפלה טיפת דיו
והאריך בה ועשאה ו או כון ויש בחלק שהאריך שיעור האות
עשויה חק ירכות מהו דאפשר דלא פסול בחלי אות ח"ת
אלא סיבא דבחלק חק ירכות בלוי ליה שיעורה ואותה טפה
שנפלה כבר משלמת לאות אבל הובא דהאריך באות טפי
הו"ל אות שנפלה כמאן דליתא ושרי לכ"ע . והכי מסתברא
ועיין וכו' עכ"ל . יא כהגב' כאן אבל הרב קה"ס בסוף
בחקירה ב' כתב עליו וו"ל ולפע"ד איפכא מסתברא דכיון
דאותה טיפה לא תזיח לאטרופי א"כ אין האו' מו"ג
מתחילתו ופסול ולא עוד אפילו אם אירע לו כן לאחר
שנכתב האות בהכשר ונפל בקצהו טיפת דיו שלא מדעת
נראה לפע"ד דפסול משום חסרון הג' אלא דגרירה מהני
בזה שלא נשתנה זורת האות וגם היה מו"ג בשעת כתיבתו
עכ"ל וכ"נ מדברי הרב ח"מ בא"הע סי' קכה סקי"ב מ"ש
ע"ד רמ"א וזל אם כנגועה אות לאות מחמירין לכתחילה
כ"ש כטיפת דיו על האות ע"ש נראה מזה כטיפת דיו על
האות מחמת איסור הוקף גויל נגעו בו וכן הבין בו הרב
כו"ב חא"ע סי' פה והרב ג"ה כאן סקי"ט דדיו הקפת גויל
נגעו בה בדעת המ"ח הנו' ודחו דבריו ע"ש ובלה"ג
דאפילו ניקב בלרו או לתוכו דיש בזה איסור אינו מו"ג
הכא שאני בדיו הפסולה שנפסלה בלד האות אינה חוללת
בין הגויל לבין האות דמב"מ אינו חולץ וגם בטלה לגבי
האות והאות בכללו מו"ג וסימנך סכך פסול אינו חולץ
ואזיר חולץ . מק"מ ב"ד סי' רעד סקי"ט וטעמא דמסתבר
הוא וכ"כ מכמה אחרונים דאית להו דלא פסלינן האות
כשכיל טיפה הנופלת עליו אם אינה משנה האות :

קע

מיהו אם נפל טיפת דיו ונעשה אות שלם כנפילתו
בלא מחק יש להסתפק כיון שלא נכתב דרך כתיבה

עו"ת ססק"כד וכן הכי"ה דכריו הא"ר סק"כט ותמוה דלא
מבעיא כנפל שלא ככוונה דפסול משום של"ש ומשום שאינו
במעשה אדם דגרע מח"ת דפסול משום שלא נכתב האות
כדיו אדם אלא אף הפילו אדם בכוונה איתא בירושלמי וכו'
ולא המטיף עיין נ"ה ב"זר סי' רע"א וזהו כ"ו וש"פ וכו'
לא הכשירו אלא כשהשלים האות בכתיבה ומטעם הנ"ל אבל
טפה לכדה לכ"ע אינה כתיבה וכ"כ פת"ג בכמה מקומות
דטיפה הנופלת הוי דיו פסולה מק"מ אוח ע וכ"כ פר"ח
כא"הע סי' קכה סק"ג וכ"כ מלא"ש כלל ו אוח ט בחכמה
ובכינה דאפי' קון של אוח ע"י הטפה אפ"ה פסול ע"ס :

קעא ואם נפלה דיו על הקלף והוא מוסיף עוד דיו ומן
הכל עושה האות בשלימות א"כ ה"ז כותב כל האות
בשלימות ואין חילוק מאיזה מקום הוא לוקח הדיו אם מן
הקלף או מן הכלי שבו הדיו וכו' ישועות יעקב סק"ט
וכ"כ מש"כ בא"הע סק"י פת"ע אוח נד :

קעב שם בתוך האות וכו' היינו למעטוי אם הטפה ע"ג
האות ואינה נוגעת באות או יכול למוחקה ג"פ
סק"כ :

קעג נפלה טיפת דיו על הקלף ומחק הטיפה ונעשה ע"י
חקיקת תוכת חלק מהאות וכו' ואח"ך השלים האות
ע"י כתיבה ממש הרב כ"י בא"הע שם הכשירו אמנם הרד"ך
בית א' חדר א' פסיל : כנ"ה הג"ה והגב"ו וכתב עו"ת
סק"כר מדכ' שם דמדכרי מהר"ן חביב נראה דכשר יש
לסמוך בכותב רוב האות להכשיר והכי מסתבר דבכל התורה
אזלינן בתר רובא וכיון דרוב הא' בכתיבה כשר מיהא דבאיכא
תפילין אחרים יש להחמיר מאחר שמהרד"ך מחמיר בדבר ע"ס
וטו' בא"הע סק"י ופר"ח שם סק"ד פסלו בפשיטות אפילו
מיעוט האות כח"ת ואח"כ השלימו בכתיבה ע"ס וכן הסכים
הרב ישועות יעקב כאן סק"ו וכ"כ קה"ס סי' ח אוח כ
מלא"ש כלל ואו אוח יוד בחכמה ובכינה שם :

קעד ואם מחסרת הטיפה קולה ש"י ימין או שמאל אע"פי
שהאות ניכרת להדיא פסול מ"א בשם רד"ך לפי"מ

שפירש בו הפ"נג וכן משמע ממלא"ש כלל ו אוח ג דאפילו
קון השמאי נפסל ע"י טיפת דיו אם לא ניכר ע"ס ובכינה
ובכלל לורת האותיות אמנם מק"מ סק"ס ובג"ה סק"ט
מכשיר בקון שמאי מה שלמעלה ושלמטה דדימה אוחה
לתנון ולא משמע כן משאר פוסקים :

קעה שם נפלה וכו' ואינה ניכרת וכו' וה"ס נפלה לתוך
כ' או כ' ונראית כפ"ה או שאין לורת בית עליה :
כ"י בשם סה"ד מ"א סק"כג מלא"ש כלל ו אוח כ ובכינה שם
ושאר אחרונים וכתב בג"פ בא"הע סי' קכה שק"כ דבין
נוגעת ובין אינה נוגעת תלוי בהכרת תינוק וכ"כ פת"ת
שם סק"ד :

קעו וה"ס אם נפלה הטיפה לתוך אוח דלת ונעשית כה'
או נשתנית ואע"פי שאינה עומדת מכון כנגד סוף
הגב של הד' כמו שדרכה של ה' להיות עומד מלא"ש שם
וע"ס בכינה אוח ו קוי"ס שם במוסגר ודכרי פרמ"ג בפתחה
ללכ אוח ה כדיוי ח"ת לע"ג ונראה ש"ל בפרמ"ג בסוף הסי'
כדינו ח"ת ע"ס :

קעז וכן אם נפלה טיפת דיו לחלל ט' ונראית בשין ובה"ג
ככ"ז אין תקנה לגרור הטיפה וגם בזה אפילו אינה
נוגעת בשולי או בלדיו הטיף אלא שסמוכה להם עד שנראית
כשין דהלא זה נקרא שין וכו' מלא"ש שם בחכמה ובכינה
אוח ה :

קעה כחכ הלבוש בא"הע סי' קכה אוח ט וז"ל וג"ל דכ"ו
לא מיירי אלא כשנפלה הטיפה בשעת כתיבה בעוד
דיו אוח הכתיבה לחה ונפל הטיפה עליו שאז נקערכה דיו
של הנפילה עם דיו של הכתיבה ואם יגרור שמאל יגרור דיו
של הכתיבה ותשאר דיו הנפילה באות והו"ל ח"ת במקלת
האות : אבל אם הגט כבר נתייבש וכו' ואחר זמן נפל עליו
טיפת דיו או נתלכלך הגט כדיו ורושם האותיות נכריס כ"ס
מורו שיכול לגרור הטיפה וכו' וישאר כתב הא' מלמטה
כמו שהיה כבר דמאי דנפול הוא דשקליה וכו' וכתב הסופר
שכתבו מתחילה בכתב כשירה נשאר למטה לא שהיה מבוטה

ונתגלה ואין זה ח'ת כלל מיהו יש להחמיר לכתחילה אלא
ע'ו קלת דוחקה מותר וכו' עכ"ל . אמנם הב"ח שם חלק
עליו ע"ש וכן חלקו עליו כל האחרונים הרב ע"ו שם סק"ט
ובאן סק"טו כ"ש שם סק"א וא חמ"ח שם סק"א ג"פ שם סק"לו
פ"ח שם סק"ח בא"ה שם סק"ט קס"ה ס' ח אות ה מלא"ש
כלל ו אות ה פקודת לעזר סק"ו :

קעט

שם אין תקנה לגרור וכו' ופסול וכו' כאן כתב
מ"ן אין תקנה ולא ביאר אופן התיקון וכס' שאח"ו
כ"יש שעשאה כעין דלת וכו' ביאר חילוקין בהתיקון רק
ברין רבאן שנפל טיפה והפסידה היכר האות לא ביאר לקמן .
אמנם הב"ח ביאר וכתב דבנפילת טיפת דיו על האות אפי'
כבר נגמרה פסול וצריך לגרור כולא וכו' . אבל כמס' א"ל
למחוק את כולא וכו' ע"ש . וכ"כ שכן דעת אל"ע ופמ"ג
כמס' סק"ח ובאש"א בא"כ באות הב' כתב בה' במקום
דלת ופ' במקום ב' צריך לגרור קלת הגג או הירך או השולים
כפ' ודי בכך וכ"כ דעת מלא"ש כלל ואו אות ב בחכמה .
אבל קה"ס ס' ח אות ה עשה חילוק בב' ונעשית פ' צריך
לגרור כל האות אבל באות ד' ועשאו ה' א"ל לגרור כל האו'
לא לאחר שגרר הטיפה יגרור גם הגג עד שתכתול וכו'
ע"ש ושם כלשכס דחה דברי הפמ"ג הנז' מדברי הב"ח הנז'
ושכ"כ הב"ח בא"הע קב"ה ע"ש . אמנם המק"מ אות עכ
כג"ה אות ד הקשה ע"ד הקה"ס הנז' והשווה דעת הב"ח
לדעת הפמ"ג והעלה וז"ל אם הטפה כסתה כלו או שמלחה
בל חללו נכתול כל הדיו של האות ובעי לגרור כלו ולכתוב
מחדש אבל אם לא נתפשט ככל חללו ולא מראהו כמו ב'
ונעשית כפ' או ד' ונעשית ה' די בהפסד טורתו ע"ש . וכן
נהגו פה כנראה יע"א :

קף

שם אין תקנה לגרור מרנקט אין תקנה משמע ראפי'
מעביר הקולמוס לאחר שחק תוכו אינו מועיל וכ"כ
בבגהות חשירו פ"ב דגיטין . כנ"הג הנה"ט שו"ת סק"כה
מ"א סק"כו רז' אות כט חידושי רעק"א סק"ו קה"ס ס' ח
אות ה מלא"ש כלל ו אות יא מק"מ אות עא אמ"ש כלל ו

אות ח וב"ד שאר פוסקים ורלא ככית מאיר וישועות יעקב
בא"הע ס' קכה :

קפא

אם נפלה הטיפה על התנין ואינס ניכרים יגרור
הטיפה . מק"מ סק"סח וסוף פשוט :

קפב

אם נפל מי עפלא או מי קאווי על האותיות ועשה
כו כתמים כתמים אין לפוסלו כיון שהאות ניכר .
ג"פ שם אות לו פת"ת שם אות נו וכתב אמ"ש כלל יא
אות ב משש שנות חיים ס' כנ וז"ל אם הטיפה נעשית
מזואת זכוכים ופרעושים ועי"ז נראית האות לאות אחר ג"כ
פסול וכתו"מ אסור לתקן עכ"ל ע"ש :

קפג

אם נפל שעה או חלב על האותיות או בתוך האותיות
אע"פי שאין האותיות נראים מ"מ לאחר שהסיר את
השעה והחלב כשר ואין בזה משום ח"ת . מ"א סק"כג
א"ר סק"כט פד"ח אה"ע ס' קכה סק"ח יא גט מקושר
בקו"א אות ט אש"א סק"כג רז' אות כד אל"ע במשפט
הרכיעי כפי' אותיות באות יור לר"א ס' יב אות כא קה"ס
ס' ח סיד מלא"ש כלל ו אות ח פת"ת בא"הע סק"ד וכל
האחרונים ורלא כג"פ בא"הע סס"ו קכד סק"ט שחוכך להחמיר
אפילו הסירו השעה :

קפד

ואם נטף שעה או חלב על השם א יסירוהו בליפוזן
פן יתקלף קלת מן השם עמו כיור יעשה יתמס היטב
את הגויל מבחון נגד הנטיפה ויוסר בלי דיבוק מן הכתב .
שער אפרים . קה"ס ס' יא אות ד מלא"ש כלל ט אות יג
אמ"ש כלל טו אות ה :

קפה

שם וה"ה אם טעה וכתב דלת במקום ריש וכו'
וה"ה איפכא . ר"מ לשקר . כנ"הג בהג"הט טז סקטו
מ"א סק"כד וכל האחרונים :

קפו

שם וכתב דלת במקום ריש וכו' אין תקנה וכו' פירוש
ע"י המחק של התג אין תקנה אבל אם רולה להוסיף
דיו ולעשותו עגול וראי ש"ד וכן כעשה ריש במקום דלת
וכו' לעשותו מרובעת דרוקא חזיקה פוסלת והיינו קודם
שכתב אות אחרת אבל לא אח"ך דהוי אל"כ ופסול בתפילין .

עצי היער

עץ שם נ"א שם א"ר סק"כט פ"ח באה"ע אות עו ר"ז אות
כג מש"ז אות עו אילע בפסול נגיעת אות באות אות בא
ל"א סי' יב אות כה קה"ס סי' ח בלשכה אות א מלא"ש
כלל ו ס"ט מק"מ סק"ענ פת"ע אות נו ודלא כמי שחלק
וכתב הח' יעקב יחזק ה"ו בליקוטיו להל' תפילין וס"ת שכן
מנהגינו פה בגררד י"עא והש"ע דכתב לקמן כס' שאח"ז
ור"ש שעשה כמין דלת וכו' לריד לנרור שניהם ולמה לא
יעבה ויעגלנו כס"ת או שלא כתב אחריו אפשר לומר דלא
אפשר שהמקום דחוק שאין שם מקום פנוי לעגל . מק"מ
סק"נה :

קפז שם אס טעה וכתב וכו' ונראה דה"ה אס מתחילה
נכתב האות בתקנה ואח"ך נתקלקל ונעשה כגורת דלת
ג"כ אין לו תקנה וזה ברור . עו"ת סק"ז :

פקה סעיף חי מ"ס פתוחה שנדבקה פתיחתה וכו' .
כתב הרד"ך דף לא רבין דיבוק עב
ובין נדבקה דיבוק רק משנית כורתה ועושה סתומה ואפי'
לדעת הרב מנחם דס"ל כדיבוק האותיות אלו דיש לחלק בין
דיבוק עב לרק כדיבוק האות לעלמה מורה ואפילו תיבוק
אומר פתוחה ועיון מש"ל סק"כב . נט פשוט באה"ע סק"מ
וכ"כ עו"ת כאן סק"כג א"ר סק"לג פ"ח באה"ע סק"א וסי"ס
לריד לנעור כמי שמקל י"א כאן הגבי ר"ז אות כז איל"ע לר"א
סי' יב אות יח מלא"ש כלל ו בחכמה אות א וע"ש בכינה
אות ב שהאריך והביא כמה וכמה גדולים דס"ל אפי' דיבוק
כחוט השערה פוסל וכתב ולפי"ו מ"ש המ"א סק"כז כשם
רלב"ח נדחה מהלכה מפי כל הגדולים הללו ע"ש והכי נהגו
וב"כ קה"ס . וכ"כ מק"מ אות עה ועיון לקמן אות רלב :

קפט שם שנדבק פתיחתה וכו' וה"ה בשלמעלה סתומה
כנג שום בלי היכר כ' ו' אף שלמטה פתוחה ל"מ
לנרור הסתום שלמעלה לבר . אמ"ש כלל ו אות ד מק"מ
אות עה בקונ' א' ב' באות המ"ס ושכ"ב בס' בית אהרן
ומלקט א' השיגו שלא כרת וסיים שם ואפילו רק כדקות
נחשבר החרטום להגב למעלה ובחתימת עוכיו יש הפגם

עצי היער

קבה

נוטה כד"ק כס"י לב סק"טו לפסול ול"מ תיבוק ונראה
דמהני להעבות גב הכתב לנר מעלה וכן ראש החרטום
כענין שע"ז יתחדש פגם למעלה ול"ע כת"מ דאולי היו
של"כ ע"ש :

קצ כתב הדע"ק סק"ז כשעשה ה' הואו שלה כריש אס אין
תיבוק מכירו ע"ז פסול ואפילו אס מכירה יש פוסלין

ולא סגי לנרור מריש שטישאר כואו דהוי ח"ת . מק"מ אות עו :
קצא אבל כשדבק תחתיו עד שלא דבק מלעיל אז מותר

להפריד הדיבוק התחתון ואין בזה משום ח"ת מאחר
שעוד פתוח מלעיל ולא נגמרה נורתו וכן יוכל הסופר לדמות
לזה עוד כמה וכמה אותיות להכשיר גרידת הדיבוק אס עוד
שלא נגמר נורתו . אמ"ש כלל ו אות ד וכ"כ מדברי הט"ז
בא"הע סי' קכה סק"ד שכתב וז"ל ולפי"ו סתם המ' קורס
הנמר בזה יכול לנרור הסיתוס כיון שערין לריד להוסיף וכו'
ע"כ יגרור תחילה הדיבוק ואח"ך יגמור ע"ש ולא היו סותר
דברי הט"ז אה לסק"י שם שהבאנו דבריו לעיל אות קענ
בנפלה טיפת דיו ונעשית מקלת האות ואח"ך השלים בכתיבה
דפסול דשאני הכא דהלא גם חלק הא' של המ' נכ' ככל
דיוני כתיבה לא שאח"ך נפסלה המ' משום דיבוק החרטום
כזה כתבו הפו' דאחר שגרר החרטום ונכתב מחדש נגמר
האות ע"י כתיבה והואיל שחלק הא' ג"כ נכתב כדינו חוי
לאלטרופיהוכשר משא"כ בנפלה הטיפה ונעשית מקלת אות א' ב'
מקלת אות ונפל טיפה לתוכה ונררה דחלק א' מהאות לא נכתב
כלל לא נעשה ע"י טיפת דיו מאי מהני שנמרו ע"י כתיבה וכו'
ודבריו רמ"א באה"ע סי' קכה שמקשה מ"א על הכנ"הג יש
לפרש בפשיטות דאיידי בחרטום של מ' שביארנוהו בסמוך .
מלא"ש כלל ו בכינה אות עו וכ"כ מפת"ת באה"ע סק"ו
דס"ל כהאי קילוקה דמלא"ש ושכן גם בס' בית מאיר מחלק
כזה וכו' ע"ש :

קצב שם אין מועיל לנרור הדבק וכו' שיגרור החרטום
וכו' דהלכה בדברי המכריע דהוא הרלב"ח דמסתבר
טעמיה לאחרונים אל וכ"כ ב"ח וקמ"ח באה"ע ופ"ח שם

סקיו ומ"א סק"כה יד אהרן כהנבי רז' קה"ס סי' ח אף ו
 מלא"ש כלל ו סי' ג וכל האחרונים וגם הרב ג"פ בסוף
 הסכים לענין הלכה כמרן זל לגרור החרטום לכר לא דסיים
 שם בסוף סק"לח וזל אך לכתחילה ראוי לחוש לס' סרד"ך
 ומר"א רס"ל דריך לגרור כולה וכ"כ קה"ס שם אף ח
 משמו ומשם ש'ות זכרון יוסף סי' ג ע"ש . ומה שנהגו פה
 כנדאך יעא שאין מקפידים לגרור החרטום לא גוררים קלת
 מזוית מושב המ'ס למטה או למעלה ואח"ך גוררים הדיבוק
 וחזירים ומתקנים אותה הם סומכים על מ"ש הג"פ בא"הע
 ססק"לח לדעת הר"א"ש זל וזל אפשר דס"ל דאע"ג דכנרית
 הדבק לא סני מ"מ כשימתוק מקלתה עד שיפסיד לורת המ'ס
 מאיזה מקום שיהיה מלך הנון או מלך התפתון וכיוצא וחזר
 ומשלימה עי' תי' סני כיון שעשה מעשה בנוף האף ע"ש .
 מ"מ כיון דלא נראה כן משאר פוסקים וממרן זל טוב שירגילו
 לגרור כל החרטום ועליהם תכ"ט ומ"ש האש"א סק"ל כדעת
 הלבוש דכל שמוחק ואין לורתה עליה ומשלים בכתוב שרי
 נראה מדבריו שהבין כדעת הלבוש כסכר"א שכתב ג"פ לדעת
 הר"א"ש כבר הרב באר עשק סי' זכ הביא דברו קה"ס בלשכה
 סי' ח אף ג ומק"מ סק"לר דחו לדבריו האש"א ופי' בדבריו
 הלבוש דעת אחרת שאינו גורר לא מה שנעשה אח"ך ולא
 מהני מה שמפסיד בחלק לורת האף קודם הפיסול ע"ש :

קצג

שם שיגרור החרטום וכו' ואפילו אם אחר שכתב ראש
 החרטום הנביה ירו מלכתוב ואח"ך חזר לכתוב סוף
 החרטום ונקתם שם כיון שמ"מ מקלת החרטום נעשה בפיסול
 יש שם פיסול על כל החרטום . רד"ך בית א' סדר כג .
 מק"מ ע"ט :

קצד

שם ותשחר בלורת נון וכו' נקט בכותבים המ' נ' ו'
 כמ"ש הטז' אך כבי' בקונט' הא"ב הובא כ"ו וכן בלבוש
 שם ולר"א סי' יב ועוד אחרונים : מ"מ זה זה כשר מק"מ
 סק"פ ובקונ' הא"ב שלו באות המ'ס :

קצה

שיגרור כל החרטום ותשחר הנון וכו' וה"ה בכל אף
 שנכתב בב' כתיבות כמו ג שנעשה וא"ו יוד וכיוצא בו

ונעשה פיסול בכתובת הא' א"כ לגרור רק אותה . עז' סק"ו
 א"ר סק"ל ודווקא אם כתב היוד אחר גמר הרגל מותר
 לגרור היוד ולכתובה מחדש כ"ש אם אחר שנגמר האף
 בכשרות אח"ך נפלה על היוד טופת דיו שיגרור היוד . פמ"ג
 בסדר הא"ב אף ח' וכן ביודי האלף והיינו אם דרכו של
 הסופר לכתוב בתחילה קו האמלעי ואח"ך כותב היוד היא
 א"כ לגרור רק היוד ולכתובה מחדש כיון שכל הקו נעשה
 בהכשר . אמנם יש סופרים שכותבים יוד עליונה תחילה
 ואח"כ כותבים הקו האמלעי בזה אם נדבקה יוד עליונה
 להקו לריך לגרור כל חלק הקו שמהדיבוק ולמטה ואפילו
 היוד התחתונה כיון שגם לו בפיסול נעשו . מלא"ש כלל ו
 אף ג וכך נוהגים פה כנדאך יעא שכותבים תחילה יוד
 עליונה :

קצו

והיינו דווקא שנדבקה בשעת הכתיבה שנעשה הוא'
 בפיסול לריך לגרור כולו אבל אם לאחר שנגמרה חמ'
 נפלה דיו ונקתמה די לגרור מן הואו לבטל לורתו ולהשאיר
 ממנו השאר להשלים עליו לורת ו' מאחר דגם הואו נעשה
 בהכשר . מק"מ סקע"ג ועוד פוסקים ונראה כדעת הרב
 מז"מ סק"ח שיורה בהאי תקנתא :

קצז

וא"כ אם נכתב עין במקום ואו ל"מ למחוק קלתה
 שיהיה נשאר ו' ואם כתב תחילה הואו ואח"ך עשה
 העיגול סביב דהואו נעשה בהכשר דסני לגרור רק לבטל
 לורת וא"ו ולהשאיר ממנה השאר ולהשלים עליו לורת הואו
 בכתובה . וכ"כ מק"מ שם בכוננת עו"ת סק"ל ואע"ג שאינו סובל
 זה הפירוש העו"ת שם מ"מ מאחר שהבאנו לעיל אף קעט
 וא"ו הקודם בשם האחרונים דמתעוררין ראית להו דלא נתבשר
 אף שלם בחקיקה לכר ואפילו נעשה בהכשר אזלינן לקומרא
 מאחר דחסרה ממנו הכינה בהכרעת הפוסקים ומזה תקיש
 לשאר אם לריך נון וטעה ועשה לו חרטום וכו' לתקן ל"מ
 בזה לגרור כל החרטום וישאר נון ואפילו נעשה בהכשר דלא
 שרינן אף שלם בלא כתיבה וכל כיוצא בזה . עיין אחרונים
 וכ"ג שיורה בזה הרב מק"מ סק"ח :

קצה

כלל הוא גרור ל"מ להיות כתיבה ככך ומקרו ח"ת
אבל ע"י כתיבה מהני מש"י בכמה מקומות פתחו
עולם סק"נו :

קצט

כשאר"ך מ' פתוחה וכתב מ' סתומה ממש פסול
מספק דפלוגתא היא פתוחים שעשאן סתומים או
אפכה וכו' מק"מ בס' הא"כ אות המ' :

ר שס וריש שעשאה כמין דלת וכו' משום דכין הגג בין
הירך נעשו כפסול וכו' לגרור שניהם וכו' מיהו רווקא
כשכתב הגג עם עוקן והתג מאחוריו כעין דלת ואח"ך עשה
הירך אבל אם כתב מתחילה ריש ואח"ך עעה ועשה בו תג
כעין דלת כגו ליה כשיגרור הגג או הירך עם התג ויחווה
ויכתבו כמין ריש כנ"ל להלכה והמתמור תע"ב עכ"ל לבוש
ול"ח הל' ס"ת ספ"כ מ"א סק"כה ח"ר סק"ל ואש"ח
שס מכשיר בפשוטות וכתב דנכון הוא ע"ש וכו"כ ר"א אות
כה קה"ס סי' ח אות ו מלא"ס כלל ו אות ג וכתב"ט
סק"ל מעתיק בטעות התג חמורת הגג חג"ש כלל יא
אות כ מק"מ אות פג :

רא

שס דכין הגג בין הירך נעשה כפי' וכו' עיין במק"מ
סק"פכ ובג"ה סק"כא דכתב דאפילו לא נעשה הדלת
במקום הריש בכתיבה אחת הגג והירך ואפילו סלק ידו בין
הגג להירך אפ"ה פסול דלא נקרא הגג לברו לר מסויים
ע"ש וכו"כ להדיא מפת"ע משם שצ"ה ובמ"ס כעין זה
אות קג משם הרד"ך :

רב

וא"ו שעשאה כוון נראה שרינו שצשאה בדלת
מק"מ ססק"פו :

רג

כתב ר"י הלוי סי' פא אם עשה גג של כ' פשוטה
רחב לריך תקוקן למחוק כל הגג אפילו כמלת אהוד
יכול למחקו אך יזהר שלא ימחק הרגל ע"כ ונ"ל שאם יכול
למשוך הרגל כפלים כמו הגג ש"ד מ"א סק"כו ח"ר סי' לו
סק"ר מיהו כל הגג לאו רווקא יראה אם גרר עד ששאר
זורת ו עליה די ומחקן ח"כ וכן מה' דלת יעשה כן
פמ"ג באש"ח סק"כו קה"ס סי' ח אות ט מלא"ס כלל ואו

אות ה מק"מ סק"פא וסיים וה"ם דמני לגרור מהרגל כ"כ
שנס כשיתקצר הגג יתבטל ממנו זורת ך וישלים הרגל
וכתב כחדושי רעק"א לפי"מ ש"ע דריש שעשאה דלת לריך
לגרור כולם גם כאן לריך לגרור כל אות ך ע"ש וכן הרב
ע"ז ב"יור סי' רעג סק"ר כתב דלריך לגרור כולו כמו כריש
ע"ש חמנס ביד אפרים סק"כו כתב דלא דמי לריש כנון
דעתה בשעת כתיבה היה בידו למשוך רגל הך שיהיה כפלים
א"כ בשעה שמשך הרגל היה בכשרות רק עתה שהניחו כך
וא"א למשכו יותר מחמת שכתב תחתיו שורות אחרות נפסל
ועכ"פ בשעת מעשה נכתב בכשרות א"ל למחקו ולפ"ו אפשר
שאם היה בסוף הדף באופן שאם היה מושך יותר לא היה
מו"ג או שלא היה כלל מקום למשוך יותר אז ימחק גם
הרגל ונ"ע ע"ש שהאריך מיהו מאי דמספקא ליה ליר
אפרים פשיטא ליה לקה"ס שס בלשכה אות יוד וא"ת ליה
דל"ס היה לו מקום להאריך ולא שנה לא היה לו מקום
דדי כנרירת הגג כהוראח המ"א וגם מק"מ שס ובג"ה
סק"כו עשה חילוק בין ריש לך אך לא ביאר כל האורך כלל
היה לו אפשר מנר המקום להאריך אם ס"ל כ"א ואם כק"הס
וכתב ח' יעקב ימחק סופר כלוקוטייו להל' סקו"מ שכן מנהג
פה בנראה כהמ"א לגרור הגג עד שיפסיד זורתו של ך ואפי'
דיש חולקים ובעו לגרור כל הך וכו"כ פת"ע אות ס :

רד וסיים הקה"ס שס הכה לגרור הגג יושר שלא להתחיל
את הגרירה מקלה הגג לא ממקום הסמוך להרגל
מהטעם שיתבאר שס סצ"ף יז עכ"ל וכו"כ מק"מ סק"פא ועיין
בג"ה יוד סי' רעו סקכו :

רה אם כתב ך פשוטה במקום ה' ימחקו הרגל ויעשה
דלת ואח"ך יכתוב רגל שמל פמ"ג באש"ח ססק"כו
ור"ל יגרור למטה לקטרו עד כדי דלת ואח"ך יתלה רגל
שמלי ונמנר הה' בכתיבה ואף שדלת שכה נעשה כגרירה
כשר וכתשו' ח"ס חא"ח סי' קעח מסתפק אי סגי תלית
רגל ה' בכתיבה כיון שאינה גולם אחר ולא ראה דכרי פמ"ג
או וכו' והס"ס חידש לו דרך זר עמ"ש עליו בכלל ק .

עצי היער

מק"מ סק"מ פד ועוד עיין במק"מ כס' הא"ב באות הה' אות ד
פת"ע ססק"ו :

רן אכל אס וכתוב תחילה רגל שמאי לריך למחוק כל רגל
ימני . פמ"ג שס ר"ל שהרי הוא רולה לעשות ה' קלרה
כשאר ה' שכשטה וא"כ מסתמא יעשה רגל שמאי
כתוכה קלר ורגל ימני הרי עוד ארוך כרגל ד ואז הה'
פסולה וכשכא לכטלה ע"י ביטול זורת ה לחזור להשלימה
לריך לגרור כל רגל ימני דאס ישאיר ממנו סמוך לגג
כמלא או"ק עדיין לא נתכטל זורת ה' ממנה . מק"מ סק"מ פד
ועיין עוד בדבריו בסדר הא"ב באות הה' סק"ד וסק"ד נראה
דלא ניחא ליה בזה ע"ש :

רז עוד קיים שס פמ"ג ובשס כה"ג ז"ע אי ראשי לגרור
כל רגל ימני כדי לתקן דאף את"ל דה' כוז בלי התיקון
פסולה מ"מ העולם קורין לזו נמי ה' ואסור למחוק ככ"ור
רע"ו כנוגע רגלה לגג . מק"מ שס בסדר הא"ב באות הה'
אות יס :

רח וכ"ש אס עשה במקום כ' כפופה ד' פשוטה דזה אף
להרב ח"ס הג"ל באות רה בזה מורה כיון דמשלים
בכתובה בנופה לאחר גרירת חני הירך ויעגל מושכה התחתון
לפי"מל בשס הפמ"ג ופשוט וכתב המק"מ כס' הא"ב אות ט
ו"ל ונטפל לשס אין לגרור לא ימשוך לה מושכה מסוף הרגל
כפופה ואף שע"ז תהיה יותר גדולה משאר בפין הכפופין
כשר ובתו"מ אין תקנה :

רט אס כתב ד פשוטה במקום ד' ז"מ גרירת אריכת הד'
כרגלו וכ"ז אס עשה הד' פשוטה כזוית כמו דלת אכל
אס עשה אותו בלא זוית כמנהגו א"ל לגרור כל הרגל לא
די בגרירת אריכת הרגל לכר מטעם כעוד לריך לתקנו בדיו
ולעשותו כזוית וכעקב טוב וכו' אכל אס כתב ד פשוטה כמנהגו
בלא זוית במקום ריש אז לריך לגרור כל הרגל דוקא .
אמ"ש כלל יא סוף סעי' ב :

רי ידוע זורת ד פשוטה לריכה להיות גסה כרוש עיין כ"י
ס' לו וש"ס אס עשאה כדלת לא יגרור הזוית ויעשה ר'

עצי היער

קכח

דשמא פסולה וח"ת הוי . עיין מ"א סק"כו לא יוסיף דיו
ויעגלם ולא הוי של"כ ולא ח"ת . פמ"ג כזורת האותיות
כסוף הס'י באש"א באות הד' קה"ס ס'י ה אות ד בלשכה
שלו . מק"מ סק"מ פד ובס' הא"ב באות הד' אות יא וכן הה'
שזריכה להיות זורת דלת וקו די בהוספת דיו . מק"מ כס'
הא"ב אות הה' אות כ :

ריא וכן הדיון אס טעה וכתב נון פשוטה ראשה כזאו ולא
כזיין ותינוק מהני גס בתו"מ למשוך ראשה גס לזר
ימין . כ"פ בתשו' בית שלמה ח"ג ס'י קסא ע"ש . מק"מ
כס' הא"ב באות הן אות ח' וכשעשה ראשה לזר ימין עיין
בג"ה ב"ור ס'י רעד דפסל לתקן בתו"מ ע"ש :

ריב תיקון אס כתב ה' במקום דלת עיין לעיל אות רג
בשס הפמ"ג ורעימיה :

ריג אס טעה וכתב ה' במקום ח' יותר טוב לגרור כל
הה' וכדיעבד אס תיקן באופן זה שגרר א"ח הרגל שלה
וגס את הגג עד שלא נשאר ממנו רק מעט ורגל ימין
כזורת ו' או ז' ואח"ך כתב מלך שמ"ל זיין וחברן כחטוטרת
ג"כ כשר דכיון שאנו מבטירין כדיעבד ח' בלא חטוטרת א"כ
כשנכתבה הדלת של הה' לא נכתבה כפיסול כי היתה ראויה
לעשות ממנה חית פשוטה וכיון שלא נכתבה הדלת כפיסול
אין זה מן ההכרח לגררה כולה לא מה שזריכין לתקן .
קה"ס ס'י ח אות יוד . ולא כתב מקורה וכש"ת עה"ג ס'י
ככ אי' שחכס א' השאיר מה' כזין וערערו עליו דה"ל לגרור
כולה והשיב דהיה טוב לגרור כולה מ"מ גס זה כשר שהדלת
ככשרות נכתבה שהיה ראוי לעשותה דרש"י וכו' ולפי"ז ה"ה
בלא נגרר הרגל רק גרר באמצע הגג ככ' ראשי זיינין והדביק
רגל השמאי לראש השמאי ונעשה כז' והדביקס ז"ל כחטוטרת
כשר שהרי גס רגל שמאי נכתב בכשרות שהיה ראוי להדביקו
לגג כח' דרש"י (והעה"ג השיב על מעשה שהיה ולא הולך
לכאר זאת) ולא כמ"ש קה"ס דכדיעבד כשר רק כגרה רגל
שמאי והגג וכו' . מק"מ סק"מ פד :

ר"ד אם טעה וכתב רגל הה' כאמלע הנג יבול לנהור
 הגג שיהיה שזה לרגל כ"א שגס זה לורת ה' עמ"א
 אות ל"ג ואפילו למאן דפוסל יש לסמוך ולומר דלח"ת מאחר
 שזורת אות עליה וכה"ג יש לסמוך כ"ל פמ"ג כסוף הסי'
 פס' הא"ב של הח"ת וכתב הכו"ב סי' פ' אם אפשר לתקן
 בקל יש לתקן ואם לאו כשר כך וא"כ בתו"מ מחמת של"כ
 נקרא דה"א לתקן וכ"כ שכן דעת הרב קה"ס סי' ח' אות
 ההא' וסיים ועכ"פ לריך שיראנו לתינוק וכ"כ רז' בסו' לו
 אות ה' ובס' אל"ע בתמונת האותיות אות ה' ובס' לר"א סי'
 יג' אות ה' הביאו משם שו"ת בית דור ה' תפי' סי' יח'
 דכמקום שא"א כגון בה' של שם יניחנו כך דהא י"א דכשר
 ע"ש ואם כוונתו יניחנו כך שלא יגנו לא יסמוך אמכשירים
 א"כ גם בתו"מ דה"א בתקנת גרירת רגל וכו' דיהיה התיקון
 של"כ יש לסמוך אמכשיריו והוי כמ"א וגו' מ"מ פס'
 הא"ב אות ה' וכ"כ בשגג ארוך הרבה מפני מלכ הרגל
 תחתיו אבל כשרק מעט נמשך הגג אחר עמידת הרגל אין
 קפידא' אחרונים הנז' שם בשם ב"ד :

ר"טו וה"ה אם כתב הירך הפנימי אינו מנוע רק נגד אמלע
 ארוך ימיני וכן אם רגל פנימי ארוך יותר מהימני
 דיגס כד"ן אות הקודם מ"מ שם אות זי"ן וחי' ע"ש :

ר"טז ידוע ח' לריך לעשותה כב' זי"ן וחטוורת למעלה
 אם עשה אותה ד' וז' או כב' דלתין הפוכין זלו או
 ואז וד' או אפכה יגרר מן הדלת עד שיעשה כו' ולא הוי
 של"כ מהר"א מוט"ל ושכן הסכים מהר"א חסון וכנו' שכנ"הג
 הנב"י ולענ"ד נראה שא"כ תיקון כלל מיהא למעשה לריך
 עיון עו"ת ססק"מ וז"ל דמיירי בענין שהחטוורת במקומו
 עומד מ"א בסו' לו סק"ג דהיינו אם אחר הגרירה נשאר
 בחטוורת כגון שהחטוורת ארוך קלת שעשה ד' זי"ן וכשנודר
 מקדלת עד שאין נשאר ממנה רק זי"ן עדין חטוורת גיבוע
 ולא נתבטל לורת ח' או כשר משא"כ אם החטוורת אינו
 ארוך וכשנודר הד' עד שלא נשאר ממנה רק זי"ן נשארו
 הזי"ן פרודים והוא לריך למשוך החטוורת להדביקו הוי

של"כ וכו' עצי הגרירה לכד נעשה הח' כתיקונה ולא נתבטל
 לורת האות בשום פעם וכו' לכ"ש על המ"א שם ע"ש .
 וכן פירש הק"ס סי' ח' אות יא ע"ש . יד' אפרים על המ"א
 שם ומה שהקשה הפמ"ג באש"א על המ"א שם ע"ז התיקון
 דהא הוי ח"ת כל שצי' גרירה בלא כתיבה ע"ש . כבר תירצו
 קושיותו הלב"ש וידא' ובלשכה של קה"ס שם משם כמה גדולים
 ע"ש . ובנשאת כך בלא גרירה והיא נעשית החטוורת
 שמאלי של הדלת ולא יכול לגרור כמ"ש משם המ"א נ"כ
 יש מכשירין בלא תיקון . עבר"הג וזכרון יוסף וגו' ובתשו'
 מגיד מראשות ע"ע ויש מחמירין עיון קה"ס שם ומלח"ש
 בכינה כלל כו' סקיד בשם כמה גדולים לכן י"א ופרוש מזה
 התפולין ע"ע ואם הוא אפשר ע"י תיקון משם המ"א שיתקנו
 ולא הוי של"כ יש לסמוך אמכשירין וכ"כ אמ"ש כלל ה'
 בלות ח' ע"ש . וכן הסכים מק"מ בס' הא"ב בלות הח' זו זי"ן .
ר"יז לפמש"ל בלות הקודם באש החטוורת ע"ש נג' הדלת
 וכו' כתב האמ"ש שם ואפילו לעבות מקודם החטוורת
 לזר הזמין על הדלת ואס"ך יגררה כאמלע חסור בתו"מ .
 אמנם המק"מ שם כתב וז"ל דלע"ד יש לתקנה ככ"הג ואין
 כאן של"כ ור"ה מיט"ל חד מתוקני נקט לגרור קלת וכו' .
 וע"ז התנה המ"א בענין שישאר החטוורת במקומו ול"ע
 עכ"ל המק"מ ועיון לפת"ע בסו' לו הנדפס מתדס סביב
 הש"ע משם ז"ל סי' רה דאש נעשה החטוורת מגולס א'
 נקרא חסירה גם לפר"ת ע"ש . א"כ נראה מזה דיוכל לעבות
 בחטוורת מאחר דכשורה אם נעשית גולם כ"ש דיוכל לעבות
 אח"ך לתקנה לגרור הדלת כמק"מ וע"ע . ופשוט ל"ש הדלת
 לימין או לשמש הכל שזה קה"ס שם :

ר"יח אם כתב הח' בעין נון הפוכה מלר ימין ונון כפופה
 מלר שמא וחטוורת ע"ג יש לפסול כ"כ בס' החיים
 וכן מלאתו בס' נטיעה של שמחה קורא תגר על ח' כזה
 וכתב שאין לה לורת ח' וכו' קה"ס סי' ה' אות יב בלשכה
 אמ"ש כלל ה' בלות הח' ואף דאמר תינוק עליה ח' פסול
 ובס"ת מזי לחעבות רגל שמאי שלא יתראה כפיפה ללזר

ובתו"מ חוששני דהוי חתי' שלב"ס ול'ע' . מק"מ בא"ב באות
הח' אות ג

ריט אם עשה חטוטרות בשארו האותיות כגון כה' ותיו או
במ' סתומה וכו' אין להכשיר (בשם מהר"מ בן חביב)
אך נראה שיוכל לתקן אף בתו"מ ואין כזה משום של"כ ולא
ח'ת מאחר שלמותה הוא וכל יתר כנטול דמי . אמ"ס כלל ה
באות הח' ופשוט שפריך בתחילה לחבר הפנימה ואח"כ יגרור
החטוטרות ולא בהיפך :

רד כתב בס' לר"א סי' יד באות היור אות ד אם האריך
העוקץ שמאל עד שנראית כזרת חית קטנה לא מהני
גרידת העוקץ עד שיהא כהלכתו דה"ל ח'ת . בית יאורה
ח"א סי' נא עכ"ל . וכן הסכים בחכ"י סי' ער הובא במלא"ס
כללו בכינה סק"טו ד"ה אי' בש"ות חכ"י וכו' ע"ש . והוא האריך
על דברי ש"ות זכרון יוסף ח"א סי' כ שחלק על החכ"י
והשיב עליו ותיוק דברי החכ"י והסכים עמו לאסור וקיים
בסוף דבריו ועם היות שאד"מו הר"הג מואר"ר אום"כ זללה
בספרו שמתל כנימין ד"מנ ע"ד נראה שמתך ידיו על דברי
זכ"ו הנ"ל לענ"ד כגון דא אפילו תלמיד נגד רבו לא ישתוק
כי הראיות ברורות בע"ה ע"ש . וכתב עוד קה"ס בלשכה
בסי' ח אות ח וז"ל מ"ס המלא"ס שם אין תקנה לא שזריכין
לגרור את השמאלי וגם את הימיני ע"ש . ועדיין לא ביאר
כל הנורך כי לפע"ד נראה פשוט דכל זאת אינו אלא אם
הקופר עשה תחילה את היור עם הרגל הימני ואח"ך עשה
את העוקץ השמאלי אבל אם עשה תחילה את השמאלי כמו
שראיתי הרבה סופרים נוהגים לעשות תחילה קו א' שהוא
לתג שלמעלה ולעוקץ השמאלי שלמטה ומתוך הקו הזה
מושכין גוף היור ובענין זה אם עשאו ארוך יותר מדאי הרי
כל היור נעשה כפיסול ופריך לגררה כולה וכמוסגר כתב
אך התג עם העוקץ השמאלי יכול להשאיר ע"ש ועיין במק"מ
סק"פד . בין כך ובין כך אם יוכל לתקנה בדיו מה טוב .
קה"ס שם מלא"ס שם וכתב מק"מ בס' הא"ב באות היור
אות יוד וכשאפשר למשוך מעט הימיני אולי יודו ראינו של"כ

וכחושש שע"ז ידמה לואו יתקן שיעבה ראשה כשיפוע כלד
מטה לדר שמט וכזה ילא מרמיון ח' עש"עו וד"ל באמ"ס
כלל ה אות היור דכתב שיגרור עוקץ השמאלי :

רכא ואם זה ביור ש"ס קודם בש"ות אור ישראל סי' נט
כרפס תשו' הנאון בן הפני' כתב שח"ו לגרור וכו'
אלא להאריכו כסופו קלת ורק כדי שלא יהיה ארוך כואו
נתן עלה להעבות ראשה לדר מטה וע"ז יתקלר ארוך הקון
וזה נכון . מק"מ בס' הא"ב סוף אות יוד ואם א"א לעבות
ולתקן כתב הקה"ס סי' יב אות יב יגרור אותה באופן
שכשום פעם לא יהיה עליה לורת יוד ואיכא דס"ל שפריך
לקלוק כולו עיין מל"אש בכינה כלל ט סי' לב בד"ה כ' בתשו'
דכ"ס וכתב הח' יעקב ילחק בליקוטיו להל' סתו"מ שמנהג
פס כגדאד יעא כס' ראשונה דלא מגררינן כל השם אלא
היור לכר אם א"א לתקן ועיין בית יאורה וכן הדון ג"כ
אם נעשית כלמד ביור השם מ"ס באות הקטן :

ברך וכן אם הקון העליון של שמאל גבוה או ע"י תג
שעל יוד שעשאוהו משמש ונדמה ללמד קטנה פסולה
לר"א סי' יג אות יוד אמ"ס כלל ה באות היור לא שזה
קל לתקן להעבות הראש לדר מעלה
או להעבות הרגל לפניו . מק"מ בס' הא"ב אות יא
ובאות ה עיין אות שלפני זה :

אכרך שם אם כדבקה אל או' וכו' כתב רלב"ס בתשו' סי'
א' בשם הרב מנחם שכתב בקרית ספר לענין
דיבוק האותיות דפסול בס"ת היינו דוקא שדבוקה לגמרי אבל
אם בא תג א' מנו לזו ומתברר הואיל וניכר שאינו דיבוק
ע"י עלמה לא ע"י תג א' לא פסל עכ"ל . וכתב הרלב"ס
שם להרב מנחם נראה שחולק על הרמב"ם כזה כלומר
דלהרמב"ם אפילו הדיבוק ע"י תג א' פסל בסתו"מ . גט
פשוט כה"ע סי' קכה סק"כ . וכן מלא"ס כלל ז אות א'
וקה"ס סי' ז אות א' פסלו אפילו נגיעה דקה אם לא גירר :
רכג וכדבק על ידי תגין ממנה ולחברתה עיין לעיל
אות מג :

רכד שס כין קודם שתגמר וכו' לאפוקי מרשכ"א שפ' כירושלמי וכנרמק אות לאות ערס שהגיע לסוף האות ל"מ גרירת הדיבוק אלא כעני לגרור כל אות הב' ואע"פ ורמ"ע הוסיפו דאפילו רק בסוף האות נגע כל זמן שלא סלק ידו מכתובת גמר האות הוי הגרירה ח"ת וכו' ואנן במדינות שו מקילין כש"ע והכי ק"ל מק"מ סק"פח :

רכה שס כין אחר שתגמר וכו' זה לאפוקי מקולה שלשטת רשכ"א דכשגמר האות נרמק לאחירת כשר בלי גרירה והש"ע ק"ל כרוב פוסקים דתמיד כעני גרירה ומהני גרירה בין שנגעה בתחילת האות בין בסופה ואפילו כבר סילק ידו . מק"מ סק"פט וע"ל בדרכינו על סעיף ד אות מב ועיין עוד . מק"מ סק"סג וכנ"ה סק"ח מפני מה כדיבוק פסל מרן אפי' לאחר גמר הכתיבה משא"כ כנפסק ע"ש משם כמה גדולים : **רכו** שס ואס גירר והפרידה כשר וכו' וכל זה אס לא נשתנה האות ע"כ אבל אס נשתנה שום אות ממנה הוי דינא כמס פתוחה שנסתמה . רד"ך זל בית א' חדר ע' לבוש כנ"ה הגה"ט ושאר אחרונים :

רכז שס ואס גירר והפרידה כשר וכו' כתב הב"ח בא"ה ע סו קכה אס כל אורך דיבוקה לחברתה לא מהני גרירה . מ"א סק"כו א"ר סק"לא וליתא דהיינו דוקא כשנשתנה לורת האות ע"י הדבקות אבל כשלא נשתנה לורת האות יגרור וש"ד וב"ד הסמ"ח וזב . פר"ח באה"ע סו קכה סק"ה . ולדינא נראה כחמ"ח ור"מ לובלין ופר"ח דתלוו או תיבוק מכיר שהס כ' אותיות שרי להפירד ואולי גס הב"ח לא החמיר רק כשאין תיבוק מכיר כנראה מהג"פ שס וכו' וכ"כ בנגע מקושר הספרדי בסק"כו וכ"כ דעת רכ"ש סו' פט וכו' ודו"ק . מק"מ כאן סק"ל וכנ"ה שס סק"כד וכ"כ שכן דעת הרב אזולאי בס' לר"א סו' יב אות יע שלא כתב אלא דעת חמ"ח והפר"ח ע"ש . וכ"כ בסו' בית מנוחה בפ' נגיעת אות בלות סעיף כח :

רכח אס נדבקו ב' זיינין כראשיתן יחד ונרמו לחית או כ בפופה . לוא'ו שאחרים ונרמית למ'ס או נדבקה

כ' או כ' או נון לריש שאחרים ונרמה ג"כ למיס וכיוצא בזה ל"מ להס הפרדת הדיבוק לכן לריד לגרור עד שיפסל כל או' הב' מזירתו ויכתבם מחדש ופשוט . עו"ת א"ר סק"לכ פמ"ג באש"א אות כו מלא"ש כלל ו אות ד ועוד אחרונים : **רכט** וכן ב' ביתין הסמוכין שנדבקו בתחתיתן ונפסדה לורת בית הב' ואינה ניכרת כראוי אס בית או כ' יגרור מושכה . רכ"ש סו' פט ע"ש אל"ע כנגיעת אות בלות לר"א סו' יב אות ד סו' בית מנוחה שס מלא"ש שס אמ"ש כלל ו אות כ והיינו לנוהגים לכתוב הבית גנה וירכה ביחד ואח"ך עושים מושכה כולט וא"כ הגג וירכה נכתבו כפ"ע ככשרות ורשאי לשיירס אבל יש מושכין הירך עם הכליעה יחד ואח"ך חוזרים להשלים המושכ וא"כ הפוסול נעשה בסוף הירך וכעני לגרור גס הירך . מק"מ סק"פ :

רד וכן אס כתב ואו או זיין ואפילו ריש ומשך קרוב וסמוך לבית או לכ' כפופה ונדבק תחתיו ונראה כמי כעני ט פסול . אמ"ש כלל זיין אות כ :

רלא כל מקום שאין פירוד מועיל ולריד לגרור ולחזור ולכתוב אפילו מעט אין תקנה זו מועלת לא כשעדין לא כתב כלום אחר הטעות אבל אס כתב אחריו לריד למחוק כל מה שכתב אחריו ולחזור ולכתוב הכל אחר שתיקן הטעות . פמ"ג בכמה מקומות . רז' סעיף ל וכל האחרונים :

רלב שס אס נגעו רגלי הה' והקוף וכו' אס נדבקה כחוט השערה כאופן שהתינוק יודע שהוא הא מי שיקל להפירד לא אמחה בידו . רלב"ח סו' לו והרד"ך ב"א רל"א חולק בזה . כנ"ה הנב' . מ"א סק"כז וכבר כתבנו לעיל אות קפח משס כמה וכמה גדולים שדחו להא דרלב"ח מהלכה כרביס כמ'ס פתוחה שנסתמה אפילו כדיבוק רק נפסלה וה'ס כאן ואפילו תיבוק קורה אותה הא וקוף וקוף פסול . כ"כ האחרונים :

רלג שס יגרור הרגל וכו' היינו קודם שיכתוב משס ולהלן . עו"ת סק"ל . ועיין לעיל אות רלא :

רלד שס אס נגע רגל האלף בגג האלף וכו' פסול וכו'

כ"ל דוקא שנגעה היוד עלמה בא' אכל אס קולה
השמלית שי' נוגעת כשר כמ"ש בא"ע סי' קכה סיו וכו' .
מ"א סק"כט . כ"ש באה"ע שס סק"כח . וכתב הפמ"ג
באש"א על המ"א שס ועכ"פ גרירה בעי ודי ואל' למחוק
כל היוד עכ"ל . וכ"כ לא"ע כפי' נגיעת או"כאו ולד"א סי'
יב אות לב סי' בית מנוחה אמ"ש כלל זיין אות ד . וקלת
אחרונים הנינו דהמ"א מכשיר בלי גרירה עיין קה"ס וכ"כ
בש"ע רז' כאן סעיף כו וכסי' לו כלורת הא' דנגיעת עוקץ
שמשי לאו מפסיל כהמ"א וגם קה"ס בחקירה ה' כחילה
הכשיר בפשיטות ואח"ך כתב ומ"מ מאחר שהרבה חולקים
וכו' לכן הדרגה כי וכתבתי להקמיר ושגם גרירה לא מהני
וכו' ואח"ך חזר ואמר טוב הגיעני ס' ש"ות רבינו חיים
כהן וכו' וכתב שיש להכשיר עי' גרירה ולא הוי ת"ת וכו'
וקיים ויראה לפע"ד דגם בתפילין ומזוזות יש לסמוך עי'
בכל שפין שלא להטריבן גניזה וכו' ע"ש וכ"כ ג"כ מק"מ
בס' הא"כ באות הא"ף ע"ש . אכן חמ"א באה"ע שס סק"לא
פסל אפילו בעוקלה וכ"כ פד"ח שס סק"ו וכתב דאפילו
כמקום עיגון יש לפסול לפי שיש כאן שינוי טורת אות וכ"כ
שכן דעת הרב ג"פ ע"ש סק"עו וכן הסכים מלא"ש כלל ו
בחכמה סי' א' ובכונה אות ד ודחה להקה"ס הנ"ל וכתב
שס שכן דעת מהרד"ך בית א' חדר לא דף יוד ע"ד ר"ה
ועתה אומר וכו' ושגם ראית המ"א מאה"ע ליתא וקיים
ואפילו לאחר שגרר הדבוק הדק ההוא אין לסמוך על המ"א
בזה להכשיר וכו' ע"ש . וכמה שסיים המ"א הנ"ל דהא
אפילו בלא הקולה מיקרי יוד וכו' וכתב עליו הרב פקודת
שיעור על הש"ע כאן וז"ל ולל"ת מאי שנא דכלא הקולה
מקרי יוד וכי כל דיבוק שיש בנוף האות או בין אות לאות
הנה בלא אותו דיבוק נקראת האו' בטוב ואותו דיבוק הוא נוסף
ופוסל וה"כ כיון שע"כ נתקלקל האות יפסול כנל"ע וז"ל
דברי הגדול ז"ל הנו' עיין להגר"א סק"נג עכ"ל . וכתב ח'
יעקב ילחק סופר היו בליקוטיו להל' סתו"מ בספרו הנקרא
קול ועקב שמנהג פה בגדאד יעא כדיעה א' וכמ"ש הפמ"ג

דרוקא עי' גרירה :

רלה וכן סרין כשכנע יוד תחתונה דהאלף גם בקלה
ראשה א קו האלף דתלוי כפלוגתא הנ"ל . מק"מ
בס' הא"כ באות הא' אות ד :

רלו וכשכל עובי ראש היוד נגע כהקו אמלעי בין מלמעלה
בין מלמטה והכל כרגל עב בלא ראש לכ"ע ל"מ
להפרידה דהוי ח"ת . מק"מ בס' הא"כ אות הא' אות ה' .
וכז כשא"א להאריך ולעשות להיוד ראש מחדש ללד שמאל
מלמעלה וללד ימין מלמטה כגון שיגע עיז' לאיזה אות
וכדומה אכל כשאפשר למשוך וכו' אז בס"ת או בת"ומ ולא
כ' אחריו כלום יעשה בן שהיוד שנדבקה יעשה כולה לרגל
אף רגל עב אינו מוזק וימשוך הפתח כ"כ הטז' באה"ע
סי' קכה סק"ט וכ"כ הא"ר כאן סק"נג . בתיקון אות א של
שס שנדבקה וה"ה כאן . וכתב הפמ"ג בפתיחה לסי' לב
דרוקא כיוד תחתונה שנדבקה הדין כן אכל אס היוד העליונה
נדבקה ואח"ך גמר כתיבת הא' ל"מ תקנה זו עפמ"ש הטז'
באה"ע סי' קכה וכו' עכ"ל . והביא דבריו לשם מלא"ש כלל
ט בכינה סק"לב וכתב ול"ע למעשה וחפשתי שס בטז' ולא
מנאתי זאת אדרבה שס בסק"ט כתב דבדיבוק ממש מהני
תיקון עי' קולמוס לעשות שס טורת היוד והיינו ממש כהא"ר
והרי הוא מייירי כיוד עליונה של הא' ומסתמא מייירי גם
לאחר שנגמרה כולה וגם אין שום סברה לאסור בזה גם
בוכרוו יוסף שס מביא דברי הא"ר ולא פקפק בהם לא כ'
שאינו נאה ליופי הכתיבה ע"ש . אכל כה"ס סי' רסז' כתב
עי' דהיכא דאפשר אפשר וע"ע בנו"כ הניינה סוף סי' קע' .
קה"ס כסוף בחקירה ה' וכן השינוי מק"מ בס' הא"כ באות
הא' אות ח וכתב עליו ודע דדברי פרמ"ג בפתי' וכו'
במח"כ דברי שג"ה הם ואין לחוש לו וכבר השינוי בקה"ס
וכו' ע"ש והסכים דלא שנא למעלה ולא שנא למטה . וכ"כ
אמ"ש כלל זיין דלא שנא מה למעלה ומה למטה . וכתב
עוד שס המק"מ דכשאפשר למשוך לה ראש כהא"ר דעת
הפמ"ג במש"ך סק"ך דהוי של"כ ול"כ דאינו של"כ כיון דגם

כלי תיקון הכל מכירין שהוא אף וכו' וכ"כ הוא זל כסוי
זה סק"נה וכבר מכל האחרונים שהכינו לעיל ל"מ כן דוראי
מאחר שפסול כלי תיקון ולריך לגומרו בכתיבה כמ"מ הוי
של"כ אם כתב אחריו ופשוט ועיין לעיל אות רלא :

רלז אבל אם התג הדבוק בלף נתפשט מעט ואינו רק
כראוי ליופי הכתיבה אם נשאר הפרש מעט נראה שאין
כך כלום וא"ל שום תיקון וכו' לריך עיון וטכיעות עין
גם פשוט באה"ע סי' קכה סק"כר ועוד משם מהרלב"ח :
רלה וכתב עוד במק"מ שם אות ה לפ"ה כ"ס דכשלה נגע
רק קץ שמלי אף להפוסלים הנרירה יש תקנה כמ"מ
למשוך לה ראש ואח"כ ימלא החלל ריו או יגרור אח"כ
הנגיעה אבל אם יגרור הנגיעה ערס שיעשה הראש שוב
לדעת הפוסלים ל"מ והוי ח"ת וכו' ע"ש . ולפמ"ל אות רלו
כשם הפו' גז' מאחר שריך סי' ל"מ כמ"מ ע"ש :

רלט וראיתי להזכיר שאם לא נרכקס הוור בעצמותה אל
הגג רק העוקץ השמלי וגם הימני דבוק כראוי
ויראה לתקן עה"ר שכתב ה"ר לריך לזהר שלא למלאה
חחילה את החלל שבין העוקצים בדיו שיש בוה חשש מחיקת
השף ש"ש כי לדעת כמה פוסקים כשרה היא אלא יוסיף
חחילה להרחיב ראש הוור ואח"ך ימלא שם בדיו . קס"ה
בחקירה ה וכו' כמ"מ כס' הא"כ באות הא' אות זיין :

רמ כתב בתשו' נכו' מה"ת ח"ד סי' קעא ס"ת שהוור
העליונה של השפין העוקץ שלה שמחוכרת כו"ש הקו
האמצעי הוא בדר שמש שלה ולא בדר ימין כמ"ס ככו' ולכוש
יש אופן לתקן אפילו בשמות למשוך ראש הוור גם לשמש
שיהיה כראש הזיין ואח"ך יעכה הירך בדר ימין ותעשה
בוור ישיה . קס"ה סי' ה כנורת הא' ושכ"כ תשו' מא"מ
סי' פב . מיהו כס' כרוך שאמר פסל לורה כזה א"כ כשיבא
להקנה לפימ"ל הוי של"כ כמ"מ אם כתב אחריו . ומלא"ש
כלל כו כנורת הא' ככינה אות ג הניח בל"ע דברי הנ"כי
הנ"ל ע"ש . ואמ"ס כלל ה כנורת הא' הסכים כהקס"ה
להכשיר וכתב ראש א"ל לתקן יהיה כמו שהוא וכו' ומק"מ

שם אות יור מכשיר ע"י תיקון ע"ש שהכיא עוד אחרונים
המכשירין :

רמא שם יגרור כל מה שנעשה כפי' וכו' וכמ"ס המלא"ש
כלל ו אות ג ראיין לריך לגרור לא מהדיבוק ולמעט
כבר השיג עליו הרב קה"ס שם בלשכה ז"ל ולא ידעתי למה
הרי סקו הזה כולו מכתובה אחת הוא וכל שהוא מכתובה
אחת וכסל אפילו בסופו לריך לגרור כולו כמו כמס פתוחה
שנדבקה שריכין לגרור כל החרטום וכן ראיתי כש"ע של
התניא שכתב וכו' וכן דעת רבינו חיים כוהן העתקתי לשונו
בתקירה ה ע"ש . ומ"ס המ"א בסק"ל כל מה שנעשה בפסול
היינו וכו' נ"ל רלא בא להקל אלא להחמיר שאם נגעה הוור
העליונה כנגד ואח"ך כתב יור התחתונה וחברה אל הגג
אעפ"כ לריך לגרור גם אותה ואעפ"י שהיא מכתובה אחרת
כיון שנכתבה לאחר שנעשה הפסול אבל הגג פשיטה ליה
לריך לגרור כולו כיון שנעשה מכתובה אחת וכן מוכח ביד
אפרים למ"א סק"לה ע"ש . שוב מלאתי שכ"כ גם כס' באר
עשק סי' נב ז"ל וכו' לגרור וכו' דהיינו כל הו"א עכ"ל
הקה"ס שם וכ"כ מק"מ סק"לד ועיין לעיל אות קג שהבאנו
משם מק"מ משם הרד"ך דאפילו שאחר שכתב ראש החרטום
של המ' וסילק ידו מלכתוב ואח"ך חזר לכ' סוף החרטום
ונדבק שם מ"מ כיון שמקלת החרטום נעשה כפי' יש שם פי'
על כל החרטום ולריך לגרור כולו עכ"ל שם .

רמב שם כהגה וכן הדין ביורי השין וכו' והפ' וכו' . וה"ה
רגלי התוין . לבוש מ"א סק"לא יראה דהיינו השין
יודין שכתובה אם נעשו קו ישר ולית לורה יור וכן תיו רגל
שמשי נעשה ישר ולא ולא לחץ וכו' . אש"ה סק"לא . וכן
פי' הלכ"ס ככוונת רמ"א והלבוש . וכן פי' מק"מ סק"לה
וקלת מן האחרונים .

רמג וכן אם עשה זיין שמאלי של עית קו ישר וכן ראש
הלמד ולרי וכיוצא בזה פסול . מק"מ כס' הא"ב
באות הא' וטית ולמד ע"ש :

רמר שם כהנה וכן אם נגעו וכו' ר"ל שנס אלו יגרו
 מה שנעשה בפסול והקשה בלב"ש שם למת לריך
 לגרוך בתיו כל הרגל אנו אם כותב רגל שמאלי של התיו
 עב הרבה פסול זה לא מלינו וכו' וכן ל"ע כיוודי השין וכו'
 ואולי שאין מקום לעקס הרגל עבור האות שאחריה וכן כשין וכו'
 ול"ע ואינו יודע מאי ק"ל כהני טפי מביוד האלף שנרבה
 לקו אמלעי דהוי גס שם אפשר עתה למשוך ראש להיוד
 וכ"כ בהמת הא"ר סק"לג כס"ת שיווד האלף דהשס נרבה
 לגופה יוסיף דיו למעלה כיווד והסכים עמו כתשו' ח"ס ס"ס
 רקז ורס"ח אלא ל"ל כדמסיים הלב"ש דמיוודי הפוסקים שאין
 שם מקום פנוי למשוך ולעשות ראש וכל"ל כמ"ל הש"ע
 בריש שעשאה דלת אין תקנה וכו' דמשמע אף כס"ת אית
 והוי ורזי מ"י להעכות הווית כדיו ולעגלה דנעשה ראש בכתיבה
 אלא מיוודי שאין מקום פנוי להוסיף דיו כ"כ המק"מ בסק"לג :
רמה אלא רק"ל לפירוש הפמ"ג (הנ"ל באות רמב) מה
 לריך המ"א ולבוש לומר כן כרגל התיו שנרבה כולו
 ואין יולא ממנו כלום למטה לתוך הא זה הוא כחית ממש
 ומה קמ"ל והיה כ"ל לפרש שנרבה רגל התיו בנופה בקו
 כגנה וכן מ"ש רמ"א כיוודי שין ועיון שנרבה וכו' ונ"ל
 דהפמ"ג נטה מלפרש כן משום דכיוודי האלף שנרבה כן
 מכשיר מ"א כנ"ל וכו' ואולי רק באלף הקול המ"א כן כי
 יש לחלק קלת ונ"ע עכ"ל המק"מ שם :

רמו ואם נרבה ראש האמלעי של השין למעלה (שם כתוב
 בהקנה יוד כיווד וכן בעין ולדי) או יוד הפה למטה
 קרי נשאר חלק שבפניו סתום מכל לדיודי ולורתס בלוחות
 לא היתה כן שא"כ קרי הס בנס כמו מ"ס וסמך ונ"ת ולא
 כנרירה לכד אלא שיגרור קלת מהאות באופן שלא ישאר שמה
 עליו וכתבנה אח"כ כי היכו דלא להוי ק"ת ג"פ באה"ע
 סי' קכה סק"כד משם דלכ"ת סי' א חלוי"ע בלורת האותיות
 הע' והלודי והשין ואפילו כדיוכ דק מלא"ש כללו סעיף
 א ועיון להרכ כסי' בית מנחה שכתב משם זרע אמת ח"ב
 ס"ס קכ"א דאם יודי השין נרבה אחר הכתיבה או אפילו

בתחילת הכתיבה כדיוכ כחוט השערה מותר לתקנה כנרירה
 דאין זה תחת סוג ח"ת כיון דלורתס עליה לא שאינה מו"ג
 וא"כ שרי לגוררה להקיפה גויל וכו' ע"ש ולפמש"ל אית
 רלב באות הקוף דאפילו נגע ברוק נראה דה"ס כאן
 ולפ"י נראה הא"מ מ"ש בכלל ה באות הפ"א וז"ל אם ילא מן
 הנקודה שבחוד הפ"א מלד שמש קו קטן ונוגע בקטנו
 בתחתיתו של קו התחתון מותר כנרירת הקו קטן לכד ואין
 בזה משום ח"ת ולא של"כס (מע"ס) ע"ש ולפ"מ ש כאן
 ולעיל נראה דודאי נראה מהלכה :

רמו שם והפ"א וכו' וה"ה בפ"א כפולה שנהגו הסופרים
 לכתוב תשו' מהר"ו סי' קיז א"ר סק"לר מנ"אש
 כלל ו סעי' א :

רמח ואם נגעו רגלי השין ז"ל באמלעיתן מותר לתקן
 אמ"ש כלל ה בלורת אות השין דלא נעשה בו שנוי :

רמש סעיף יט בתחילת הכתיבה יאמר וכו' ואם לא
 אמר לא כתב סתם פסול לכוש יוד סי'

דער ס"א וכ"כ הכ"ח כאן בדעת מרן ז"ל ועט"ז כאן ר"ז אות
 לא ואם חישב דוקא ולא הו"א בשפתיו פ"מג באש"א סק"לב
 ובא"הג שם הכשירו ק"הס סי' ד ס"א ע"ש ובלשכה מל"אש
 כלל ט ס"א ע"ש ובכינה אמ"ש כלל א סעי' טז מיהו
 בבית שמו"ש בא"הע סי' קלא סק"ח משמע דפסול במחשבה
 שכתב שם רגט ילפיון מתפליו וס"ת דלריך הסופר לומר
 בפיו ול"מ מחשבה ע"ש וב"כ בס"ג הארוך דמה"רמ אות
 סא דמהטור ורמ"א ולבוש משמע לפסול הוכחו דכרו במק"מ
 סי' רע"א אות יא משמע קלת דנס הוא ס"ל כן ע"ש ובסי'
 דער שם ונ"ה שם וכן הסכים מו"ר כמה"רר עכדש סומך
 ז"ל כספרו ז"ל כסופו שלם ז ע"ש :

רן אמר לחברו עשה לשמה והשיב כן אעשה ז"ל דסנו עמ"ש
 בכלל ג אות ז מק"מ יו"ד סי' רע"א סק"ח :

רנא שם בתחילת הכתיבה וכו' עיון לעיל נוסח לשם יחוד
 קודם הכתיבה משם תו"ש ומת שסיים בנוסח הלשם
 יחוד ולשם קדושת כל שמותיו של סק"כה המפורשים וכו' :

ועיין בק"הס סי' יוד כלשכה מה שהקשה על ס' תו"ה ש
מספרו כרכ' יוד סי' רעו הבאנו דבריו לקמן אות ש
שארדכא טוב שלא לקדש בתחלת הכתיבה על כל השמות
וכו' ע"ש ומה שיישכ לזה ח' יעקב חיים בלקוטיו לסת"ומ
הקרא קול יעקב וזל דמ"ס כתו"הש לא על האזכרות אמר
כן לא על הס"ת שכוחב אותו לשם קדושת שמותיו של
הק"כה שידוע שכל הקורה שמותיו של הק"כה . ראש איתא
שעל קדושת האזכרות היה לו לומר וכל האזכרות שבו לשם
וכו' ועוד לא היה לו לומר המפורשים והמרומוזים וכו'
ע"ש והוא דוק :

רנב שם בתחלת הכתיבה וכו' לשם קדושת תפילין וכו' .
התחיל באות שלא לשמה וגמר לורתו לשמה . פלוגתא
בין הגדולים ונראה להלכה דכשר עיין ג"ה סק"ב וכן פסק
מור"ח ח"ד עברא בקשרו זכחי לרק בסופו בשו"ת . וכ"ש
אם האות קתמה וגמר לורתו לשמה . ואם התחיל לשמה
וגמר ש"לש פסול . ג"ה ש . ואם גמרו סתמא כשר משום
דע"ד ראשונה עושה . ובשכתב גוף לורת האות לשמה
והוסיף בו עורף ש"לש וא' דע"ז הוא גוף האות כאינו מו"ג
ואינו נראה עיין לקמן סק"ט מק"מ ביוד סי' רעד סק"א :
רנג וכתקון האות שחליה כפיסול א"ל לנרוד ודי לנרוד מ"ס
שלא לשמה ואינו ח"ת כי אינו בא עתה לשנות לורת
אות . דע"ק סק"א :

רנר המגיה אתר הסופר שורה או יותר לריך שיכוין גם
הוא מחדש לשם קדושה ולא סגי במ"ש סופר הא' .
מהרי' עייאש בשו"ת ב' ח"א יו"ד סי' ג ע"ש כרכ' ביוד סי'
רעד אות א ק"הס סי' ד כלשכה אות ג . ואפילו מגיה קולו
דיווד או שום תיקון להשלמת לורת האות וגם אם הסופר
עומד ע"ג יל דחמיר . אמ"ס כלל א אות יב דע"ק שם
מק"מ שם סק"ב :

רנה שם בתחילת הכתיבה וכו' . אבל גרירת נגיעות
ועשיית תנין אין לשמה מעכב . דע"ק שם מק"מ שם :

רנו שם ואמר בפיו וכו' . ל"ע בשם השומע ואינו מדבר

או מהני כשרומו או כותב אני כותב לשם סת"ומ זו
לשמה . וממה שלא נמנה לה בין הפסולים לכתוב סת"מ
רק חש"וק אין ראיה דמהני דיל דכשחר אומר לו כותב
לשמה והוא רומז שכן עושה הוא כאומר בעצמו . עיין כלל ג
ועיין ג"ה בר"עא סק"ג מק"מ שם סק"ג :

רנז שם אני כותב לשם וכו' . וכסמ"ג כתב שיאמר עור
וכל אזכרות שבו לשם קדושת השם דשמא ישכח אח"ך
לקדש השם במקומו . ע"ז ביוד סי' רעד סק"א וכ"כ שכן
דעת המע"מ בה' ס"ת שכוונת הסמ"ג כן הובא דבריו
כמל"ש כלל ט בכינה אות ג . מיהו בא"ר סק"לו כתב משם
מ"ב סי' טו ראש נודמן לו ב' שמות באזו די בקידוש א'
לפי שאינו מפקיק ביניהם עכ"ל . משמע דכשמפקיק ביניהם
לא מהני ומסתמא מפקיק בתחילת ער סופה כמה עכ"ל .
וכן הרב"ש סי' עו ג"כ חלק על הט"ז ושכן הל"ח ג"כ לא
ניחא ליה בזה ושגס דברי רבינו הר"ש אין כראין כן .
וקוף דבריו סיים ואמר ואני בעניי לא נחה שקטה דעתי
בזה וכו' ויש להקדים כל א' בעתה כדי שלא להסיק דעתנו
הימנה ולכלתי תת ריוח בינה ובין מחשבת קדושתה ומה
נועיל כי נפגע להקרא בפינו כל האזכרות העתידות ליכתב
אם נפקיק אח"ך ויתבטל הכל כהיסח הדעת ועל הכל
חוששני מחטאת הסופרים וכו' אם ישמעו היתר זה ואם
יחדלו מלקדש דרך חיוב כל אזכרה ואזכרה וכו' ואדרבא לא
יפתח להם בידקא רמיא ולא יזכרו בתחילה כלל משמות וכו'
ע"ש שהאריך וכ"כ קה"ס סי' יוד כלשכה משם מלאכת הקדש
דכוונת הסמ"ג ג"כ אינו כמו שהבין הט"ז לא הכוונה
להשמיענו לריך להוליא דקא בתחילת כתיבת האזכרות
דשמא אין די במחשבה . אבל לא בא לומר שיהיה די במה
שקידש בתחילת כתיבת הס"ת כי זה ל"מ וגם הביא דברי
הל"ח וא"ר ה"ל וגם מ"ש כרכ' סי' רעו סק"ג שחולק על
הט"ז שכתב זל נראה דנכון שלא לומר בתחילה על האזכרות
כדי שיהיה זריו ונשכר וכו' ואם אמר תחילה על האזכרות
ואח"ך שכתב בעתה נראה להחמיר כפשט לשון הטור ומרן

עכ"ל בעל ברכו' (אבל בקוב' תו"ש ס' יח אות טו לא כתב כן) (ומה שיישכ לזה ח' יעקב חיים בלקוטיו לסת"מ הנקרא קול יעקב וז' דמ"ס כתו"ש לא על האזכרות אמר כן לא על הס"ת שכותב אותו לשם קדושת שמותיו של הקב"ה שידוע שכל התורה שמותיו של הקב"ה דאס איתא דעל קדושת האזכרות ה"לל וכל האזכרות שבו לשם וכו' ועוד לא ה"לל המפורשים והמרומזים וכו' עכ"ל קול יעקב והוא דוחק. הי"ע) וסוים בעל מל"הק עכ"פ כרנו דעת הטו' יחידה היא נגד כל הרשונים והאחרונים עכ"ל. וכ"כ בני יונה ב"ור ס' רעו וז' ואפילו אמר כן בפיו בעת כתבו השם הא' דהס"ת שרואה לכתוב כל השמות דזה הספר לשם קדושתן לא מהני לא לריך שיכתוב כל שם בפ"ע עכ"ל הק"הס. וכ"כ מל"ש כלל ט כבינה אות ג והאריך הרכיב לרקות דעת הטו' משם הרבה גדולים ובתוך דבריו כ' וז' והרבה תמיהות אני תמה על הא"ר שלא מלא חולק על הטו' כי אם מהדיוק שכנה על תשובת מ"כ הנז' ולא הביא דברי בעל ל"ח שחולק בזה להדיא ואמר שאין כן דעת הר"אש וכו' ועוד למה לא הביא שפשוט לשון ש"ע חולק עליו כמ"ש וכו' עכ"פ גם הא"ר לא הסכים ע"ד הטו' ומ"ש הרמ"א בא"ח ס' לב ס"ט בהנה וי"א דסני כשמחשב שכותב האזכרות לשמן הואיל והואיל בתחילת הכתיבה בפיו סני עכ"ל אין הכוונה כמו שעלה ע"ד הטו' וכו' אלא הואיל והואיל בתחילת הכתיבה ואמר אני כותב לשם קדושת תפילין או קדושת ס"ת גם האזכרות בכלל וכו' וכן העתיק הלבוש להדיא הנהגות רמ"א וז' וי"א וכו' הואיל והואיל בתחילת הכתיבה שכותב הכל לשם תפילין הרי כלל הכל גם השמות ודי לו עכשיו וכו' עכ"ב. וגם בס' בית אהרן כתב העיקר בדעת מל"הק הובא דבריו בס' מל"אש הנז' וכן מנהגינו פה כגראד יע"א אפילו כותב בפעם א' כמה שמות מקדש בכל א' וא' ופשוט דבדיעבד סני :

רנה שם אני כותב לשם קדושת תפילין וכו' וטוב לומר כל תפילין אלו לשם קדושת תפילין. מע"ס פת"ע ובלבוש

סעי' כ מלעיג להאומרים לסופר כתוב תפילין לשמי ע"ש שהאריך עטו' פת"ע סק"ט :

רנט שם ומלכד זה ככל פעם שכותב אזכרה ל"ל וכו'. ואם לא אמר עיין להכרכ' ביו"ד ס' רעו שהאריך הרכיב והעלה בין שמות שאינם נמחקים בין שנמחקים אם לא אמר פסול עי"ש כ' וכ"פ פמ"ג באש"א בזה הסי' סק"לכ ועיין לעיל אות רנו ואין להאריך :

רס ואפילו שם א' ששכח לקדשו ואינו יודע איזהו נכסל כל הס"ת * כל"י בשם הלק"ט ועיין בספר מל"הק בסוף הסי' ק"הס שם אות ד :

רסא שם לשם קדושת השם וכו'. ומלכד זה יש עוד חיוב בוונה אחרת לכתובת השמות הקדושים דהיינו בכל פעם שרואה לכתוב א' משמות הקדושים שאינם נמחקים בסת"ומ לריך שיתכונן ויכוין בלבו שרלונו לכתוב עתה שמו של הש"ת וית' לנלז וכו' ולא יהיה כמלות אנשים מלומדה. מל"אש כלל ט. ואם לא שם לבו כלל שזהו שם הש"ת פשיטא דפסול דגרע מכתב סתמא וכו' מק"מ ב"ור ס' רעו סק"ו :

רסב שם לשם קדושת השם וכו'. כהב הכנ' בקלר ב"ור ס' רעו שכאומרו הריני מקדש לשם קדושת שמו גם יאמר ולשם קדושת ס"ת ופי' המק"מ לשם שמו ית' הלריך בתורת משה דגם שם הקדוש לריך לכתוב גם לשם ס"ת לא שנוסף עליו קדושת השם ועיין ג"ה סק"ד ובארוך סוים הכנ' א"כ אפילו לא יכוין עתה בזה בפיו הא לזה מהני תחלת כוונתו בהתחלת הס"ת עכ"ב עכ"ל המק"מ :

רסג שם ככל פעם שכותב וכו'. ואפילו מקלת אזכרה מן השם שהוא בא לכתוב כגון שנתקלקל איזה אות או מקלת אות ואפילו קולה של יוד המעכב אם נתקלקל והוא בא לתקנו לריך לקדשו מתחילה. קה"ס ס' יוד אות א' :

רסד לכן אם נחסר איזה אות מן השם וכו'. כגון שהיה לריך לכתוב להי"ס וטעה וחשב שריך לכתוב להינו וכשזכר ורואה לעשות מן הכ' מ"ס סתומה אסור לעשות כן כיון שהנ' לא נתקדשו. עיין לקמן ס' יא סק"טו עכ"ל

הק"ס עם אות כ :

רבה עם בכל פעם שכותב אזכרה וכו' . ובכל שם משמות שאינם נמחקים מעכב הקירוש כמבואר ביור סי' רעו ככו' וכש"ע ודלא כררכו בתשו' החדשות סי' קב שכתב שדוקא שמות הויה בעי לשמה ולא שאר שמות ע"ש סיטב ועיין ברכי' שם שהאריך מאוד בזה והוכיח מירושלמי ומגדולי הראשונים כדעת הכי' רכל שמות שאינן נמחקים הם לא כתבן לשמן פסול ע"ש וכ"כ פת"ת יו"ד סי' רעו וכ"כ בס' מל"הק דאין ללרף דעת המקילין ל"ס וכ"כ בעל מלא"ש בהנסותיו ל"ס יד מלאכי רפוס ברלין . מק"מ שם סק"ז וכל האחרונים :

רסו שם לשם קדושת השם וכו' . כשם הויה"ה כ"ה יאמר הריני כותב שם הגדול הויה כ"ה לשם קדושתו . משנת אכרסם . אבל בשאר שמות די א"ס אמר הריני כותב שם זה לשם קדושה . אמ"ש כלל א אות יו . מיהו המק"מ ביור סי' רעו סק"יא כתב דא"ל לפרש הויה שם הוא . כן משמע מכל הפוסקים עי"ש :

רסז שם לשם קדושת השם וכו' . זה לשון ס' מלת שמורים להרב נהן שפירא בה' תפלין דף לר ע"כ לריך ליוהר לכתוב שם הויה עם הכוונה שנבאר פה ומי שאינו מכויין כשעת כתיבת הויה לכוונה זו כפי הוהר אין להם קדושת תפלין ואסור לכתב עליהם מפני שנקראת ברכה לבעלה כמו שמביא בס' ויקרא ד"ב ע"כ מאן דבעי למכתב שמה קדישא וכו' והכי בעי ב"ג לאזהרהא בשמה קדישא דכתוב שמה קדישא ככוונה דא ודא איהו ברקא קווי ואי לאו לא אקרי שמה קדישא ואקרי פגים ומאן דפגים שמה קדישא טוב ליה דלא אתכרי עכ"ל . לכן נבאר ענין כתיבת שם הויה . והוא כי תחילה יכתוב אות יוד ויעשה תחילה קולא קדמאה ואחר כך קולא תניינא ואחר כך קולא תליתאה ויכוין כי באות יוד זו כלולות שלש ראשונות וגם הם רמזים אל שלש אותיות שיש במלוי אות יוד שהם כוללים עשר ספירות כנודע כי באות יוד נכללים כתר חכמה בינה בתלת

קוטם שבה ואות ו כוללת ששה קטות ואות ד כוללת המלכות . גם יוד בנימטריא עשרים שהם עשר ספירות מעילא לתתא וי"ס מתתא לעילא ואח"ך יכתוב אות ה וכדי להורות ענין חיבור אות יוד בהא בסוד ונהר יולא מעדן דלא אתפרש לעלמין לכן אין לכתוב הא זו כשאר הסין אלא מתחילה יכתוב אות י ואח"ך ימשך קו א' לאורך כו"ס י וקו א' לרוחב כו"ס י וקו השלישי תניח תלוי ועומר כנו' ותהיה כו"ס י"ו וכוה נמלא שאות היוד קשורה בהא' . והנה הנ' קוים הם חסד דין רחמים שהם חסד ונלח נכורה והור ת"ת ויסוד . ואנו הששה הם כלולים בג' קוים שבה ומתפשטים ויולאים מן היוד שכתבן זוית הימני של ה' א' וכוה הרי הוא מקושר הה"א עם היוד שלפניה ועם הואו שלאחריה והרי שלשה אותיות יס'ו כלולים ביחד וזורת ואו התלויה באות ה"א א' יעשה לה בעין קו קטן מאד יולא לחץ למטה כרגל ואו ועירא שכתבן הה"א והיא נקראת בוהר פטיעה לבר כנו' בפ' בלק דף רג ע"כ שהיא סוד המלכות שהיתה נקודה בסוף אות ו בהיותו כבינה ואח"ך יכתוב אות ו שהוא סוד א' ולריך לעשות לו גוף וראש וקו קטן על הראש ויכוין לחג"ת נה"ו והמלכות כוללת אותם בסוד שית סדרי משנה שלה כנודע ויכוין לראש אות ו לרעת העליון הנמשך מכתר חכמה בינה ואח"ך יכתוב הה"א אחרונה דוגמת ה' ראשונה לרמזו ג"כ הקשר שיש לה עם הת"ת . אמנם יש שנוי א' כי תמורת מה שכתבנו באות ה ראשונה שיעשה בקרן זוית סימני זורת יוד לריך באות ה אחרונה שיעשה בקרן זוית הימני זורת ו וזה ליוהר ר' . והנה בזה כל הויה היא קשורה ביחד . והוהר שאין בוונתו לומר שיניח הסין נפרדות כמזויר לעיל אלא הענין הוא כי כעת שכותב יכתבנו ע"ד הנו' ואח"ך יכתוב וילויר עליו זורת ס' א בשלימותה ויעביר הקולמוס על היוד ג"כ בשוה לשאר זורת ה ויעשה כשאר כל הסין וכן ער"א יעשה בה' שניה עכ"ל . וכ"כ בעו"ת למהרי"ץ ר"ן ע"א וכ"כ פע"ח שער התפלין שער עו ועיין עוד להרב גו"ר כלל ב סי' יא וכתב

הרב חי"דא בש"י"ב וי"ד סי' ער וזל ואס עד כה כרכו ס'
למנוח סופר שכותב היות כרוח דשמא קדישא ע"ד סוז"הק
והאר"י זל אשריו דמקיים מלוח בתקנה וכ"כ הוא זל סס
בקי' רעו ככרכ"ו אות ד עי"ס ויראה לתבר ה"א ראשונה
קודם שיכתוב הואו של סס הוי"ס משום של"כ וכן יחבר
ה"א אחרונה קודם שיכתוב אחריו וכתובה זו היא דוקא
לבעל נפש אשר יודע שיעשה כל זה כרת וכסדרן אבל אם
מסופק בזה וחלו יקלקל יותר טוב להסופר שיכתוב פשוט
כלא כוונת הקבלה הנזל אלא רק בכונת קדושת השס
אמ"ס כלל א ועין עוד להרב עט"ו שהעתיק נוסח בכונת
השס ומ"מ כתב הח' יעקב חיים נר"ו בלקוטיו להל'
סח"ס ששאל למור"ר ועט"ר הרב יוסף חיים נר"ו (זל) והשיב
לו מ"ס כס' הכוונת הוא בקיבור ואין לזוז מדברי מל"ס
ועו"ת ופע"ח הנ"ל וכל זה הוא המת ויטיב ע"כ :

רסח ונ"ל חפילו היה סבור שריד סס קטן כמו י"ה וכוזר
שריד לכתוב הוי"ה כ"ה ח"כ אמירה מחדש ביון
שאמר סתם לשס קדושת השי"ת מק"מ סס :

רסט מיהו ז"ע בשניה סבור בשעת אמירה על איוה אות
השייך לנוף השס שהוא מהנעטפלים להסוכרים דקדושת
נעטפלים רק דרכנו וא"כ לא נתכוון רק לק' דרכנו שהוא כחול
לנבי אורייתא מק"מ סס :

ער נסתפק הרב מנחה אפרים בהג' י"ד דף לו ע"ב אי
כתובת השס דלריד כתובה לשמה היינו שיכוין שכתב
שמו של הק"כא או לריד לכוין שהוא מקדשו מעשה ועיין
עוד מ"ס באותו דף סו ע"כ מלשון מרן ברין זה ושאר
פוסקים וכו"ח סי' לב ומהירושלמי ריש פ"ג דסוכה הנו'
מוכח דיכוין לקדשו ועיין מ"ס מרן כב"י ריש סי' רעד
מדברי המרדכי ועיין מ"ס באו"ח דף ח ע"ג ותבואו הב"י
באו"ח סי' לב ודוק בדברי שאר פוסקים ועיין ל"ח אות יב
ופשוט וא"ל להאריך ברכ"ו בי"ד אות ה' ומיהו מכני
יונה סס אות יא לא משמע הכי שכתב שיכתבם לשס קדושת
שי"ת וידע בעת כתיבו שזה א' משמותיו ית' לשס קדושתם

קדושתם וכו' ע"ס ול"כ עיקר כהנ"י מק"מ סס סק"ב ומ"מ
טוב להחמיר כהסדר"י שכלל מאתים מנה :

ארע סס בהגה וי"א סגי כשמחשב שכותב האזכרות לשמן
וכו' ויש להקל בדיעבד וכו' וכ"כ הרדב"ז ח"ב סי'
קנט וסי' ע"ו וכ"כ המאירי פ"ק דמגילה בשס י"א ע"ס
וכ' ה"ט ז' ביו"ד סי' רעו' סק"א שכן היא דעת הרא"ש והטור
וכ"כ ה"ש"ך שס סק"א ובנ"ה סס ועו"ת כאן סק"ב ר"ז
ס"ל ואפי' לא זכר מן האזכרות תחלה מנהגי כשהי"ש
אש"א סק"ב בני"ו יו"ד רע"ו ס'ב ישועות יעקב סק"ז קס"ה
סי' יוד או"ב ג' מל"ס כלל ע' או' ה' אג"ס כלל א' או'
י"ה חמנ"ס דעת הפוסקים אפי' בדיעבד הס' הב"י ביו"ד
וע"ז סס וכ"כ עיקרי הד"ט משס פ"מ סי' יב בהלכות סתו"מ :

ערב אע"פ דסוכחנו לעיל דאע"ג שבתחלת הכתיבה בעת
אוננו הריני כותב תפילין וכו' אמר גם וסריני
מקדש כל השמות ובשעה שהגיע לשס לא קדשו אפי'
במחשבה פסול ולא יסגוד על אמירתו בתחילה מ"מ אסור
למחוקו בני"ו בארוך מל"ס כלל ע' ס"א ועוד אחרונים
הנו"ל לעיל סס ע"ס :

ערג אס כתב או"ח"א מן השס בשסם ולא קדשו דסיינו
שלא היתה כוונתו לכתוב תיבה אחרת אבל לשסם
ג"כ לא כוין אלא לבו לא היה נכון עמו וכתב סתם בלי
כוונה וזכר וכ' אותיות אחרות של אותו השס בכוונה
הראויה אין להכשיר מל"ס כלל ע' ס"ד מ"מ אסור במחיקה
וע"ס בבינה סק"ה שהוכיח משס כמה גדולים בדבריו ודלא
כמי שחולק ודלא כק"ס בסי' יוד או"ח ה' וגם מ"ר ה"ר
עזראללה סומך ז"ל בשו"ת שצדק ספרו זכתי לך לא
מלאו לבו להכשיר באו' שלם ועי"ל שכתב ה"י אות ש"לס
וחזיו לשמה בין בתחילה בין בסוף מה דינו :

עדר וכיון שנפסל השס ל"מ מה שיטעיר עליו אח"כ
קלמוס לקדשו ש"ך ביו"ד סי' רעו' סק"ב ושס
בני"ו ס'ב ודלא כס' יד שאול מק"מ סס סק"ז מל"ס כלל

עצי היער

ט' ס'ו קה"ס סו' יוד או' ר' :

לוח הטעיות והשמטות

סו' א' כ"ב בסופו אחר תיבת ע"כ ל"ל וכן הסכים
 יפ"ל נר"ו שס או' יב דיותר טוב לאומרו אחר
 נט"י שידיו נקיות או ירהרר בלבו ודיו ע"ש ועי' עוד לו
 ציור לנב או' יד סכ' דאף בהרהור איכא קפידא :

דף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
ה'	ע"א	א'	רו"ח סו' ו' או' כג	רו"ח סופ או' כ"ג
ט'	ע"א	כו	וכ"כ ריח טוב בכתביו	אמנו הדר' ריח טוב
				נר"ו בקונטרסו
				בי הסכים שהאכל
				לא יאמר לא תיקון
				רחל ולא תיקון
				לחה וגם המלויים
				שס לא יאמרו ת"ר
				ועיין להגאון שדי
				חמד נר"ו מע' ואו
				או' א' :

יב ע"א כ' ר'ז קילור או' זיין ש"ע ר'ז או' זיין קילור
 ש"ע סו' ג'
 " " " במחזור ויערי
 ובמחזור ויערי

יג " " בסוף האו' נשמט וכל"ל אמנם נראה קלת מדברי
 הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות דעות ה"ו שכ' לניעות גדולה
 נוכחים ת"ה בעלמם לא יתבזו ולא יגלו ראשם ולא גופם
 וכו' ש"מ דכי היכי דגילוי הגופ הוא אפי' בשוכב כמ"ס
 בס"א גם גילוי הראש דכוותה וכמו שהביא רמב"ם יפ"ל
 מזה לענין יושב ע"ש

דף ג' ע"א סופ או' ט"ו נשמט וכל"ל שס בהגה שלא ילך
 יחף

עצי היער

קמא

יחף וכו' ודוקא צעיר אכל אם הוא בדרך מחוץ לעיר
 יכול לילך יחף כ"כ יפ"ל נר"ו בשם מו"א בש"ל לב חיים וכן
 במרחץ אין קפידא וראייה ממסכת ד"א רבא פ"יוד ובאתרא
 הדין נהוג עלמא כשנכנסים למרחץ לחלוץ המנעלים שעליהם
 וינעול מנעלים של עץ שיש במרחץ ואין הולכים יחף כלל
 אפי' בבית הפנימי יפ"ל נר"ו שס :

ג"ז נשמט

אם עושה משום תשובה ומתאבל על עונותיו מותר לילך
 יחף וכן עשה דויד המלך ע"ה. א"ר בשם הגהת ש"לה :

דף יג ע"ב שורה ד' טעות כי הם אומרים ול"ל כי י"א
 " יד ע"ה בסופ' הסי' נשמט כל אלו

שס יהיה לנוע צדי"כ וכו' כגהה ולא ידבר שס וכו'
 בהרמב"ם פ"ה מה' דעות איתא דל"א ידבר כשהוא נפנה
 אפי' ללורך גדול ואפשר בהרמב"ם דווקא בשעה שהוא נפנה
 ממש קאמר דאפי' ללורך גדול אסור ובר'מא שכ' ולא ידבר
 שס דהיינו צדי"כ אפשר דבעת שאינו נפנה עדיין שרי
 ללורך שו"ת סק"ב אמנם בסידור עבודה ומורה דרך כ' כי ח"ו
 יש שליטה בשד א' שמתעבר בו ומחטיאו כשהוא מדבר שס
 ע"ש והביאו הר' יפ"ל נר"ו או' ח' וע"כ נכון לזהר שלא
 ידבר אפי' ללורך :

כתב בש"לה שלא יקנה באלבג אמלעי שכורף עליה רלועה
 של תפילין מ"א בק"ה ר"ז

איטר שמייה תפלין על ימין וקושר בשמאל של כל אדם
 יקנה בשמאלו שהוא ימין של כל אדם [אפי' מי שעושה
 כל מטעיו בימין אלא שכותב בשמאל לא יקנה בשמאל שכותב
 בה] מ"א וט"ו ור"ו :

כתב מו"ק שהאשה ג"כ לא תקנה בימין אך המהב"ר כתב
 ע"ז שאין להחמיר עליה וכו' ע"ש : ע"כ השמטות
 סו' סי"ג

דף י"ז ע"ב שורה יג טעות מאן דלא קפיד בהא קפיד בהא
 ל"ל מאן דלא קפיד בהא לא קפיד בהא :

עצי היער

דף יח' בסוף או' יט נשמט וכל'ל מיהו אם ראינו ששתה מהם נחש פסולים משום סכנה לכוש וא"ר סי' ק"ס דלא כעו"ת :

דף כ"א סוף אות כ"ט נשמט וכל'ל מדברי הזוהר והפוסקים הנו"ל יתבאר דכל עיקר הטעם דבעינן כלי חמתון לקבל המים הוא משום שלא ישפכו ע"ג קרקע וידרסו אחרים עליהם כנו"ל וא"כ אם נוטל ידיו מעיקרה במקום מדרון תחת הקרקע שאין אנשים עוזרים שם וכן אם נוטל ידיו על היס או על הגנה נראה דש"ד וא"ל להביא כלי החמתון וכ"מ מדברי המקו' מהר"ה כהן במקו"ה שהטעם הוא כנ"ל וז"ל מים הללו אין ניטלים ע"ג קרקע מפני שרו"ר ששורה על הידים בלילה עתה כאשר שופך מים על ידיו נעשים מים הרעים ויבא מהם תקלה לכל העובר עליהם ע"כ :

דף כב סוף או' יג נשמט וכל'ל וצ"ע וצ"ע עמוד שמים להר' יעבץ כתב דלא יגע בצנדין קודם שיטול ידיו ולא ילביש עלמו כ"א המכנסים ובתי רגלים כדי שלא יהא ערום ופוחה שיובל לברך ענ"טי תכף סמוך לנטילה ושאר צנדין העליונים יניח עד לאחר נטילה ואז ילביש ע"ש ולדידן דאין נוהרים ללבוש בתי רגלים בכל עת אפי' אם יר"ה ללבוש לא ילביש קודם נטילה דלית בזה משום פוחה כנ"ל מיהו צימות החורף שמלבישים מפני הלנה נראה דאין להחמיר

דף כד סוף או' נה נשמט וכל'ל אמנם הר' ש"ל דף יז העתיק מכ"י מהרש"ם ז"ל כי השם שעות הראשונות של הלילה נקראים שתינ נשמי כמבואר בדברי האר"י ז"ל והישן באותן השם שעות הא' אותה השינה הן מטע הן הרבה נקראת שתינ נשמי חסר חד ולא טעים טעמא דמותא והוא חי כנוצר בזוהר פ' ויגש דף ר"ז וכו' ע"כ וכן הוא בספרו נהר שלום וכ"כ הר' מו"ק סי' כא בשם האר"י ז"ל והלריך עיון ע"ז כי דבר זה הוא ע"כ ורמזו הר' יפ"ל אות טו אחר או' נו נשמט וכל'ל בתענית יחיד שרי לרחוץ פיו כיון שפולט ואפי' יש צמים שרוחץ יותר מרביעית כ"כ

עצי היער

קמב

מרג ז"ל לקמן סי' תקסז ס"ג וכ"ה המ"ה שם סק'ו לדעת מרג דאפי' בת"ל אינו אסור כ"א יותר מרביעית מן מ"ה כ"כ ות"כ דאסור לגמרי אפי' מטע ע"ש וכ"כ הי"ח כלל קלב דעת מרג ז"ל ע"ש : מיהו טוב להוסיף לדברי רמ"א ז"ל לאסור הרחילה בכל ת"ל ועי' בגמ'הם ובאש"א שם ובמקום לער גדול יש להחמיר אפי' בת"כ דהילת הפה צמים רק שיזכר ביותר לכפופ' ראשו ופיו למטה שלא יבא לגרונו ובזוה"כ יש להחמיר גם בזה בכל מה דאפשר כ"כ הי"ח שם ומסרי"ל היה נוהג לרחוץ פיו לעולם אך כופף לוארז שלא יזכרו המים לגרונו חוץ מיהו"כ דאסור כ"כ הבא"הט שם ושאר אחרונים בשמו :

אמרינן בשבת דמ"ט רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קונו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' תפלה וכ"כ בהגמ"כ מ"א סק"א . וכ' הר' המקו' במקו"ה צסי' זה וז"ל כדי להבין מפני מה לריך לרחוץ הפנים נקדים מ"ש בזוהר באדרה רבא חמש גבורין אינון וכו' מתפשטין בחוטמא בפומא . בעיינין צדין ברגלין וכו' ולכך לריך לרחוץ פניו אשר שם הם שני נקבי החוטם אשר מתגלה בהם כח הגבורות וגם הפה וגם הידים וגם הרגלים ולכן כל המקומות הללו לריך לרחוץ אותם צמים כי זה סדרת הר"ם ז"ל שלריך לרחוץ רגליו ג"כ בכ"י . אמנם מה שנהגו העולם שלא לרחוץ הרגלים הטעם דס"ל כי אין כח באדם להטביר הטומאה מן הרגלים וכו' ולכן מה דאפשר לתקוני מתקנינן והם הפנים גם הידים ע"כ והביאו בס"ב סק"ג וכן הזכירו רבים מהאחרונים לרחוץ הפנים בכל יום וכתבו שטוב ג"כ משום צריאות כמ"ש בגמ' טובה טיפת לונן שחרית מכל קילורין שבעולם ע"כ :

דף כו סוף או' נט נשמט וכל'ל אמנם מסתמיות דברי המק"ה ודעימיה הנו"ל נראה דבעינן נמי סירוגין בנטילת שחרית :

ע"ב שורה כ"ג טעות ואם לא נגע ז"ל ואפי' לא נגע :

עצי היער

דף לב או' ב' בסופ' האות ל"ז כד וסיינו דווקא אם לא
נכנס לבי"ס קצוע אבל אם נכנס או אפי' הכניס ידיו
לשם צורך ליטול ג"פ עד הפרק רק שא"ל כלי . מקו"ח סק"ב
וכמס"ל בסי' ד' או' ח'ן :

